

Δεκαπενθήμερος

ΣΑΒΒΑΤΟ 17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1983
ΤΕΥΧΟΣ 4, ΤΙΜΗ 80 ΔΡΧ.

ΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΑΡΡΕΙΟΝ

Η ΕΟΚ ΔΕΝ ΠΕΘΑΝΕ
ΑΛΛΑ ΑΣΘΕΝΕΙ

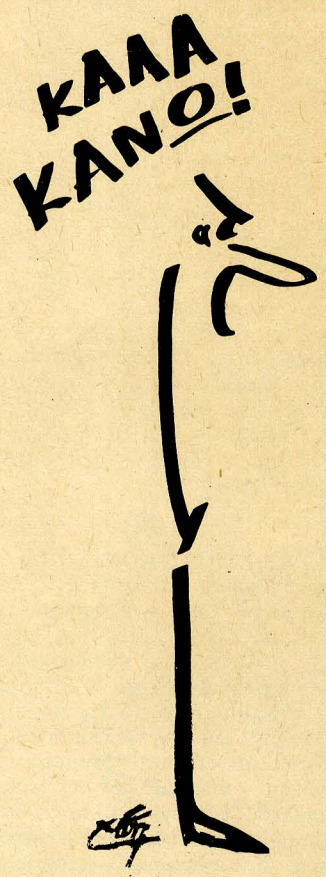
Άκόμα μιά αναδόμηση
ραγιάδες ραγιάδες

Άριστερά και εκπαίδευση

Ο Βαλέσα, τό Νόμπελ
καί ό άγώνας τών Πολωνών

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΑΒΒΑΤΟ 17 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1983
ΤΕΥΧ. 4 ΔΡΧ. 80
Κέκροπος 2, 105 58 ΑΘΗΝΑ
τηλ. 3239645 καί 3226692
Τό επόμενο τεύχος θά κυκλοφορήσει
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1983

Ίδιοκτησία: Σ. Δελέγκας καί Σία Ο.Ε.
Έκδότης: Ν. Πολίτης, Βορρά 9,
Άγ. Παρασκευή, τηλ. 6592511
Τυπογραφείο: Χαϊδεμένος, Λεωφ.
Βουλιαγμένης 429,
τηλ. 9940997-9940944

Συνδρομή Έσωτερικού:
Έτήσια (26 τεύχη) 1.700 δρχ.
Έξάμηνη (13 τεύχη) 900 δρχ.
Συνδρομή έξωτερικού:
ΕΥΡΩΠΗ: έτήσια 2.400 δρχ.
έξάμηνη 1.300 δρχ.
ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ: έτήσια 2.700 δρχ.
έξάμηνη 1.400 δρχ.
**Συνδρομή για Δημόσιο, Τράπεζες,
Όργανισμούς 3.000 δρχ.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΚΑΘΕ 15 ΜΕΡΕΣ	6
<i>Γιώργου Καρρά</i>	Ή έκκρεμότητα των άναδομήσεων: μέχρι πότε;	9
<i>Δαμιανού Παπαδημητρόπουλου</i>	Ή διάσκεψη κορυφής των Άθηνών	12
<i>Λέχ Βαλέσα</i> (συνέντευξη)	Γιατί δέν θά πάω νά παραλάβω τό Νόμπελ	16
<i>Μάκ Γκόβερν-Τζάκσον</i> (συνέντευξη)	Γιά τίς προεδρικές έκλογές στην Άμερική	18
<i>Θανάση Βραχνού</i>	Άμερικανικές περιπέτειες στόν Λίβανο	19
<i>Μ.Κ.</i>	ΓΣΕΕ: Τό συνέδριο τέλειωσε, τά προβλήματα παραμένουν	21
<i>Τρεις μέρες για την εκπαίδευση</i> (γράφουν: <i>Μαριάννα Δήτσα, Σταύρος Λιβαδάς, Λεωνίδας Λουλούδης, Άρτιστείδης Μπαλτάς, Έλένη Πορτάλιου</i>)		22
<i>Μπραχάμι: Ήταν μιά μικρή πλατεία</i> (διάλογος <i>Γ. Πατσιλινάκου</i> καί <i>Β. Καρδάση — Χρ. Πιπίνη</i>)		26
	ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ	28
<i>Παντελή Μπουκάλα</i>	Ή κύριος Μπέλ;	29
<i>Σταύρου Λιβαδά</i>	ΔΕΗ: Ή Άι-Γιώργης νεκρανασταίνεται	30
<i>Γιάννη Δημητριάδη</i>	Πού βρίσκεται τό Έθνικό Σύστημα Ύγείας;	33
<i>Άγγελου Έλεφάντη</i>	Τό σύμπτωμα του Κέντρου Ψυχικής Ύγιεινής	35
<i>Τάσου Άνθουλιά</i>	Τά νέα αναγνωστικά Α΄ καί Β΄ Δημοτικού	36
<i>Βασίλη Παππά</i>	Έναντια στην πρόοδο	37
<i>Ζόζεφ Βεϊζενμπάουμ</i>	Οί ύπολογιστές στό σχολείο	38
<i>Γιώργου Δημητρίου</i>	Τό νομοσχέδιο για τή μουσική παιδεία	39
<i>Λεωνίδα Λουλούδη</i>	«Του ΠΑΣΟΚ τους τό χαβά»	40
<i>Γιώργου Μπράμνυ</i>	«Ή γλυκιά συμμορία»	41
<i>Γιώργου Τζιτζιλάκη</i>	Τό τελευταίο ταξίδι του Μάρκο Πόλο	42
<i>Μαριάννας Δήτσα</i>	Δύο βιβλία	43
<i>Κλεοπάτρας Λεονταρίτη</i>	Είκαστικά: Νοέμβριος — Δεκέμβριος	44
	ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	46
<i>Χρήστου Πικριδά</i>	Ή Γραμμένος (σκίτσα)	48
	ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ	49

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

τεύχος 64-65, 128 σελ.
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1983

Γιώργου Καρρά, ΠΑΣΟΚ ή Άριστερά, **Δαμιανού Παπαδημητρόπουλου**, Ή μόνη Realpolitik για τήν Άριστερά είναι ή «ουτοπία», **Άγγελου Έλεφάντη**, Μιά άπάντηση του Κώστα Φιλίνη, **Κοσμά Ψυχοπαίδη**, Ύπεράσπιση του Όρθολογισμού, **Πάνου Τσακαλογιάννη**, Ή στρατιωτική δικτατορία στην Έλλάδα καί ή ΕΟΚ, **Semih Vaner, Hüla Tufan**, Στρατιωτικά κόμματα στην Τουρκία, **Γιώργου Πρεβελάκη**, Γεωγραφικά καί έννοιολογικά πλαίσια της άποκέντρωσης, **Σπύρου Κοκκίνη**, Οί κοινόχρηστες έλληνικές βιβλιοθήκες, **Πέτρου Πιζάνια**, Δανειστικές σχέσεις καί οικονομική κυριαρχία στην Έλλάδα του 19ου αιώνα, **Α.Β. Παλαιού**, Προβλήματα της θεωρίας του Διεθνούς συστήματος κατά τήν ιμπεριαλιστική περίοδο, **Δημήτρη Κυρτάτα**, Ή Φρόνυτ στά άγγλικά, **Γραμματικής Άλατζόγλου-Θέμελη**, «Έναντια στη μέθοδο» του Φεγιεράμπεντ

Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Λίλα Χαμπίμπη, Ποιήματα, **Γρηγόρης Βαλαματζής**, Ποιήματα, **Στέφανος Τασόπουλος**, Ίστορίες (άπόσπασμα), **Μαρία Λαϊνά**, Ή κλόουν (θεατρικός μονόλογος), **Τζών Μ. Κουτσού**, Περιμένοντας τους βαρβάρους (Μετάφραση Άρη Μπερλή), **Άθνη Γεωργαντά**, Μονότροπος μονόλογος μπροστά σ΄ ένα καθρέφτη, **Άννας Κατσιγιάννη**, Για τίς άρχές του έλληνικού πεζοτραγουδου, **Βίκυ Καλατζοπούλου**, Ή άλληλογραφία Δημοσθένη Βουτυρά-Στρατή Τσίρκα, **Γ. Άράγη**, Σχόλια στα «Έπιχειρήματα» του Ν. Φωκά, **Ρέα Γαλανάκη**, Σχόλια στην τεχνική της ποιησης της Μαντώς Άραβαντινού

Κάθε δεκαπέντε

Θέση

Η συνάντηση των δέκα της ΕΟΚ στο Ζάππειο, την περασμένη εβδομάδα, κατέληξε σέ ιλαροτραγωδία. Οι συνεταῖροι δέν βρήκαν κανένα κοινό σημείο, δέν ξεπέρασαν τήν όμφαλοσκόπηση καί τήν άμοιβαία καχυπογία: τράβηξαν όλοι μαζί κι ό καθένας χωριστά τή λογική του παζαρέματος στις άκραιές της συνέπειες.

Ή Θάτσερ φάνηκε ως ή κύρια υπεύθνη της άποτυχίας καί ό Μιτεράν ως ό άκραιά άδιάλλακτος άπέναντι στή μή ύποχωρητικότητα της Θάτσερ. Άλλά ή ύπόθεση όλόκληρη ήταν πολύ πιο σύνθετη ώστε νά μπορεί κανείς νά τή συλλάβει μέ άπλοϊκά σχήματα, όση άλήθεια κι άν κρύβουν αυτά μέσα τους, όπως ό Βορράς καί ό Νότος, ό άξονας Βόννης—Παρισιού καί οι άλλοι, οι πλούσιοι—οι φτωχοί, ή βιομηχανία—ή γεωργία, τό γάλα καί τ' άτσάλι.

Η κρίση έδειξε όχι μόνο πως υπάρχουν προβλήματα άλυτα ως τή στιγμή αυτή, αλλά κυρίως ότι ήταν άκριβώς ή εύρωπαϊκή συνύπαρξη πού τά άνέδειξε ως προβλήματα καί έπομένως μόνο ή εύρωπαϊκή συνύπαρξη μπορεί νά τά λύσει. Τήν τελευταία είκοσαετία άρκοῦσαν στους έταίρους οι λύσεις πού, μέ κόπο, είχαν βρεθεί ώστε ό ένας νά πουλάει τά μανταρίνια του, ό άλλος τά βούτυρά του κι ό τρίτος τίς μηχανές του. Άλλά ή Εύρώπη, παρά τήν υπερεθνικότητα καί τή διεθνικότητα της Κοινότητας, παρά τίς κοινές πολιτισμικές καί πολιτικές αναφορές, όντας μέσα στην άλνσιδα του διεθνούς οικονομικού συστήματος έφτασε στα όριά της καθώς Γιαπωνέζοι καί Άμερικανοί κρατούν σταθερά τήν πρωτοπορία της τρίτης «βιομηχανικής επανάστασης». Εύρωπαίοι ήταν εκείνοι πού — άπομυζώντας τό αίμα των λαών τους καί των λαών των άποικιών τους — πρωτοστάτησαν στην πρώτη βιομηχανική επανάσταση: του άτμου καί του καπιταλισμού. Μαζί μέ τους Άμερικανούς συμπορεύτηκαν στην τεχνολογία του ήλεκτρισμού καί του αυτοκινήτου. Τώρα, παρά τά σημαντικά τεχνολογικά τους έπιτεύγματα, άγναντεύουν από μακριά Γιαπωνέζους καί Άμερικανούς νά προπορεύονται δραμαία στην μικροηλεκτρονική, τή ρομποτική, τή πληροφορική, τή βιοτεχνολογία. Κι αυτό είναι τό πρόβλημα — όχι τό βούτυρο καί τό γάλα ούτε οι έπιστροφές στην Μεγάλη Βρετανία.

Η άποτυχία της διάσκεψης κορυφής δέν σημαίνει ύποχρεωτικά τό θάνατο της Κοινότητας ούτε ή άποτυχία δείχνει αναγκαστικά ότι ή Εύρώπη των λαών είναι ούτοπία, καθώς έγραψε ό Ριζοσπάστης. Πρέπει όμως νά δεχτούμε ότι ή κατάληξη του Ζαππειού σημαίνει ότι ή ΕΟΚ έφτασε σ' ένα σημείο μή έπιστροφής. Ή έποχή των παζαρεμάτων τέλειωσε· ό,τι ήταν νά άποδώσει τό απέδωσε. Άλλά, τή στιγμή πού οι κυρίαρχες τάξεις της Εύρώπης βρίσκονται μπροστά σέ έναν κόμβο καί θά ξαναδοκιμάσουν στο Παρίσι τίς συμμαχίες καί τίς προοπτικές τους, μπροστά στον ίδιο κόμβο βρίσκονται καί οι εργαζόμενοι «της γηραιάς ήπειρου». Ο πρώτος τους δτόχος θά ήταν νά άντισταθοῦν στην στάση κομιοροτοποίησης ή «λιβανοποίησης» της Εύρώπης πού εύχονται ή άπεργάζονται οι δυό υπερδυνάμεις καί τά ένδοερωπαϊκά ύποκατάστατά τους.

Ο άγώνας για τήν πολιτική, τήν οικονομική καί τήν πολιτισμική επιβίωση της Εύρώπης δέν περνάει μόνο μέσα από τίς τράπεζες των διασκέψεων, καί έν πάση περιπτώσει δέν είναι συνώνυμος μέ τά δοῦναι καί λαβείν πού καταρτίζουν οι «εύρωκράτες». Κανείς άλλος εκτός από τίς άριστερές εύρωπαϊκές δυνάμεις, τήν εύρωαριστερά, δέν μπορεί νά παλέψει, καί νά πετύχει, τό ξεπέρασμα της Γιάλλας.

Περιδιαβάζοντας τήν πολιτική έπικαιρότητα

Οι έναλλαγές Πυκνό σέ έναλλαγή καί ένταση θεμάτων τό δεκαπενθήμερο πού πέρασε, δέν άφησε κυβερνώντες καί κυβερνωμένους νά πάρουν άνάσα. Έχει μάλιστα κανείς τήν έντύπωση πως τίποτα δέν έξαντλήθηκε, πως κάποια γεγονότα πού κυριαρχούσαν τή μιá μέρα, έφευγαν ξαφνικά τήν έπομένη από τό προσκήνιο για νά πάρουν άλλα τή θέση τους. Κυπριακό, σύνοδος της ΕΟΚ, εύρωαριαβική διάσκεψη στο Ζάππειο, σύνοδος του ΝΑΤΟ στις Βρυξέλλες, λίστες «προγραψών» στο ΠΑΣΟΚ για τους ύποψήφιους βουλευτές καί οι συναφείς μηνύσεις, ριζικός άνασχηματισμός προσώπων καί αναδόμηση ύπουργείων προς τήν κατεύθυνση μιáς πιο συγκεντρωτικής διοίκησης, εκλογολογία, έπερωτήσεις του ΚΚΕ καί έπαναφορά του προβλήματος του σταυρού στην έπικαιρότητα, προϋπολογισμός καί παλινδρομήσεις στην ΑΤΑ καί δίπλα σέ όλα αυτά κάποια νομοσχέδια πού κατατέθηκαν καί εκκρεμοῦν στην Βουλή, για τήν ισότητα, για τά δημόσια έργα, για τήν τοπική αυτοδιοίκηση.

Ή ύπερπολιτικοποίηση Καί ένω ή καθημερινή έπικαιρότητα κυριαρχείται από τήν έναλλαγή καθαρά πολιτικών θεμάτων, είτε έξωτερικής είτε έσωτερικής πολιτικής, τά κοινωνικά ζητήματα μένουν στην άφάνεια. Ο κόσμος εκθαμβος παρακολουθεί τήν τρέχουσα «μεγάλη πολιτική», μέ τόν πρωθυπουργό μας καί τους άλλους ξένους έπίσημους νά συνδιαλέγονται για τό μέλλον του κόσμου, καί περιμένει ύπομονετικά πότε θά τελειώσουν όλα αυτά τά μεγάλα για νά ρθει ή σειρά των καθημερινών προβλημάτων. Κι ίσως νά μήν καταλαβαίνει ότι μέσα σ' αυτά τά μεγάλα παίζεται καί ή τύχη των καθημερινών του προβλημάτων, όπως έπίσης ότι δίπλα σ' αυτά, κάποιες άλλες παράλληλες διαδικασίες, όπως π.χ. τό πρόσφατο συνέδριο της ΓΣΕΕ, προσδιορίζουν τό θλιβερό αύριο του Έλληνα εργαζόμενου. Θλιβερό, άκριβώς γιατί τό συνέδριο — όπως καί τόσα άλλα εργατικά καί κοινωνικά ζητήματα — σερβίρεται στο κοινό ως ένα άκόμα «πολιτικό» γεγονός, όπου τό μόνο πού ένδιαφέρει είναι τά ποσοστά της ΠΑΣΚΕ, της ΕΣΑΚ καί του ΑΕΜ καί οι βρυχηθμοί του Καρακίτσου. Καί σάν νά μή φτάνουν όλα αυτά, τό κλίμα της ύπερπολιτικοποίησης έρχονται νά τό όλοκληρώσουν κάποιιο «έορτασμοί μνήμης», όπως του Γοργοπόταμου καί του «Μακρυγιάννη»· γιατί κι εκεί, ή μνήμη, δηλαδή τό παρελθόν, ή ιστορία, γίνεται ένα άπολύτως έλαστικό εργαλείο, πού ως μόνη του άποστολή έχει τή δικαίωση του σημερινού πολιτικού (καί κομματικού) παρόντος. Κι έτσι, υπό τήν αϊγίδα του κ. Γεννηματά ξαναζωντανεύει σήμερα ό Γοργοπόταμος όχι ως εκεί πού πραγματικά ήταν, αλλά ως συμβολι-

Κάθε δεκαπέντε

κό παράδειγμα του πώς θα έπρεπε να ήταν η ιστορία, αν μπορούσαμε αναδρομικά να την αναπαράστησουμε με βάση τα σημερινά πολιτικά δεδομένα.

Στήν αφάνεια Τό προπερασμένο Σάββατο ήταν η μέρα της μεγάλης τομής: θέματα που κυριαρχούσαν μέχρι την προηγούμενη, εξαφανίστηκαν ξαφνικά από το προσκήνιο, στο πλαίσιο της προετοιμασίας για την υποδοχή των Ευρωπαίων επισήμων. Μιά περιεργη παρακώλυση της κυκλοφορίας από ΟΝΝΕΔίτες και άλλους νεολαίους εξαιτίας της επετείου «Μακρυγιάννη», υποβοήθησε στην αλλαγή του σκηνικού καθώς οι άνηξεροι Αθηναίοι υπέθεσαν ότι, με τέτοιο χαλασμό κόσμου, μάλλον θα πρέπει οι ξένοι πρωθυπουργοί να έφτασαν μία μέρα νωρίτερα. Τό Κυπριακό, ύστερα από τόν όργανισμό των πρώτων ημερών και τις επίσημες επαφές Έλλαδιτών και Κυπρίων, βρέθηκε ξαφνικά στην αφάνεια, την ώρα ακριβώς που έτσι κι αλλιώς είχε αρχίσει να λιμνάζει (καθώς, όπως έγραφε και μία βρετανική εφημερίδα, «οί Έλληνες μοιάζουν να επιδιώκουν μία λύση μέσω διαπραγματεύσεων, χωρίς όμως — προκειμένου να σταθούν στο ύψος τους — και να θέλουν να διαπραγματευθούν»). Στις επόμενες μάλιστα μέρες αυτή η ελληνική διατακτικότητα έδωσε στον Τούρκο πρωθυπουργό και στον επί των Έξωτερικών ύπουργό του την ευκαιρία, μέσω δηλώσεων και συνεντεύξεων, να προβούν σε νέες «επιθέσεις ειρήνης» προς την Ελλάδα, «ή όποια δυστυχώς, παρ' όλη την καλή θέληση της Τουρκίας, δεν θέλει να συζητήσει για μία δίκαιη και συνολική λύση των προβλημάτων ανάμεσα στις δύο χώρες».

Ό προϋπολογισμός Η ίδια μοίρα της αφάνειας επιφυλάχτηκε και στον προϋπολογισμό, που είχε κατατεθεί δύο μέρες νωρίτερα στη Βουλή για ψήφιση. Κάποιες δηλώσεις του κ. Ποττάκη κάλυψαν όλη όλη την άρθρογραφία των εφημερίδων, μαζί με μερικές επαινετικές ή αρνητικές επιμέρους κριτικές. Συγκαλύφθηκε έτσι τό κεφαλαίωδες γεγονός ότι μία σοσιαλιστική κυβέρνηση καταθέτει έναν σοσιαλιστικό προϋπολογισμό «άπαλό σά χάδι» για όλους, ακριβώς γιατί δεν είναι παρεμβατικός αλλά διαχειριστικός. Έναν προϋπολογισμό που από την πλευρά των κρατικών εσόδων διατηρεί περίπου την υπάρχουσα φορολογική πολιτική καθώς και τη σχέση των άμεσων προς τους έμμεσους φόρους, ενώ από την πλευρά των δαπανών δεν χαράζει καμία προτεραιότητα, αναπτυξιακή ή άλλη. Έναν προϋπολογισμό, κοντολογίς, που για άλλη μία φορά κατανέμει τις δαπάνες με βάση τις ήδη υπάρχουσες ανάγκες, και όχι κάποιους αναδιαρθρωτικούς στόχους. Κάποιες δειλές και άσφαφες παράγραφοι που άφορούν τη μεταφορά εσόδων στην τοπική αυτοδιοίκηση, καθώς και όρισμένες ενδιαφέρουσες αντιλήψεις για την αποσυμφόρηση των φορολογικών ύπηρεσιών

και την πάταξη της φοροδιαφυγής, δεν είναι ικανές να απαλείψουν τό ουσιαστικό πρόβλημα: ότι τό ΠΑΣΟΚ συνεχίζει να «διαχειρίζεται άπλως τό χάος» που παρέλαβε από τη Νέα Δημοκρατία, και ότι χωρίς κατευθύνσεις, προτεραιότητες, «μέτωπα», δεν είναι δυνατόν να μιλάει για σοσιαλιστική πολιτική.

Βέβαια τό ζήτημα του προϋπολογισμού δεν έληξε ακόμα, δεδομένου ότι έκκρεμεί ή συζήτηση του στη Βουλή. Όμως, τόσο ή υποβάθμιση του ρόλου της, όσο και ή σύνθεση του σημερινού Κοινοβουλίου, δεν μάς επιτρέπει να αισιοδοξούμε ότι από αυτή τη συζήτηση θα φτάσει στα αυτιά μας τίποτα τό ουσιαστικό.

Η διάσκεψη κορυφής της ΕΟΚ που άκολούθησε, επιφύλαξε στό ελληνικό κοινό μία έκπληξη: ό κ. Παπανδρέου, παλιός δηλωμένος έχθρός της Εύρώπης, και πρόσφατα προσηλυτισθείς στην ιδέα της Εύρώπης των λαών, φόρεσε τά καλά κοινοτικά του ένδύματα και ξεπέρασε σε ευρωπαϊσμό ακόμα και τους πύο άκραφρονείς Ευρωπαίους. Θά έλεγε κανείς ότι όσο οί υπόλοιποι ήγέτες καζάρεναν και για τό τελευταίο κιλό άγελαδινού γάλακτος, όσο ή Θάτσερ ζητούσε έπίμονα την επιστροφή και της τελευταίας πένας από τις βρετανικές εισφορές και όσο εξίσου έπίμονα ό Μιτεράν της την άρνιόταν, όσο ήηλαδή τό πράγμα δεν προχωρούσε, τόσο ό Έλληνας πρωθυπουργός έβρισκε την ευκαιρία να εμφανίζεται ως ένθερμος διασώτης της ευρωπαϊκής ιδέας, που, άλαλλαγμένος από στενά έθνικούς ύπολογισμούς (όπως λόχου χάρη τό ελληνικό μνημόνιο), μπορεί να δραματίζεται τό μέλλον της Εύρώπης των λαών. Μιάς Εύρώπης των 12, που θά άντιμετωπίσει με επιτυχία την ιαπωνική και άμερικανική τεχνολογική πρόκληση, μιάς Εύρώπης ισόροπα άνεπτυγμένης, ίσως ακόμα και σοσιαλιστικής. Μιάς Εύρώπης δηλαδή τόσο «μαξιμαλιστικής», ώστε να μάς γεννά κάποια έρωτηματικά: δεδομένου ότι θά είναι πολύ δύσκολο στον κ. Παπανδρέου να άναίρεσει στό μέλλον όλο αυτό τον πανευρωπαϊκό δραματισμό του, κατά ποιόν τρόπο άντιλαμβάνεται ό ίδιος τη θέση του ως εκπροσώπου της Ελλάδας μέσα στην ΕΟΚ; Μήπως την ώρα που οί υπόλοιποι άγωνίζονται να βρουν κάποια πρακτική και κοινή λύση στα προβλήματα που έμποδίζουν την πορεία της Κοινότητας σήμερα, έμεις θά χαράζουμε τους δρόμους του μέλλοντός της; Ό μήπως όλος αυτός ό μαξιμαλισμός δεν είναι παρά ή άνάποδη του νομίσματος που χρησιμοποιεί και ή Θάτσερ; Γιατί, όπως και ή μικροπρέπεια, έτσι και οί μαξιμαλιστικές μεγαλοστομίες, ακριβώς επειδή δεν είναι σε θέση να βοηθήσουν την Κοινότητα να προχωρήσει έστω και ένα βήμα μπροστά, μαρτυρούν τελικά μιά άδιαφορία για την πραγματική της κατάσταση. Ίσως, λοιπόν, στην ούσία να μην έχουν μεταβληθεί τόσο πολύ οί άπόψεις του κ. Παπανδρέου για την Εύρώπη.

Στό ΝΑΤΟ Με άνάλογο τρόπο συμπεριφέρθηκε ό Έλληνας πρωθυπουργός και στη σύνοδο του ΝΑΤΟ, που άρχισε στις Βρυξέλλες ταυτόχρονα σχεδόν με τη λήξη της διάσκεψης των Αθηνών. Οί γνωστές ύποσημειώσεις προκειμένου να διατυπωθούν οί επιφυλάξεις της Ελλάδας για τά διάφορα θέματα τά όποια άφορούν κυρίως την κριτική του Συμφώνου της Βαρσοβίας, την έγκατάσταση πυραύλων και τις σχέσεις των δύο μπλόκ, επαναλήφθηκαν και τούτη τη φορά, έπιβεβαιώνοντας την πάγια πλέον ελληνική πολιτική ως προς τό ΝΑΤΟ: συμμετέχουμε διαφωνώντας. Κάτι δηλαδή άνάλογο με τόν τρόπο που τό ΠΑΣΟΚ έβλεπε τόν έαυτό του ως άξιοματική άντιπολίτευση μέσα στό νεοδημοκρατικό κοινοβούλιο. Άλλά ή πολιτική αυτή ξεχνά ότι τό ΝΑΤΟ δεν είναι κοινοβούλιο, αλλά ένας όργανισμός στον όποιο διακυβούνται άνά πάσα στιγμή τά ύπαρκτα συμφέροντα και ή θέση της χώρας μας. Ταυτόχρονα, ή πλήρης μεταστροφή άπόψεων που έμφάνισε τό ΠΑΣΟΚ όταν έβρασε από την άντιπολίτευση στην κυβέρνηση, μάς κάνει πραγματικά να διερωτώμαστε τί ακριβώς θά έπραττε ό κ. Παπανδρέου αν βρισκόταν στη θέση του Λούντς ή του Ρήγκαν, αν δηλαδή είχε αυτός την ευθύνη για την άμυνα του ΝΑΤΟ. Γιατί, βέβαια, με άνώδυνες ύποσημειώσεις δεν γίνεται πολιτική.

Προσγείωση στα έσωτερικά

Άλλά οί διεθνείς επαφές και ή συναφής πολυήμερη άπασχόληση της πολιτικής ήγεσίας με έξωτερικά θέματα, άφησε τά έσωτερικά προβλήματα να χρονιάζουν επικίνδυνα. Η άναταραχή που επικρατούσε από μέρες στους κοινοβουλευτικούς κύκλους του ΠΑΣΟΚ, εξαιτίας της λίστας που δημοσίευσε ή Άκρόπολις, είχε εν τώ μεταξύ φουντώσει, καθώς με την έντεχνη προτροπή της Νέας Δημοκρατίας, πολλοί βουλευτές του ΠΑΣΟΚ — άπό εκείνους που φέρονται σάν κομμένοι — άρχισαν να ξανασυζητούν ευμένως τό θέμα της έπιναφοράς του σταυρού προτίμησης. Ίσως αυτή ή έσωκομματική άναταραχή, καθώς και τό μπουχτισμα του έκλογικού σώματος με τά έξωτερικά θέματα, να ήταν από τους βασικούς λόγους, που δύο μέρες μετά την επιστροφή του πρωθυπουργού από τό έξωτερικό, άρχισε, με συμμετοχή όλου του συμπολιτευόμενου τύπου, ή έκστρατεία περί της αναδόμησης ύπουργών και ύπουργείων. Μιά έκστρατεία που αν μή τί άλλο έμφάνιζε τόν πρωθυπουργό γνώστη των έσωτερικών δυσλειτούργιων και άποφασισμένο, τώρα που ζέμπλεξε με τά έξωτερικά, «να πάρει τη σκούπα», δηλαδή να άσχοληθεί ένεργά και άποφασιστικά με την εϋρυθμη λειτουργία της κρατικής μηχανής.

Όστόσο, όσο ξαφνικά ξεκίνησε ή δηλ. καμπάνια, τό ίδιο ξαφνικά σταμάτησε. Ίσως γιατί ό πρωθυπουργός έπρεπε πάλι να ξαναφύγει για την όμιλία του στό Στρασβούργο και ήθελε να άφήσει ήρεμη την κατάσταση πίσω του. Ίσως πάλι γιατί τό ενδιαφέρον του κοινού, λόγω και των επερχόμενων εορτών, θεωρήθηκε πε-

Κάθε δεκαπέντε

ριορισμένο και ή έκστρατεία έντυπωσιασμού θά έπεφτε στό κενό.

"Όπως και νά 'χει τό πράμα, και καθώς πλησιάζουν τά Χριστούγεννα, ώς διά μαγειρίας όλα τά παραπάνω θέματα εξαφανίστηκαν και μόνη κυρίαρχη απέμεινε ή μάχη τής έορταστικής μπριζόλας.

Καλά Χριστούγεννα! Έστω και χωρίς μπριζόλα.

Ό δεκαπενθήμερος

Ή μοίρα τής προοδευτικής νεολαίας

Ό κ. Φαράκος μίλησε πρόσφατα σέ συγκέντρωση πανεπιστημιακών, στό άμφιθέατρο του Πολυτεχνείου, μέ θέμα τήν κατάσταση στην Άνώτατη Έκπαίδευση. "Όλοι οι έπιτελείς του ΚΚΕ, παντού και πάντα, συνδέουν τά όσα λένε μέ τό κόμμα τους. Καλά κάνουν. Ό κ. Φαράκος έν προκειμένω τά συνέδεσε ώς έξης:

«Οί φοιτητές αλλά και οι μαθητές του λυκείου είναι ώριμοι νέοι και ψηφίζουν. Συνεπώς έχουν κάθε δικαίωμα νά συμμετέχουν στην πολιτική. Και οι φορείς τής πολιτικής των τάξεων που υπάρχουν στη χώρα μας είναι τά κόμματα. Έτσι όταν ένας νέος πολιτικοποιείται αποδέχεται τήν πολιτική κάποιου κόμματος».

Τά παραπάνω λόγια είναι ή σαφέστερη δυνατή διατύπωση τής λογικής του ΚΚΕ: οι τάξεις «γεννιώνται μέ ένα κόμμα στην πλάτη τους», οι άνθρωποι δέν είναι εκτός τάξεων. "Άπαξ και άσχοληθούν μέ τήν πολιτική, μοιραία θά αποδεχθούν και τήν πολιτική κάποιου κόμματος. Έν προκειμένω, εάν δέν είναι αντιδραστικοί, του ΚΚΕ (και αυτό μπορεί νά συμβεί και σέ ανθρώπους τάξεων εκτός εργατικής: είναι ή μόνη ίσως περίπτωση που τό ΚΚΕ δέν εφαρμόζει απαρέγκλιτα τόν «ταξικό» του ντετερμινισμό). Τό που όδήγησαν τά παραπάνω, έδω και άλλο, τό ξέρουμε. Και τό που όδηγούν τό βλέπουμε: «είμαστε ή νεολαία που ακολουθεί τή Μαρξιστική - Λενινιστική ιδεολογία, τήν πολιτική του ΚΚΕ», λέει ό γραμματέας τής ΚΝΕ Χαλβατζής στό Νέα.

Ή σύνδεση τής μαρξιστικής λενινιστικής ιδεολογίας μέ τήν πολιτική του ΚΚΕ δέν έχει λοιπόν ανάγκη ούτε από ένα και, ή ένα δηλαδή. Άρκει ένα άπλό σημείο τής στίξης για νά καταδειχθεί ή ταύτιση. "Όπως άρκει ένα «έτσι» του κ. Φαράκου για νά δείχθει ότι ή νεολαία δέν ύπάρχει λόγος νά διαμορφώνει αλλά άλλως νά αποδέχεται τήν πολιτική του ΚΚΕ.

ΑΤΑ - στράτα

Ή νέα (;) «είσοδηματική πολιτική» τής κυβέρνησης έπρόκειτο νά ανακοινωθεί αυτήν τήν εβδομάδα. "Όμως ούτε «έπί του πιστηρίου» δέν έχουμε νεότερα από αυτό τό μέτωπο, και μάλλον οι σχετικές δηλώσεις του ύπουργού Έθνικής Οικονομίας παραπέμπονται στην εβδομάδα των Χριστουγέννων. Δύσκολη κατάσταση, δύσκολες αποφάσεις... Πάντως, από «άδιακρίσεις» και διασταύρωση έπιμελημένων διαρροών, φαίνεται πως πηγαίνουμε προς άπλή χορήγηση τής ΑΤΑ (χωρίς «διορθωτικά» ποσά, μιά και ή αύξηση του Άκαθάριστου Έγχώριου Προϊόντος θά είναι μηδενική τό 1983 ενώ ή μέση παραγωγικότητα τής εργασίας μάλλον θά είναι μειωμένη. Άντίθετα, ή κυβέρνηση φαίνεται νά προσανατολίζεται προς αύξηση του όριου των άμοιβών που θά πάρουν όλη τήν ΑΤΑ, στό επίπεδο των 50.000 δρχ. περίπου. Κάτι τέτοιο θά κάλυπτε άσφαλώς μεγάλο μέρος των μισθωτών (ύπενθυμίζεται ότι ό μέσος βιομηχανικός μισθός ξεπέρασε τις 50.000 — έστω και πληθωρικές — δραχμές). Και θά άναγνώνε βέβαια σ' ένα βαθμό τις κυβερνητικές αντίληψεις περί... «ύψηλομισθων».

Έρπουσα κοινωνικοποίηση

Πειραϊκή Πατραϊκή, Συγκρότημα Σκαλιστήρη, Μινιόν, είναι ή τελευταία σοδειά των «κοινωνικοποιήσεων» που αυξάνεται και πληθύνονται μέσα σέ γενική άδιαφορία. Ούτε συγκρούσεις, ούτε κινητοποιήσεις, ούτε άπαλλοτριώσεις. Άπλως, μιά μία «κατατάσσονται» στην κατηγορία των «προβληματικών» και ως διά μαγείας γίνονται «κοινωνική ιδιοκτησία». Τό μόνο που είναι σαφές για τήν ώρα είναι άπλως ότι τό κράτος θά καλύψει τόν δανεισμό των ένλόγων επιχειρήσεων και θά έμποδιστούν μαζικές άπολύσεις.

"Όμως τό κύριο πρόβλημα είναι βέβαια τό πως οι κοινωνικοποιήσεις αυτές (έστω και ...ντροπαλές) θά χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία για μιά άλλη αναπτυξιακή πολιτική. Κι έδω οι πληροφορίες είναι λίγες: από τά ΝΕΑ (13/12) μαθαίνουμε ότι αντιμετωπίζεται ή εξειδίκευση των επιχειρήσεων μέσα σέ κάθε βιομηχανικό κλάδο κι ότι ή πολιτική κατεύθυνση των επιχειρήσεων θά καταστρώνεται «κεντρικά» από τό ύπουργείο Έθνικής Οικονομίας, μέ «ειδικούς γραμματείς» (ισοδύναμος μέ τούς πρώην γενικούς διευθυντές...).

Χωρίς τέτοιες ρυθμίσεις νά προδικάζουν και τήν πολιτική που κάποτε θά διαμορφωθεί, είναι ώστόσο πιθανό ότι ή άφαίρεση τής ουσιαστικής διεύθυνσης από τις επιχειρηματικές μονάδες προς όφελος των ύπουργικών ύπηρεσιών μάλλον κακά προοιωνίζεται, μέ δεδομένη μάλιστα τή μη φερεγγύτητα του κρατικού μηχανισμού. "Άλλη μιά (θεωρητική) εύκαιρία που κατασπαταλιέται;

ΓΣΕΕ: "Όταν λείπει ή πλειοψηφία

Τά ήρεμα, όπως φαίνεται, πνεύματα του συνεδρίου τής ΓΣΕΕ ήρθε νά ταραξει ή πρόταση ψηφισματος για τήν καταδική του άρθρου 4. Τήν πρόταση δέν τήν έφερε βέβαια τό ΚΚΕ, εκείνο που τήν ήμερα που ψηφίζοταν τό άρθρο στη Βουλή είχε μαζέψει τόν κόσμο του απέξω σέ ένδειξη μορατόριου, τήν έφεραν συνδικαλιστές του ΚΚΕ έσωτ. που έτσι έπαιξε τόν ρόλο του «ζιζάνιου», που λέει και ό Κύρκος. Ή ΕΣΑΚ άκολούθησε, άναγκαστικά. Στην ψηφοφορία, δύο ώρες πριν από τή λήξη του συνεδρίου και ενώ άπουσίαζαν άρκετοί σύνεδροι αλλά ύπήρχε άπαρτία, είκοσι ψήφοι έδωσαν τήν πλειοψηφία στην πρόταση. Ή ΓΣΕΕ (δηλαδή ή ΠΑΣΚΕ), δεσμευτική έτσι νά αξιώσει από τήν κυβέρνηση τή νομοθετική κατάργηση του άρθρου...

Άπειλήθηκαν τότε έπεισόδια, αφού ή ΠΑΣΚΕ άρνήθηκε νά δεχθεί τό ψήφισμα, μέ τό έξης έπιχείρημα: είμαστε αυταπόδεικτα ή πλειοψηφία και δέν μπορεί νά γίνει δεκτό ψήφισμα αντίθετο προς τήν άποψη μας. Άκόμα και αν περνάει από τό συνέδριο, ή άπόφαση είναι άκυρη...

Τελικά τά πράγματα έξομαλύνθηκαν, αφού στη μεσολαβήσασα διακοπή ή ΠΑΣΚΕ και ή ΕΣΑΚ τά βρήκαν στα τής εισοδηματικής πολιτικής.

Ή κυβερνητική παράταξη, αφού δήλωσε ότι τό άρθρο 4 «κρίθηκε και έγκρίθηκε από τούς ίδιους τούς εργαζόμενους», δέχθηκε τελικά τήν έγκυρότητα του ψηφισματος. Δέν άμφιβάλλουμε ότι θά τό διαβίβασει άρμολως...

Ή στάση τής ΠΑΣΚΕ είναι έκπληκτική (για όποιον δέν γνωρίζει τήν παράταξη). Κατά τήν άποψη τής τά συνέδρια πρέπει νά συνέρχονται, νά διαπιστώνεται ποιά παράταξη έχει τήν πλειοψηφία και οι άλλοι νά φεύγουν, ως μη έχοντες εργασία, αφήνοντας τήν πλειοψηφία νά βγάξει τά ψηφισματα. Αυτό δηλαδή σημαίνει ότι αν κάποιος συμφωνεί γενικά μέ τήν παράταξη, τότε αυταπόδεικτα άποκλείεται νά διαφοροποιηθεί σέ κάποιο συγκεκριμένο ζήτημα, και έπομένως είναι μάταιο νά συζητάμε. Και αν κάποιος βαριούνται, βιάζονται, ή πάνε προς νερού τους, πρέπει νά σταματάνε οι διαδικασίες ή νά έξουσιοδοτούν τόν γραμματέα τής παράταξης.

Ή (άπούσα) σιωπηλή πλειοψηφία είναι μαζί μας, έλεγε τό άρθρο 4, έξου και οι άπόντες μετράνε ως ψήφοι κατά τής άπεργίας. Ή (άπούσα) πλειοψηφία είναι μαζί μας, είπε προχθές ή ΠΑΣΚΕ, έξου και οι άπόντες είναι κατά του ψηφισματος.

Η ΕΚΚΡΕΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΑΔΟΜΗΣΕΩΝ: ΜΕΧΡΙ ΠΟΤΕ;

Γεγονότα του τελευταίου δεκαπενθημέρου, όπως ο παραγκωνισμός και η αναμενόμενη απομάκρυνση του κ. Καψή και, κυρίως, ο βομβαρδισμός της κοινής γνώμης για επικείμενες κυβερνητικές «αναδομήσεις», αναδεικνύουν καιρίες πλευρές του πολιτικού ύφους της σημερινής εξουσίας, αλλά και την προσπάθειά της να αποσείσει από πάνω τις ευθύνες που η άσκηση της πολιτικής της συνεπάγεται.

Η περίπτωση Καψή

Η άνοιχτή διάσταση Αθηνών — Λευκωσίας του περασμένου μήνα σχετικά με το ζήτημα της τριμερούς, και του ποιός αναλαμβάνει την ευθύνη για τη σύγκλησή της, έκανε αναμφισβήτητη ζημιά στην κυβέρνηση (και όχι μόνο σε αυτήν). Η έξομαλυνση των σχέσεων — με τη μεσολάβηση μάλιστα του Προέδρου της Δημοκρατίας — έθεσε έτσι το ζήτημα των ευθυνών για την «γκάφα», όπως ονομάστηκε, των Αθηνών. Η κυπριακή πλευρά πίεσε, από τη μεριά της, να αποκλειστεί από τη συνάντηση των Αθηνών ο άρμόδιος για το Κυπριακό κ. Καψής, και τό κατάφερε. Σφοδρή πίεση άσκησε και μεγάλη μερίδα του φιλοκυβερνητικού τύπου. Αυτή απάλλαξε ευθύς εξαρχής τον πρωθυπουργό από την οποιαδήποτε ευθύνη και (προφανώς και για δικούς της, άγνωστους σε μας λόγους) συντήρησε επί μέρες το θέμα Καψή στην επικαιρότητα. Ο τελευταίος εξωθήθηκε, φαίνεται, στην υποβολή παραίτησης, που όμως κρίθηκε ως μη ένδεδειγμένη λόγω του επικείμενου «ανασχηματισμού». Αντ' αυτού έκανε λοιπόν αίτηση απαλλαγής από «τους μεγάλους χειρισμούς» του Κυπριακού «λόγω του συνεχιζόμενου θορύβου» γύρω από το όνομά του, ώστε να αποφευχθεί ή «ζημιά» στο έθνικό θέμα. Η απαλλαγή του παραχωρήθηκε ευχαρίστως.

Λέγεται ότι ο κ. Καψής αντιμετώπισε μάλλον ένκνευρισμένα τις δηλώσεις Κυπριανού στο Νέο Δελχί, και ανάλογα ενημέρωσε τον εν Βόννη εδρικόμοιο πρωθυπουργό. Φιλικόι όμως κύκλοι του μίλη-

σαν για «μηχανή» που στήθηκε εναντίον του, αφού αυτός άπλωσ μετέφερε «άνευ σχολίων» τά όσα έμαθε εκείνο τό βράδυ της 25ης Νοεμβρίου, παρέσχε δηλαδή στον πρωθυπουργό ενημέρωση «δημοσιογραφική» (*Ταχυδρόμος*, 8.12).

Υφυπουργός-δημοσιογράφος, λοιπόν, ενημερώνει τον πρωθυπουργό στά πλαίσια της πρώτης του ιδιότητας, αλλά στο πνεύμα της δεύτερης. Δυσλειτουργίες επαγγελματικού προσανατολισμού...

Πράγματι, ή παραμονή του κ. Καψή στην κυβέρνηση ήταν ευθύς εξαρχής, νομίζουμε, ληξιπρόθεσμη. Η συμμετοχή του συνδέθηκε με τον χειρισμό των διαπραγματεύσεων για τις βάσεις, προσλήφθηκε, ως «υφυπουργός με τό κομμάτι» θά λέγαμε, ακριβώς για να αναλάβει τις βάσεις. Είχε τά προσόντα προς τούτο. Ήταν κατ' άρχήν ευστροφος και καταφερτζής, έτσι τουλάχιστον άφέθηκε να καταλάβουμε, κι ακόμα έθνικά περήφανος, καθότι άψυς (θά θυμάστε ίσως εκείνο τό περίφημο «έμένα δέν μου άρέσει ό πλατωνικός έρωτας», όταν τον ρώτησαν πώς τά πήγαινε με τον Μπαρτόλομιο).

Είχε όμως και ένα ακόμα, καθοριστικό προσόν: ήταν έξωκομματικός (και έξωκοινοβουλευτικός), άνθρωπος που δέν προερχόταν από τά σπλάχνα του ΠΑΣΟΚ, που δέν ήταν ταυτισμένος με τά «δράματα». Κατάλληλος δηλαδή για ένα ρόλο σφαγμένο από χέρι. Γιατί βέβαια οι διαπραγματεύσεις για τις βάσεις, παρά τά επιμέρους περιθώρια, ήταν περίπου μονόδρομος που είχε — είτε ως νίκη είτε ως ήττα του λαϊκού κινήματος παρουσιάζοταν — δεδομένη κατάληξη. Με την ύ-

πογραφή της συμφωνίας είχε πρακτικά λήξει και ή άποστολή του. Ίσως και να παρέμεινε μόνο και μόνο επειδή τό θέμα των βάσεων είναι τό σημαντικότερο ίσως (και μέ μεγάλα περιθώρια πολιτικού κόστους) που έχει συναντήσει ως κυβέρνηση τό ΠΑΣΟΚ, και ό παραγκωνισμός του άμεσου διαπραγματευτή ήταν άδύνατος. Τά τελευταία γεγονότα, όπως και ν' ναι, κλείνουν κατά τά φαινόμενα τον κύκλο. (Και έδωσαν, ως προσθέσουμε, την ευκαιρία στον κ. Μαρούδα να ενημερώσει τους δημογράφους. Σε έρώτηση, καθ' όλα φυσικά θεμιτή, εάν ό κ. Καψής εξακολουθεί να χειρίζεται τό Κυπριακό ή όχι, απάντησε, την παραμονή της απαλλαγής: «ή έρώτηση είναι εκ του πονηρού και δέν άπαντώ»...).

Προκρίθηκε λοιπόν ή κατά δόσεις, όπως γράφεται, απομάκρυνση του κ. Καψή, μέ άποτέλεσμα να τελεί σήμερα, ύφυπουργός ών, υπό άγνωστο θεσμικό-κυβερνητικό καθεστώς. Και αυτό, λόγω της «κακής πληροφόρησης» που επιφύλαξε στον πρωθυπουργό. Δέν είναι βέβαια ιδιαίτερα τιμητικό για τον τελευταίο να έμφανίζεται ως εδπειστος που παρασύρεται, λές και ή ενημέρωση σε τέτοια θέματα είναι ξερές πληροφορίες που δέν άπτονται της πολιτικής. Κάλλιο όμως άπ' άλλους παραπλανώμενος παρά ό ίδιος σφάλλων. Μήπως μάλιστα, καθ' ότι «αποδεδειγμένα» ό κ. Καψής παρέσυρε τον πρωθυπουργό, τον έσυρε και άνενημέρωτο στην ύπογραφή της συμφωνίας;

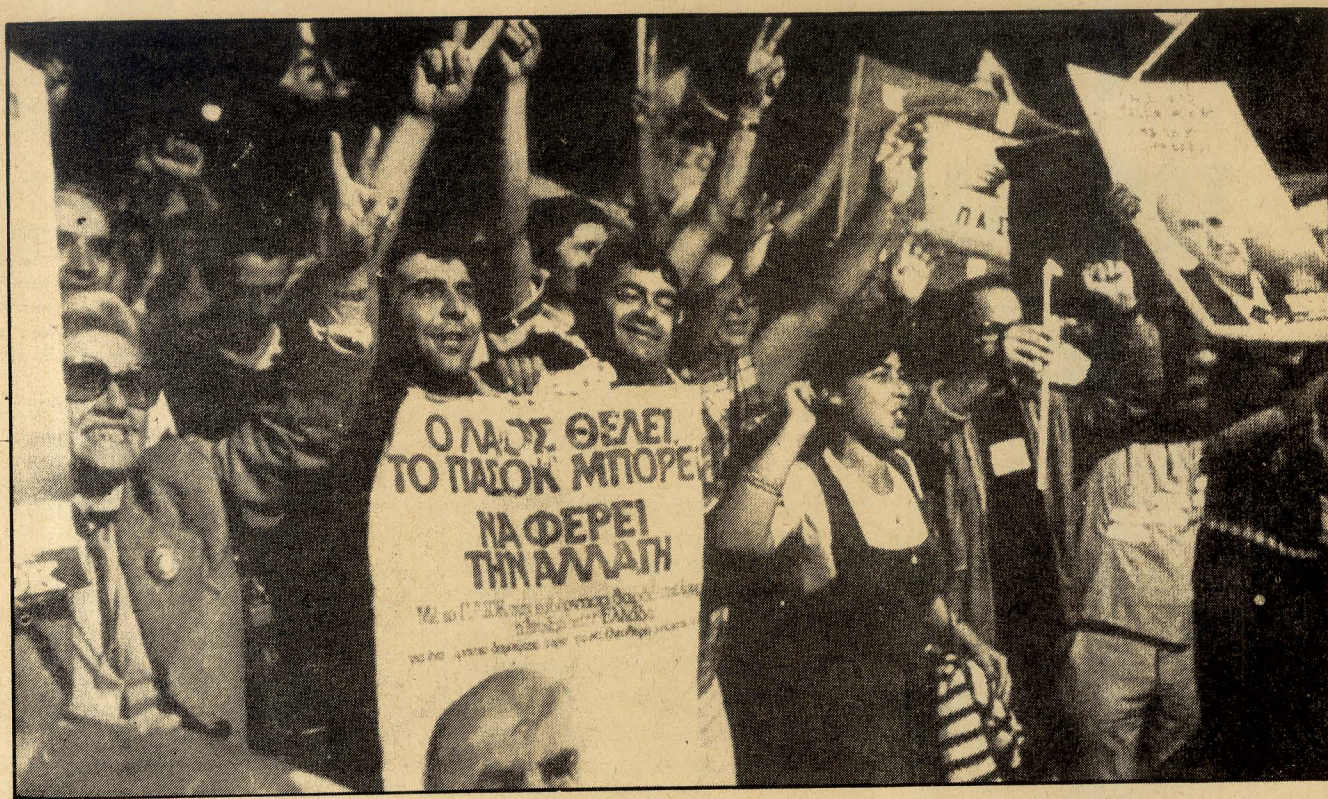
Ο κ. Καψής πλήρωσε λοιπόν τό μερτικό του στις «ευθύνες», οι υπόλοιπες όμως που θά άποδοθούν;

Ο πρόσφατος παροξυσμός, στά πρωτοσέλιδα των έφημερίδων, περί «ανασχηματισμού» και «αναδόμησης» υπήρξε επ' αυτού ιδιαίτερα εύγλωττος.

Ο ανασχηματισμός ως πολιτική γραμμή

Οί συζητήσεις περί ανασχηματισμού πάντοτε συναρπάζουν. Καθώς μάλιστα φήμες και μόνο άποτελούν την πρώτη ύλη τους, επιδέχονται και κάθε προελεύσεως «άποκλειστικότητες», επιτρέποντας σε έφημερίδες και «κυβερνητικές πηγές» να προβάλλουν ό καθένας τά δικά του. Ο πλούτος των πιθανοτήτων και των ένδεχομένων που μας ανακοινώθηκε τις τελευταίες μέρες θά ζάλιζε άκόμα και τους κομπιουτερες του κ. Λιάνη. «Σκοππα παίρνει ό Άνδρέας» για «σαρωτικό ανασχηματισμό» είκοσι μελών της κυβέρνησης, ήταν ίσως ή τολμηρότερη έκδοχή.

Τή σχετική όμως φημολογία ειθίσται να την προβάλλουν οι εκάστοτε αντιπολιτεύσεις, ως δείγμα κυβερνητικής κρίσης. Έδω ήταν, αντίθετα, ό φιλοκυβερνητικός τύπος που την πήρε άπάνω του, μέ τόσον δέ φανατισμό που άποστόμωσε τον δεξιό τύπο (ή αλήθεια είναι, πάντως, ότι στις 13 Δεκεμβρίου τό 'κοψε με τό μαχαίρι και τό 'ριξε στη μέση της μπριζόλας, αφήνοντας στη *Μασηβρινή* τον «άγωνα επικρατήσεως Μένιου - Τρόικας». Ίσως έπειδή ό πρωθυπουργός και ό κ. Μαρούδας πήγαν στο Στρασβούργο και φοβήθηκε μήπως άρχισουν δημόσια οι έδω να τρώγονται). Ειθίσται ακόμα τον περιανασχηματισμού θόρυβο να τον κατασιγάσουν άστραπαία οι κυβερνήσεις: ό θόρυβος μάλιστα αυτός είναι καμά φορά ίκα-

νός, και αυτό εκτιμάται ότι έγινε πέρι τό καλοκαίρι, να αναστέλει άκόμα και τόν ίδιο τόν ανασχηματισμό. Διαταράσσει δηλαδή τήν «ήρεμία» τής κυβέρνησης και τών φορέων της. Στην περίπτωση μας λοιπόν τά πράγματα πήγαν άναποδα. Τόν θόρυβο τόν τροφοδότησε, τόν ενίσχυσε ή ίδια ή κυβερνητική πλευρά μέ συνεχείς «διαρροές».

Δέν ήταν μόνο ο ανασχηματισμός. Ο Μ. Δημητρίου, πού άς μου έπιτραπεί νά τόν χαρακτηρίσω «κυβερνητική πηγή» χάρη στις άλάνθαστες άποκλειστικές του πληροφορίες, παρουσίασε στό Βήμα, 11.12, ένα πόρισμα έπιτροπής πού προβλέπει γενική αναδόμηση, σε θεσμικό πιά επίπεδο, του ύπουργικού συμβουλίου μέ τήν κατάργηση έπτά ύπουργείων, μετασχηματισμό άλλων πέντε και τήν ίδρυση ενός νέου, πόρισμα πού βρίσκεται στό χέριο του πρωθυπουργού και μάλλον τόν έκφράζει. Έρωτώμενος ο κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Μαρούδας τήν ίδια μέρα, παρατηρεί: «Οί πληροφορίες γιά αναδιοργάνωση του ύπουργικού συμβουλίου, μέ στόχο τήν έπιλογή ενός πιά άποδοτικού σχήματος, είναι άληθείς, τό σχήμα αυτό, όμως, θά τεθεί σε έφαρμογή άκριβώς μετά τις εκλογές του 1985». Τόν ανασχηματισμό τόν άποσιωπά. Οί έφημερίδες έκτιμούν ότι έτσι τόν έπιβεβαιώνει, και πράγματι αυτό κάνει (δντας όμως και τυπικά εντάξει). Έρωτώμενος τήν έπομένη, συγκεκριμένα πλέον γιά τόν ανασχηματισμό, παραπέμπει στην προηγούμενη άπάντησή του...

Τίς φήμες τίς χειρίζεται λοιπόν, όπως είπαμε, ή ίδια ή κυβέρνηση (κυρίως τό «περιβάλλον του Καστριού», όπως λέγεται), άνώνομα όμως και μέ ρέγουλα. Άνόνομα και ήμιεπώνυμα. Νά τί έντυπη ένημέρωση είχαμε τήν τύχη νά μäs έπιφυ-

λαχθεί: «κυβερνητικά και κομματικά στελέχη» λένε ότι θά γίνουν άμελητές μετακινήσεις όρισμένων ύπουργών «έγκυρες πηγές, πού είναι σε θέση νά γνωρίζουν τους σχεδιασμούς και τίς σκέψεις του κυβερνητικού έπιτελείου» διαβεβαιώνουν ότι αλλαγές θά γίνουν όχι περισσότερες από τέσσερις: «κατά τήν έκφραση έγκυρης κυβερνητικής πηγής» αλλαγές θά γίνουν μικρές κι όχι έντυπωσιακές: «ήγειακά στελέχη του ΠΑΣΟΚ μέ υπεύθυνες κυβερνητικές θέσεις» δηλώνουν ότι θά γίνουν άπλώς μία -δυό αλλαγές σε κάποιο ύπουργείο ή ύφυπουργείο: «άνώτατο στέλεχος τής κυβερνήσεως» κοινοποιεί ότι θά γίνουν μικροπαλάματα κ.ο.κ.

Πρόκειται λοιπόν γιά μία έμφανή διαδικασία «παραπληροφόρησης». Άνεπίσημη. Άπό έπίσημα χείλη...

Τί λόγο έχει ή κυβέρνηση νά αφήνει νά εξελίσσεται μία κατάσταση πού αναπόφευκτα συνεπάγεται φαινόμενα άναμονής, άβεβαιότητας, αδράνειας, άν όχι και παράλυσης, και μάλιστα όχι μόνο σε κυβερνητικό αλλά μοιραία και σε επίπεδο κρατικού μηχανισμού; Καί, συνάμα, καχυποψία, φαγωμάρα, γκρίνια;

Ο δεξιός τύπος ισχυρίζεται ότι ή συνεχής τροφοδοσία τής κοινής γνώμης μέ έπικείμενες θεαματικές αλλαγές άποσκοπεί στό νά τής άποσπάσει τήν προσοχή από τή «λίστα», τους χειρισμούς στό Κυπριακό, τήν άποτυχία τής Διάσκεψης τόν Δέκα, τήν οικονομική κατάσταση. Ίσως νά 'χει μία δόση αλήθειας αυτή ή εκτίμηση, τουλάχιστον ως προς τόν χρόνο πού επιλέγεται. Άλλοι είναι όμως, νομίζω, τό κύριο.

Ή δυσφορία τής κυβέρνησης (και του πρωθυπουργού προσωπικά) μέ τό έργο της είναι παλιά ύπόθεση. Ή πρώτη «κυβέρνηση τής Άλλαγής» αναδομείται έ-

τσι, διογκούμενη, στους έννέα μήνες ζωής της τό περσινό καλοκαίρι. Αίτια κάποιες δυσλειτουργίες πού άποδίδονται στό κληρονομημένο θεσμικό σύστημα. Φέτος τό καλοκαίρι, μέ τόν μικροανασχηματισμό και τόν σχετικό θόρυβο, ξαναδιαπιστώνονται δυσλειτουργίες αλλά και ανθρώπινες ανεπάρκειες, δίνονται δέ οδηγίες νά άποφεύγονται οι επικαλύψεις άρμοδιοτήτων. Σήμερα, πάλι τά ίδια. Ή κυβέρνηση έμφανώς αισθάνεται, λοιπόν, ότι κάτι πρέπει νά κάνει. Τί άραγε;

Όλα δείχνουν ότι αυτό δέν τό γνωρίζει άκριβώς. Ίδιαίτερα μάλιστα καθώς τά περιθώρια, από πολλές άπόψεις, εξαντλούνται, μέ τίς εύρωεκλογές νά μίν είναι μακριά: πολύ περισσότερο, πού δέν έχουν διόλου έγκαταλειφθεί, ως φαίνεται, οι σκέψεις νά προηγηθούν οι βουλευτικές εκλογές, ένδεχόμενο πού συνεπάγεται και μία κάποια ένίσχυση του κόμματος, μέ κυβερνητικά προφανώς στελέχη. Δεδομένου λοιπόν ότι ή κυβέρνηση δέν είναι βέβαιη προς τά πού άκριβώς νά τό πάει (άλλά και ότι ή σιωπή της σήμερα θά σημαίνει άποδοχή τής δυσλειτουργίας ως έγγενους χαρακτηριστικού της), αναγκάζεται νά διατηρεί ζεστή τήν κουβέντα περί «έκ θεμελιών ανασυγκρότησης τής κυβερνητικής μηχανής».

Ή βασική λογική είναι, νομίζω, ή έξής: ύπάρχουν δυσλειτουργίες: τίς γνωρίζουμε: άπαιτούν όμως, και αυτό παίρνει χρόνο, «αλλαγές σε βάθος δομών και προσωπών». Άς δοϋμε λίγο πιά συγκεκριμένα τίς δομές και άς αναζητήσουμε (δπως λένε σήμερα) τά πρόσωπα.

Τά πρόσωπα και οι δομές

Πρόκειται πράγματι γιά τά δυό «μέτωπα» στό άποία χτυπάει σήμερα ή κυβέρνηση,

μέσω κυρίως του φιλικού της τύπου: «Όλα θα κριθούν από την ποιότητα και την έκταση του ανασχηματισμού», είναι ο τίτλος άρθρου του Γ. Μασσαβέτα στην *Ελευθεροτυπία*, 11.12 (τά πρόσωπα): «Χάος αρμοδιοτήτων και πολυδιάσπαση ευθυνών», στο Ν. Άντωνόπουλου στα *Νέα* της επομένης (οί θεσμοί).

Τό κλειδί, κατά τη δεύτερη άποψη, βρίσκεται στο ότι δεν φταίει τελικά τα πρόσωπα, αφού «μέσα σε αυτό τό χάος αρμοδιοτήτων δεν υπάρχει δυνατότητα χάραξης μίας ενιαίας πολιτικής και στρατηγικής», με αποτέλεσμα να «διαχέεται ή κεντρική πολιτική αντίληψη». Καί ακόμα στο ότι τά πλαίσια κυβερνητικής λειτουργίας τό ΠΑΣΟΚ τά «κληρονόμησε». Καί αν «μπορούσαν στό παρελθόν να ύπηρετούν μία συγκεκριμένη πολιτική αντίληψη» τώρα «άποτελούν τροχοπέδη στην προσπάθεια άσκησης μίας άλλης πολιτικής», της «πολιτικής αντίληψης που θέλει να εφαρμόσει ή κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ».

Πρόκειται, κοντολογίς, για τό βασικότερο ίσως έπιχείρημα της κυβέρνησης. Τό σχέδιο αναδόμησης αυτό άκριβώς, ύποτίθεται τουλάχιστον, θέλει να λύσει. Μετά τίς εκλογές του 1985, λέει ο κ. Μαρούδας. Καί γιατί όχι τώρα; Γιατί «ή κυβέρνηση προχωρά στην ολοκλήρωση μίας σειράς αλλαγών που άρχισε, και γιατί ή κυβέρνηση πρέπει να περάσει από τή Βουλή σειρά νόμων που άφορούν δομικές και θεσμικές αλλαγές» (κατά «κυβερνητική πηγή», *Έθνος*, 12.12). Συμπέρασμα: ζητούμε την κατανόηση του κοινού γιατί διαβιούμε υπό καθεστώς κληρονομημένης δυσλειτουργίας, ζητούμε επομένως να κριθούμε έπιεικώς ως θύματα άντικειμενικών αντιξοοτήτων. Έκκρεμούν, από καιρό, αναδιοργανώσεις. Μέχρι τό 1985, πάντως, θά δυσλειτουργούμε.

Τό έπιχείρημα, όσο συμπαθές, είναι σαθρό. Καί είναι σαθρό γιατί, κατ' αρχήν, τό θεσμικό πλαίσιο ένμέρει τό κληρονόμησε καί ένμέρει τό έφτιαξε τό ίδιο τό ΠΑΣΟΚ. Κυρίως τότε που διόγκωνε, που σχεδόν διπλασίαζε τον αριθμό των μελών του ύπουργικού συμβουλίου, επομένως τον αριθμό ύπουργείων καί ύφυπουργείων, στον πρωτοφανή αριθμό των 52. Όταν σήμερα θέλει, όπως λέει, να περικόψει κάμποσα ύπουργεία καί να ρίξει τό βάρος του σε λίγα «ύπερυπουργεία», μάλλον κατά του δικού του θεσμικού πλαισίου βάλλει.

Υπάρχει καί ένας δεύτερος λόγος. Πολιτικός. Τό θεσμικό πλαίσιο που κληρονόμησε τό ΠΑΣΟΚ είναι μέτριο, καλό ή κακό. Τό βέβαιο είναι ότι δεν έμπόδισε τή Ν.Δ. να άσκήσει τήν πολιτική της, όπου είχε (καί είχε παντού). «Αν ή πολιτική της «δυσλειτουργήσει», με τό συνακόλουθο πολιτικό κόστος, αυτό όφειλεται σε άλλα πράγματα, π.χ. στην άντιφατικότητα της ή βέβαια στις λαϊκές άντιστάσεις, πάντως όχι στις όποιες άλληλοεπικαλύψεις ύπουργείων. Τά ίδια ακριβώς ισχύουν καί για τό ΠΑΣΟΚ. Γιατί τήν «άλλη πολιτική», που λένε κλείνοντας τό μάτι τά *Νέα*, όπου τήν είχε, καί αυτό τήν έφάρμοσε. Ποιό θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του ύπουργικού συμβουλίου, ποιές άλληλοεπικαλύψεις (όσο ύπαρκτές) έμπόδισαν π.χ. τήν καταπολέμηση του νέφους

καί τήν έφαρμογή οικιστικής πολιτικής, τήν αναβάθμιση των ΑΕΙ, τή χάραξη συγκροτημένης έξωτερικής πολιτικής, τον έκδημοκρατισμό της τηλεόρασης ή του συνδικαλισμού, τή θεσμοθέτηση της άπλής αναλογικής;

Θεαματικό λοιπόν τό έπιχείρημα των *Νέων* αλλά σαθρό. Έρχεται έτσι, για συμπλήρωμα, τό άρθρο της *Ελευθεροτυπίας* για να μιλήσει για τήν κυβέρνηση «των δύο ταχυτήτων», για ύπουργούς καί ύφυπουργούς, «που άρνούνται πεισματικά να άποδεχθούν τό πολιτικό κόστος μίας άπόφασης. Καί άναστέλλουν συνεχώς άποφάσεις, άνθρωπος «που καταγράφηκαν στή λαϊκή συνείδηση ότι κινούνται με βραδεία ταχύτητα», που «αίσθάνονται συνεχώς τήν ανάγκη να άμύνονται, να άπολογούνται καί όχι να έπιτίθενται». Πρέπει πάραυτα να αλλάξουν «πρόσωπα καί μεθοδολογία εργασίας». Καί καθοριστική πρέπει να είναι έδώ ή κατάργηση του σταυρού που «λύνει τά χέρια» των ύπουργών, μεταθέτοντας τό πολιτικό κόστος από τά πρόσωπα.

Αλλά καί αυτό είναι, ως έπιχείρημα, έξιςου σαθρό. Κατ' αρχήν, ο σταυρός προτιμήσεως πάει καιρός που καταργήθηκε. Τό «δέος» όμως των ύπουργών άπέναντι στο μέλλον τους παραμένει, όπως γραφόταν καί στο προηγούμενο τεύχος, ακόμα καί όταν εφαρμόζουν ρητή συλλογική πολιτική: μπορεί ανά πάσα στιγμή να τήν πληρώσουν. «Ασε δέ που, τουλάχιστον κατά τον Χρ. Καρανικά της *Καθημερινής*, 11.12, «δέν είναι λίγοι εκείνοι που θεωρούν ως μοναδική λύση τήν έπαναφορά του σταυρού προτιμήσεως, για τό όποιο μερικοί ισχυρίζονται ότι δέχεται τίς σχετικές συζητήσεις ο πρωθυπουργός»... Καί τέλος: αν τά πρόσωπα είναι σκάρτα, γιατί δέν τά αλλάζετε;

Έτσι περίπου συμπληρώνεται τό «ύποκειμενικό» με τό «άντικειμενικό»: δέν τά αλλάζουμε όλα αφού έχουμε στο νοϋ μας ριζικές θεσμικές αλλαγές (τό 1985), άρα μάλλον θά τά αλλάξουμε λίγο για να κάνομε πρός τό παρόν μία «κυβέρνηση εργασίας» κ.λπ.

Ο κατακερματισμός των ευθυνών

Ενώ για μία άλλη κυβέρνηση αυτή ή παρατεταμένη εκκρεμότητα αλλαγών θά ήταν σχεδόν συνώνυμη της κατάρρευσης, για τή σημερινή ή ατέρμων έφεση για αλλαγή ώστε να άνοιξει ο δρόμος για τήν «Αλλαγή άγγίζει τά όρια του όρου ύπαρξης. Καί τούτο γιατί ή εκκρεμότητα (με μεγάλο μέρος του τύπου φιλικά διακείμενο, αλλά καί με ισχυρή ακόμα έκλογική ύποστήριξη) μπορεί ίσως να γίνεται — για όσο μπορεί να τραβήξει αυτό — άναπαγωγός άσαφών έλπίδων καί προσδοκιών. Μέχρι να βρεθεί, αν βρεθεί, ένα άλλο modus vivendi με τά πράγματα. Αλλά αυτό απαιτεί βέβαια ριζικές άνακατατάξεις. Όχι τόσο στο ίδιο τό ΠΑΣΟΚ, όσο στο έκλογικό σώμα...

Τά παραπάνω όμως είναι καί ένα χτυπητό δείγμα της κυριολεκτικά τιτάνιας προσπάθειας που καταβάλλεται από τήν κυβερνητική πλευρά, τον φιλικό της τύπο, τους ιδεολόγους τους (με τίς δικές του άποχωρήσεις ο καθένας) καί για κάτι άλλο: για να άποσειστούν οι ευθύνες από τήν κεντρική πολιτική έξουσία. Ακόμα

παραπέρα: για να άποσειστούν, εκ των προτέρων, από τίς πλάτες της καί οι μελλοντικές ακόμα ευθύνες για τά όσα «δυσλειτουργικά» μέλλουν γενέσθαι.

Αλλά ποιά ακριβώς είναι ή έξουσία αυτή όταν, κατά τά *Νέα*, οι άντικειμενικές συνθήκες δέν έπιτρέπουν καν τή χάραξη «μίας ενιαίας πολιτικής καί στρατηγικής»; Γιατί βέβαια μίας κεντρικής πολιτικής έξουσίας, που θά είναι όντότητα άμεσα όρατή, άπτή καί περιγράψιμη, αυτής είσαι καί σε θέση να της καταλογίσεις ευθύνες καί να της ζητάς τό λόγο. Όμως τέτοια δέν είναι μία κυβέρνηση μονίμως τελούσα υπό τό φάσμα άνασχηματισμών: ούτε είναι τό κόμμα, ένα κόμμα που μονίμως διαμαρτύρεται για τον παραγκωνισμό του από τους κοινοβουλευτικούς: ούτε βέβαια είναι καί οι τελευταίοι που έξίσου διαμαρτύρονται για τον προπηλακισμό τους από τους κομματικούς: ούτε είναι πάλι ή «τρίκα», γιατί τότε που παίρνει ο Μένιος ή ο Άλευράς; καί τανάπαλιν: ούτε είναι πάλι καί ο ίδιος ο πρωθυπουργός, θύμα αυτός συνεχών δυσλειτουργιών καί άλληλοεπικαλύψεων, που τρέχει καί δέν προφταίνει να τίς συμμαζέψει: ούτε είναι καί ο Καστρί, δέν μπορεί να είναι, αφού ούτε τήν ψήφο μας ζήτησε ποτέ, ούδέποτε έξέδωσε άνακοινωθέντα, καί στο κάτω κάτω δέν ξέρουμε ποιό ακριβώς τό άποτελούν. Άντρέας, λοιπόν, Καστρί, Τρόικα, Μένιος, Κόμμα, Κοινοβουλευτικοί, Έκτελεστικό Γραφείο...

Για να μπορούν λοιπόν να χαθούν οι ευθύνες ή, πράγμα ταυτόσημο, να κατακερματιστούν τόσο όσο να χάνονται, πρέπει να βοηθάει καί ή «σύσταση» της ίδιας της πολιτικής έξουσίας: να έχει φυσιογνωμία άσαφή, πολυώνυμη, έλισσόμενη, καλειδοσκοπική...

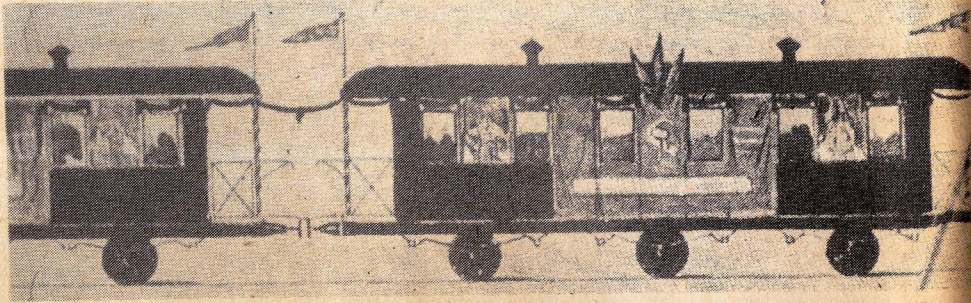
Ξέρουμε βέβαια ότι δέν είναι έτσι ακριβώς τά πράγματα. Κεντρική πολιτική έξουσία είναι σήμερα τό ΠΑΣΟΚ καί κυβερνητική πολιτική είναι ή πολιτική του: αυτήν έχει, αυτήν εφαρμόζει. Οι παραπάνω ιδεολογικές μεθοδεύσεις τείνουν όμως να δώσουν στην κοινή γνώμη μία πειστική εικόνα χαστικής, ώστε να μπορέσουν άργότερα να της ζητήσουν τήν ψήφο εν όνόματι δύο, τελικά, πραγμάτων: για να κυνηγήσουν τό «άντικειμενικό», δηλαδή τή δεξιά: καί για να χτυπήσουν τό «ύποκειμενικό», δηλαδή τά πρόσωπα (μάρτυρας άνευδής, άλλωστε, αυτοί που τήν πλήρωσαν ή τους μέλλεται να τήν πληρώσουν). Όποιο σύνθημα αιχμής καί να κατεβάσει τό ΠΑΣΟΚ, αυτή νομίζω τή «γραμμή» επιδιώκει να ένσταλάξει, προς τό παρόν τουλάχιστον, στον κόσμο, έπιχειρώντας καθημερινά να του τήν σφηνώσει στο ύπουνείδητο. Μία γραμμή που αν δέν άπτεται της μαύρης μαγείας, σύγουρα πάντως καταργεί τήν άντικειμενικότητα των θεσμών καί περιορίζει άσφυκτικά τή δυνατότητα, τό άντικειμενικό πλαίσιο σωστότερα, για τήν άσκηση κριτικής.

Αξίζει, ακόμα καί γι' αυτό μόνο, να θέσει κανείς έαυτόν εκτός δυνάμεων της Άλλαγής.

Η διάσκεψη κορυφής των 'Αθηνών απέτυχε. Αυτό τουλάχιστον υπογράμμισαν όλοι οι συμμετέχοντες αρχηγοί κρατών και πρωθυπουργοί μετά την λήξη της. 'Ωστόσο, παρ' όλους τους δραματικούς τόνους που χρησιμοποίησε ο πρόεδρος της διάσκεψης κ. Παπανδρέου στη συνέντευξη τύπου, παρ' όλη την άρνηση να υπογραφεί τελικό ανακοινωθέν, υπάρχουν κάποιοι άμυδρες ενδείξεις ότι τα πράγματα μπορεί να μην είναι ακριβώς έτσι. Η έρεμη παρατήρηση του Τόρν ότι η άποτυχία δεν σημαίνει κατά κανένα τρόπο και το τέλος της ΕΟΚ, υποδηλώνει ότι η έλλειψη συμφωνίας στην 'Αθήνα δεν συνιστά ρήξη στους κόλπους της ΕΟΚ (αυτό είναι σίγουρο) αλλά ίσως να σημαίνει απλώς αναβολή μίας συμφωνίας για αργότερα.

Αυτή η τελευταία πιθανότητα ενισχύεται από τη στάση των εκπροσώπων των τριών μεγάλων κρατών της ΕΟΚ στη διάσκεψη. Η Θάτσερ, ο Κόλ και ο Μιτεράν είχαν αρκετές κατ' ιδίαν συζητήσεις και θά προξενούσε κατάπληξη αν δεν κατάφεραν να γεφυρώσουν τις διαφωνίες τους, εφόσον βέβαια τό ήθελαν. Κι αυτό γιατί η ευρωπαϊκή προοπτική, η ΕΟΚ, είναι αναντικατάστατη και για τα τρία αυτά κράτη με την έννοια ότι δεν έχουν άλλο εναλλακτικό πεδίο για να ασκήσουν πολιτική. Οι κυβερνήσεις ιδίως της Γαλλίας και της Γερμανίας τό γνωρίζουν καλά αυτό, τόσο ώστε αισθάνονται ότι πρέπει να κάνουν τά αδύνατα δυνατά προκειμένα να αποτρέψουν μία ρήξη, αν όντως υπήρχε πρόβλημα ρήξης.

Είτε λοιπόν θά πρέπει να υποθέσει κανείς ότι τό πράγμα σκόλασε στην ξεροκεφαλιά της Θάτσερ, δηλαδή σέ ένα χρηματικό ποσό λίγο πάνω από 300 εκατομμύρια δολάρια (τόση ήταν η διαφορά μεταξύ των επιστροφών που αξίωνε η Μ. Βρετανία και εκείνων που της δίνονταν με την τελευταία συμβιβαστική πρόταση),

Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΚΟΡΥ

είτε ότι η ξεροκεφαλιά της Θάτσερ χρησιμοποίησε απλώς ως πρόσχημα και στους τρεις μεγάλους (ή τουλάχιστον στους άλλους δύο) για να αναβάλουν την επίτευξη συμφωνίας, προφανώς γιατί προσδοκούν να την πετύχουν στό άμεσο μέλλον (επί προεδρίας της Γαλλίας), από καλύτερες θέσεις.

Η δεύτερη έκδοχή ενισχύθηκε τόσο από τη δήλωση της Θάτσερ προς τους δημοσιογράφους περί ύπαρξης εξαιρετικού γαλλικού σχεδίου για τη δημοσιονομική κατεύθυνση της Κοινότητας, που όμως εγκαταλείφθηκε επειδή μία μειοψηφία χωρών επιμένει «να καθορίζονται πρώτα οι δαπάνες και μετά οι πόροι», όσο και από τό γεγονός ότι τό σχέδιο αυτό, παρ' ότι γαλλικό, δεν υιοθετήθηκε μέσα στη διάσκεψη ούτε από τους ίδιους τους Γάλλους, που έκαναν ό,τι μπορούσαν για να τό παραπέμψουν στό εξάμηνο της γαλλικής προεδρίας. 'Αν όντως έτσι έχουν τά πράγματα, τότε η άκαμψη στάση του Μιτεράν άπέναντι στις απαιτήσεις της Θάτσερ (ήταν ο πρώτος που δεν δέχθηκε τη συμβιβαστική ελληνική πρόταση, ενώ ταυτόχρονα μνημόνευε τόν εκατονταετή πόλεμο προσδίδοντας στη «γαλλοβρετανική διαμάχη» διαστάσεις ιστορικές), θά πρέπει μάλλον να έρμηνευθεί ως προσπάθεια εκμετάλλευσης της βρετανικής αδιαλλαξίας προκειμένου να αναβληθεί ή επίτευξη συμφωνίας για την εποχή της γαλλικής προεδρίας.

'Ετσι κι άλλως, δεν είναι ή πρώτη φορά που μία ευρωπαϊκή διάσκεψη υπό την προεδρία «μικρού» κράτους αφήνεται να αποτύχει. Τό ίδιο είχε συμβεί και τό 1979 στό Δουβλίνο. Μία άποτυχία διάσκεψης υπό την προεδρία μικρού κράτους δεν θέτει σέ κίνδυνο τό μέλλον της ΕΟΚ, καθώς οι μεγάλοι μπορούν ανέτως να εκθέτουν τις θέσεις τους και τις διαφορές τους, που ή προεδρία δεν μπορεί να γεφυρώσει. 'Ενα μέρος λοιπόν της άποτυχίας μπορεί να χρεωθεί στην προεδρία, χωρίς αναγκαστικά να τίθεται σέ κίνδυνο τό μέλλον της Κοινότητας, όπως λ.χ. θά συνέβαινε αν οι τρεις μεγάλοι διαφωνούσαν μεταξύ τους και μάλιστα επί προεδρίας ενός εξ αυτών, πράγμα που αναγκαστικά θά σήμαινε ρήξη.

'Αντίθετα, ο επίμονος τρόπος που πρόέβαλαν τις θέσεις τους και τά αιτήματά τους τά μεγάλα κράτη της ΕΟΚ στη διάσκεψη των 'Αθηνών, προσδίδει στά αιτή-

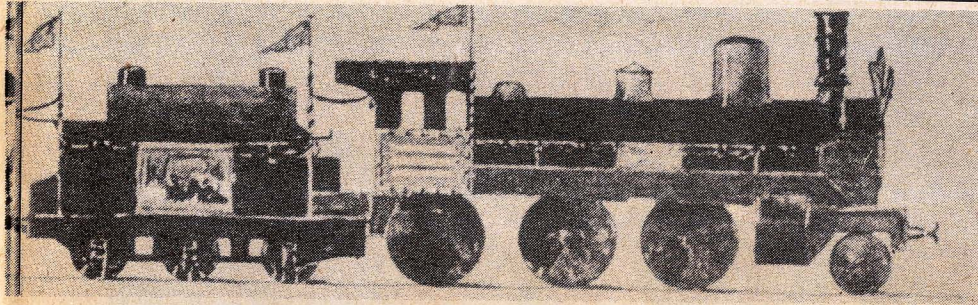
ματα αυτά ένα χαρακτήρα ζύμωσης (άπευθυνόμενο κυρίως προς τά μεσογειακά και τά λιγότερο αναπτυγμένα κράτη), όσον άφορά τά προβλήματα που θά πρέπει στό μέλλον να άπασχολήσουν κατά προτεραιότητα την Κοινότητα. Κοντολογίς, παρ' ότι φαινομενικά ήταν ή άκαμψία των «μεγάλων» στίς μεταξύ τους αντιθέσεις που όδηγήσε στην άποτυχία, έντούτοις αυτή άκριβώς ή άκαμψία είναι δυνατόν να άπευθύνεται κυρίως προς τά λιγότερο αναπτυγμένα κράτη, ή δέ άποτυχία της διάσκεψης να άποτελεί ταυτόχρονα και προειδοποίηση προς αυτά.

Είναι λοιπόν έκδηλο ότι ή προεδρία της 'Ελλάδας δεν προσέφερε στά αναπτυγμένα κράτη τό κατάλληλο πλαίσιο για να επιλυθούν τά ΕΟΚικά προβλήματα προς την κατεύθυνση που τά κράτη αυτά επιδιώκουν. Κι αυτό γιατί ή προεδρεύουσα χώρα είναι σέ θέση να προτείνει τέτοιες συμβιβαστικές λύσεις που δεν θά άγνοούν τά δικά της συμφέροντα. Ιστήν προκειμένη δηλαδή περίπτωση τά συμφέροντα των λιγότερα αναπτυγμένων χωρών. Σ' αυτές τις διαφορετικές αντιλήψεις για τό ρόλο και την πολιτική της ΕΟΚ (και όχι στίς επιστροφές που ζητάει ή Μ. Βρετανία) φαίνεται πώς εστιάζονται τελικά τά μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετώπιζει ή Κοινότητα.

'Ισως έτσι να εξηγείται και τό γεγονός ότι μετά την άποτυχία της διάσκεψης ο Παπανδρέου ξαναθυμήθηκε μετά από πολύ καιρό τις διαφορές Βορρά - Νότου, και άφησε να διαφανεί ότι ή ένισχυση του μετώπου των «νοτίων» με την ένταξη της 'Ισπανίας και της Πορτογαλίας (ένταξη που πονάει κυρίως τους Γάλλους, οι όποιοι προσπαθούν να την αναβάλουν με κάθε μέσο) θά άποτελέσει μελλοντικά πρωταρχική επιδίωξη της ελληνικής ευρωπαϊκής πολιτικής. 'Οπως επίσης ή άρνησή του να εκδοθεί κοινή πολιτική άπόφαση θά πρέπει να εκληφθεί ως ή μόνη τιμωρία που ή μικρή μόν αλλά προεδρεύουσα 'Ελλάς μπόρεσε να επιβάλει στους «μεγάλους» για την άλαζονεία που έπέδειξαν στη διάσκεψη.

Γεγονός είναι ότι, όπως είπε ο Μιτεράν, από τη διάσκεψη προέκυψε ή τελευταία συμβιβαστική ελληνική πρόταση, στην όποια και θά βασιστεί ή γαλλική προεδρία προκειμένου να διαμορφώσει τις δικές της προτάσεις. Μ' άλλα λόγια, ο «Νό-

27 ΔΙΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟ ΤΟΥ 1983	
ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ	
56%	Εισφορές των κρατών-μελών ήτοι 1% του φόρου προστιθέμενης αξίας
33%	Τελωνειακοί δασμοί
11%	Δασμοί επί εισαγομένων (έκτός ΕΟΚ) άγροτικών προϊόντων
ΠΩΣ ΚΑΤΑΝΕΜΟΝΤΑΙ ΟΙ ΠΟΡΟΙ	
70%	Κοινή άγροτική πολιτική
10%	Περιφερειακή ανάπτυξη
8%	Κοινωνική ανάπτυξη
12%	Διάφορα

ΦΗΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

τος» διατύπωσε τόν δικό του συμβιβασμό, ίσως και νά τόν εξάντλησε. 'Ο «Βοράς», κατά μία όρολογία, ή «Ευρώπη», κατά μιάν άλλη, θά τόν λάβει υπόψη, θά βασισταί σ' αυτόν και θά τόν εξαντλήσει ακόμα πιό πολύ στό εξάμηνο της γαλλικής προεδρίας. Πολύ περισσότερο πού μέχρι τότε τά ταμεία της ΕΟΚ θά έχουν άδειασεί...

Τά προβλήματα πού αντιμετώπιζει ή Ευρώπη

Εστω λοιπόν ότι έτσι έχουν τά πράγματα, και ότι ή διάσκεψη τών 'Αθηνών περισσότερο άφέθηκε νά αποτύχει παρά απέτυχε. 'Οστόσο, ακόμα κι έτσι, αυτή ή πολιτική τακτική κατά κανένα τρόπο δέν προδικάζει ότι τά προβλήματα πού ταλανίζουν τήν ΕΟΚ θά μπορέσουν νά λυθούν στό πλαίσιο της γαλλικής προεδρίας.

Κι αυτό γιατί ενώ τά περισσότερα προβλήματα είναι λίγο πολύ κοινά, έντούτοις τό κάθε κράτος μέλος βλέπει διαφορετικά τήν αντιμετώπισή τους, ανάλογα κυρίως μέ τό βαθμό ανάπτυξης της οικονομίας του, αλλά και μέ τήν πολιτική τοποθέτηση της κυβέρνησής του, καθώς και τά ιδιαίτερα έσωτερικά προβλήματα πού αντιμετώπιζει.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελεί ένα από τά λιγοστά παραδείγματα στην ιστορία, όπου περισσότερα κράτη ένώνονται σέ μιάν ευρύτερη κοινοπολιτειακή όργάνωση μέ βάση τήν κοινή συναινέση και όχι τήν άσκηση ύλικής βίας. Τό γεγονός ώστόσο ότι βάση της ΕΟΚ είναι ή συναίνεση, δέν σημαίνει ότι ή δημιουργία της Κοινότητας δέν συνιστά άκριβώς μιάν απόπειρα άπάντησης τών δυτικοευρωπαϊκών χωρών στην άπειλή πού αισθάνονται, ιδιαίτερα μετά τό τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, από τό οικονομικό, τεχνολογικό ή στρατιωτικό προβάδισμα πού αποκτούν άλλα κράτη, όπως οι ΗΠΑ, ή Σοβιετική Ένωση και πρόσφατα ή 'Ιαπωνία. Θά έλεγε μάλιστα κανείς ότι ή «έξωτερική άπειλή» πού αισθάνονται οι Ευρωπαίοι είναι και ό μόνος κινητήριος μοχλός πού προωθεί — όσο τήν προωθεί — τήν ιδέα της Ένωμένης Ευρώπης.

'Αλλά ή στήριξη της ευρωπαϊκής άμυνας, άπέναντι στη Σοβιετική Ένωση, στις άμερικανικές δυνάμεις, άφήνει τά

ευρωπαϊκά κράτη έκθετα τόσο στην άμερικανοϊαπωνική τεχνολογική επίθεση όσο και στον άμερικανικό οικονομικό πολιτικό ήγεμονισμό. 'Ομως, μέ εξαίρεση ίσως τή Γαλλία κανένα άλλο μέλος της ΕΟΚ δέν φαίνεται νά θέτει πρόβλημα ανεξαρτησίας της Ευρώπης όσον άφορά τήν άμυνά της. Οι Βρετανοί εξακολουθούν νά θεωρούν τά «ξαδέφια» τους στην Άμερική πιό κοντινούς συγγενείς από τούς κατοίκους της ήπειρου πού αρχίζει πέρα από τό Καλαί, ενώ οι Γερμανοί, λόγω του διεθνούς καθεστώτος της χώρας τους μετά τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, δέν είναι σέ θέση νά αναπτύξουν ανεξάρτητα όπλικά συστήματα. Μικρότερα κράτη, όπως ή 'Ολλανδία και ή Δανία, μοιάζουν νά προτιμούν τήν άμερικανική προστατευτική όμπρέλα από τή στήριξη της άμυνάς τους στους πιό κοντινούς Ευρωπαίους γείτονες, γι' αυτό και αντιδρούν κάθε φορά πού στό πλαίσιο της ΕΟΚ τίθενται θέματα πού άφορούν τό ΝΑΤΟ, ή γενικότερα τήν ευρωπαϊκή ασφάλεια: τά τραύματα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δέν έχουν έπουλωθεί τελείως.

Μιά Ευρώπη λοιπόν πού έχει πρό πολλού στερηθεί τίς άποικίες της ως πηγές εξαγωγής πλούτου και της όποίας τό πάλαι ποτέ ήγεμονικό προβάδισμα έχει σχεδόν έξ ολοκλήρου καταπιεί ό άμερικανικός ήγεμονισμός, μιά Ευρώπη άνίσχυρη στρατιωτικά ακόμα και νά εξασφαλίσει τήν ίδια τήν άμυνά της, είναι φανερό ότι δέν διαθέτει άρκετά έφοδια γιά νά αντιμετώπισει τήν οικονομική πίεση πού δέ-

χεται από τήν άμερικανική ήγεμονική ύπερδύναμη. Παράλληλα, ό βαθμός ανάπτυξης τών ευρωπαϊκών κοινωνιών είναι πολιτισμικά τόσο ψηλός, ώστε νά διερωτάται κανείς από πού μπορούν οι Ευρωπαίοι νά άντλήσουν τίς άπαραίτητες δυνάμεις — ή άλλως τό άπαραίτητο δυναμικό — ώστε νά αντιμετώπισουν μέ επιτυχία τήν οικονομική και τεχνολογική επίθεση της 'Ιαπωνίας, μιάς χώρας της όποίας ό οικονομικός δυναμισμός συμβαδίζει και βασίζεται σέ μιάν ιδιαίτερα αυξημένη κοινωνική έκμετάλλευση.

Ηδη ή Ευρώπη ύφίσταται όρισμένα άπό τά άποτελέσματα αυτού του άνταγωνισμού, μέ τρόπο πού επιτείνει τήν κρίση της. Ένα μεγάλο ποσοστό της άνεργίας πού τή μαστίζει όφειλεται άκριβώς στην άμερικανική οικονομική πίεση και στον ιαπωνικό άνταγωνισμό, ενώ παράλληλα ό άνταγωνισμός αυτός καθιστά τά ευρωπαϊκά κράτη τελείως άνίσχυρα νά εφαρμόσουν τά όποιαδήποτε μέτρα γιά τήν κοινωνική άπορρόφηση της άνεργίας. Γιατί ακόμα και οι κυβερνήσεις πού θά ήθελαν νά υιοθετήσουν παρόμοια μέτρα, δέν είναι σέ θέση νά τό κάνουν, καθώς οι οικονομίες τους θά γίνονται έτσι ακόμα λιγότερο άνταγωνιστικές.

Κατ' αυτό τόν τρόπο, ή οικονομική ύφεση και ή άνεργία καθιστούν τίς έθνικές κυβερνήσεις ακόμα πιό ευάλωτες στις πιέσεις πού δέχονται άπό τούς βιομηχάνους αλλά και τούς εργαζόμενους γιά άμεση αντιμετώπιση της κρίσης. 'Αλλά άμεση σημαίνει κυρίως έθνική. Η άμεσότητα και ή πιεστικότητα τών άναγκών δέν άφήνουν τά άπαραίτητα περιθώρια γιά έναν πιό μακροπρόθεσμο, έναν πιό συνολικό ευρωπαϊκό προγραμματισμό.

'Ετσι οι περισσότεροι Ευρωπαίοι ήγέτες συμφωνούν π.χ. ότι κάποτε θά πρέπει νά σταματήσει τό καθεστώς τών ύπερμετρών κοινοτικών έπιδοτήσεων στό γαλακτοκομικά, πού δημιουργεί μιά ύπερπλεονάζουσα κτηνοτροφική παραγωγή μεταφέροντας στον γεωργικό τομέα πόρους πού όχι μόνο προέρχονται άπό τή βιομηχανία αλλά είναι, ιδίως σήμερα, άπαραίτητοι γιά τήν ανάπτυξη της. 'Αλλά ό Κόλ θά έβρισκε τή δύναμη νά δυσαρραστήσει τούς χιλιάδες μεγαλοαγρότες — πού είναι έπιπλέον ψηφοφόροι του — μόνο γιά χάρη μιάς ρεαλιστικής προοπτικής βιομηχανικής ανάπτυξης και συνεργασίας. 'Ο

ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΑ ΔΟΥΝΑΙ ΚΑΙ ΛΑΒΕΙΝ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

'Ο ακόλουθος πίνακας δίνει μιά ένδειξη γιά τή «θετική» ή «άρνητική» κατάσταση ενός κράτους-μέλους έναντι του κοινοτικού προϋπολογισμού.

	ΒΕΛΓΙΟ	ΔΑΝΙΑ	ΓΕΡΜΑΝΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΓΑΛΛΙΑ	ΙΡΑΝΔΙΑ	ΙΤΑΛΙΑ	ΛΟΥΓ/ΤΟ	ΚΑΤΩ ΧΩΡΕΣ	ΑΙΤΑΙΑ	ΣΥΝΟΛΟ
1980	255	331	-1540	-	423	844	735	232	441	-1521	0
1981	300	302	-1647	123	624	591	619	282	223	-1505	0

'Ο ύπολογισμός γίνεται σέ Ευρωπαϊκές Νομισματικές Μονάδες. 1 ENM = 0,85 δολ.

Μιτεράν επίσης, θά ξβρισκε τή δύναμη νά άντισταθεί στό αίτημα τών άγροτῶν τοῦ Νότου νά μή δεχθεί ἡ Γαλλία τήν εἰσοδο τῆς Ἰσπανίας καί Πορτογαλίας στήν Κοινότητα (τήν ὁποία οἱ Γερμανοί βλέπουν ἀπό τή μεριά τους μέ καλό μάτι, λόγω τῆς προοπτικῆς αὐξημένων ἐξαγωγῶν πού τοὺς ἀνοίγεται), μόνο ἂν προηγουμένως ἡ Κοινότητα δημιουργοῦσε ἐκεῖνο τό πλαισίο βιομηχανικῆς ἀναπτυξιακῆς συνεργασίας πού εἶναι ἀπαραίτητο γιά τήν ἔξοδο τῶν ἀναπτυγμένων οἰκονομιῶν ἀπό τήν κρίση. Ἀκόμα καί ἡ Θάτσερ θά μποροῦσε μπροστά σέ μιά τέτοια προοπτική νά ξεχάσει καί τίς ἀντιδράσεις τῶν Βρετανῶν καταναλωτῶν, πού πληρώνουν αὐξημένες τιμές γιά τά κοινοτικά ἀγροτικά προϊόντα, καί τίς εἰσφορές πού ἡ Βρετανία εἶναι ἀναγκασμένη νά πληρώνει στήν Κοινότητα γιά τήν εἰσαγωγή τῶν φτηνότερων ἀγροτικῶν προϊόντων τῆς Κοινοπολιτείας.

Ὡστόσο αὐτή ἡ προθυμία τῶν μεγάλων τῆς Κοινότητας γιά συμφωνία δέν μπορεῖ νά ἐκφραστεί. Γιατί καί ἡ παραμικρή ἀπόπειρα φέρνει ἀμέσως στήν ἐπιφάνεια τό βαθύτερο πρόβλημα τοῦ διαφορετικοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο τά ἀναπτυγμένα καί τά λιγότερο ἀναπτυγμένα εὐρωπαϊκά κράτη βλέπουν τήν ἔξοδο ἀπό τήν κρίση. Οἱ Γάλλοι, καί γενικότερα οἱ «ἀναπτυγμένοι τοῦ Βορρά», προσανατολίζονται σέ μιά κοινοτική πολιτική βιομηχανικῆς συνεργασίας σέ διακρατικό ἐπίπεδο, καί σέ μακροχρόνια βάση, πού θά βοηθοῦσε τίς ὑπάρχουσες βιομηχανίες νά ἀντιμετωπίσουν τόν ἐξωτερικό ἀνταγωνισμό. Οἱ

«νότιοι», ἀπό τήν ἄλλη, μιλοῦν γιά προγράμματα «ἀναπτυξιακά» ἢ «ὀλοκληρωμένα μεσογειακά», πού θά βοηθοῦσαν τίς δικές τους οἰκονομίες νά ἀναπτυχθοῦν. Θά μποροῦσε κανεῖς κοντολογίς νά παρομοιάσει τή διάσταση τῶν ἀπόψεων πού ἐπικρατοῦν μεταξύ τῶν ἀναπτυγμένων καί λιγότερο ἀναπτυγμένων χωρῶν γιά τήν ἔξοδο ἀπό τήν κρίση, μέ τή διάσταση πού ὑπάρχει σέ ἔθνικό ἐπίπεδο ἀνάμεσα στή μονεταριστική καί τήν κεινσιανή οἰκονομική πολιτική. Καί ἡ διάσταση αὐτή, πρὸς τό παρόν τουλάχιστον, φαίνεται ἄλυτη, καθώς τά κράτη τοῦ Βορρά προσανατολίζονται πρὸς λύσεις πού θά βγάλουν πρῶτα τίς δικές τους οἰκονομίες ἀπό τό τέλμα ὡς προϋπόθεση γιά τό «μεγάλωμα τῆς πίτας», ἐνῶ χώρες ὅπως ἡ Ἑλλάδα, ἡ Ἰρλανδία ἄλλα καί ἡ Ἰταλία διερωτῶνται τί ἔχουν νά κερδίσουν αὐτές ἀπό μιά περικοπή τῶν ἀγροτικῶν δαπανῶν ἢ μιάν αὐξηση τῶν κονδυλίων τῆς Κοινότητας πού δέν θά συνοδεύονταν ἀπό μεταφορά τῶν πόρων πρὸς τίς λιγότερο ἀναπτυγμένες περιοχές, ἀλλά ἀπλῶς θά χρηματοδοτοῦσε τοὺς χρηματοδοτές, δηλαδή τά ἀναπτυγμένα βιομηχανικά κράτη.

λεύει τή Θάτσερ, καθώς ἡ ἀκαμπτη βρετανική στάση καί τό καθαρὸ πρόσωπο τῆς «σιδηρᾶς κυρίας» θά ἐκτιμηθοῦν δεόντως ἀπό τοὺς ψηφοφόρους τῆς, ὅμως ἡ θέση τῆς Εὐρώπης στὸν διεθνή ἀνταγωνισμό ἐξασθενίζει ὀλο καί περισσότερο. Κι αὐτό ἀργά ἢ γρήγορα θά γίνει αἰσθητὸ στους λαοὺς καί τῆς Γαλλίας καί τῆς Βρετανίας.

Ἡ «ἀχρωμη», σχεδόν δειλή, στάση τοῦ Γερμανοῦ καγκελάρου μαρτυρᾷ τελικὰ μέ τόν καλύτερο τρόπο τὰ ἀδιέξοδα τῆς Κοινότητας. Ὁ Κόλ ἔχει αὐτὴ τὴν ἐποχή ἄμεση ἀνάγκη νά παρουσιάσει στό λαὸ του μιά ρεαλιστική κοινοτική προοπτική ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς προοπτικῆς πού φαίνεται νά χαράζει τό σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα, μετὰ τὴν ἐγκατάλειψη τῆς πολιτικῆς τοῦ Σμίτ καί τὴν υἱοθέτηση τῆς πολιτικῆς Μπράντ στό πρόσφατο συνέδριό του. Μιάς πολιτικῆς πού ἀντιτίθεται

ΠΟΤΑΜΙΑ ΓΑΛΑ

Ποτάμια τό γάλα στήν Εὐρώπη κινδυνεύει νά τὴν πνίξει. Ἐδῶ καί δύο χρόνια οἱ παραδόσεις γάλακτος αὐξάνουν κατὰ 3,5% τό χρόνο ἐνῶ ἡ κατανάλωση ἔχει κορεστεί. Ἀλλὰ τὴ στιγμή πού τὰ δύο τρίτα τῶν γεωργικῶν δαπανῶν (δαπανῶν πού ἀπορροφῶν τό 2/3 τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ) κατευθύνονται πρὸς τὰ γαλακτοκομικά προϊόντα (γάλα, κρέμες, σκόνη, βούτυρο), ἡ ΕΟΚ χρηματοδοτεῖ τό ἀδιέξοδό τῆς.

Τὰ περισσεύματα γίνονται σκόνη (1 ἑκατ. τόνοι) καί βούτυρο (877.000 τόνοι) πού ἐξάγονται μόνο κατὰ 50%. Οἱ κτηνοτρόφοι κάθε ἄλλο παρά εἶναι διατεθειμένη νά μειώσουν τὴν παραγωγή τους. Ὑπῆρξε ἡ σκέψη νά φορολογηθοῦν τὰ φυτικά ἔλαια πού εἰσάγονται στήν Εὐρώπη ὥστε νά ἀπορροφηθεῖ περισσότερο βούτυρο. Ἐπίσης νά φορολογηθοῦν εἰσαγόμενες κτηνοτροφές (π.χ. σόγια) ἀπὸ τίς ΗΠΑ καί τὴ Βραζιλία.

Ἡ Ἑλλάδα πρότεινε νά μειωθεῖ ἡ παραγωγή σέ 98 ἑκατ. τόνους ἀντὶ 103 ἑκατ. πού εἶναι σήμερα — πρόταση πού θά δέχονταν ἡ Γερμανία, ἡ Ἀγγλία καί οἱ Κάτω Χώρες, ὄχι ὅμως καί ἡ Γαλλία. Πρότεινε ἐπίσης αὐξηση τῶν φόρων στὰ εἰσαγόμενα φυτικά ἔλαια πού θά ἀπέφεραν 600 ἑκατ. ENM, πράγμα πού θά δέχονταν ἡ Γαλλία ὄχι ὅμως ἡ Μεγάλη Βρετανία, γιατί θά ἐπληττε τίς εἰσαγωγές ἀπὸ τίς χώρες τῆς Κοινοπολιτείας.

Τελικὰ δέν ἀπορροασίτηκε τίποτε... Θά μῆς πνίξει τό γάλα.

Σιγὰ ἰχθύος μπροστά στήν κρίση

Ὁλος αὐτὸς ὁ κυκεῶνας τῶν προβλημάτων πού διαπερνοῦν τὴν Κοινότητα, διαμόρφωσε τό κλίμα πού ὀδήγησε τὴν διάσκεψη τῶν Ἀθηνῶν σέ ἀποτυχία. Κι αὐτὸ ἄσχετα ἂν ἐπιφανειακά τὸν τόνο τῆς διάσκεψης ἔδωσε ἡ στενοκεφαλιά καί ἐπιμονὴ τῆς Θάτσερ (λόγω χαρακτῆρα), ἢ ἡ ἀναβλητικὴ πολιτικὴ τακτικὴ τοῦ Μιτεράν. Γιατί ἀκόμα κι ἂν κάποιοι «ἐπιδιώξαν» τὴν ἀποτυχία, αὐτὸ ἔγινε ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἀπὸ πουθενά δέν διαφάνηκε μιά προοπτικὴ συμφωνίας πού νά ταιριάζει σέ ὅλους.

Εἶτε λοιπὸν μιλήσουμε γιά ἀποτυχία, εἶτε γιά ἀναβολὴ τῆς ἐπιτυχίας, δέν πρέπει νά ξεχνᾶμε ὅτι μπορεῖ μὲν ἡ ἀναβολὴ αὐτὴ νά βολεύει ἀπὸ τὴ μιά μεριά τοὺς Γάλλους — καθώς ἀναβάλλεται ἡ ἔνταξη τῶν χωρῶν τῆς ἰβηρικῆς χερσονήσου στήν Κοινότητα —, μπορεῖ ἀκόμα νά βο-

ΔΥΣΟΙΩΝΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Καθόλου εὐοίωνη γιά τό μέλλον τῆς Εὐρώπης ἡ ἔκθεση τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ ὡς πρὸς τίς οἰκονομικὲς τῆς προοπτικὲς.

Προβλέπει βέβαια γιά τό 1984 ἀνάπτυξη τῆς τάξεως τοῦ 1,5% ἐναντὶ 0,5% τοῦ 1983. Θά εἶναι ὅμως ἄνισα κατανεμημένη καθόσον γιά τὴν Ἀγγλία θά εἶναι τῆς τάξεως τοῦ +2,1% καί γιά τὴ Γερμανία +2,2% ἐνῶ ὅλες οἱ ἄλλες χώρες θά κινηθοῦν μέ ρυθμοὺς ἀρνητικούς.

Ἐπίσης: Ἡ ἀνεργία θά ἀνεβεῖ στὰ 10,9% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἐναντὶ 10,4% τοῦ 1983.

Ὁ μέσος πληθωρισμὸς γιά τό σύνολο τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ τό μὲν 1983 θά εἶναι 6,3% ἐνῶ τό 1984 θά κατεβεῖ στὸ 5,6%.

Ἡ Ἐπιτροπὴ προβλέπει γιά τό 1983 3% πληθωρισμὸ γιά τίς Κάτω Χώρες καί 18% γιά τὴν Ἑλλάδα. Προβλέπει ἐπίσης ὅτι τό ἰσοζύγιο πληρωμῶν τῆς ΕΟΚ «προσδευτικά θά βρεῖ τὴν ἰσορροπία του», διότι ἀπὸ 1,3% τοῦ Ἀκαθάριστου Ἐθνικοῦ Προϊόντος τό 1980 καί 0,6% τό 1981-82 τό ἔλλειμμα, τό μὲν 1983 θά εἶναι μόνον 0,3% θά ἐξαλειφθεῖ δέ τό 1984.

πλέον άνοιχτά στην έγκατάσταση των Πέρσινγκ και Κρούς στην Εύρώπη, πλησιάζει τους «πράσινους» και τά κινήματα ειρήνης, μιλάει για άπύραυλες ζώνες και γενικά ένισχύει τίς τάσεις άναχωρητισμού και ουδετεροφιλίας στόν γερμανικό λαό, πίσω από τίς όποιες κρύβεται ή βασική έπιδίωξη τής νέας σοσιαλδημοκρατικής πολιτικής του Μπράντ: ή έπιδίωξη μιás Γερμανίας ένιαίας, ουδέτερης, ως τρίτης — δηλαδή σοσιαλδημοκρατικής — έκδοχής, άνάμεσα στόν άνατολικό και τόν δυτικό κόσμο. Είναι έτσι προφανές ό-τι ό συντηρητικός Κόλ έχει άμεση άνάγκη νά έμφανίσει μιάν ευρωπαϊκή προοπτική στό λαό του ως άπάντηση στη νέα σοσιαλδημοκρατική πολιτική. Όστόσο, τό μόνο πού κατάφερε νά ψελλίσει γυρίζοντας στη Γερμανία μετά τήν άποτυχία των Άθηνών, ήταν ότι «δέν έχουμε άλλη έναλλακτική λύση από τήν Εύρώπη». Στην άναζήτηση όμως τής λύσης «κολλήσαμε, αλλά έχουμε καλή θέληση».

Ισως ήχει παράδοξο, αλλά οί αίτιες πού κάνουν τήν Εύρώπη νά ύστερει άπέναντι στίς πιό δυναμικές κοινωνίες πέραν του Άτλαντικού και του Ειρηνικού, είναι ταυτόχρονα και οί αίτιες για τίς όποιες άξίζει νά σωθεί. Τό ζήτημα είναι κατά πόσον οί ευρωπαϊκές κοινωνίες, μέ τόν ύψηλό βαθμό θεσμικής, πολιτικής και πολιτισμικής ανάπτυξης, θά βρούν τά περιθώρια νά άντλήσουν από μέσα τους τίς άπαραίτητες δυνάμεις για νά άντιμετωπίσουν τόν κίνδυνο είτε του έπερχόμενου μαρασμού είτε τής ιαπωνοποίησης τους: γιατί και ή μία και ή άλλη έκδοχή συνεπάγονται τελικά τό τέλος τής Εύρώπης, όπως τουλάχιστον τή γνωρίζουμε μέχρι σήμερα. Όστόσο, δέν άντιλαμβάνονται οί Ευρωπαίοι μέ τόν ίδιο τρόπο τό πρόβλημα. Πολλές προτάσεις άκούγονται είτε για άναθεώρηση τής συνθήκης τής Ρώμης, είτε για τήν Εύρώπη των «δύο ταχυτήτων», είτε για ευρωπαϊκό διευθυντήριο και άξονα Βόννης—Παρισιού, είτε για άλλους τρόπους ένίσχυσης των κοινοτικών θεσμών άπέναντι στους έθνικούς. Όμως όλες αυτές οί προτάσεις — πού κρύβουν μέσα τους τελείως διαφορετικές πολιτικές και κοινωνικές προοπτικές — παραμένουν άφ' ενός μέν άνεφάρμοστες, άφ' έτέρου άχρηστες, ιδιαίτερα για εκείνους πού βλέπουν τό μέλλον τής Εύρώπης νά ένσαρκώνεται στην έπιδίωξη τής Εύρώπης των λαών.

Η προοπτική αυτή των Ευρωπαίων άριστερών δέν θά μπορεί νά σταθεί στα πόδια της, όσον καιρό ή Εύρώπη δέν θά είναι σέ θέση νά έξασφαλίσει τήν αυτοδυναμία στην άμυνά της. Μόνον αυτή ή αυτοδυναμία μπορεί νά τής έπιτρέψει τήν άσκηση αυτόνομης πολιτικής, χωρίς νά είναι άναγκασμένη νά παρακολουθεί κατά πόδας τίς «κατακτήσεις» τής άμερικανικής ή τής ιαπωνικής κοινωνίας, μήν τυχόν και χάσει τό τρένο τής ιστορίας.

Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ 1912-1980
είσαγωγή • βιβλιογραφία • μελέτες • άνθολογία κειμένων

πολιτης

ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ 1980

»Οί πεζογράφοι τής Θεσσαλονίκης
»είναι άφηγητές, παραμυθάδες. Ό
»πλούτος αλλά και τά όρια ενός
»άφηγηματικού λόγου πού παράγει
»τή γραφή, τήν περιγραφή και τή
»μεταγραφή του βιώματος τούς προ-
»φύλαξε από τίς μυθιστορηματικές
»φιλοδοξίες πού στην συγκυρία του
»Μεσοπολέμου δέν μπορούσαν παρά
»νά αναπαραγάγουν ιδέες άντί νά
»παράγουν κείμενο — άνεπανάληπτη
»έκδοχή τής πραγματικότητας

Μιά έκδοση του ΠΟΛΙΤΗ
Κυκλοφορεί σέ όλα τά βιβλιο-
πωλεία

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΟΥΛΤΕΨΗΣ

Συναγωνιστής 'Ακέλας

Ένας ρεπόρτερ θυμάται

Μικρές και μεγάλες στιγμές
στό άντάρτικο

Μαχητές, καπετάνιοι και καθοδηγητές
στην καθημερινή τους ζωή
και στη μάχη

Μέ τά κουπιά προς τήν
έλευθερία. Έ μάχη τής
Άμφιλοχίας. Έ σύγκρουση
μέ τόν ΕΔΕΣ

Όνόματα γνωστά και άγνωστα.
Έρωτισμοί και άδυναμίες.

Έ ζωή του άντάρτη όπως
τή θυμάται και τήν άφηγείται
σήμερα ό δημοσιογράφος
Γιάνης Βούλτεψης

Εκδόσεις Γλάρος

Κεντρική διάθεση

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ. 36 18 457

ΒΑΛΕΣΑ: ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΘΑ ΠΑΩ ΝΑ ΠΑΡΑΛΑΒΩ ΤΟ ΝΟΜΠΕΛ

«Δέν θά πάω στό Όσλο νά παραλάβω τό βραβείο Νόμπελ», δήλωνε στή γαλλική εφημερίδα Liberation ό Λέχ Βαλέσα. Καί δέν έπήγε. «Γιατί θά αισθάνομαι σάν πιγκουίνος μέ φράκο τήν ώρα πού οί συμβραβευμένοι φίλοι μου είναι στή φυλακή»

Πώς αισθάνεσαι στό ρόλο του νομπελί-στα;

Βαλέσα: Τό βραβείο αυτό δέν άπονεμήθηκε σέ μένα άλλα στόν ειρηνικό άγώνα τής «Άλληλεγγύης». Δέν σταματώ νά λέω σ' όσους μου τηλεφωνούν τά συγχαρητήριά τους: «Είναι δικό σας τό βραβείο, σας άξιζει». Καί πραγματικά, έτσι τό βλέπω. Είμαι ευτυχής όπως όλος ό κόσμος έστω κ' αν στήν πραγματικότητα είχα μόνο φασαρίες ώς τώρα. Καί ευχαρίστως καταθέτω όλο τό ποσόν του βραβείου στό Ταμείο ενίσχυσης τής γεωργίας (τά μετάλλια, τά διπλώματα κ.λπ. θά κατατεθούν στή Γιάννα Γκάρα, όπου όλος ό κόσμος θά μπορεί νά τά δει). Οί άνθρωποι όσόντο συνεχίζουν νά έρχονται άκόμη σέ μένα όταν έχουν άνάγκη γιά κάποιο όχημα ή τρακτέρ.

Τό Νόμπελ δέν ήρθε κάπως άργά;

Βαλέσα: Γιά νά 'μαι ειλικρινής δέν τό περίμενα πιά. Μολταυτα νομίζω ότι ήρθε τήν κατάλληλη στιγμή. Ήμασταν όλοι κάπως κουρασμένοι καί σίγουρα μās άνέβασε τό ήθικό. Έξάλλου υπάρχουν τώρα όλες οί συνθήκες γιά νά βγάλει κανείς όλα τά συμπεράσματα. Πρίν από ένα χρόνο οί συγκινήσεις καί οί δυσφορίες ήταν πολύ ισχυρές ώστε νά δούμε τά θετικά στοιχεία του βραβείου.

Γιατί έδωσες τά χρήματα του βραβείου στό Ταμείο ενίσχυσης τής γεωργίας καί όχι γιά παράδειγμα στήν παράνομη «Άλληλεγγύη»;

Βαλέσα: Πρέπει νά καταλάβουμε ότι ή παρανομία δέν είναι παρά μία φάση στόν άγώνα μας. Ή γή μās θρέφει. Πρέπει νά καταφέρουμε νά ζήσουμε μέ δικά μας μέσα. Ή κρίση πάει από τό κακό στό χειρότερο καί κανείς δέν ξέρει πώς νά τήν αντιμετώπισει. Όταν θά έχουμε τί νά τρώμε, ενώ οί κυβερνήτες μας θά τσακώνονται γιά τά πόστα τους, έμεις οί υπόλοιποι θά ασχοληθούμε μέ ό,τι πρέπει νά γίνει.

Γιατί δέν πηγαίνεις νά παραλάβεις τό βραβείο;

Βαλέσα: Προτιμώ νά στείλω τή γυναίκα μου Ντανούτα μέ τόν πρωτότοκο γιό μας Μαζογιέφσκι. Κι αυτό γιά δύο λόγους. Από τή μία μεριά θά αισθάνομαι στήν τελευταία σάν πιγκουίνος μέ φράκο ενώ οί φίλοι μου καί συμβραβευμένοι μου βρίσκονται στή φυλακή. Από τήν άλλη μεριά αν άπαγορευτεί στόν Βαλέσα νά γυρίσει στή

χώρα του, καί καταδικαστεί νά μείνει στή Δύση, αυτό θά ήταν πολύ βολικό γιά τό καθεστώς.

Μερικοί συγκρίνουν τήν πράξη σου μέ εκείνη του Γκάντι. Τί νομίζεις;

Βαλέσα: Σκέφτομαι ότι ή γεωπολιτική κατάσταση τής Ίνδίας του Γκάντι ήταν πιό εύκολη από τή δική μας.

Υπάρχουν διαφορές εκτιμήσεων ανάμεσα σέ σένα καί τήν παράνομη ήγεσία τής Άλληλεγγύης, τήν Τ.Κ.Κ.;

Βαλέσα: Δέν νομίζω ότι οί διαφορές μας είναι θεμελιώδεις. Υπάρχουν όστόσο, κι αυτό είναι φυσικό. Άλλά επιμένω, δέν είναι διαφορές ουσίας. Αγωνιζόμαστε γιά τόν ίδιο σκοπό μέ διαφορετικά μέσα. Πρέπει νά καταλάβει κανείς αυτές τίς διαφορές τακτικής. Οί παράνομοι δέν μπορούν νά προκρίνουν λύσεις μαλακές. Όταν είναι κανείς άποφασισμένος γιά έναν άγώνα σκληρό, τόν διεξάγει μέ σκληρά μέσα. Τά χάδια, ή έρευνα γιά ήπιες λύσεις ταιριάζει σ' αυτούς πού παλεύουν στή νομιμότητα. Ή Τ.Κ.Κ. όφείλει νά δράσει άποφασιστικά. Άλλά οί άποφάσεις πάρθηκαν δημοκρατικά. Ός μέλος τής «Άλληλεγγύης» μου συνέβη νά ύποταχθώ στίς άποφάσεις τους. Δέν μου άπαγορεύεται βέβαια νά διατυπώνω τίς προτάσεις μου άλλα νοιάζομαι οί ένδεχό-

μενες διαφορές μας νά μή μετατρέπονται σέ διαφορές ουσίας. Ή κατάσταση είναι ιδιαίτερα σοβαρή σήμερα. Άπαιτεί ένότητα δράσης, διότι τό πρόγραμμα τής κυβέρνησης αντίστοιχει σέ μία γενική άποπώχευση τής κοινωνίας.

Κατά τή γνώμη σου οί παράνομοι τής «Άλληλεγγύης» θά έπρεπε νά παραδοθούν;

Βαλέσα: Κατά τή γνώμη μου ό καθένας όφείλει νά διαλέξει μέ τό χέρι στήν καρδιά τό δρόμο πού θεωρεί σωστό. Κανείς δέν έχει τό δικαίωμα νά έξαναγκάσει κανέναν θά ήταν αντίθετο στίς άρχές μας καί στίς άξίες μας. Τό μόνο πράγμα πού μετράει είναι ή άποτελεσματικότητα των μέσων μας.

Δέν σταματάς στή μέση του δρόμου από τό φόβο τής φυλάκισης;

Βαλέσα: Δέν φοβάμαι τή φυλακή. Όσοι μέ ξέρουν, ξέρουν επίσης πόσες φορές μέ έβαλαν μέσα. Άλλά θεωρώ ότι έλεύθερος είμαι πιό άποτελεσματικός. Όπως δέν θεωρώ άπίθανο ότι, σέ μία δεδομένη στιγμή, μπορεί νά προσφέρω περισσότερα αν αφήσω νά μέ πιάσουν. Όχι, άληθινά δέν φοβάμαι τή φυλακή.

Έχεις τή δυνατότητα νά επικοινωνείς μέ τήν παράνομη ήγεσία τής «Άλληλεγγύης»;

Βαλέσα: Τούς συνάντησα ήδη δύο φορές. Παρά τά φαινόμενα, ή Ασφάλεια δέν είναι πολύ άποτελεσματική. Όπως καί νά χει τό πράγμα, πρέπει νά συνεννοούμαστε μεταξύ μας πρίν πάρουμε τίς άποφάσεις μας.

Είσαι ό άδιαμφισβήτητος ήγέτης τής «Άλληλεγγύης». Ταυτόχρονα όμως στίς διαδηλώσεις φωνάζουν όλο καί συχνότερα τό όνομα του Μπούζακ. Τί έντύπωση σου κάνει αυτό;

Βαλέσα: Ό Μπούζακ καί οί άλλοι παράνομοι είχαν ένα έξαιρετικό ρόλο. Γιατί αυτοί άνέλαβαν τήν ευθύνη τής αντίστασης. Τότε ήμουν κρατούμενος. Γι' αυτό

καί τό τεράστιο κύρος τους. Σκέφτομαι τόν Μπούζακ όπως καί τόν Φράσιουκ πού πιάστηκε τελικά. Δέν είμαι άναντικατάστατος. Θά προτιμούσα μάλιστα κάποιος άλλος νά 'ρχόταν νά μέ σβήσει.

Έχεις δηλώσει ότι σήμερα έχετε περισσότερους οπαδούς παρά στίς καλύτερες μέρες τής νόμμης «Άλληλεγγύης». Πρέπει νά βγάλλει κανείς τό συμπέρασμα ότι σήμερα υπάρχουν περισσότεροι έχθροι του καθεστώτος;

Βαλέσα: Ποτέ δέν μίλησα γιά έχθρους του καθεστώτος. Καί βεβαίως, σήμερα μάς ακολουθούν περισσότεροι παρά στίς καλύτερες μέρες τής «Άλληλεγγύης». Άν δέν τούς βλέπει κανείς πολύ στίς διαδηλώσεις είναι γιατί ο λαός μας έχει μιά μακρά πολιτική έμπειρία. Ξέρει ότι στή σημερινή κατάσταση υπάρχουν από τή μιά μεριά οί ειρηνικές μορφές του άγώνα κι από τήν άλλη ή φυλακή κι ο ξυλοδαρμός. Πρέπει λοιπόν νά αφήσουμε τούς δρόμους καί νά γυρίσουμε στό έργοστάσιο, νά δράσουμε από τά μέσα. Τόν Αύγουστο του '80 ο άγώνας κερδήθηκε στό έργοστάσιο. Έκεϊ καί θά ξανακερδηθεί. Άλλά κι άπ' τήν άλλη μεριά του χαρακώματος υπάρχουν πολλοί πού είναι μέ τό μέρος μας, άκόμα καί μέσα στήν άστυνομία.

Ποιά είναι ή στάση σας άπέναντι στήν Έκκλησία;

Βαλέσα: Η έκκλησία είναι θεσμός πνευματικός. Οί τρέχουσες πολιτικές υποθέσεις δέν υπάγονται στήν άρμοδιότητά της. Η Έκκλησία συμβουλεύει όλους όσοι άκούουν τά διδάγματά της. Η Έκκλησία δέν λέει κανε τουτο ή τό άλλο. Διδάσκει τήν άλήθεια καί τήν άξιοπρέπεια, κι αυτό άρκει.

Άπό τή στιγμή πού ή «Άλληλεγγύη» τέθηκε εκτός νόμου, πώς κρίνεις τό ρόλο τής Έκκλησίας;

Βαλέσα: Η γνώμη μου γιά τήν Έκκλησία είναι πάντα ή ίδια. Άλλαξαν μόνο οί κοινωνικές της υποχρεώσεις, στίς όποιες πρέπει νά ανταποκριθεί. Χρειάστηκε νά πάρει πάνω της τή βοήθεια στους κρατούμενους, τούς καταδικασμένους, σ' όλους όσοι είχαν άνάγκη βοήθειας.

Θεωρείς τόν εαυτό σου πρόσωπο ιδιωτικό, όπως σέ χαρακτηρίζει ο έπίσημος τύπος, ή πρόσωπο δημόσιο;

Βαλέσα: Πάντοτε θεωρούσα ότι έπρεπε νά υπηρετώ τούς άλλους. Τό ίδιο έκανα καί πριν τό '80 ή επί «Άλληλεγγύης». Τό ίδιο κάνω καί τώρα. Άλλοτε υπηρετώ πολύ κόσμο άλλοτε μικρές ομάδες. Μιά μέρα παίρνω τό Νόμπελ, μιάν άλλη μέ βάζουν φυλακή. Αυτό δέν έχει σημασία. Δέν ξέρω ποιόν θά υπηρετώ αύριο, αλλά πάντοτε θά υπηρετώ τήν κοινότητα. (...)

Τί περιμένετε από τή Δύση;

Βαλέσα: Έπιμονή, πάνω άπ' όλα έπιμονή, καί συνειδητοποίηση ότι αυτό πού πραγματοποιούμε έδώ είναι μιά τεράστια δουλειά, όχι μόνο γιά μάς. Άνακαλύπτουμε μορφές ειρηνικού άγώνα. Τά ιδανικά μας πάνε πιά μακριά άπ' τήν Πολωνία. Έδώ μπορούμε νά θεμελιώσουμε τή διεθνή άλληλεγγύη.

Πώς βλέπεις τό μέλλον άπέναντι σ' ένα καθεστώς πού άρνείται νά κάνει άκόμη καί τήν παραμικρότερη χειρονομία καλής θέλησης;

Βαλέσα: Ήμουν καί είμαι πεπεισμένος ότι είμαστε καταδικασμένοι νά κάνουμε διαπραγματεύσεις, νά συνηνοηθούμε καί νά βγάλουμε τή χώρα άπ' τήν κρίση. Στο σημείο αυτό δέν επιτρέπεται καμιά αυταπάτη. Κανένας δέν πρόκειται νά πετύχει χωρίς κοινωνική συναίνεση. Άργά ή γρήγορα ή συνεννόηση είναι αναγκαστική. Έχω μιλήσει συχνά γι' αυτό, καί έτεινα τό χέρι. Περιμένω πάντα μιά ανταπόκριση. Είμαι βέβαιος ότι θά 'ρθει.

Συμμερίζεις τή γνώμη ότι ο στρατηγός Γιαροζέλσκι αντιπροσωπεύει τό μικρότερο κακό γιά τήν Πολωνία; Τά πράγματα θά ήταν χειρότερα άν ή έξουσία περιερχόταν στό χέρι των «σκληρών»;

Βαλέσα: Δέν είμαι άρκετά ένήμερος ώστε νά άποφανθώ. Δέν θέλω νά κάνω τόν άπόλογοισμό τής δράσης του στρατηγού. Θά τόν κάνουν άλλοι. Άλλωστε, δέν ξέρω τί πάει νά πει «μικρότερο κακό».

Τί σκέφτεσαι γιά τίς δίκες τής Έθνικής Έπιτροπής τής «Άλληλεγγύης» καί του ΚΟΡ;

Βαλέσα: Ντρέπομαι γιά τή χώρα μου. Άλίμονο, γιά τήν ώρα δέν διαθέτουμε τά μέσα γιά νά άντισταθούμε στό νά σαπίσουν οί καλύτεροι από μάς στή φυλακή. Γιατί πραγματικά είναι οί καλύτεροι καί πρέπει νά κάνουμε τά πάντα γιά νά μή δικαστούν. Η παραπομπή έπτά μελών τής Έθνικής Έπιτροπής τής «Άλληλεγγύης» καί των συμβούλων του ΚΟΡ τίποτε δέν έχει νά κάνει μέ τό νόμο, είναι μιά μορφή πολιτικής εκδίκησης. Κοντά σ' άλλα προσπαθούν νά μάς διαιρέσουν. Βεβαίως, δέν ήμουν πάντα σύμφωνος μέ τόν Κουρόν καί τόν Ρουλέφσκι. Άλλά έγώ ήμουν έπικεφαλής τής «Άλληλεγγύης». Η έξτρεμιστική πτέρυγα τής «Άλληλεγγύης» δέν είναι παρά ένας μύθος προπαγανδιστικός. Παραποιοούν τά λεγόμενα

των κατηγορουμένων, τά βάζουν όλα στό τσουβάλι ώστε νά άποδείξουν ότι ήθελαν νά ανατρέψουν τά πάντα. Κανείς δέν προστατεύεται από τέτοιες διαδικασίες. Δουλέψαμε μαζί: άν αυτοί είναι ένοχοι είμαι έξίσου κι έγώ.

Τί αντιπροσωπεύει ή «Άλληλεγγύη» σήμερα;

Βαλέσα: Μιά αξία κι ένα ιδανικό πού υπηρετήσαμε καί υπηρετούμε. Τό όνομά της εκφράζει καλύτερα από καθετί αυτά πού αντιπροσωπεύει.

Έχεις κάποιο πρόγραμμα δράσης; Σέ τί συνίσταται;

Βαλέσα: Δέν είμαι παντογνώστης καί δέν έχω τίς λύσεις έτοιμες στό πιάτο. Θεωρώ όμως σίγουρο πώς οί άνθρωποι τής άλλης μεριάς θά καταλάβουν ότι δέ γίνεται τίποτε μέ τήν αυθαίρεσία καί τά τάνκς. Μερικοί τό κατάλαβαν κιόλας. Θά διαιρούνται όλοένα καί περισσότερο καί ο ένας θά ρίχνει στήν πλάτη του άλλου τίς ευθύνες γιά τή συνεχή χειροτέρευση τής κατάστασης. Πρέπει νά είμαστε έτοιμοι, μονοιασμένοι καί, κυρίως, τό ξαναλέω, νά γυρίσουμε στό έργοστάσιο. Έκεϊ είναι ή θέση μας καί ή δύναμή μας. Πρέπει επίσης νά προετοιμάσουμε συγκεκριμένες οικονομικές καί διοικητικές λύσεις γιά νά μήν επαναληφθεί ή ιστορία του καταστατικού τής «Άλληλεγγύης» πού έτοιμάστηκε μέσα σέ δυό μέρες γιατί κανείς δέν τό είχε σκεφτεί πριν. Υπάρχουν ειδικοί πού σκέφτονται γι' αυτά τά πράγματα καί τά επεξεργάζονται. Καί θά 'ρθει μέρα πού αυτά θά γίνουν συγκεκριμένα. Άπό τή μεριά μου θά παρουσιάσω αυτά τά προβλήματα στίς 16 Δεκεμβρίου, μπροστά στό μνημείο. Είμαι πεπεισμένος ότι δέν μπορούμε νά μήν κερδίσουμε. Τό σύστημα αυτό είναι άδόκιμο, τό έδειξε μόνο του. Πρέπει λοιπόν νά επεξεργαστούμε νέες λύσεις. Θά ήταν καλό ίσως νά υπηρετούσαν όλον τόν κόσμο, όχι μόνον έμάς.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Δημοσιεύουμε εδώ έκτενη αποσπάσματα από δύο συνεντεύξεις των Τζόρτζ Μάκ Γκόβερν και Τέσε Τζάκσον, υποψηφίων για το χρίσμα του Δημοκρατικού Κόμματος εν όψει των προεδρικών εκλογών στις Ήνωμένες Πολιτείες τον Νοέμβριο του 1984. Ο Τζ. Μάκ Γκόβερν, ως υποψήφιος πρόεδρος του Δημοκρατικού Κόμματος, έχασε, όπως είναι γνωστό, από τον Νίξον στις προεδρικές εκλογές του 1972. Οι αντιδράσεις στην ανακοίνωση της υποψηφιότητάς του φέτος για το χρίσμα στο συνέδριο των Δημοκρατικών, που πρόκειται να γίνει στο Σάν Φρανσίσκο το καλοκαίρι του '84, κυμάνθηκαν μεταξύ θυμής και ενόχλησης. Η Chicago Tribune τον παρομοίασε με τον Χάρολντ Στάσεν — υποψήφιο πρόεδρο συνεχώς από το 1944 — ενώ η Washington Post έβαλε κατά των πολιτικών του απόψεων, καμιά από τις οποίες, όπως φαίνεται και από την συνέντευξη που ακολουθεί, δεν θά τολμούσε να την υποστηρίξει οποιοσδήποτε από τους άλλους Δημοκρατικούς υποψηφίους λόγω ακριβώς του φιλελεύθερου χαρακτήρα τους. "Αλλωστε η συνέντευξη στο Village Voice έχει τίτλο: Θυμόσατε πώς μοιάζει ένας πραγματικός φιλελεύθερος; Ο Τέσε Τζάκσον, πάστορας, βοηθός του Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ και ιδρυτής της νέας οργάνωσης PUSH (People United to Save Humanity) είναι ο μαύρος Δημοκρατικός υποψήφιος για την προεδρία. Η υποστήριξη που έχει από τον μαύρο πληθυσμό — και λιγότερο αυτή από τους ήγέτες των οργανώσεων των μαύρων οι οποίοι φαίνεται ότι ενοούν τη λύση Μοντέλ — θά είναι ένας σοβαρός παράγοντας για την εξέλιξη των πολιτικών πραγμάτων στο Δημοκρατικό Κόμμα. Το πόσο σοβαρός παράγοντας είναι θά εξαρτηθεί και από τη δημιουργία ή όχι της «συμμαχίας του ουράνιου τόξου», όπως την αποκαλεί ο Τζάκσον. Μιάς συμμαχίας που φιλοδοξεί να περιλάβει τις γυναίκες, τα κινήματα ειρήνης, τους ισπανικής καταγωγής πολίτες και άλλους που υπερβαίνουν την προηγούμενη πολιτική του βάση. Ο Τζ. Τζάκσον δεν έχει βέβαια πιθανότητα να χριστεί υποψήφιος. Οι μαζικές όμως έγγραφές των μαύρων στους εκλογικούς καταλόγους, κυρίως στο Νότο, ή κινητοποίησή τους, μετά μάλιστα από τις νίκες στις δημοτικές εκλογές στο Σικάγο ή τη Φιλαδέλφεια, θά επηρεάσουν σοβαρά την εκλογική μάχη. Στο Δημοκρατικό Κόμμα υπάρχουν άλλοι 6 υποψήφιοι. Ο Ουόλτερ Μοντέλ και ο Τζόν Γκλέν (οι οποίοι είναι οι επικρατέστεροι για το χρίσμα, φιλελεύθερος ο πρώτος, συντηρητικός ο δεύτερος), ο Άλαν Κράνστον, ο Γκάρι Χάρτ, ο Ρούμπιν Άσκιον και ο Έρνεστ Χόλινγκς. Πρόσφατα ανακοίνωσε την υποψηφιότητά του, ο Τζ. Άντερσον, ο ανεξάρτητος — προερχόμενος από το Ρεπουμπλικάνικο Κόμμα — υποψήφιος των προηγούμενων εκλογών, ο οποίος δήλωσε ότι θά πάρει μέρος στις εκλογές με το Unity Party. Από το Ρεπουμπλικάνικο Κόμμα δεν υπάρχει ακόμη καμιά ανακοίνωση υποψηφιότητας, εν αναμονή μάλλον αυτής του Ρόναλντ Ρήγκαν.

Μάκ Γκόβερν:

Εγώ θά αναγνώριζα άμέσως την Κούβα

V.V. Γιατί να μην αφεθεί ο Άλαν Κράνστον να ήγηθεί του φιλελευθερισμού αυτή τη χρονιά; Γιατί δεν δίνατε και σε κάποιον άλλον την ευκαιρία αφού ήδη το 1972 ήσαστε υποψήφιος; Μ.Γ. Αυτό είναι ένα από τα πράγματα που με κράτησαν έξω για πολύ, όπως και η προσωπική μου φιλία με τον Γκάρι Χάρτ και τον Μοντέλ. Πριν ένα χρόνο, όταν είδα να υπάρχουν έξι υποψήφιοι, πίστευα ειλικρινά ότι ως τώρα όποιος ενδιαφέρεται για την πολιτική θά είχε πάρει θέση. Όμως δεν είναι αλήθεια. Δεν υπάρχει ένθουσιασμός και στρατευση στα άπλα μέλη του Δημοκρατικού Κόμματος. (...) V.V. Που διαφέρετε εσείς και ο Άλαν Κράνστον; Μ.Γ. Υποθέτω στο γεγονός ότι είχα επί μεγαλύτερο χρονικό διάστημα ευθύνες στο κίνημα ειρήνης και απολάμβανα της εμπιστοσύνης του. (...) Μιά βασική διαφορά ανάμεσα σε μένα και τους άλλους έξι υποψηφίους είναι ότι εκεί που ο Ρήγκαν υποστηρίζει την έτησια αύξηση κατά 10% σε στρατιωτικές δαπάνες πάνω από τον πληθωρισμό, και οι έξι Δημοκρατικοί, όπως εγώ το καταλαβαίνω, προσεγγίζουν πολύ τις απόψεις του. Λένε, ά όχι, πρέπει να είναι 5 ή 6 ή 7%. Δεν συμφωνώ. Πρέπει να περικόψουμε δραστικά τις γενικές στρατιωτικές δαπάνες όπως και οι Σοβιετικοί: όχι μόνο έλεγχο των εξοπλισμών αλλά έπιστροφή στη σύλληψη του Άιζενχάουερ για ειρηνική συνύπαρξη ή στην άποψη του Νίξον για ύφεση, μία άπ' τις δύο, ώστε να έδρασουμε μία σχέση με τους Σοβιετικούς ή όποια θά έπιτρέπει τη μείωση των στρατιωτικών δαπανών και όχι την αύξησή τους.

V.V. Άς είμαστε όμως ρεαλιστές. Είναι δυνατόν ένας υποψήφιος πρόεδρος που θά νικήσει, να έλπιζει ότι θά σταματήσει το κυνήγι των έξοπλισμών όταν θά έρθει στην εξουσία; Μ.Γ. Νομίζω ότι μπορεί. Πιστεύω ότι για πρώτη φορά εδώ και πολλά χρόνια το Κογκρέσο είναι καλύτερα προετοιμασμένο από τον πρόεδρο να το κάνει. Νομίζω ότι ο Ρήγκαν έχει ετούτο το καλό: συγκλόνισε πολλούς ανθρώπους οι οποίοι φυσιολογικά συμφωνούν με κάθε στρατιωτική άπαιτηση, και τους έκανε να αντιληφθούν ότι μπορούν να φτάσουν μακριά. V.V. Υπάρχουν άλλα θέματα στα όποια διαφωνείτε με τον Κράνστον; Μ.Γ. Δεν φοβάμαι όσο αυτός την παλιά ανάλυση του New deal για τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Πιστεύω ότι το Δημοκρατικό Κόμμα πρέπει να υποστηρίξει άνοιχτά το 1984 την πλήρη άπασχόληση, να πεί αλλά ότι το κόμμα μας την υποστηρίζει και δεν θά παραιτηθεί μέχρις ότου ο καθένας να μπορεί να έργαστεί έφ' όσον το θέλει. Θα θέλαμε αυτό να γίνει μέσω των ιδιωτικών επιχειρήσεων, αν όμως δεν είναι δυνατόν θά το κάνουμε μέσω δημοσίων επενδύσεων. V.V. Έσείς και ο Κράνστον διαφωνείτε επίσης στο θέμα του Ισραήλ, δεν είναι έτσι; Μ.Γ. Ναι. Αυτός θά ακολουθούσε τις έπιλογές οποιασδήποτε κυβέρνησης του Ισραήλ, είτε ήταν ο Μπέγκιν είτε οποιοσδήποτε άλλος. Οι απόψεις μου είναι πιο κοντά σ' αυτές των Ισραηλινών προοδευτικών, των μετριοπαθών. Νιώθω πιο άνετα μ' έναν Πέρες ή κάποιον παρόμοιο. Π.χ. δεν συμφωνώ καθόλου μ' αυτή την πολιτική του έποικισμού. Θα έλεγα στους

Ισραηλινούς, όσο ώρα μπορούσα, ως φιλική κυβέρνηση, ότι άπλως δεν μπορούν να το κάνουν. Δεν υπάρχει καμιά άσφάλεια στη χρησιμοποίηση της άμερικανικής ύποστηρίξης για την επέκταση των οικισμών τους στη δυτική όχθη.

Μέ έξελξε το γεγονός ότι μία δημοσκοπήση των Άμερικανοεβραίων έδειξε ότι πάνω από τους μισούς είναι αντίθετοι με την πολιτική του έποικισμού. Νομίζω ότι οι Ισραηλινοί πρέπει να συνομιλούν με τους Παλαιστίνιους. Γιατί δεν διαπραγματεύονται με τους Παλαιστίνιους; Είναι το ίδιο πρόβλημα που είχαμε με τους Βιετκόνγκ. Πρέπει να διαπραγματευτεί με τους έχθρους σου, άλλως πρέπει να αρχίσεις πόλεμο. Οι Παλαιστίνιοι είναι μία νόμιμη δύναμη. Δεν νομίζω ότι αυτή είναι αντιισραηλινή θέση. Με κανένα τρόπο δεν πρόκειται να επιβιώσει το Ισραήλ περικυκλωμένο από 100 εκατομμύρια όργανισμένους Άραβες, εκτός αν μιλήσει μαζί τους και άνοίξει τους δρόμους έπικοινωνίας.

V.V. Υποστηρίζεις μία πατρίδα για τους Παλαιστίνιους;

Μ.Γ. Κάποιο είδος πατρίδας. Οι Ισραηλινοί πρέπει να το κατανοήσουν. Καμιά άλλη ομάδα ανθρώπων εκτός άπ' αυτούς δεν έπιθυμούσε περισσότερο μία ανεξάρτητη πατρίδα. Γιατί έχουν τόσο μεγάλη δυσκολία να κατανοήσουν ότι και άλλοι άνθρωποι έχουν την ίδια έπιθυμία; (...) V.V. Ποιά είναι η γνώμη σας για την κατάσταση στην Κεντρική Άμερική;

Μ.Γ. Ο μόνος λόγος που δεν πολεμάμε τώρα εκεί, είναι η κοινή γνώμη. Νομίζω ότι η κυβέρνηση Ρήγκαν ήθελε να στείλει δυνάμεις εκεί τον Ιανουάριο του 1981. Αν θυμάστε, ο Χέιγκ είπε ότι το Έλ Σαλβαντόρ και η Νικαράγουα ήταν οι πρώτοι μόνο στόχοι στον σοβιετικό κατάλογο, στο πλαίσιο της προετοιμασίας

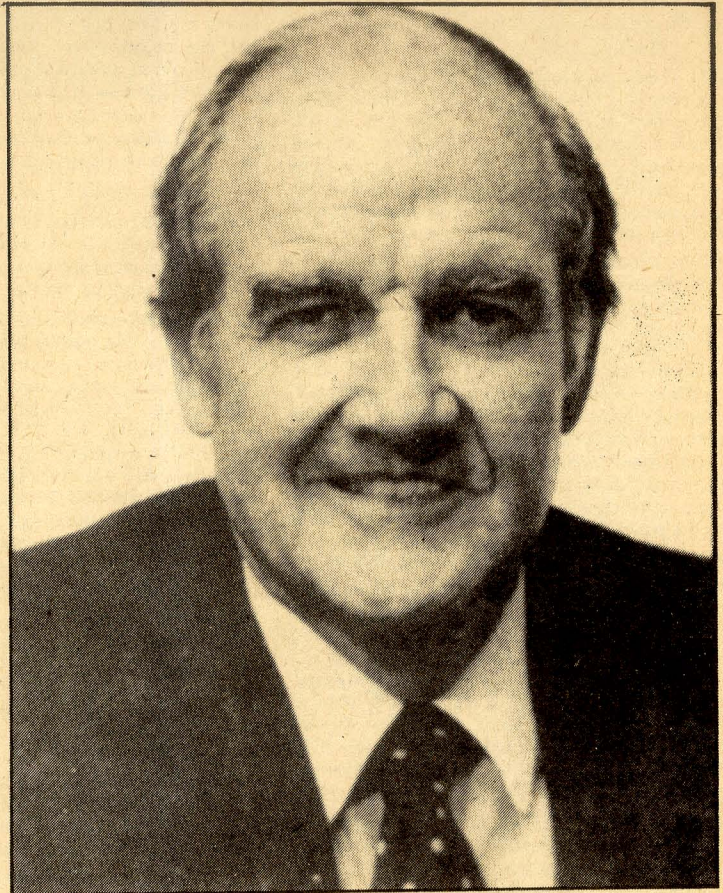
τους για να καταλάβουν την Κεντρική Αμερική. Νομίζω πως είδαν την ευκαιρία για μία φτηνή νίκη στο "Ελ Σαλβαντόρ. Πιστεύω πως θά το είχαν κάνει αν δεν υπήρχε τέτοια δημοσία κατακραυγή εναντίον κάθε αμερικανικής επέμβασης. Προχωρούν φυσικά στον «μυστικό» πόλεμο στη Νικαράγουα, ό όποιος είναι μία χερσαία έκδοχή της περίπτωσης του Κόλπου των Χοίρων.

"Αν ήμουν πρόεδρος θά σταματούσα αυτό τό πρόγραμμα σε δύο λεπτά. Θά σταματούσα την αποστολή αμερικανικών όπλων στο "Ελ Σαλβαντόρ. Θά σταματούσα τίς άσκήσεις στην Όνδούρα και στά παράκτια και θά περιόριζα στή διπλωματική οποιαδήποτε παρουσία έχουμε εκεί.

Ξέρετε, ό Χέιγκ είπε ότι θά φτάσουμε στην πηγή αυτή τή φορά, και δέν άφησε καμιά άμφιβολία ότι ή πηγή ήταν ή Κούβα. Αυτό του είδους ή επιχειρηματολογία είναι επιπόλαιη και ξεροκέφαλη. Άκόμη κι αν ό Ρήγκαν μπορούσε να κουνήσει τό μαγικό ραβδάκι του και να εξαφανιστούν όλοι οι Κουβανοί, από τόν Κάστρο ως τόν τελευταίο, πάλι θά έχετε επαναστάσεις στην Κεντρική Αμερική για τόν άπλό λόγο ότι υπάρχουν εκεί επαναστατικές συνθήκες. (...) Έγώ θά αναγνώριζα άμέσως τήν Κούβα, θά έπαιρνα μέτρα για τήν άρση του έμπορικού εμπάργκο και θά άποκαθιστούσα πλήρεις διπλωματικές σχέσεις. (...)

V.V. Τί πιστεύετε για τό πάγωμα των έξοπλισμών;

M.G. Τό πάγωμα είναι καλό. Τό υποστηρίζω. Τό πρόβλημα είναι ότι αν δέν κάνεις κάτι περισσότερο άπ' αυτό, εκείνο που κατάφερες είναι να παγώσεις τά άποθέματα όπλων σ' ένα επίπεδο τό όποιο ήδη είναι ικανό να σβήσει όλο τόν πλανήτη. "Αν δέν άρχίσουμε διαπραγματεύσεις για να μειώσουμε αυτά τά άποθέματα, μ' ένα τέτοιο όπλοστάσιο να κάθεται, θά εξαφανιστούμε από κάποιον κακό ύπολογισμό. Αυτόι βλέπουν τό πάγωμα σαν τό πρώτο βήμα. Νομίζω όμως ότι δέν είναι τόσο καλή πορεία όσο οι περιορισμοί των στρατηκικών ό-

πλων. Παρ' όλα αυτά, υποστηρίζω τό πάγωμα.

V.V. Τή σύγκρουση των φύλων;

M.G. Έχω μία προσωπική θεωρία, ή όποια δέν είναι βέβαια πρωτότυπη, ότι οι γυναίκες θά

νικήσουν τόν Ρήγκαν τήν έπόμενη φορά. Θά τόν ξεπαστρέψουν. Είλικρινά, πιστεύω πως οι γυναίκες διαισθάνονται ότι αυτός ό άνθρωπος υποστηρίζει προτεραιότητες και άξίες οι όποιες δέν είναι προς τό συμφέρον τους. (...)

Τζέσε Τζάκσον:

Ό μόνος τρόπος να προστατεύσουμε τά παιδιά μας είναι να προστατεύσουμε τίς γυναίκες

V.V. Τί πετύχατε σε έξι μήνες;

T.T. Είπαμε ότι χρειαζόμαστε τρία πράγματα — μάζες, μηχανισμό και χρήματα. Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι οι μάζες έχουν ένθουσιαστεί με τήν ιδέα. Με μηχανισμό έννοω ένα αντιπροσωπευτικό σώμα τό όποιο θά φέρνει κοντά ήγεσία και οργανώσεις. Είναι μία άργη αλλά μελετημένη πορεία. (...) "Όσο για τά χρήματα, δέν έχουμε άρχίσει ακόμη τήν οικονομική έξόρμηση. (...) Μάς άπασχολούν πολλά προβλήματα. Θέλουμε να κινητοποιήσουμε και να εμπνεύσουμε τίς μάζες. Θέλουμε να έχουμε ένα μεγαλύτερο consensus μεταξύ των (μαύρων) ήγετών. Θέλουμε να θέσουμε ζητήματα πού να έχουν αντίκτυπο στους πιο φτωχούς ανθρώπους. Πρέπει να επιβάλλουμε τήν έφαρμογή του νόμου για τά δικαιώματα ψήφου. "Αν ό νόμος αυτός εφαρμοστεί, κι αν τό δικαίωμα των μαύρων και των ανθρώπων ισπανικής καταγωγής προστατευθεί, και οι ψήφους είναι ύπολογίσιμοι άριθμητικά, τότε μπορούμε να περάσουμε τό ERA¹ στο Νότο.

Είναι σημαντικό να περάσει τό ERA γιατί τό 75% όλων των φτωχών παιδιών ζει σε σπίτι όπου άρχηγός είναι γυναίκα. Είναι σημαντικό γιατί στήν κοινότητα των μαύρων σχεδόν οι μισές από τίς οικογένειες έχουν άρχηγό γυναίκα. Είναι σημαντικό γιατί πάνω από τό μισό έ-

θνος είναι γυναίκες. Ό μόνος τρόπος να προστατεύσουμε τά παιδιά μας είναι να προστατεύσουμε τίς γυναίκες. (...)

V.V. "Αν προχωρήσετε κι ύστερα χάσετε, θά άποχωρήσετε από τό Δημοκρατικό Κόμμα;

T.T. Δέν σκοπεύουμε να τό κάνουμε. Δέν τό επιθυμούμε. Θά ελπίζουμε ότι ή ύποψηφιότητά μας, αν πραγματοποιηθεί,² θά διευρύνει και δέν θά διασπάσει τό Δημοκρατικό Κόμμα. "Όμως τότε τό Δημοκρατικό Κόμμα πρέπει να δώσει έξετάσεις. Δέν μπορεί να δέχεται επενδύσεις χωρίς να ύπόσχεται μερίσματα και ανταπόδοση. Τό Δημοκρατικό Κόμμα πρέπει να κάνει τόπο για νέους δημοκράτες. Πρέπει να κάνει τόπο για τούς μαύρους, τούς ισπανικής καταγωγής, τίς γυναίκες και για εκείνους πού άπορρίπτονταν ιστορικά. Κατά δεύτερον, όπου ύπάρχει κοινή ψηφοφορία, πρέπει να ύπάρχει κοινή κατάρτιση ψηφοδελτίων. Πρέπει να παίξεις τό παιχνίδι μ' ένα σύνολο κανόνων.

Άμοιβαία ύποστήριξη: όταν οι μαυροι και οι ισπανικής καταγωγής ψηφίζουν λευκοί, οι λευκοί πρέπει να ψηφίζουν μαυρους και ισπανικής καταγωγής.

Αυτό τόπο είναι καιριο για τήν πορεία κοινωνικής άλλαγής σ' αυτή τή χώρα είναι ένα δχημα για να τή μεταφέρει. "Η συμμαχία του ου-

ράνιου τόξου είναι τό πιο βιώσιμο δχημα για να φέρει τή δημιουργική κοινωνική άλλαγή.

V.V. Μερικές ομάδες όμως — οι γυναίκες π.χ. — κάνουν άυστηρή κριτική στή θέση σας για τήν άμβλωση, τήν όποια παρομοιάσατε στο παρελθόν με φόνο.

T.T. Εκείνο πού πρέπει να συμβαίνει σ' αυτές τίς συζητήσεις είναι να καταλαβαίνουμε τί πραγματικά λέει ό άλλος. (...) Πρώτα άπ' όλα πιστεύω στήν έλευθερη έπιλογή, γιατί ό Θεός δίνει έλευθερη έπιλογή. Δέν είμαστε μαριονέτες. Έχουμε έλευθερη βούληση και πρέπει να ζούμε με τίς συνέπειες των έπιλογών μας. Νομίζω ότι πρέπει μία γυναίκα να έχει έλευθερία έπιλογής, αλλά ποτέ δέν θά ενθάρρυνα τήν έπιλογή τής άμβλωσης, εκτός αν συνέτρεχαν ιατρικοί έλαφρυντικοί λόγοι. Οι άνθρωποι πρέπει να έχουν τήν έπιλογή να πίνουν οινόπνευματώδη. Άλλά ποτέ δέν θά τούς ενθάρρυνα. (...) "Η γνώμη μου είναι ότι αν οι νέες γυναίκες δέν έχουν δικαιώματα νομικά και δικαιώματα υγείας, τότε ή διαδικασία τής άμβλωσης θά γίνει παράνομη, πράγμα πού θά καταστρέψει τό σώμα τους και τό μυαλό τους.

V.V. Μπορείτε να δείτε καμιά διαφορά μεταξύ

1. Equal Right Amendment: Τροποποίηση άρθρου του Συντάγματος περί ισότητας των δύο φύλων. Καταψηφίστηκε επί κυβερνήσεως Ρήγκαν, τήν άνοιξη του '83.

2. Σ.Μ. Τελικά πραγματοποιήθηκε.

του Ρήγκαν και των πιθανών αντιπάλων σας για τό χρίσμα;

T.T. Η βασική προσέγγιση του Ρήγκαν είναι η πόλωση — διαίρει και βασίλευε. Στους Δημοκρατικούς φαίνεται να υπάρχει μία γενική στάση ανόρθωσης και συμφιλίωσης. Από τό στρατόπεδο του Ρήγκαν τά τελευταία χρόνια έχει τήν έκφρασμένη δέσμευση για τή μη έπιβολή των νόμων για τά πολιτικά δικαιώματα που άφορούν τούς μαύρους, τούς Ισπανικής καταγωγής, τίς γυναίκες, τούς φτωχούς και τούς ανάπηρους. Δέν νομίζω ότι κανείς από τούς ώς τώρα υποψήφιους θά κατέβει στις εκλογές με τή θέση μη έπιβολής του νόμου για τά πολιτικά δικαιώματα. Ο πρώτος έπίσημος προσκεκλημένος του Ρήγκαν προερχόταν από τή Νότια Άφρική και μ' αυτό τό σύνθημα ή 'Αμερική πήγε από μία στάση οικονομικής πίεσης για τά ανθρώπινα δικαιώματα, σέ έναν χωρίς έπιφυλάξεις έναγκαλισμό... Δέν νομίζω ότι κανείς από τούς σημερινούς δημοκρατικούς υποψήφιους θά κάνει αυτή τήν έπιλογή για τή Νότια Άφρική.

V.V. Ο Γκλέν έχει ψηφίσει πολλές από τίς προτάσεις Ρήγκαν για τό οικονομικά.

T.T. Ναι, υπάρχει μία συγγένεια εκεί σέ πολλά επίπεδα... Μέρος τής άποστολής μας είναι να δημιουργήσουμε μία μεγαλύτερη διάκριση μεταξύ Δημοκρατικών υποψηφίων και δημοκρατικής πολιτικής. Πολλοί άπ' αυτούς φοράνε ταμπέλες Δημοκρατικές, αλλά ή πολιτική τους — άμυντική, έξωτερική — είναι πολύ συγγενής μ' εκείνη τής κυβέρνησης Ρήγκαν (...).

V.V. Τί γνώμη έχετε για τούς Παλαιστίνιους; Νομίζετε ότι μία πατρίδα γι' αυτούς είναι ακόμη ένα ζωτικό πρόβλημα;

T.T. Είναι ένα ζωτικό πρόβλημα. Δέν μπορούν οί Παλαιστίνιοι να είναι πάντοτε νομάδες. Τό μόνο που γίνεται με τίς σημερινές συν-

θήκες είναι ότι αυτοί γίνονται πίο αντιδραστικοί, πίο ριζοσπάστες και όσο πίο ριζοσπάστες γίνονται στήν άπελλισία τους, τόσο πίο δύσκολη κάνουν τή ζωή στους 'Ισραηλινούς και στους άλλους που ζουν εκεί. Πρέπει να έχουμε τή δύναμη που επέδειξε ο Κάρτερ όταν κατόρθωσε να όργανώσει τό Κάμπ Ντέβιντ.

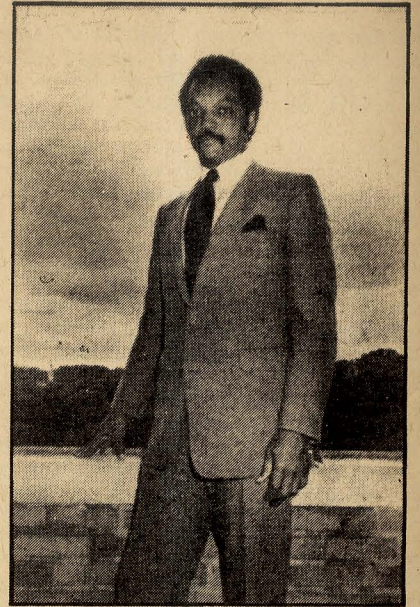
V.V. Λέτε ότι οί Ρώσοι μπορεί να βαδίσουν δυτικά. Δέν συμπίπτει αυτό με τήν πρόταση Ρήγκαν ή όποια λέει ότι αν δέν έπιδειχθεί άποφασιστικότητα στήν Κεντρική Άμερική, τό «τείχος» θά άρχισι να κινείται βόρεια;

T.T. Αυτές οί καταστάσεις είναι πολύ διαφορετικές (...). Η χρησιμοποίηση των χρημάτων μας για τήν άνοιχτή ανατροπή τής κυβέρνησης της Νικαράγουας είναι απλά μία κακή πολιτική. Από τήν άλλη μεριά ο έναγκαλισμός του καθεστώτος του 'Ελ Σαλβαντόρ και ή προσπάθεια στήριξης τής άριστοκρατίας των γαιοκτημόνων σημαίνει ότι δέν πήραμε κανένα μάθημα από τό Βιετνάμ (...). Δέν είναι ανάγκη να έγκλωβιστούμε σέ μία στρατιωτική παρουσία για να σταθεροποιήσουμε οτιδήποτε, γιατί οί επαναστάτες ενάντια στή Δημοκρατία τής Μπανάνας είναι πολύ νόμιμοι επαναστάτες (...).

V.V. Νομίζετε τελικά ότι θά σάς παίξουν τίμα στο Δημοκρατικό Κόμμα, ότι οί άλλοι υποψήφιοι και ή 'Εθνική Έπιτροπή του Δημοκρατικού κόμματος θά σάς επιτρέψουν να έχετε ένα λόγο;

T.T. Δέν θέλω να προβάλω τά άρνητικά, να κάνω άρνητικές υποθέσεις (...). Ο,τι κι αν κάνουν, αν έχουμε μία θέση στο βήμα, θά μιλήσουμε να θέσουμε ζητήματα που έχουν αντίκτυπο στή ζωή των φτωχών ανθρώπων (...).

V.V. Άρνεύστε λοιπόν άπολύτως τό έπιχείρημα ότι ή συμμετοχή σας μπορεί να εδραιώσει τόν Ρήγκαν στήν έξουσία για άλλα τέσσερα χρόνια.

T.T. Τό άρνούμαι. Αν αύξήσουμε τόν αριθμό των Δημοκρατικών, έχουμε λογικά μεγαλύτερη δυνατότητα να πολεμήσουμε τόν Ρήγκαν. Αν έμπνεύσουμε τούς ανθρώπους που έχουν άποσυρθεί από τήν πολιτική ή που ποτέ δέν άναμείχθηκαν σ' αυτήν, τότε θά έχουμε διευρύνει τήν ικανότητά μας να άγωνιζόμαστε. Έχουμε διπλή άποστολή. Άπ' τή μία μεριά να έπιτύχουμε ισότητα — τό μερίδιό μας; άπ' τήν άλλη έχουμε τήν άποστολή να διώξουμε τόν Ρήγκαν (...).

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΣΤΟΝ ΛΙΒΑΝΟ

Φαίνεται πώς ο πρόεδρος Ρήγκαν κατάφερε να ξεπεράσει τό σύνδρομο του Βιετνάμ που βράινει στήν άμερικανική έξωτερική πολιτική τά τελευταία χρόνια. Έτσι, μετά τήν έπίδειξη ισχύος προς τόν Καντάφι, μετά και τήν πρόσφατη εισβολή στή Γρενάδα, άκολούθησε τήν προπερασμένη Κυριακή ή έπίθεση 28 άμερικανικών άεροπλάνων εναντίον των συριακών θέσεων στα βουνά του Λιβάνου.

Τά άεροπλάνα που άπογειώθηκαν από τά δύο άεροπλανοφόρα Κένεντυ και 'Ιντιπένταντ, που βρίσκονται στα άνοιχτά της Βηρυτού, είχαν στόχο να εκδικηθούν για τά πυρά τής προηγούμενης (μέρας) εναντίον άμερικανικών άεροπλάνων που εκτελούσαν αναγνωριστικές πτήσεις. Άποτέλεσμα: δύο καταδιωκτικά καταρρίφθηκαν από από τούς Σύριους, ένα τρίτο μόλις και μετά βίας ξαναγύρισε στα άεροπλανοφόρα.

Σκοπός τής άμεσης στρατιωτικής επέμβασης των Άμερικανών ήταν ο έκφοβισμός τής Συρίας, προκειμένου, υπό τήν άπειλή μιας άμεσης άμερικανικής επέμβασης, να άναγκαστεί να έγκαταλείψει τόν Λίβανο, άποδεχόμενη ταυτόχρονα τή συνθήκη ειρήνης άνάμεσα στο 'Ισραήλ και τόν Λίβανο.

Φαίνεται όμως ότι τά γαβγίσματα του Ρήγκαν όχι μόνον δέν είναι ικανά να πείσουν τούς Σύριους, αλλά μάλλον κατάφεραν άκριβώς τό αντίθετο, δηλαδή να έξυψώσουν τό ήθικό τους. Πραγματικά, αυτή τή φορά, και μετά τό φιάσκο με τά 'Ισραηλινά άεροπλάνα, οί Σύριοι δέν χρησιμοποίησαν τούς άναπτυγμένους σοβιετικούς πυραύλους SAM-6 για να καταρρίψουν τά άμερικανικά άεροπλάνα, αλλά τούς πίο άπλους SAM-7 σέ μαζικά πυρά (μέχρι 50 SAM-7 ταυτόχρονα).

Άποτέλεσμα: οί μόν Σύριοι γιορτάζουν μίαν ακόμα νίκη τους, ενώ ο Ρήγκαν άν-

τιμετωπίζει αύξημένη κριτική στο έσωτερικό τής χώρας του: 'Όπως τόνιζε ένας Άμερικανός γεροστιαστής: «αν βρισκόμαστε εκεί για να πολεμήσουμε, είμαστε πολύ λίγοι, αν βρισκόμαστε εκεί για να πεθάνουμε, είμαστε πάρα πολλοί». Έτσι, ενώ ο αριθμός των Άμερικανών που σκοτώθηκαν στο Λίβανο άνέβηκε ήδη στους 256, πολλοί Άμερικανοί φοβούνται μήπως με τά καμώματα του Ρήγκαν ή χώρα τους βρίσκεται ήδη στο κατώφλι μιας άμεσης έμπλοκής στον άραβοισραηλινό πόλεμο. Τούς ίδιους φόβους εξέφρασαν ήδη και οί Εύρωπαίοι.

Οί φόβοι είναι μάλλον άνυπόστατοι. Η έλλειψη ουσιαστικών άμερικανικών αντιδράσεων μετά τήν κατάρριψη των άεροπλάνων τους, δείχνει ότι ο Ρήγκαν άφού δέν έπιασε ή μπλόφα του προτίμησε να πάει πάσο. Έτσι κι άλλιώς δέν μπορεί να έλπίζει ούτε καν στή συμπάρασταση των 'Ισραηλινών, που έχουν μάλλον πιά συμβιβαστεί με τήν ιδέα μιας ντεφάκτο διχοτόμησης του Λιβάνου άνάμεσα στους ίδιους και τή Συρία.

Τό πρόβλημα για τούς Άμερικανούς είναι ότι μία ένδεχόμενη ειρήνευση τής περιοχής, θά τους στερούσε τή δυνατότητα που έχουν μέχρι σήμερα τής έμεσης επέμβασης για τήν έξυπνέρευση των συμπερόντων τους που έχουν μέχρι σήμερα. Άλλά τό πρόβλημα αυτό δέν λύνεται με άμεσες έπεμβάσεις έκφοβιστικού χαρακτήρα, που μόνον τήν ήλαρότητα μπορούν να προκαλέσουν.

ΓΣΕΕ

“Ένα συνέδριο τέλειωσε. Τά προβλήματα παραμένουν

“Εληξαν οι εργασίες του 22ου Συνεδρίου της ΓΣΕΕ χωρίς διόλου να σπρώξουν προς μία αναβάθμιση και έκσυγχρονισμό του συνδικαλιστικού κινήματος, στην ανάδειξη και την καταξίωσή του σε αποφασιστικό παράγοντα υπεράσπισης και διεκδίκησης των δικαιωμάτων των εργαζομένων, σταθερό παράγοντα διαμόρφωσης των οικονομικών και κοινωνικών πραγμάτων στη χώρα μας.

Τό συνέδριο αυτό, που αποτέλεσε συνέχεια των προηγούμενων — όχι επανάληψη —, που προετοιμάστηκε επιμελώς δύο χρόνια από την κυβερνητική παράταξη, ή οποία είχε στη διάθεσή της όλα τα μέσα (χρήματα, υποσχέσεις, ακόμα και αυτόν τον παλιό μηχανισμό — έργο του Καρακίτσου — σχεδόν άτρωτο στην ύπηρεσία της), δέν φέρει πλήρως τή σφραγίδα της νομιμότητας.

Καί δέν τήν φέρει, μεταξύ άλλων και γιατί από τούς 538 συνέδρους ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (καί από αυτούς πολύ λίγοι αποκλείστηκαν, μέ τρόπο βέβαια έπιλεκτικό) δέν εκλέχθηκε μέ τήν άπλή αναλογική άλλα μέ τό πλειοψηφικό, σύμφωνα μέ τόν 330/76, πρώτα που τά παράθυρα του 1264/82 έπιτρέπουν. (Δέν υπήρχε χρόνος, είπώθηκε, γιά νά γίνουν οι εκλογές μέ τόν νέο νόμο...). Πολλά ακόμα θά μπορούσε νά προσθέσει κανείς, όπως τίσ διπλοψηφίες, μοιραίο αποτέλεσμα όταν δέν υπάρχει κεντρικός έλεγχος και εκκαθάριση των μητρώων. Αυτά βέβαια τά γνωρίζουν όλες οι παρατάξεις.

Καμία όμως παράταξη δέν είναι διαθεσιμιά νά θέσει υπό συνολική άμφισβήτηση τό αποτέλεσμα που προέκυψε από τό συνέδριο αυτό. Καμιά, εκτός βέβαια από τή Δεξιά (Καρακίτσος) που θά περιμένει καλύτερες μέρες γι' αυτήν, γιά νά κινήσει και πάλι τούς δικαστικούς μηχανισμούς. “Η άποχή της Δεξιάς από τίσ εκλογές τόσο του ΕΚΑ, όσο και της ΓΣΕΕ μοιάζουν περισσότερο σαν πριμοδότηση προς τήν κυβερνητική παράταξη και λιγότερο σαν μία στάση που θά έχει συνέχεια, τουλάχιστον τώρα...

“Έτσι λοιπόν, μέσα από ποικίλες μεθοδεύσεις (παλιού και νέου τύπου), μέσα από διαδικασίες που ελάχιστη σχέση έχουν μέ τή δημοκρατία, τό σεβασμό της θέλησης των εργαζομένων και τή συμμετοχή στη διαμόρφωση των δικών τους σωματειακών — οργανωτικών πραγμάτων, φτάσαμε στο συνέδριο και συνεπώς και στην εκλογή της νέας διοίκησης της ΓΣΕΕ (26 έδρες ή ΠΑΣΚΕ, 17 ή ΔΑΣ, 2 ή Αυτόνομια — “Ανανέωση).

Οί εθόνες γιά μία τέτοια κατάληξη, τή νομιμοποίηση δηλαδή της διορισμένης κυβερνητικής πλειοψηφίας (δχι βέβαια μέ τήν προηγούμενη σύνθεσή της) μέσα από τίσ τυπικές και νομιμοφανώς δημοκρατικές διαδικασίες, δέν βαραίνουν μόνο τήν κυβερνητική παράταξη, που άλλωστε αυτό είχε θέσει κύριο στόχο της· και δέν δίσταζε νά τό πει· βαραίνουν και αυτούς που ελάχιστα νοιάστηκαν γιά τόν εκδη-

μοκρατισμό του συνδικαλισμού και περισσότερο — αν όχι αποκλειστικά — ασχολήθηκαν μέ τό πώς θά θέσουν υπό τόν έλεγχο τούς τίσ όμοσπονδίες, τά εργατικά κέντρα και τή ΓΣΕΕ.

Μέ αυτή τή λογική ήταν αδύνατο νά προγραμματιστεί και νά διεξαχθεί άγώνας τόσο γιά τά οικονομικά — κοινωνικά προβλήματα των εργαζομένων, όσο και γιά τήν ουσιαστική έξυγιανση και τόν εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος. “Αντίθετα, οι εργαζόμενοι είδαν στά δύο χρόνια νά πραγματοποιούνται, μέ πρωταγωνιστή τήν ΕΣΑΚ, πρόσκαιρες συμμαχίες χωρίς άρχές, νά κατεβαίνουν σε άγώνες χωρίς άρχή και τέλος (περίπτωση εργαζομένων στις συγκοινωνίες, όπου ή άπεργία τήν άνοιξη διατηρήθηκε, από ένα σημείο και πέρα, καθαρά γιά λόγους πολιτικής αντιπαράθεσης του ΚΚΕ προς τήν κυβέρνηση, χωρίς νά τό γνωρίζουν οι εργαζόμενοι), νά άποσιωπώνται αιτήματά τους που πριν είχαν διακηρυχθεί σε όλους τούς τόνους. “Αποφασιστικό ρόλο γιά τήν τέτοια στάση έπαιξε ή πολιτική συγκυρία, τό μορατόριουμ, ΠΑΣΟΚ — ΚΚΕ άλλα ταυτόχρονα και ή κρυφή έπιθυμία — έλπίδα πώς, μέ κατάλληλους χειρισμούς, θά πέρασαν οι οργανώσεις στα χέρια της ΕΣΑΚ γιά νά διαπραγματευτεί αυτή τότε από καλύτερες θέσεις τούς όρους της πραγματικής άλλαγής!

“Έτσι: μέσα στη διατία ή κυβέρνηση ψήφισε τό νόμο 1264 στα μέτρα της, φαικιδεύοντας τό πάγιο και πρωταρχικό αίτημα της άλλης αναλογικής, καταργούσε τόν ΟΔΕΠΕΣ γιά νά αναθέσει τό έργο της χρηματοδότησης των οργανώσεων στην “Εργατική “Εστία (!), ψήφισε τό γνωστό άρθρο 4 και τό άρθρο 27, έξίσου γνωστό στους εργαζόμενους, που καταργούσε ουσιαστικά τόν θεσμό των συλλογικών διαπραγματεύσεων — έστω και έτσι άτροφικά που λειτουργούσε μέ τό νόμο 3239/55 —, καθόριζε τή εισοδηματική πολιτική σύμφωνα μέ τίσ επιλογές της, καθλώνοντας ουσιαστικά τίσ άποδοχές των εργαζομένων.

“Απέναντι σ' αυτή τήν πολιτική δέν υπήρξε καμιά ουσιαστική όργάνωση και κινητοποίηση των εργαζομένων. Καί δέν υπήρξε, γιατί οι εργαζόμενοι βρίσκονται από παλιά έγκλωβισμένοι στο άσφυκτικό πλαίσιο του κρατικού συνδικαλισμού. Πρόκειται γιά έναν φαύλο κύκλο, όπου ακριβώς επειδή τό κράτος είναι ταυτόχρονα διαμορφωτής, έγγυητής και χρηματοδότης του συνδικαλισμού, είναι τελικά σε θέση και νά καθορίζει τή συνδικαλιστική συμπεριφορά των εργαζομένων. Κρατικό συνδικαλισμό έχουμε, και είναι φυσικό οι περισσότεροι νά αναθέτουν τήν έξασφάλιση των αιτημάτων τους στον κυβερνητικό συνδικαλιστή. Κι έτσι, καθώς τό θεσμικό πλαίσιο του συνδικαλισμού διατηρείται από τήν κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ άνέπαφο, οι εργαζόμενοι θά αναζητήσουν και πάλι τόν εργατοπατέρα στο πρόσωπο πιά του συνδικαλιστή της ΠΑΣΚΕ κι όχι

στον Καρακίτσο, όπως παλιότερα. Κι ενώ λοιπόν στεριώνει και διαιώνεται τό κύκλωμα της λειτουργίας του κρατικού συνδικαλισμού, κάποιοι άλλοι εργαζόμενοι, μέ πιο αναπτυγμένη ταξική συνείδηση, που επιδιώκουν νά σπάσουν τό φράγμα του κυβερνητικού συνδικαλισμού και της ταξικής συνεργασίας, πέφτουν στην άγκαλιά του κομματικού συνδικαλισμού, που σήμερα όνομάζεται ΕΣΑΚ. “Η πολιτική όμως της τελευταίας, πολιτική χειραγώγησης του συνδικαλιστικού κινήματος και χρησιμοποίησής του γιά κομματικούς σκοπούς, ξαναγυρίζει τούς εργαζόμενους πίσω, εκεί απ' όπου ξεκίνησαν, δηλαδή στον κρατικό συνδικαλισμό. Κι αυτό τόσο λόγω των διαφόρων «μορατόριουμ» που συμφωνούνται κατά καιρούς, όσο κυρίως γιατί τό ΚΚΕ δέν είναι σε θέση — επειδή αυτό ίσοδυναμεί μέ άναίρεση της πολιτικής του — νά ακολουθήσει τή μόνη εναλλακτική προοπτική που υπάρχει: τή χειραφέτηση του συνδικαλιστικού κινήματος. Γιατί ή χειραφέτηση δύσκολα χειραγωγείται.

“Έτσι, ακόμα και σε περιπτώσεις που τέθηκε άνοιχτά, από τόν “Ορέστη Χατζηβασιλείου, τό αίτημα της χειραφέτησης του συνδικαλιστικού κινήματος από τήν εργοδοσία, τά κόμματα και τό κράτος, μέ βασική προϋπόθεση τήν κατάκτηση της οικονομικής του αυτοδυναμίας, οι δύο μεγάλες παρατάξεις διαφωνούσαν στα λόγια και συμφώνησαν στα έργα: *Στή διατήρηση της υπάρχουσας κατάστασης πραγμάτων*. “Όπως συνέβη μέ τήν πρόταση νά πάψει ή “Εργατική “Εστία (που εισπράττει τό 0,25% των μισθών) νά διαχειρίζεται τίσ συνδικαλιστικές κρατήσεις των εργαζομένων. “Η ΠΑΣΚΕ έξάρτησε τήν εφαρμογή της πρότασης από τή συμφωνία της ΕΣΑΚ, γνωστό όντος βέβαια ότι ή τελευταία ήταν πρόθυμη νά συμφωνήσει μόνο μέ τόν όρο νά εφαρμοστεί ή άμεση είσφορά των εργαζομένων (κουπόνια), ή όποια φυσικά τήν εννοεί ως κατά πολύ καλύτερα οργανωμένη δύναμη. “Η ΠΑΣΚΕ διαφώνησε βέβαια. Κατόπιν τούτου τά πράγματα παρέμειναν ως έχουν, μέ τήν “Εργατική “Εστία (δηλαδή τό κράτος) νά έξακολουθεί νά χρηματοδοτεί τόν συνδικαλισμό.

“Έτσι, μέ τή λήξη των εργασιών του 22ου συνεδρίου της ΓΣΕΕ καμιά ουσιαστική άπόφαση-δέσμευση — εκτός από τήν καταδίκη του άρθρου 4 — δέν πάρθηκε που θά σημειώνει βήμα προς τά μπρός, θά σήμαινε τή λήξη της κυβερνητικής κηδεμονίας πάνω στο συνδικαλιστικό κίνημα, και θά έθετε τέρμα στον εργατοπατερικό συνδικαλισμό ό όποιος κινείται πάντα σύμφωνα μέ τά ιδιαίτερα συμφέροντά του (πότε δεξιά και πότε προοδευτικά!).

Είναι φανερό ότι μετά τό συνέδριο τό βασικό πρόβλημα — αίτημα παραμένει: ή άυτόνομια του συνδικαλιστικού κινήματος απέναντι στο κράτος, τήν εργοδοσία και τά κόμματα, ή κατάκτηση της οικονομικής αυτοδυναμίας μέ τήν κατάρρηση της χρηματοδότησης από τήν “Εργατική “Εστία, ό εκσυγχρονισμός των δομών — ό μόνος τρόπος νά σταματήσει ή πολυδιάσπαση — ή άνανέωση των λειτουργιών του.

“Η κατεύθυνση αυτή άποτελεί σαφή πρόκληση γιά τίσ δυνάμεις της άναγεωτικής “Αριστεράς νά άρθρώσουν τόν δικό του λόγο έγκαιρα και άποφασιστικά.

Το πρόγραμμα του Τριημέρου για την εκπαίδευση που οργάνωσε το ΚΚΕ έσωτερικού στις 9, 10 και 11 Δεκεμβρίου στο Πολυτεχνείο, κάλυψε την πλειονότητα των θεμάτων που σχετίζονται και με τις τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης, καθώς και άλλα θέματα, όπως τα προβλήματα της ειδικής αγωγής και τους προβληματισμούς για τη σχέση εκπαίδευσης - τοπικής αυτοδιοίκησης, τις γυναικείες σπουδές κ.λπ.

Στόχος των οργανωτών ήταν «να καταγραφούν τα προβλήματα, οι διάφορες προσεγγίσεις για την αντιμετώπισή τους και να προβληθεί ο υπεύθυνος ρόλος της ανανεωτικής άριστερας στην ανάπτυξη ενός πρωτοποριακού προβληματισμού για την εκπαίδευση και στη διαμόρφωση μιάς εναλλακτικής πρότασης για την υπέρβαση της κρίσης της».

Εξήντα εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν στην ούσα σε δύο μέρες (διότι την πρώτη μέρα ακούστηκαν τρεις ομιλίες: Μάνεσης, Μαρωνίτης, Γαβρόγλου) αποτελούν καταρχήν ένα πλούσιο υλικό που καταγράφει ευρύ φάσμα θεμάτων που συζητιούνται στον χώρο της εκπαίδευσης. Από την άποψη αυτή ο στόχος των οργανωτών, όπως τον αναφέρουμε και παραπάνω συνοπτικά, μπορούμε να πούμε πως εκπληρώθηκε με επιτυχία. Μένει πάντα η υποχρέωση μιάς συνέχειας για να αρχίσει, έστω και αποσπασματικά, η διαμόρφωση μιάς εναλλακτικής πρότασης για την εκπαίδευση, όπως δηλώνει το ΚΚΕ έσωτ. ότι είναι πρόθεσή του.

Εναλλακτική πρόταση όμως σημαίνει τουλάχιστον πως η υπάρχουσα κατάσταση δεν μας ικανοποιεί ολοκληρωτικά (άλλως μιλάμε για βελτιωτικές προτάσεις...), πράγμα που επίσης σημαίνει πως ως Άριστερά έχουμε ένα καίριο πρόβλημα με το υπάρχον εκπαιδευτικό σύστημα, κι όχι μόνο μ' αυτό.

Ο Δεκαπενθήμερος Πολίτης θεώρησε ότι οι προβληματισμοί του τριημέρου τον άφοροσαν, όπως και τους αναγνώστες του. Δεν μπορέσαμε, δυστυχώς, να καταγράψουμε τα πάντα. Π.χ. δεν μπορέσαμε να παρακολουθήσουμε καθόλου τις συζητήσεις για την κατώτερη εκπαίδευση. Προσπαθήσαμε πάντως να δώσουμε μιά εικόνα των εργασιών του τριημέρου, έστω και αποσπασματική.

ΤΡΕΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΓΙΑ

Τά γενικά θέματα της πρώτης ημέρας

Από την έναρκτήρια συνεδρίαση θά θέλαμε να επισημάνουμε εκ προοιμίου ένα άποσπασμα από την ομιλία του Κώστα Γαβρόγλου που θέτει, νομίζουμε, με ευθύτητα το ζήτημα της πολιτικής στάσης και ευθύνης του άριστερου απέναντι στα εκπαιδευτικά προβλήματα:

«Σήμερα που η σιωπή δεν μπορεί παρά να ερμηνευτεί σαν μιά πολιτική έπένδυση, χαιρετίζουμε όλους όσους αντίστοιχονται καθημερινά στο βόλεμα που επιτρέπει αυτή η σιωπή. Χαιρετίζουμε όσους έχουν κάνει την πολιτική επιλογή να διαφωνήσουν, να πειραματιστούν, να επικοινωνήσουν με την εμπειρία και τις ιδέες τους μέσα στη σύνθετη αυτή διαδικασία συνυπαρξης. Η άριστερά για να δικαιωθεί πρέπει πρώτα και κύρια να άμφισβητήσει τις βεβαιότητές της. Χρειάζεται πειρατισμούς, που ένδεχομένως να οδηγήσουν και σε υπερβολές και σε άποτυχίες. Δεν είμαστε όμως διατεθειμένοι να πειρατιστούμε άλλιως, επειδή μās κλονίζει ή έλλειψη της σιγουριάς για την έκβαση των πειρατισμών μας, γιατί τότε μπορεί να γίνουμε έμεις όλοι μιά μέρα φορείς της συντήρησης».

Ο καθηγητής Άριστόβουλος Μάνεσης προσέγγισε το ζωτικό για τον πανεπιστημιακό - έρευνητικό θεσμό ζήτημα της άκαδημαϊκής έλευθερίας στην έρευνα και τη διδασκαλία, πάντα με βάση το άρθρο 16 του ισχύοντος Συντάγματος. Οι διερευνήσεις του, ιδιαίτερα σε εποχές αύξανόμενης αυταρχικότητας της κρατικής έξουσίας, άποτελούν ύποθηκες για την κατοχύρωση της έλευθερίας στα πανεπιστημιακά ιδρύματα. Πού σημαίνει έλευθερία κριτικής, διαφωνίας και άμφιβολίας, που σημαίνει επίσης μη παρέμβαση του κράτους αλλά και συμμετοχή των φοιτητών στη μετάδοση της γνώσης: «οί φοιτητές δεν μπορεί να άποτελούν άντικείμενα χρήσης και να χρησιμοποιούν τα άνώτατα ιδρύματα όπως π.χ. οι χρήστες ενός νοσοκομείου» δεν μπορεί να τελούν υπό ειδική έξουσιαστική σχέση αλλά άποτελούν ύποκείμενα της εκπαίδευσης, μετέχουν στο διδακτικό και έρευνητικό έργο έξ άντικειμένου και άρα είναι συνεργάτες των διδασκόντων».

Ο Χαράλαμπος Νούτσος αναφέρθηκε στον ιδεολογικό προσανατολισμό της εκ-

παίδευσης που χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία της θετικιστικής ιδεολογίας. Προβάλλονται, έπει, οι θετικές έπιστήμες έναντι των άνθρωπιστικών ή κοινωνία έμφανίζεται σαν άθροισμα άτομων που ένοποιούνται στο επίπεδο της ομάδας ή του έθνους, ένω έξάλλου στεγανοποιείται και κατακερματίζεται η γνώση. Τόνισέται την άναγκη για μιά ποιοτική άλλαγή στο περιεχόμενο των σπουδών που άκόμη διέπονται από τις παλαιές ιδεολογικές κατευθύνσεις.

Ο Δ. Ν. Μαρωνίτης, από τους λίγους καθηγητές που άρθρογράφησε μαχητικά, για τον νόμο - πλαίσιο (βλ. επιφυλλίδες του Βήματος δημοσιευμένες στο Χωρίς άνεμόσκαλα, καθώς κι άλλες πύο πρόσφατες), επικέντρωσε την ομιλία του στο καίριο ζήτημα των πανεπιστημιακών συγγραμμάτων. Οι παρατηρήσεις του για την κατάσταση της πανεπιστημιακής διδασκαλίας και των φορέων της διακρίνονταν από μιά τολμηρή περιγραφή μιάς καθόλου αισιόδοξης πραγματικότητας, άγγίζοντας κοινωνιολογικού χαρακτήρα συμπεράσματα για τις ταξικές και ιδεολογικές άνακατατάξεις στο σώμα της πανεπιστημιακής κοινότητας. Περισσότερο στάθηκε στο θέμα των πανεπιστημιακών συγγραμμάτων. Είναι γνωστό το καθεστώς που δημαγωγικά θεοπίστηκε έπί χούντας - και που σήμερα μοιάζει να βολεύει - της δωρεάν παροχής του ενός και μοναδικού συγγράμματος για τό κάθε διδασκόμενο γνωστικό άντικείμενο. Η λογική μιάς τέτοιας πρακτικής είναι αυταπόδεικτα άντιεπιστημονική και άντιδημοκρατική (ως προς την έπιστήμη καταρχήν, αλλά και για τα άνισα οικονομικά όφέλη όρισμένων καθηγητών). Ο Δ. Ν. Μαρωνίτης επανειλημμένα χτύπησε αυτόν τον άνασταλτικό παράγοντα για τη γόνιμη πανεπιστημιακή συνεργασία διδασκόντων και διδασκόμενων. Στην εκδήλωση της 9/12, σε μιά κατάμεστη αίθουσα, παρουσίασε τό σκεπτικό και τά βασικά σημεία ενός νέου σχεδίου για τά συγγράμματα, που μαζί με άλλους καθηγητές συνέταξε και την όποια υπέβαλαν στο ύπουργείο Παιδείας.

Τό σχέδιο μοιάζει πειστικό, πλήρες και κυρίως λειτουργικό για να έξυπηρετήσει τά διάφορα επίπεδα της γνωστικής και έρευνητικής διαδικασίας στις προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές. Έγινε μάλιστα και οικονομική μελέτη που δείχνει πως η πρόταση αυτή - παρά την

ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

πλούσια και ποικίλη παροχή βιβλιογραφικού υλικού—δέν είναι δαπανηρή σε σχέση με το παλαιό σύστημα του μοναδικού «συγγράμματος». Θά συνιστούσε μία στοιχειώδη άσκηση της περιήφης πολιτικής «κοντά στο λαό», ή παρουσία την ημέρα εκείνη κάποιου υπεύθυνου του αρμόδιου υπουργείου στην εκδήλωση, αντί του κ. Γεωργίου Α. Παπανδρέου—πού σάν σφήνα ήρθε να έπιτεθεί ενάντια στην «κρατική εκπαίδευση», στίς διάφορες έ-

ξουσies και τό κράτος (σε μās;), αντιπαράθετοντας τό δικό του παιχνιδάκι του άντικρατιστή Λαϊκού Έπιμορφωτή.

Ή καταρχήν κατάργηση του υπάρχοντος θεσμού και ή διαρθρωμένη, βάσει κάποιας έπιστημονικής δεοντολογίας, νέα πρόταση πού μās κοινοποίησε ό Δ.Ν. Μαρωνίτης, πρέπει να γίνει άγωνιστική ύπόθεση όλων όσοι πιστεύουν πώς είναι στό χέρι μας ή διάλυση της πανεπιστηματικής καταχνιάς.

Μ.Δ.

Γόνιμος προβληματισμός για την άνώτατη εκπαίδευση

“Αν στόχος του τριμήρου του ΚΚΕ έσωτ. για την εκπαίδευση ήταν να έντοπίσει πραγματικά προβλήματα και να διαγράψει, έσωτ άχνά, τίς προοπτικές για την πολιτική αντιμετώπισή τους τότε, σε ό,τι άφορā τουλάχιστον τό μέρος του τριμήρου πού ήταν αφιερωμένο στην άνώτατη βαθμίδα και τό όποιο παρακολούθησα, μπορώ άνεπιφύλακτα να ισχυριστώ ότι ό στόχος πέτυχε. Και πέτυχε από πολλές πλευρές.

Πέτυχε, πρώτα, από πλευράς συμμετοχής: “Οχι μόνο γιατί ήρθε πολύς κόσμος αλλά κυρίως γιατί ό κόσμος αυτός άκουσε προσεκτικά, ρώτησε, προσπάθησε να συνδέσει τίς δικές του σκέψεις και έμπειρίες με αυτές των άλλων, με δυό λόγια γιατί ό κόσμος αυτός *εργάστηκε*. Ή σωστή ιδέα να γίνεται ή συζήτηση άμέσως μετά την κάθε εισήγηση, χωρίς τή γραφειοκρατία των «γραπτών έρωτήσεων» και χωρίς την τρομοκρατική για τέτοιες εκδηλώσεις διάκριση ανάμεσα σε «διευκρινιστικές έρωτήσεις» και «τοποθετήσεις», διευκόλυνε τόν λόγο αυτών πού συμμετείχαν και μετέτρεψε κάθε εισήγηση σε θέμα. Ή συζήτηση άνέδειξε τά προβληματικά σημεία των εισηγήσεων, όδήγησε στον έντοπισμό διαφορετικών εκτιμήσεων ή διαφωνιών, διερεύνησε, ως ένα βαθμό, τίς συνέπειες και την πρακτική άποδοτικότητα των επίμερους προτάσεων, έθεσε νέα ζητήματα για διερεύνηση.

Πέτυχε, κατόπιν, ως προς τό χρόνο διεξαγωγής και τή θεματολογία του: Τόσο οι έσωπανεπιστημιακές δυνάμεις όσο και οι «δημοκρατικές δυνάμεις» στό σύνολό τους αντιμετώπισαν μέχρι σήμερα τό έλληνικό πανεπιστήμιο και την κρίση του σχεδόν άποκλειστικά ως πρόβλημα δημοκρατικής διευθέτησης των έσωπανεπιστημιακών σχέσεων, ως πρόβλημα, δηλαδή, πού θά τό έλυνε ό «δημοκρατικός νόμος-πλαίσιο». Σήμερα όμως, ένω έπι-

κρέμανται οι τροπολογίες πού «άποσύρθηκαν» και άνεξάρτητα από τό αν ό «άγώνας δικαιώθηκε» ή «συνεχίζεται», τόσο ή διάλυση του ΕΔΠ όσο και ή άναγωγή των εξαμήνων από τούς φοιτητές στό μείζον πολιτικό ζήτημα της συγκυρίας, πιστοποιούν πάρα πολύ καθαρά ότι όλόκληρος ό προηγούμενος άγώνας ήταν στην ουσία άγώνας χωρίς στρατηγική. Ή πανεπιστημιακή ζωή θέτει έπιτακτικά σήμερα στην ήμερήσια διάταξη ζητήματα πού μέχρι τώρα δέν είχαν άπασχολήσει ουσιαστικά κανέναν: Ποιά είναι ή σχέση του έλληνικού Πανεπιστημίου με την κοινωνία πού τό διαμορφώνει και τό περιβάλλει, ποιός είναι ό κοινωνικός ρόλος και ποιά ή πραγματική κοινωνική λειτουργία του πτυχίου πού αυτό χορηγεί, τί συνιστά ένα «σωστό» πρόγραμμα σπουδών, ποιό πρέπει να είναι τό περιεχόμενο των διδασκομένων μαθημάτων, ποιό οι τρόποι και ποιές οι μορφές διδασκαλίας; Έρωτήματα-προκλήσεις για την Άριστερά αν δέν θέλει αυτή να έγκλωβιστεί. Για μιάν άκόμη φορά, όπως έπισήμανε ό κ. Γαβρόγλου την πρώτη μέρα του τριμήρου, στην τεχνοκρατική αντίληψη της «ουδέτερης έπιστήμης» και στα φιλελεύθερα ιδεολογήματα του «δημοκρατικού» Πανεπιστημίου και των «ισον εύκαιριών». Ή θεματολογία του συνεδρίου υπήρξε άκριβώς ή θεματολογία πού ή σημερινή συγκυρία θέτει σε όσους έργάζον-

ται στο Πανεπιστήμιο και θέλουν συγχρόνως να είναι άριστεροί.

Τά θέματα του τριμήρου παρά την ποικιλομορφία τους, μπορούσαν να δώσουν στον συστηματικό και προσεκτικό παρατηρητή μιá ενιαία περιγραφή της κατάστασης πού βασιλεύει σήμερα στην εκπαίδευση. Ξεκινώντας από τόν Χ. Νούτσο ό όποιος, την πρώτη μέρα, προσπάθησε να δείξει γιατί ή γνώση θεωρείται πλέον άποκλειστικά τό μέσο πού, ήδη από τό γυμνάσιο, αν όχι από τό δημοτικό, χρειάζεται απλώς για την έπιτυχία στις εισαγωγικές εξετάσεις των ΑΕΙ, περνώντας από τόν Θ. Βέικο, ό όποιος περιέγραψε την κυρίαρχη σήμερα μορφή διδασκαλίας στα ΑΕΙ ως τή διαδικασία ή όποια μεταφέρει τίς σημειώσεις του καθηγητή στις σημειώσεις του φοιτητή, χωρίς να περνούν από τό μυαλό κανενός, για να ξαναγγύρουν τελικά οι σημειώσεις αυτές στην άφετηρία τους μέσω της κόλλας του διαγωνίσματος πού ό μαθητής παραδίδει στον καθηγητή, και καταλήγοντας στον Ν. Άλεβιζάτο, ό όποιος έδειξε πώς υπάρχει μιá πλήρης άναντιστοιχία στις νομικές σπουδές, όπως αυτές διεξάγονται, και στο έπάγγελμα του δικηγόρου, όπως αυτό πραγματικά άσκείται, ή εικόνα όλοκληρώνεται και ό κύκλος κλείνει.

Οι πυκνές και μελετημένες εισηγήσεις του Η. Κούβελα και του Ν. Μαρτίνου λειτούργησαν άποκαλυπτικά. Ή άνάλυση της τεχνοκρατικής αντίληψης πού κυριαρχεί σήμερα στην Ίατρική και του μονόπλευρου προσανατολισμού των ιατρικών σπουδών στην τριτοβάθμια περίθαλψη από τή μιá μεριά και ή τεκμηριωμένη περιγραφή της διαδικασίας πού μετέτρεψε τά γεωπονικά και δασολογικά τμήματα σε βιοτεχνίες παραγωγής πτυχίου χωρίς καμιά, οδυσιαστικά, σχέση με τά πραγματικά προβλήματα πού αντιμετώπιζει σήμερα ό άγροτικός τομέας, έφεραν στο προσκήνιο ζητήματα άγνωστα, πτυχές καιρίες στις όποιες ή μέχρι σήμερα ά-

“Ας έλειπε

Στην έναρκτήρια, έν όλομελεία, εκδήλωση του τριμήρου, τό πυκνό άκροατήριο έδειξε να δυσφορεί από την αϊφνίδια άναγγελία, από τόν έπίσημο άμήχανο συντονιστή, μιās έμβόλιφης όμιλίας του κ. Γεωργίου Α. Παπανδρέου με θέμα τή λαϊκή έπιμόρφωση. Θέμα άσχετο με αυτά της βραδιάς. Και ούδέν σχόλιο για τό περιεχόμενο...

“Αν είναι κατανοητοί οι λόγοι πού όδήγησαν τόν κ. Γεώργιο Α. Παπανδρέου να διεκδικήσει (ή να άποδεχθεί;) μιá τέτοια εμφάνιση, δέν είναι καθόλου κατανοητό, και πολύ περισσότερο άποδεκτό, οι οργανωτές να ύποχρεώνουν τούς άκροατές να άποδεχθούν τό ρόλο παραστατών σε εκδηλώσεις δημοσίων σχέσεων.

Σ.Α.

ποκλειστική σχεδόν ένασχόληση των πανεπιστημιακών με τά περι τόν νόμο-πλαίσιο είχε αφήσει στο σκοτάδι.

Οί σκέψεις, ακόμη, γιά τή διεύρυνση των περιεχομένων σπουδών των μηχανικών, ή περιγραφή τής αντιπαράθεσης δύο απόψεων γιά τή σύνδεση των περιεχομένων σπουδών με τήν οργάνωση σε τομείς των αρχιτεκτονικών τμημάτων Ἀθηνών καί Θεσσαλονίκης, ή ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα πρόταση του Γ. Γκουνταρούλη γιά μιιά διδασκαλία των φυσικών επιστημών πού θά ενσωματώνει κατά *ένιαιο τρόπο* τόσο τήν ιστορία τους όσο καί τά κυριότερα ζητήματα πού αφορούν τή φιλοσοφία τους, ή επίσημανση από τόν Γ. Γιατρομανωλάκη τής ανάγκης νά «ἀποκατασταθεῖ» ή διδασκαλία των ἀρχαίων ἐνάντια στόν ἐπελαύνοντα λαϊκισμό, ὁ ὁποῖος παίρνει τήν ἐκδίκησή του μέ τό νά θεωρεῖ, περίπου ρητά, μόνον τά Νέα Ἑλληνικά ὡς «προοδευτικά» ή ἡ ἀνάλυση ἀπό τόν Θ. Βέικο τής ἔννοιας του σεμιναρίου ὡς τής μόνης μορφῆς διδασκαλίας πού προσιδιάζει στή φιλοσοφία, μέ τίς συζητήσεις πού ἀνοίξαν, ἔδειξαν ὅτι ὁ προβληματισμός πού ὑπάρχει σήμερα δέν ἀρ-

κεῖται μόνο στήν ἐπίσημανση καί τήν ἀνάλυση των προβλημάτων ἀλλά ἤδη ἔχει ἀρχίσει νά ψηλαφεῖ τούς τρόπους καί τά μέσα γιά τήν ἀντιμετώπισή τους.

Τά παραπάνω δέν σημαίνουν βέβαια ὅτι δέν ὑπῆρχαν εἰσηγήσεις προχειρότερες ἀπό ἄλλες ή ὅτι ὅλες οἱ συζητήσεις ἦταν ἐξίσου ἐνδιαφέρουσες. Τά κενά εἶναι ἀκόμη πολλά, οἱ ἀδυναμίες μεγάλες. Οἱ δεσμοί ἀνάμεσα στίς διάφορες ὕψεις του πολύπτυχου πού συνιστᾶ σήμερα τήν ἀνωτάτη ἐκπαίδευση δέν ἔχουν ἀκόμη ἀποκατασταθεῖ μέ σαφήνεια καί πληρότητα. Ἡ ἐκδήλωση πέτυχε γιατί ἀνέδειξε τό κύριο: Ὑπάρχουν σήμερα τά στοιχεία γιά τή συγκρότηση μιᾶς ἀριστερῆς πολιτικῆς πρότασης γιά τό ἑλληνικό Πανεπιστήμιο. Μιᾶς πρότασης ή ὁποία δέν θά περιορίζεται μόνο σε ὅσα αφοροῦν τόν τομέα καί τόν «ένιαιο φορέα» ἀλλά θά ἀρθρώνεται πάνω σ' ὅλους τούς κόμβους πού συγκροτοῦν τήν πανεπιστημιακή ζωή καί τίς σχέσεις της μέ τό εὐρύτερο κοινωνικό της περιβάλλον. Ἡ συγκεκριμένη διατύπωση αὐτῆς τῆς πρότασης θέλει, βέβαια, ἀκόμη πολλή δουλειά.

Ἀριστείδης Μπαλτᾶς

Μιά ἰταλική νότα

—ή παρέμβαση του ἐκπροσώπου του ἰταλικού Κ.Κ.—

Τό Ἰταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα τό ἐκπροσώπησε στό τριήμερο ὁ Σιμόνε, καθηγητής στό Πανεπιστήμιο τῆς Ρώμης, ὑπεύθυνος γιά τά θέματα ἐκπαίδευσης στήν καθοδήγηση του κόμματος, ὁ ὁποῖος ἀναφέρθηκε στίς «ἐμπειρίες ἀπό τήν ἐκπαιδευτική μεταρρύθμιση στήν Ἰταλία».

Βέβαια ὁ χρόνος πίεζε καί ἕνας προβληματισμός πολυσχιδῆς καί πλούσιος κινδυνεύει πάντα σε τέτοιες περιπτώσεις νά καταστήσει σχηματικός καί μονοσήμαντος. Ὁ καθηγητής Σιμόνε ἔδειξε πῶς τό ΙΚΚ ἐπεξεργάζεται τίς προτάσεις του δίνοντας τό γενικότερο πλαίσιο γιά ἕνα μορφωτικό σύστημα στό ὁποῖο πρέπει νά στηριχτεῖ τό δημόσιο σχολεῖο καί οἱ ἄλλοι μορφωτικοί θεσμοί. Τόνισε ὅτι τό ΙΚΚ ἀντιμετωπίζει τήν ἐκπαίδευση ἐντάσσοντας τήν στήν προοπτική τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς.

Ἀλλά ἐνῶ ὁ Σιμόνε ἀνοίξε τό θέμα στά ἀγωνιώδη ἐρωτήματα γιά τήν τροπή πού παίρνουν τά πράγματα στίς σύγχρονες κοινωνίες, ἐπισημαίνοντας ὅτι στήν Ἰαπωνία καί τήν Ἀμερική περνᾶμε ἀπό τή

βιομηχανική κοινωνία στήν κοινωνία τῆς πληροφορικῆς, ἴσως βιάστηκε νά τό κλείσει ἀνακαλώντας μέ τίς ἀβέβαιες θεωρίες τῆς «ἐπιστημονικοτεχνικῆς ἐπανάστασης».

Ἄν ὅμως παλιότερα ή ἐπιστημονική γνώση θεωρήθηκε «οὐδέτερη» καί ἀπλῶς ἔμπαινε τό ζήτημα τῆς σωστῆς κοινωνικῆς τῆς χρήσης, σήμερα, ὕστερα ἀπό τόσες καί τόσες ἀμφισβητήσεις καί ἀνατροπές, δέν μπορούμε νά συλλαβάνουμε ἔτσι τό πρόβλημα. Ὄταν ή ἀσκηση τῆς πολιτικῆς κλείνεται ὀλοένα καί σε στεγανότερα στεγανά, ὅταν στρατιωτικοποιεῖται, ὅταν βασιλεύει ὁ ἐπιστημονικός ἀποκρυφισμός καί ή τεχνοκρατία, τότε ή πληροφορικῆ καί ή βιοτεχνολογία, γιά παράδειγμα, δέν ἀποτελοῦν ἀπλά καί μόνο τίς νέες τεχνολογίες πού ὅλοι πρέπει νά κατακτήσουμε διότι εἶναι «ἐπαναστατικές». Οἱ νέες τεχνολογίες, ὅπως καί οἱ παλαιές, ἀποκρυσταλλώνουν βεβαίως κάποιες κοινωνικές σχέσεις, οὐδόλως οὐδέτερες. Καί ἐκεῖ εἶναι τό πρόβλημα. Ἐννοεῖται γιά τήν Ἀριστερά. (Ὅπως καί γιά τή Δεξιά, ἀλλά ἀπό τήν ἀνάποδη).

Ε.Π.

Ἐκπαίδευση καί κοινωνικός περίγυρος ὁ ρόλος τῆς Τ.Α.

Τήν τρίτη μέρα τό τριήμερο... ἀπογειώθηκε στά γενικότερα θέματα. Ὅχι πιά συζήτηση γιά μιιά βαθμίδα ἀλλά οἱ διασυνδέσεις των βαθμίδων, οἱ μεταξύ τους σχέσεις, οἱ ἀλληλεξαρτήσεις των ἐκπαιδευτικῶν μηχανισμῶν μέ τούς ἐξω-ἐκπαιδευτικούς θεσμούς. Ἀκουστήκαν ἔτσι εἰσηγήσεις ὅπως: «Ἡ ροή των μαθητῶν στίς βαθμίδες τῆς ἐκπαίδευσης» (Ν. Κοτρίδης), «Ἡ ἐκπαίδευση των ἐκπαιδευτῶν» (Μ. Πολυχρονόπουλος), «Ἐκπαίδευση καί παραγωγή» (Α. Κάντας), «Εἶναι νοητό κριτήρια οικονομικῆς ἀποδοτικότητας νά προσδιορίζουν τήν ἐκπαιδευτική πολιτική;» (Σ. Πεσμαζόγλου), «Τοπική αὐτοδιοίκηση καί ἐκπαίδευση» (Α. Βρυχέα), «Συμμετοχή τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης στήν ἐκπαίδευση» (Δ. Κασαπίδης), «Μαθησιακές διαδικασίες στήν κατεύθυνση μιᾶς αὐτοδιαχειριζόμενης κοινωνίας» (Ν. Λιοναράκης), «Αὐτοδιαχειριστικές ἐμπειρίες στήν ἐκπαίδευση προνηπιακῆς ἡλικίας» (Σ. Παπαθεοδώρου).

Στά περισσότερα ἀπό τά θέματα αὐτά δέν ὑπάρχουν προηγούμενες προσεγγίσεις. Ὁ χρόνος ἦταν περιορισμένος γι' αὐτό σε 4 εἰσηγήσεις δέν ἀκολούθησε συζήτηση καί πολλά ἀπό τά λεχθέντα δέν ἔγιναν ἴσως ἀντιληπτά.

Ἄς σημειώσουμε ὡστόσο τήν ἀξιόλογη εἰσήγηση του Σ. Πεσμαζόγλου. Ἐπισήμανε ὅτι στόν τόπο μας δέν ὑπάρχουν οικονομικές καί κοινωνιολογικές μελέτες γιά τήν ἑλληνική ἐκπαίδευση, πράγμα πού ὀδηγεῖ σε ἔλλειψη ἀντιστάσεων ἀπέναντι σε φορεῖς καί μηχανισμούς πού ἀποφασίζουν γιά τήν τύχη τῆς (π.χ. Διεθνῆς Τράπεζας). Ἡ ἀποδοτικότητα των ἐπενδύσεων στήν ἐκπαίδευση καθορίζει τήν ἐπιλογή ἑνός τύπου σε βάρος ἑνός ἄλλου. Ἐτσι, σε πρόσφατη μελέτη προτείνεται νά μειωθεῖ ή χρηματοδότηση τῆς ἀνωτάτης ή καί νά καταργηθοῦν ὀρισμένοι πανεπιστημιακοί κλάδοι. Πιό πέρα, ὁ εἰσηγητής προχώρησε στήν κριτική τῆς ἐσωτερικῆς λογικῆς των (οικονομικῶν) μοντέλων γιά νά καταλήξει ὅτι δέν εἶναι νοητό κριτήρια οικονομικῆς ἀποδοτικότητας νά προσδιορίζουν τήν ἐκπαιδευτική πολιτική.

Στήν εἰσήγησή τῆς ή Α. Βρυχέα προσπάθησε νά δείξει γιατί ή τοπική αὐτοδιοίκηση δέν πρέπει νά ἀποτελεῖ μορφή κρατικῆς ἐξουσίας οὔτε ὑποκατάστατο του κράτους ἀλλά πρέπει νά εἶναι ἕνα ἐπίπεδο κοινωνικῆς διαχείρισης των κοινῶν ἀπό τούς ἴδιους τούς πολίτες. Σέ ἕνα τέτοιο πλαίσιο λειτουργίας τῆς Τ.Α., τό ἐκπαιδευτικό σύστημα δέν μπορεῖ νά εἶναι ἕνα τελειωμένο μοντέλο ἀλλά ἀντικείμενο γιά κριτική καί ἀνατροπή: ἔτσι καί ή ἀνατροπή του μοντέλου τῆς κεντρικῆς ἐκ-

παίδευσης συμβαδίζει με την αποκέντρωση, και κυρίως με την κατάκτηση αρμοδιοτήτων εκ μέρους της Τ.Α. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε τελικά αντικατάσταση της κρατικής εκπαίδευσης από τη «δημοτική»; Και μέχρι ποιά σημείο;

Ο δήμαρχος Περάματος Δ. Κασαλίδης κατέγραψε καθημερινές συγκινητικές προσπάθειες για να αποκατασταθεί μία σχέση των δημοτών με την εκπαίδευση (από τη διαχείριση των σχολικών κτιρίων μέχρι και το περιεχόμενό της). "Όσο για την όμιλία του Ν. Λιοναράκη που αναφέρθηκε στη μάθηση μέσω του παραδείγματος,

δηλαδή στις εμπειρίες που προκύπτουν από τις προσπάθειες ομάδων πολιτών (π.χ. εταιρείες λαϊκής βάσης), μάς άφησε μία άπορία: πώς όλες αυτές οι όμορφες προσπάθειες μπορούν να αναχθούν σε μία γενικότερη κοινωνική οργάνωση, δηλαδή στην «αυτοδιαχειριζόμενη» κοινωνία και τον τρίτο δρόμο; Βιαζόμαστε, βιαζόμαστε.

Βιαστικές παρατηρήσεις που σίγουρα άδικουν και πολλά σημαντικά άποσιωπούν. Άλλά μακάρι να γίνονται τέτοια πράγματα κι ως είμαστε εμείς οι άδικοι.

Έλενη Πορτάλιου

Προβλήματα και στη Μέση Έκπαίδευση

Τό ενδιαφέρον όσων παρακολούθησαν τό τριήμερο που οργάνωσε τό ΚΚΕ έσωτερικού για τήν εκπαίδευση ήταν όπωςδήποτε άνισα κατανεμημένο. Είναι χαρακτηριστικό ότι τό άπόγευμα του Σαββάτου στην αίθουσα τής μέσης εκπαίδευσης δέν ύπήρχαν παρά έλάχιστοι άκροατές, ένω στη δίπλανη αίθουσα τής άνωτάτης ύπήρχε τό άδιαχώρητο. Κι όμως, στη μέν πρώτη αίθουσα συζητούνταν θέματα άκρως ένδιαφέροντα όπως τά βιβλία που χρησιμοποιούνται στη μέση εκπαίδευση, τό σημερινό καθεστώς των φροντιστηρίων και οι έκφραστικές άδυναμίες των μαθητών, ένω στη δεύτερη ή μάλλον γνωστή κατάσταση των κοινωνικών έπιστημών στά Πανεπιστήμια. Στη σχετική άδιαφορία για τή μέση εκπαίδευση, μπορούν να δοθούν πολλές έρμηνείες. Έκείνο που έχει σημασία για όσους παρακολούθησαν τά προβλήματα που παρουσίασαν οι εισηγητές του τριήμερου, είναι ότι καμιά μεταρρύθμιση στην άνωτατη εκπαίδευση δέν θά είναι γόνιμη όσο ή κατώτερη παρουσίαζει τά σημερινά της κενά.

Δέν θά μπορούσε να ίσχυριστεί κανείς ότι οι εισηγήσεις παρουσίασαν μία ολοκληρωμένη εικόνα τής μέσης εκπαίδευσης. Όστόσο, από τις άποσπασματικές νύξεις σε πτυχές τής κρίσης διαφάνηκε ένας προβληματισμός σε σχέση με τήν ποιότητα και λειτουργικότητα των βιβλίων αλλά και μία έξίσου έντονη άμηχανία για τά γενικότερα θέματα που άφορούν τούς νέους θεσμούς (π.χ. πανελληνίες εξέτασεις) και κυριότερα τή σχέση των καθηγητών και των μαθητών. Βέβαια θά ήταν άδικο να άναμένει κανείς από άτομικές εισηγήσεις τήν έμβάθυνση που θά περιείχαν όμαδικές έρευνες οι όποιες θά άξιοποιούσαν ποσοτικά στοιχεία χαρτογράφησης των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των σχέσεών τους. Άναρωτιέται βέβαια κανείς για τήν άδυναμία των συνδικαλιστικών φορέων των καθηγητών να προσφέρουν τέτοιες έρευνες που και τά αίτήματά τους θά συγκεκριμενοποιούσαν και τήν προτεραιότητα διεκδίκησής τους θά ίεραρχούσαν.

Κοινή διαπίστωση εισηγητών και ά-

κροατών ήταν ότι παρ' όλες τις μεταρρυθμίσεις, ή ίσως έξαιτίας αυτών, σήμερα παρά ποτέ στόν καθηγητή δέν επιτρέπεται καμιά δυνατότητα ανάπτυξης πρωτοβουλιών και ρύθμισης τής εκπαιδευτικής λειτουργίας άνάλογα με τή συγκεκριμένη τάξη μαθητών που άπευθύνεται. 53 ένότητες σε 45 μαθήματα δέν σημαίνει τίποτα άλλο παρά όκτάμηνο άγχος για να βγει ή ύλη, συμπέρανε καθηγητής τής φυσικής. Άπό τήν άλλη, αυτό τό κυνηγητό του χρόνου επιδεινώνεται από τή βαθμοθηρία καθώς ή μέση εκπαίδευση λειτουργεί σήμερα όσο ποτέ άλλοτε σαν προπαρασκευαστικό στάδιο για τήν άνωτερη εκπαίδευση. Λόγω αυτής τής κατάστασης ούτε οι μαθητές αλλά ούτε και οι καθηγητές τους μπορούν να άποδώσουν σημασία σε ό,τι δέν άποφέρει ύψηλή βαθμολογία στις εξέτασεις. Έξάλλου, άκριβώς αυτός ό χαρακτήρας του λυκείου δέν άφησε άνεπηρέαστη τήν εξέλιξη του αναλυτικού προγράμματος.

Η άνωτατη εκπαίδευση, ή όποια έξακολουθεί να επενδύεται με άναμφισβήτητο κοινωνικό κύρος παρά τήν άνεργία των άποφοίτων της, περιορίζει τις δυνατότητες ανάπτυξης των τεχνικών λυκείων. Λόγω τής δυσχερούς πρόσβασης από τά τελευταία προς τήν άνωτατη εκπαίδευση έξακολουθεί να διατηρείται ύψηλή ή ροή προς τά γενικά λύκεια που έπιτείνει τήν ήδη έπιβαρυσμένη σχέση θετικών και θεωρητικών σπουδών στην Ελλάδα, σε αντίθεση με τά αντίστοιχα μεγέθη στις βιομηχανικές χώρες.

Τά λάθη και οι παραλείψεις που έπισημάνθηκαν στά νέα διδακτικά βιβλία δείχνουν άλλωστε άνάγλυφα τήν πλήρη άποκοπή των πανεπιστημιακών που τά συνέγραψαν από τά προβλήματα τής μέσης παιδείας αλλά και τις όχι και τόσο άμερόληπτες διαδικασίες άνάθεσης συγγραφής αυτών των βιβλίων. Όλα αυτά συνθέτουν μία έκδηλη εικόνα τής άποτυχίας του εκπαιδευτικού συστήματος που παρά τις άλλαγές έξακολουθεί να μν εμπνέει έμπιστοσύνη ούτε στους διδάσκοντες ούτε στους διδασκόμενους.

Α. Λουλούδης

Άπορίες

Ο κ. πρωθυπουργός έθαύμασε προσφάτως τήν ώριμότητα των φοιτητών στο πρόσωπο τής ήγεσίας τής ΕΦΕΕ που τον έπισκέφθηκε στο Καστρί. Ο Ρήγας Φεραίος μετέχει στην ΕΦΕΕ. Ο κ. πρωθυπουργός έκτίμησε ιδιαίτέρως, όπως φάνηκε από τις έφημερίδες, τις άπόψεις του εκπροσώπου του Ρήγα Φεραίου στην ΕΦΕΕ. Ο Ρήγας Φεραίος είναι ή νεολαία του ΚΚΕ έσωτ. Τό ΚΚΕ έσωτ. διοργάνωσε τό τριήμερο για τήν εκπαίδευση. Ο Ρήγας Φεραίος δέν παρουσίασε σ' αυτό καμιά εισήγηση. Τά στελέχη του Ρήγα Φεραίου παρακολούθησαν τις εργασίες του τριήμερου. Όμως δέν άνοιξαν τό στόμα τους να πουν μία λέξη. Τί συμβαίνει; Τά στελέχη του Ρήγα Φεραίου δέν έχουν γνώμη για τά εκπαιδευτικά ζητήματα; Άλλά τότε που έγκειται ή ώριμότητά τους; Μήπως ή ώριμότητά τους ύστερούσε ως προς τή στάθμη του τριήμερου; Η μήπως τό τριήμερο ήταν άνάξιο τής ώριμότητάς τους; Έρωτήσεις για άπάντηση.

A.M.

Ήταν μιά μικρή πλατεία

Ο διευθυντής - συντονιστής του Όργανισμού Σχολικών Κτιρίων κ. Γ. Πατσιλινάκος, σέ μακροσκελή έπιστολή του, εκθέτει τήν άποψη του ΟΣΚ γιά τήν πλατεία Π. Τσαλδάρη στό Μπραχάμι πού καταργείται καίθά γίνεται σχολείο. Τό ζήτημα αυτό είχαν περιγράψει οί συνεργάτες μας Β. Καρδάσης καί Χρ. Πιπίνης στό ρεπορτάζ τους στό τεύχος 2 (19 Νοεμβρίου) του Δεκαπενθήμερου Πολίτη. Ο άναγνώστης, λαμβάνοντας ύπόψη του καί τήν άποψη του ΟΣΚ καί τήν άνταπάντηση τών συνεργατών μας, μπορεί νά έχει πλήρη έννημέρωση.

Κύριοι,

Μέ μεγάλη έκπληξη, αλλά δέν κρύβω καί άπογοήτευση διάβασα τό ρεπορτάζ τών δύο συνεργατών σας σχετικά μέ τό θέμα τής άνέγερσης του 14ου δημοτικού σχολείου Μπραχάμι από τόν ΟΣΚ. Κι αυτό γιατί θεωρούμε ότι στό περιοδικό σας πρίν γραφεί τό ρεπορτάζ έπρεπε νά έχετε ζητήσει καί τήν άλλη άποψη. Τήν άλλη άποψη, πού δέν εκφράζεται εύκαιρικά καί μόνο από τόν ΟΣΚ αλλά από τό μεγαλύτερο μέρος τών κατοίκων τής περιοχής Άνθών (βλέπε ύπογραφές). Γιατί άκριβώς μιά μικρή μειοψηφία μερικών οικογενειών γύρω από τό οικόπεδο τού ΟΣΚ δέν είναι σέ καμιά περίπτωση «οί κάτοικοι τής περιοχής Άνθών» καί ή λογική έχω διαμέρισμα εις πλατεία, σέ καμιά περίπτωση δέν συνδέεται μέ τά γενικότερα προβλήματα τής περιοχής.

Δέν παραγνωρίζουμε τήν ύποβάθμιση τών δήμων του λεκανοπεδίου. Γιατί όπως άναπτύχθηκε αυτός ό τόπος μετά τό Β΄ Πόλεμο μέ τόν ύδροκεφαλισμό τής Άθήνας καί τήν έρήμωση τής ύπαίθρου, οί γειτονίες μας ύποβαθμίστηκαν καί δέν ύπάρχουν ούτε χώροι γιά σχολεία, ούτε γιά πολιτιστικά κέντρα, ούτε παιδότοποι, ούτε χώροι πράσινου καί κοινόχρηστοι χώροι.

Μέ βάση αυτή τή διαμορφωμένη κατάσταση ύλοποιώντας τις θεσμικές αποφάσεις του ύπουργείου Παιδείας, ό ΟΣΚ μελέτησε καί έτοιμάσε τά κτιριολογικά προγράμματα γιά τό σχολείο, προδιαγράφοντας ένα σχολείο άνοικτό στην κοινότητα, μικρό πολιτιστικό καί άθλητικό κέντρο, χώρο πράσινου γιά χρήση καί από τούς κατοίκους τής περιοχής, προγραμματίζοντας παράλληλα μικρές σχολικές μονάδες χωροταξικά κατανεμμένες στις γειτονικές του λεκανοπεδίου. Μ΄ αυτό τό τρόπο δίνοντας πολλαπλή λύση στην κάθε περιοχή μέ τό σχολείο, δημιουργούμε ζωντανές, δυναμικές μονάδες στό πολεοδομικό σύνολο, πού θα άποτελούν πυρήνες άναβάθμισης τής ζωής μας.

Γι΄ αυτό άκριβώς τό λόγο, σας στέλνουμε πέρα από τά ειδικότερα στοιχεία, ένα τεύχος τών κτιριολογικών προγραμμάτων, γιατί για μιά άποτελεϊ τό κύριο στοιχείο μίας άλλης λογικής πού τόσο χτυπιέται μονομερώς από τό ρεπορτάζ τών συνεργατών σας.

Θά προσθέσω βέβαια καί τόν τρόπο πού προγραμματίζουμε σάν δεύτερο στοιχείο. Γιατί σήμερα γειτονιά - γειτονιά σέ συνεργασία μέ τούς φορείς εκπαίδευσης, τούς κοινωνικούς φορείς, τήν Τοπική Αυτοδιοίκηση φτιάχνεται τό πρόγραμμα τών σχολικών κτιρίων μέσα από λαϊκές συνελεύσεις καί συζητήσεις. Καί δείγματα αυτού του τρόπου δουλειάς μας ύπάρχουν παντού, γιατί ό ΟΣΚ έπαψε νά ναι έδω καί 2 χρόνια ένα σιωπηλό κομμάτι τής κρατικής μηχανής, αλλά είναι ένας Όργανισμός άνοικτός στην δράση καί τις αποφάσεις προς τό λαό. Έτσι αυτή τή στιγμή ύπάρχει δημιουργημένο μητρώο του κάθε δήμου καί του κάθε σχολείου, χαρτογραφημένη ή κάθε περιοχή καί κτηματολόγιο ανά δήμο.

Πιστεύω ότι κατανοείτε ότι ό ΟΣΚ δέν είναι αυτός πού περιγράφει τό ρεπορτάζ καί εκεί άκριβώς βρίσκεται ή άδυναμία καί ή μονομερεία του.

Χαρακτηρισμούς περι τραμπουκισμού τά άντιπαρέρχουμε, γιατί ύπήρξαν μόνο από τήν πλευρά τών λίγων γύρω ιδιοκτητών, πού εκφράστηκε μέ πολλούς τρόπους άκόμα καί μέ άπειλητικά τηλεφωνήματα ή στεφάνια κηδείας προς τή δήμαρχο κ.λπ. Έξάλλου, είναι πολύ χαρακτηριστικές οί φωτογραφίες του τύπου πού σας στέλνω.

Έπειθύω καταλαβαίνω ότι σ΄ ένα σύντομο σημείωμα δέν είναι δυνατό νά άναπτυχθεί σέ όλη του τήν έκταση τό τί πράξαμε σάν ΟΣΚ (βλέπε ιστορικό - άνάπτυξη σέ έφημερίδες) θά σταθώ μόνο σέ μερικά «νομικά» έπιχειρήματα πού άναπτύσσονται στό ρεπορτάζ καί στό τί άπόψεις άνεπτυξαν έπόνυμα.

1. Ο ισχυρισμός περί χρησικτησίας είναι τελείως άστήρικτος καί νομικά καί ουσιαστικά γιατί:

1.1. Ο δήμος ούδέποτε διεκδίκησε τό χώρο αυτό δικαστικά ώστε νά θεμελιώσει τό δικαίωμα πού τώρα επικαλούνται οί συντάκτες.

1.2. Έάν ό δήμος ή οί δημότες χρησιμοποίησαν πραγματικά επί τόσα χρόνια τό χώρο, τότε τό φύτεμά του δέν θα γινόταν γιά πρώτη φορά μέ δενδρύλλια ταχείας άναπτύξεως (φαίνονται στις φωτογραφίες) τις παραμονές τών δημοτικών εκλογών του '82.

2. Η δικαστική άπόφαση πού άναφέρεται στό άρθρο είναι άπόφαση του Ει-

σαγγελέα σέ αίτηση προσωρινών μέτρων από περίοικους καί έχει προσωρινή ισχύ (άπαγορεύει προσωρινά διακατοχικές πράξεις από οίονδήποτε) καί δέν μπαινει νομικά στην ουσία τής ύπόθεσης, πού θα κριθεί τελικά από τά άρμόδια δικαστήρια.

3. Οί ιδιοκτήτες προκειμένου νά μεταβιάσουν στον ΟΣΚ τό άκίνητο ζήτησαν καί έλαβαν από τό δήμο τις 1975/1.3.80 καί 6834/29.7.80 βεβαιώσεις ότι δέν όφείλεται φόρος άκαλύπτου χώρου, ούτε εισφορά από επέκταση σχεδίου πόλεως, πράγμα πού σημαίνει ότι ό δήμος είχε εισπράξει.

4. Η όποια άλλαγή του ρυμοτομικού γίνεται μετά μόνο συμβουλευτική έκφρασμένη άποψη τής δημοτικής άρχης καί αυτή εκφράστηκε μέ έγγραφο του δήμου ύπογεγραμμένο από τόν δήμαρχο πού είναι άγνωστο αν πήρε άπόφαση δημ. συμβουλίου. Έκει τό πρόβλημα είναι σέ κείνους πού συμμετείχαν στην δημοτική τουλάχιστον όμάδα πλειοψηφίας ή καί στους άλλους πού δέν κατάγγειλαν έγκαιρα τόν τότε δήμαρχο κ. Μπακογιάννη, γιατί τό θέμα του χαρακτηρισμού καί τής άγοράς είναι σέ όλους γνωστό από παλιά.

Άκόμη πρίν δημοσιευθεί στην Έφημερίδα τής Κυβέρνησης στάλθηκε στό δήμο γιά ενστάσεις, πού δέν ύπήρξαν. Τό τί λειτουργούσε εκεί είναι άγνωστο. Ύπήρχε δηλαδή κάποιος δήμαρχος, πού λειτουργούσε μόνος του; Τότε τό έρώτημα μπαινει σέ κάποιους πού τόν είχαν ύποψήφιο καί τό 1982 καί πού δέν άπασχολεί ιδιαίτερα τό ρεπορτάζ σας μιά καί βρέθηκαν σέ πλήρη συμπαράταξη μέ τόν κ. Καναβό, στό συγκεκριμένο θέμα (βλέπε Ριζοσπάστη εκείνον τών ήμερών).

Κύριοι, τελειώνοντας θέλω νά τονίσω, ότι ή έπιλογή μελετητική καί κατασκευαστική είναι ή καλύτερη πού μπορούσε νά δοθεί. Οικόπεδο άλλο δέν ύπάρχει στην περιοχή. Σχολείο, πράσινο καί άθλοπαιδίες (περιέχονται στην μελέτη μας), πού ύπάρχει άνάγκη στην περιοχή καλύπτονται.

Καμιά λογική άντιπολίτευσης προς τή σημερινή δημοτική άρχη, καμιά προσπάθεια ταύτισης τής σημερινής λαϊκής κυβέρνησης καί τών στελεχών της μέ προηγούμενες λογικές τής Δεξιάς (άστυνομικά μέτρα, άγνοια του προβλήματος, άντίθεση μέ τή λαϊκή βούληση) αλλά καί όποια άλλη άνεύθυνη καί εύκαιριακή λογική γιά «κάποια μελλοντικά κέρδη» γιατί κάποιοι άλλοι τό χουν τό πρόβλημα, δέν μπορεί καί δέν έχει περάσει στό συντριπτικό κομμάτι του λαού τής περιοχής. Εύκαιριακές συμμαχίες σέ δημοτικά συμβούλια έτερόκλητων πολιτικών βάσεων, πού κτυπούν πολλαπλά καί άναγκαίζουν τή δημοτική άρχη νά άκολουθήσει γιά νά μη διασπάσει τήν ενότητα τής δημοκρατικής πλειοψηφίας, έχουν γίνει φανερά στό λαό. Είναι άπαραίτητο έστω καί τώρα νά αναλογισθούν κάποιοι τήν ευθύνη τους, γιατί ό λαός δέν είναι κάποιοι μεμονωμένοι καί είναι ώριμος καί κατανοεί βαθιά τά προβλήματα.

Ο ΟΣΚ σήμερα σέ στενή καί έπικοινωνιακή συνεργασία μέ φορείς καί Τ.Α. προγραμματίζει, κάτω από τις οδηγίες του ύπουργείου, καί ύλοποιεί σωστά, μέ άντικειμενικά κριτήρια, μιά καινούρια άντίληψη γιά τό σχολείο, δημιουργώντας

να σχολείο ανοιχτό στην κοινότητα, κέντρο παιδείας, πολιτισμού, αθλητισμού. Σέ μας μένει νά στηρίξουμε αυτή την προσπάθεια γιατί τό απαιτοῦν οἱ ἀνάγκες καί οἱ καιροί.

Μέ ἐκτίμηση
Γιῶργος Πατσιλινάκος
Ἀρχιτέκτονας

Καί ἡ ἀπάντηση τῶν συνεργατῶν μας

Δυστυχῶς γιά σᾶς κ. Πατσιλινάκο, ἡ ἀπάντησή σας ἐπιβεβαιώνει στό μέγιστο βαθμό τίς ἀπόψεις τοῦ ἄρθρου μας. Ἡ ἀπάντησή σας ἔχει δύο σκέλη. Στό πρῶτο ἐπιχειρεῖτε νά δώσετε τό περίγραμμα τῆς δραστηριότητας τοῦ ΟΣΚ. Εἰλικρινά, δέν γνωρίζουμε πόσα σχολεῖα ἔχετε κατασκευάσει ἀπό τότε πού ἀναλάβατε τά σύγχρονα σχολικά συγκροτήματα, πού παρουσιάζουν βέβαια ἐνδιαφέρον, εἶναι ὅμως ἐντελῶς ξένα πρὸς τήν προβληματική πού ἐμεῖς ἀναπτύξαμε στό ἄρθρο στό ὁποῖο ἀπαντᾶτε. Γιά τήν τελευταία ἀναφορά σας: «γειτονιά-γειτονιά σέ συνεργασία μέ τούς φορεῖς ἐκπαίδευσης, τούς κοινωνικούς φορεῖς, τήν Τοπική Αὐτοδιοίκηση φτιάχνεται τό πρόγραμμα τῶν σχολικῶν κτιρίων μέσα ἀπό λαϊκές συνελεύσεις καί συζητήσεις», μέ βάση τό παράδειγμα τοῦ Μπραχαμιού θά μᾶς ἐπιτρέψετε νά ἔχουμε σοβαρές ἀντιρρήσεις. Διότι οὔτε μέ τή δημοτική ἀρχή συνεργαστήκατε ἀλλά ἐπιπλέον περιφρονήσατε καί ὑποτιμήσατε τή λαϊκή βούληση, ὅπως αὐτή ἐκφράστηκε μέσα ἀπό τίς κινητοποιήσεις τῶν πολιτῶν. Σᾶς θυμίζουμε ὅτι ὅταν παρευρεθήκατε σέ κείνη τή λαϊκή συνέλευση-φιάσκο τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς Ἀνθῶν, ἀφήσατε τούς πάντες ἐμβρόντητους μέ μιᾶ φράση: «ἡ λαϊκή συνέλευση δέν θά ἀποφασίσει, ἀπλῶς θά ἐγκρίνει τήν ἀπόφαση τοῦ ΟΣΚ». Πότε καί πού ἤρθατε σέ οὐσιαστική ἐπαφή καί συνεργασία μέ τούς δημότες; Ὅχι βέβαια ὅταν στείλατε τίς μπουλντόζες ἀπροειδοποίητα ἐνῶ προηγουμένως εἶχατε φροντίσει κατάλληλα γιά τήν κινητοποίηση τῶν δυνάμεων τῆς Χωροφυλακῆς μέ τελικό στόχο νά ἐπιβάλουν ... τόν προγραμματισμό καί γιατί ὄχι τήν συνεργασία δημοτῶν καί ΟΣΚ. Εἶναι φανερό ὅτι ἡ λογική πού διαπερνᾷ ὁλόκληρη τήν πρακτική σας εἶ-

ναι ἡ λογική τοῦ ισχυρότερου. Εἴμαστε κυβέρνηση, ἐκπροσωποῦμε τήν πλειοψηφία τοῦ λαοῦ, ἄρα ἐπιβάλλουμε τήν ἀπόψή μας, χωρίς νά ρωτήσουμε κανένα, ἀκόμη καί μέ τίς μπουλντόζες. Ὅμως αὐτή ἡ λογική ὅσο καί ἂν εἶναι πασπαλισμένη μέ διάφορα εὐφυολογήματα περί συνεργασίας καί ἄλλων συναφῶν πού ἤχουν θαυμάσια, δέν περιέχει τά στοιχεῖα μιᾶς νέας ἀντίληψης καί μεθοδολογίας πού θέλετε νά μᾶς πείσετε ὅτι διακατέχουν τόν ΟΣΚ. Εἶναι μέθοδοι πασιγνώστες πού χρόνια τώρα ταλανίζουν αὐτόν τόν τόπο.

Καί σέ ὅ, τι ἀφορᾷ τή λαϊκή συναίνεση πού ὑποστηρίζετε ὅτι ὑπάρχει μέσα ἀπό τίς 600 τόσες ὑπογραφές κατοίκων τῆς περιοχῆς ὑπέρ τοῦ νά κατασκευαστεῖ σχολεῖο στόν γνωστό χῶρο τῆς Π. Τσαλδάρη, σᾶς ἐπισημαίνουμε δύο στοιχεῖα. Πρῶτον ὅτι οἱ κάτοικοι ὑπέγραψαν ἕνα κείμενο πού ἔλεγε «νά μή γίνει τό 14ο σχολεῖο ἐν τῇ πλατεῖα Ἀλ. Παναγούλη, ἀλλά νά γίνει ἐν τῇ πλατεῖα Π. Τσαλδάρη». Ὅχι ἐν τῇ δικῇ μου δηλαδῆ, ἀλλά ἐν τῇ δικῇ σου. Μιά τέτοια περίπου νοοτροπία ἄλλωστε χαρακτηρίζει καί τούς κατοίκους τῆς πλατείας Π. Τσαλδάρη: «τά σπίτια μας μπροστά ἐν τῇ πλατεῖα». Δεύτερο στοιχεῖο εἶναι ὅτι καί ἡ ἀπέναντί σας πλευρά πρώτη ἔχει καταθέσει στό δημοτικό συμβούλιο 600 τόσες ὑπογραφές ὑπέρ τοῦ νά διατηρηθεῖ ἡ πλατεῖα Π. Τσαλδάρη. Ἐμεῖς, χωρίς νά παραγνωρίζουμε τόν συντεχνιακό χαρακτήρα τῆς ὑπόθεσης, ἐρχόμαστε νά ποῦμε ὅτι οἱ λιγότερο ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς γιατί κανένας ἀρμόδιος δέν βρέθηκε νά συζητήσει, νά τούς ἐνημερώσει καί νά τούς καταστήσει ὑπεύθυνους γιά τό πρόβλημα. Ἄλλωστε πιθανόν καί σεῖς νά γνωρίζετε ὅτι οἱ κινητοποιήσεις δέν γίνονται τυχαῖα, ἀλλά σέ ὑλική βάση πού εἶναι τά συγκεκριμένα ὑπαρκτά προβλήματα.

Στά γρήγορα θά περιέλθουμε τά σημεῖα σας 1, 2 καί 3. Πράγματι δέν ὑπάρχει ἀναγνωριστική πράξη χρησικτησίας. Αὐτό εἶναι τό τυπικό νομικό μέρος καί ἐγγράφεται ἐν τῇ τεράστια εὐθύνη πού φέρει ἡ δημοτική ἀρχή τοῦ Γ. Μπουκογιάννη. Παραμένει ὡστόσο ἡ οὐσιαστική πλευρά τῆς κυριότητος πού εἶναι τόσο ὁ χαρακτηρισμός τοῦ χώρου στό Σχέδιο Πόλεως ὡς κοινόχρηστου, χῶρος πλατεῖα Π. Τσαλδάρη, ἀλλά καί ἡ ἐπί σειρά ἐτῶν

χρησιμοποίησή του ἀπό τούς δημότες τῆς περιοχῆς χωρίς τήν ἐναντίωση τῶν φερομένων ὡς πραγματικῶν ιδιοκτητῶν. Συμφωνοῦμε ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀπόφασης τοῦ Εἰσαγγελέα περί προσωρινῶν ἀέτρων καί ὅτι τά ἀρμόδια δικαστήρια θά ἀποφασίσουν τελικά γιά τήν ιδιοκτησία τοῦ χώρου, ἄλλωστε ἐμεῖς δέν εἴπαμε κάτι διαφορετικό.

Στήν ἀναφορά σας ὁμως στό σημεῖο 4 ἔχουμε τεράστιες ἀντιρρήσεις. Ἐφόσον δέχεστε καί σεῖς ὅτι δέν ὑπῆρξε ποτέ ἀποδοχή ἀπό τό δημοτικό συμβούλιο τῆς τροποποίησης τοῦ ρυμοτομικοῦ σχεδίου, διότι ποτέ αὐτό δέν συνεδρίασε, ἀλλά ἦταν προσωπική πρωτοβουλία ἄρα καί ἔξω ἀπό τά ὀριζόμενα πλαίσια λήψεως ἀποφάσεων τοῦ πρώην δημάρχου Γ. Μπουκογιάννη, μέ ποιά λογική οἱ τότε ὑπεύθυνοι τοῦ ΟΣΚ προχώρησαν ἐν τῇ ἀγορά τοῦ χώρου; Καί βέβαια δέν εἶναι δική μας δουλειά νά ψάξουμε νά βροῦμε τούς ἐνόχους αὐτῆς τῆς ἀγοραπωλησίας. Ἀνήκει ὁμως ἐν τῇ ἀρμοδιότητι τοῦ Εἰσαγγελέα καί ἐν τῇ δικῇ σας ὡς διευθύντη τοῦ ΟΣΚ σήμερα. Ἐπαναλαμβάνουμε. Ἡ ἀντίληψή σας εἶναι ἡ ἀντίληψη ἐνός ιδιότητος ἰδιοκτήτη πού πολύ ἀλλά ἰσχυρίζεται ὅτι, «ἐγὼ πλήρωσα γιά τό χῶρο, ἄρα μοῦ ἀνήκει» καί βέβαια εἶναι πέρα ἀπό τά ὅρια κοινωνικῆς πολιτικῆς τοῦ δημόσιου ὀργανισμοῦ τοῦ ὁποῖο εἶστε ὁ διευθυντής. Τέλος, ἂν αὐτή ἡ ἀντίληψη ἀνῆκε ἐν τῇ προκάτοχῃ σας διευθυντῇ τοῦ ΟΣΚ ἐπὶ Ν. Δημοκρατίας, ἐσεῖς δέν εἶχατε κανένα λόγο νά τή συνεχίσετε, προβάλλοντας μάλιστα τήν πολυπάθη πλέον ἀλλαγῆ ὡς ἄλλοθι τῶν ἀντιλήψεων σας.

Τήν ἀπάντησή σας τήν κλείνετε μέ μιᾶ τουλάχιστον ἀτυχῆ ἀναφορά ἐν τῇ πρακτικῇ πολιτικῶν καί δημοτικῶν φορέων τοῦ δήμου. Κάνετε καί μαθήματα πολιτικῆς συμπεριφορᾶς καί ὑπευθυνότητας ἐν τῇ χειρισμῷ προβλημάτων τοῦ Μπραχαμιού, παρόλο πού ἂν τῇ θέσει σας ὡς διευθυντῆ τοῦ ΟΣΚ θά ἔπρεπε νά τό εἶχατε ἀποφύγει. Τό ἂν τό ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ, τό ὁποῖο πραγματικά δέν ἀντιλαμβάνομαστε γιατί ἀποφεύγετε νά κατονομάσετε, θά κρατήσῃ ἐν τῇ ἡ β στάση σέ κάποιο θέμα, δέν θά τό ὑπαγορεύσει κανένας Πατσιλινάκος καί καμιά ντε καί καλά λογική συνεργασίας. Ὁ προσανατολισμός του εἶναι ἡ σταθερή πρόωθησις τῶν συμφερόντων τοῦ δήμου καί ἡ πρόσπιση τούς ὅταν αὐτά καταπατῶνται. Διότι ἄλλοθι δέν σημαίνει δέχομαι ἄκριτα τίς κυβερνητικές ἐπιλογές καί ντιρεκτίβες, ἀλλά μέ βάση τά συμφέροντα τοῦ δήμου διαμορφῶν τήν πολιτική πού θά ἀκολουθήσω καί πού μπορεῖ νά ἔρθῃ σέ ρήξη ἀκόμη καί μέ τόν ΟΣΚ, ἀκόμη καί μέ τήν κυβέρνηση.

Τελειώνοντας, ἐπαναφέρουμε τήν πρόταση πού εἶχαμε κάνει ἐν τῇ προηγουμένῃ δημοσίευσῃ. Νά δημιουργηθεῖ ἐπιτροπή ἀπό ἐμπειρογνώμονες, ἀπό ἐκπροσώπους τοῦ ΥΧΟΠ, τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου, τοῦ δήμου Μπραχαμιού, καθώς καί ἐκπροσώπους τῶν κατοίκων πού θά μελετήσῃ χωροταξικά τήν περιοχή καί θά εἰσηγηθεῖ ἐν τῇ δημοτικῷ συμβούλιῳ κάποιο συγκεκριμένο χῶρο γιά τήν κατασκευή τοῦ 14ου δημοτικοῦ σχολεῖου. Ἴδου ἡ Ρόδος κ. Πατσιλινάκο, ἰδοῦ καί τό πῆδημα.

Βασίλης Καρδάσης — Χρήστος Πιπίνης

Κάτοικοι τῆς περιοχῆς Ἀνθῶν, μεταφέρουν τὰ ἐξριζωμένα δέντρα πρὸς τὴν λεωφόρο Ἡλιοσπλάζας. Οἱ κάτοικοι ἤθελαν νὰ εἰκόταν τὰ κορμὰ δέντρα ἐν τῇ Πρωτοπυργῷ, ὁ ὁποῖος εἶχε πάει ἐν τῇ ἀεροδρόμῳ. Στάθην, ὅμως, ἀτυχῶς γιά τὸ κ. Α. Παπαδόπουλο εἶχε περάσει ἀπὸ τὸ ὄψος τοῦ ἁγίου Δημητρίου λίγο πρὶν ἀρχισεῖ ἡ διαμαρτυρία τῶν κατοίκων...

τῆς Πόλης

Γιά ποιόν χτυπᾷ ἡ σειρήνα;

Ὁ τίτλος δέν ἐπιτίθεται γιά νά ὑποστηριχθεῖ λογοτεχνικά τό παρόν τεμάχιο. Ἐχει νά κάνει μέ τή νυχτερινή ἀθηναϊκή πραγματικότητα.

Σάββατο ξημερώνοντας, 10 τοῦ Δεκέμβρη, μιάμιση ὥρα μετά τά μεσάνυχτα. Τό ἠλεκτρονικό σύστημα ἀσφαλείας κάποιου καταστήματος (γούνες, γκρικ-ἄρτ κ.λπ.) τῆς Ἀδριανοῦ, στήν Πλάκα, ἐρεθίζεται ἀπό ἐρεθισμούς ἀγνώστου ταυτότητος. Ἡ σειρήνα ξυπνάει ἡδυμελίθογγη. Οἱ γείτονες καί οἱ εὐάριθμοι ξενόχτηδες γλεντζέδες ἐνοχλοῦνται μετά τό πρῶτο τέταρτο — ἤδη ὁ «κλέφτης» θά μπορούσε νά ἔχει φτάσει σπιτί του. Δέν χτυπᾷ λοιπόν γιά τούς πολίτες ἡ σειρήνα.

Τό «ἐκατό» χρειάστηκε τά μισά ἀκρι-

βῶς λεπτά τοῦ κατ' εὐφημισμὸν τίτλου του γιά νά κάνει τήν ἐμφάνισή του. Καί τό τμήμα ἀπέχει κάτι περισσότερο ἀπό μισό χιλιόμετρο ἀπό τόν τόπο τοῦ ἐγκλήματος. Ἄρα, οὔτε καί τά ὄργανα τῆς τάξεως ἀφορᾷ εὐθέως καί ἀμέσως ὁ ἦχος τῆς σειρήνας.

Καί πότε σταμάτησε τό τραγοῦδι; Μι τό καλό ξημέρωμα, ὅταν ὁ μαγαζάτορας ἤρθε ν' ἀνοίξει γιά τό μεροκάματο. Ἡ φροντίδα του γιά τήν προστασία τῆς ιδιοκτησίας του ἐξαντλήθηκε στήν ἐγκατάσταση τοῦ μηχανισμοῦ. Μιά καρτούλα μέ τό «τηλέφωνο οἰκίας» στήν τζαμαρία εἶναι, φαίνεται, κάτι πού δέν συμβαδίζει μέ τήν προχωρημένη τεχνολογία μας. Λοιπόν, οὔτε τόν ιδιοκτήτη ἐνδιαφέρει ἡ σειρήνα. Ἀπό βουλοκέρι πάντως πᾶμε καλά.

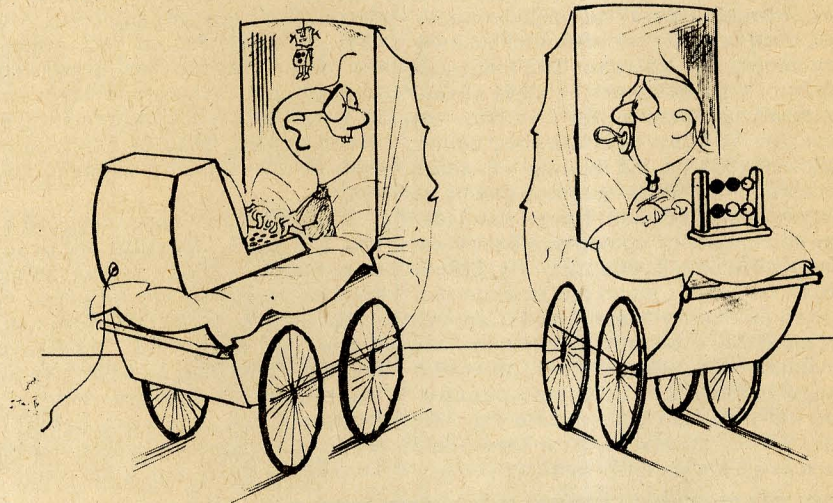
ΕΝ ΟΥΕΙ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ ΤΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΣΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ:

Συνολικός πληθυσμός τῆς χώρας	9.000.000
Ἄτομα ἄνω τῶν 65	2.000.000
Ἐπολείπονται γιά νά ἐργαστοῦν	7.000.000
Ἄτομα κάτω τῶν 18	3.000.000
Ἐπολείπονται γιά νά ἐργαστοῦν	4.000.000
Δημόσιοι Ὑπάλληλοι	1.500.000
Ἐπολείπονται γιά νά ἐργαστοῦν	2.500.000
Στρατιωτικοί	500.000
Ἐπολείπονται γιά νά ἐργαστοῦν	2.000.000
Κυβερνητικοί καί ἄλλοι ἐπίσημοι	800.000
Ἐπολείπονται	1.200.000
Τεμπέληδες πού δέν θέλουν νά ἐργάζονται	1.188.000
Ἐπολείπονται	12.000
Φυλακισμένοι	11.998
ΥΠΟΛΟΙΠΟ	2

ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΕΣΥ ΚΑΙ ΕΓΩ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΡΓΑΖΟΜΑΣΤΕ ΣΚΛΗΡΑ, ΕΙΔΙΚΑ ΕΣΥ ΓΙΑΤΙ ΕΧΩ ΒΑΡΕΘΕΙ ΝΑ ΤΑ ΚΑΝΩ ΟΛΑ.

Χριστόδωρα

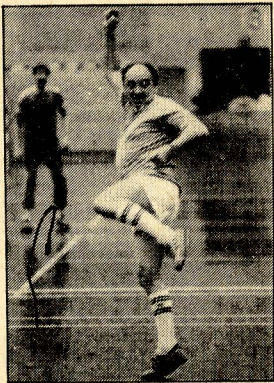
Μεγάλες μέρες ἔρχονται καί μικρομεσαῖες ἀγορές ἀναμένονται γιά μικροῦς παιγνιδιάρηδες. Καί ἡ διαφήμιση φροντίζει νά δημιουργήσει ἀνάγκες, χρησιμοποιώντας γαλίφικα ἢ μουτρωμένα μούτρακια. Βομβαρδισμός στήν τηλεόραση, ἰδίως μετά τό δελτίο εἰδήσεων τῶν 9 (ἢ 9.30) μ.μ.

Κι ἀφοῦ πειστεῖς νά «καταθέσεις τά δνεϊρά σου στήν Ἀγροτική» κι ἀφοῦ ἀνακουφιστεῖς πού, πιά, δέν χρειάζεται «νά περιμένεις νά χιονίσει γιά νά δεις ἄσπρη μέρα, μιάς καί μπορείς νά πᾶς γιά σκί στή Βουλγαρία», ἀπολαμβάνεις τόν Η.Τ. (ἢ Ἐξωγήινο) σέ κοκκίστικη μορφή, ἀμύνεσαι σέ βιντεοπαιγνίδια ἐναντίον ἐχθρῶν (πάντα) ἀλλοπλανητῶν, βάζεις δράκους νά ἀλληλοσπαράσσονται ἢ παίξεις μέ τά γνήσια UFO καί τίς ἀπομιμήσεις τους (τίς τουρμποσοβοῦρες).

Δέν υπάρχουν ἄνθρωποι στά παιγνίδια. Ἀκόμα καί ὅταν ἀθλοῦνται, τό κάνουν διαμέσου ζῶων (μέ πιθηκάκια π.χ. πού τό ῥιξαν στήν καλαθοσφαίρα). Ἀλλά κι ὅταν υπάρχουν, εἶναι προκαθορισμένοι ἀπό τίς ἐπιταγές τῆς μόδας, τῶν μεγάλων βέβαια. Ὅπως συμβαίνει στίς κούκλες - μανεκέν πού ντύνονται — στολιζονται — μαγειρεύουν, προπονοῦμενες γιά τό ἐπάγγελμα: οἰκιακά.

Ἀντί ἀνθρώπων, ζῶα, τέρατα καί εἰσβολεῖς ἀπ' τό Διάστημα πού, συνήθως, ἐχθρεύονται τούς ἀνθρώπους. Καί ἀποροῦν καί ἐξίστανται, εἰδικοί καί μή, πού, ἐφηβοί πιά, τά φλιπεράκια μᾶς τρῶνε τά δεκάρικα καί τό μυαλό. Ἡ πού σταυρῶνουμε σκυλιά καί γάτες γιά νά τῆ βροῦμε. Ἡ γιάτί οἱ ταινίες μέ πιράνχας, κροκοδειλους, καρχαρίες καί διαστρικούς πολέμους σπᾶνε τά ταμεῖα.

Δημοσιογραφικό ποδόσφαιρο

Τρέξε για τὸ ρεπορτάζ, ἀνεβοκατέβα γιὰ τὴν ἔρευνα, κυνήγα τὴ συνέντευξη, νὰ προλάβεις καὶ τὸ κομμάτι γιὰ τὸ περιοδικό, ἂ, εἶναι κι ἡ τηλεόραση κι ἐκεῖνη ἢ μετάφραση, ἄντε νὰ μάθεις καὶ γραφομηχανὴ τώρα (μονοτονικὴ μάλιστα), ἄντε καὶ νὰ τὰ βρεῖς μὲ τὴ φωτοσύνθεση καὶ τοὺς δαιμόνους της. Ἄγχος βέβαια ἀλλὰ ὄλο καὶ κάποια «βελτίωση φυσικῆς κατάστασης» πετυχαίνεις. Ἄλλὰ τὴν ξαναχάνεις. Μὲ τὰ τσιγάρα καὶ τοὺς καφέδες, τὸ γραφεῖο καὶ τὰ σάντουιτς, τὸ στυλό καὶ τὸ καρμπόν. Καὶ τὸ σελοτέιπ γιὰ τὰ δελτία τύπου δισκογραφικῶν ἑταιρειῶν, ποδοσφαιρικῶν ἐνώσεων, τηλεοπτικῶν δικτύων, πολιτικῶν κομμάτων, θεάτρων, λογοτεχνικῶν ὁμίλων, ἐκδοτικῶν οἰκῶν καὶ ἄλλων ἀναριθμῶν.

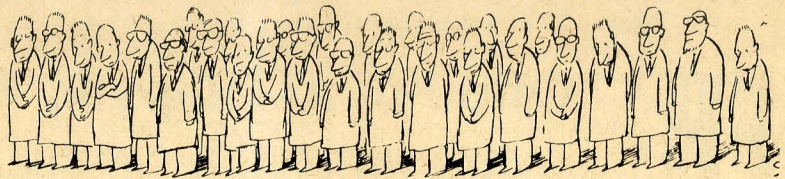
Ποδόσφαιρο λοιπόν. Ἐσωτερικὸ πρωτάθλημα τῶν ἡμερησίων. Μὲ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ, κανονισμοὺς, προπονητὲς, ἐπίσημους διαιτητὲς καὶ τὸν Ζαφειρόπουλο νὰ κερδίζει διαφήμιση χαρίζοντας φανέλες. Ἀπὸ καταμερισμὸ ἐργασίας, τὰ συνήθη ἑλληνικά: Στὴν κάθε ἐνδεκάδα, οἱ ἀθλητικογράφοι ἀποτελοῦν ποσοστὸ ἔως ἀσήμαντο. Ἄλλὰ καὶ οἱ δημοσιογράφοι, ἐν συνόλῳ, μόλις πού φτάνουνε τοὺς ἑξι, ἔνεκα ὁ κανονισμὸς. Εὐσταλεῖς λινοτύπες καὶ μαρμαράδες (ὅπου διασώθηκαν), μοντέρ καὶ φωτογράφοι πληρώνουν τὰ κενά.

Ἐξοῦ καὶ οἱ ἐνστάσεις καὶ οἱ μηδενισμοὶ (π.χ. τῆς *Καθημερινῆς*, διότι δὲν συνημορφώθη πρὸς τὰς ὑποδείξεις) καὶ οἱ πεισματικὲς ἀποχωρήσεις (ὄρα *Ἀπογευματινῆ*).

Ἐξοῦ καὶ τὸ πάθος στὴ διάρκεια τῶν ἀγῶνων ἀλλὰ καὶ στὶς ἐνημερωτικὲς στήλες. Καὶ τὰ κρυφὰ πρίμ. Καὶ ἡ συγκίνηση τῶν ἐκδοτῶν. Γιὰ ἓνα ὄνομα ζοῦμε ἄλλωστε.

«Εἰκόνα σου εἶμαι πρωτάθλημα τῶν ποδοσφαιρικῶν ἑταιρειῶν καὶ σοῦ μοιάζω». Κι ὄχι ἀπλῶς εἰκόνα, ἂν συνυπολογιστεῖ πὺς ἡ ἀθλητικογραφία συντηρεῖ τὸν μῦθο τοῦ ποδοσφαίρου-βασιλέως τῶν σπόρ γιὰ νὰ συντηρεῖται ἀπ' αὐτόν. Τερπνὰ κι ὠφέλιμα δηλαδὴ.

Πα.Μ.

Ὁ κύριος Μπέλ;

Μοῦ τηλεφωνῆσαν καὶ μοῦ εἶπανε

1+1=3

Ὁ κόσμος: Ὁ Καψῆς τὰ θαλάσσωσε μὲ τὸ Κυπριακὸ τηλεφώνησε στὸν Ἄνδρέα καὶ τοῦ μετέφερε ἐξημμένους κάποιες δηλώσεις τοῦ Κυπριανοῦ πού δὲν ἦταν ἀκριβῶς δηλώσεις καὶ οὔτε ἀκριβῶς τοῦ Κυπριανοῦ. Καὶ τηλεφώνησε καὶ στοὺς διευθυντὲς τῶν ἡμερησίων γιὰ νὰ φτιάξει τὴν ἀρμόζουσα ἀτμόσφαιρα.

Ὁ μικρός: Παρακολουθοῦνται τὰ τηλεφῶνα βουλευτῶν τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολίτευσης, κατὰ πὺς καταγγέλλουν ἡμερησίδες τῆς ἴδιας ἀντιπολίτευσης.

Ὁ μέγας: Ὁ καγκελῆριος Κόλ (ἀπὸ τὴν ΕΡΤ) καὶ ὁ πρόεδρος Ρήγκαν (ἀπὸ τὴν πατριδα του) συνομίλησαν τηλεφωνικῶς μὲ τοὺς διαστημανθρώπους τοῦ «Κολούμπια».

Ἡ ἀντίθεση: «Μόνος; Μόνη; Τηλέφωνο Ἀθηνῶν 6464742...»

Ἡ θέση: Γιὰ τηλεφωνικὴ συμπάρασταση, καλέστε τὸ 6442211.

Καὶ ἡ τηλεοπτικοτηλεφωνικὴ σύνθεση: Στὸ κενεντολογικὸ σῆμα τῆς μικρῆς ὀθόνης, ὁ Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ τηλεφωνεῖ στὸν Ρόμερτ Κένεντυ, αὐτὸς στὸν πρόεδρο ἀδελφὸ του κι ἐκεῖνος στὸν Χούβερ κι ὁ Χούβερ στοὺς δικούς του καί... Ἡ ἀνάθεση: Μείντε ἐξω; Διαρρήξεις ὁ Μητσάρας, τηλ. 1234567

Ἡ κατάθεση: Διαβάζουμε στοὺς τηλεφωνικούς θαλάμους: «Κάτς-σικέ-ἀπάτη».

Ἡ ἐπίθεση: Ἡ 17 Νοέμβρη γράφει τὴν ἱστορία της μὲ ἓνα ἐκ τῶν ὑστέρων τηλεφώνημα.

Ἡ διάθεση: Ἄρρωστη; 166. Ἄστυνομική; 100. Ἀγωνιῶδης; 111.

Καὶ πάλι ἡ διάθεση: Μόνωση/μοναξιά/μοναχικότητα/μοναδικότητα — τηλεφωνῶ εὐθὺς στὸν φίλο καὶ στὴ φίλη γιὰ ἓνα ἐμπρός.

Καὶ βέβαια, ἡ περιγραφή τοῦ προβλήματος — ἂν κιάλας συνιστᾷ πρόβλημα ἢ τηλεφῶνη καθημερινότητά μας — εἶναι ἀπλῶς περιγραφή, κι ὄχι ἐπίλυση. Λειψὸς ὁ χρόνος. Δυὸ τρεῖς οἱ δουλειές γιὰ νὰ τὰ βγάλουμε πέρα. Ἐξοῦ καὶ ἡ διὰ τηλεφῶνου ἀνταλλαγὴ λέξεων ὑποκαθιστᾷ τὶς ἐπαφές τῶν προσώπων. Οἱ σημερινὲς κοινωνίες, κοινωνίες μεγάλων μεγεθῶν, χω-

νεύουν (μέχρις ἀπορρίψεως) τὰ ἐγὼ καὶ τὶς ἰδιαιτερότητες. Καὶ τὶς διαφορές: ὄλοι εἴμαστε ἴσοι μπροστὰ στὸ τηλεφῶνο. *Γιατί δὲν εἴμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, οἱ ἑαυτοί μας.* Μποροῦμε νὰ κρυφτοῦμε μέσα μας, νὰ προσποιηθοῦμε. Νὰ γελᾶμε ἢ νὰ κλαῖμε καὶ ταυτόχρονα νὰ λύνουμε σταυρόλεξο. Τὸ τηλεφῶνο εἶναι ἡ σιγουριά — γιατί λογοκρίνει τὰ μάτια καὶ τοὺς κινδύνους τους. Καὶ καταφύγιο — ὅταν, κι ἄς τὸ ἔστρωσε τὸ χιόνι, ἡ ἄσπρη μέρα δὲν λείει νὰ φανεῖ.

Τηλέγραφος — τηλεφῶνο — τηλεόραση: Γράφουμε — μιλάμε — βλέπουμε κι ἀκοῦμε ἀπὸ μακριά. Ἡ ἀπόσταση. Τὸ μὴ-πάθος. Ἡ ἀκύρωση τῶν αἰσθήσεων, ἡ χαλάρωση τῶν ἀντανακλαστικῶν, ἡ ἐκπτώση τῶν κριτηρίων. Τόσο πού ἡ τηλεφωνικότητα νὰ διεκδικεῖ ρόλο συστατικοῦ στοιχείου στὴν ἴδρυση τῆς σήμερον ἑλληνικότητας.

Κοινωνία τοῦ θεάματος, τῶν θεατῶν καὶ ἀκροατῶν καί, κάποτε, ἀναγνωστῶν. Κοινωνία τῆς τεχνολογίας καὶ τῆς γοητείας της. Τόποι κοινοὶ καὶ ρόλοι μοιρασμένοι. Καὶ τὸ μονίμως ζητούμενο ἢ ὑπέρβασή τους, ἢ ἐκτροπὴ τους. Πρὸς τὰ πού καὶ πὺς τὸ ἄλλο (ἐπίσης μονίμως) ζητούμενο. Ὁ καθεὶς καὶ ὁ τρόπος του, ἢ μιά λύση. Νὰ ἀνοίξεις μὰρ ἢ ταβερνεῖο καὶ νὰ βλέπεις τοὺς δικούς σου — σὺν τὸ κέρδος. Νὰ συμπαίξεις σὲ ἓνα περιοδικό — κι ὄχι γιὰ κέρδος ἢ ἀπὸ χρέος. Ἡ νὰ (ξανα)βουλιάζεις στὴν ἀγκαλιά κάποιου κόμματος. Ἡ νὰ πιστέψεις τὸ παλιὸ ἐκεῖνο «ἐγὼ εἶμαι ἄλλος» καὶ νὰ ἀποπέμψεις τοὺς ἄλλους ἀρκοῦμενους στὸν καθρέφτη. Ἡ... Ἡ;*

Παντελής Μπουκάλας

* Γιὰ τυχόν ἐποικοδομητικὲς προτάσεις, πάρτε με στὸ τηλεφῶνο 3226692 λιγάκι νὰ τὰ ποῦμε.

ΔΕΗ: "Όπου ο 'Αι-Γιώργης νεκρανασταίνεται για να διώξει τούς ένεργειακούς έφιάλτες

Ίστορία πρόσφατη

Μήπως θυμάστε; Ήταν περί τά μέσα του 1981, έξι περίπου μήνες πριν τις εκλογές του '81. Τότε σταμάτησαν να καπνίζουν τά φουγάρα του 'Ατμοηλεκτρικού Σταθμού 'Αγίου Γεωργίου Κερατσινίου της ΔΕΗ. Στά χρόνια που προηγήθηκαν είχε μετατραπεί σε σύμβολο-κύριο ατύχημα της ρύπανσης, του νέφους, του υποβιβασμένου περιβάλλοντος. Διόλου άθως. 10 — 20% συνεισφορά στη ρύπανση της περιοχής, εκτιμούσε ή σχετική μελέτη του καθηγητή του Πανεπιστημίου 'Αθηνών κ. Δ. Λάλλα. Σημαντική συνεισφορά στη ρύπανση, αλλά όχι ή μόνη, ούτε καν ή μεγαλύτερη. 'Ογκώδης όμως και έμφανής, με τοιμνιέρες που κάπνιζαν άέναα, έδινε στόχο. Πίσω απ' τόν δγκο και τούς καπνούς του μπορούσαν να καλυφθούν όλες οι άλλες έστιές και αίτιες της ρύπανσης και του υποβαμισμένου περιβάλλοντος. Διακεκρμένες και μή. Οι άλλες βιομηχανίες, οι χιλιάδες μικροβιοτεχνίες, τά δεκάδες χιλιάδες τροχοφόρα, τά καράβια, ή χαινουσα χαβούζα, τό πανταχού παρόν τοιμένο, τά αυθαίρετα, τό έλλείπον πράσινο. Πίσω του έντρομη καλυπτόταν ή άνυπαρξία πολιτικής για τό περιβάλλον, αλλά και ή δημαγωγική κενότητα του αντιπολιτευτικού λόγου, που κατακεραύνωνε τόν ήθικο ατύχημο αυτής της κατάστασης. Θηρίο λοιπόν ό ΑΗΣ 'Αγίου Γεωργίου, που ξέρναγε τή φωτιά και τό θάνατο από τά στόματά του. 'Ο θάνατός του, ή ζωή μας. Κι ό μύθος που 'θελε τόν 'Αι-Γιώργη να σώζει τή πόλη από τό θηρίο αντίστράφηκε. 'Ο ('Αι) Στέφανος (Μάνος), ύπουργός Βιομηχανίας και Ένεργειας τότε, σώζει τήν πόλη από τόν ...'Αι-Γιώργη. Ευαίσθητος σε θέματα περιβάλλοντος, λόγω σχετικής προϋπηρεσίας, και περισσότερο ευαίσθητος σε θέματα πολιτικού κόστους, δίνει έντολή για διακοπή της λειτουργίας του Σταθμού της ΔΕΗ.

Τό Κερατσίνι και οι γύρω περιοχές άπορρυπάνθηκαν ψυχολογικά, γιατί ούτε στό έλάχιστο δέν άπαλλάχθηκαν από τις μόνιμες και λιγότερο έμφανεις αίτιες και έστιές της ρύπανσης. 'Ο διοικητής της ΔΕΗ κ. Μωυσης φάνηκε κάπως να ζορίστηκε, παράλληλα όμως έλάφρυναν τά κονδύλια τών σχετικών λογαριασμών που μετρούσαν τά ίσοζύγια πληρωμών, τις συναλλαγματικές επιβαρύνσεις και τό ένεργειακό κόστος. Πετρέλαιο έκαιγε ό

Σταθμός, και μάλιστα μειωμένης περιεκτικότητας — κάτω του 0,1% — σε θείο, πράγμα που σήμαινε 1,5 έκ. τήν ήμέρα πρόσθετο κόστος από τή λειτουργία του.

'Η ζωή συνεχίστηκε άπρόσκοπτα, μέ λιγότερο νέφος, σχετική εύημερία τών άριθμών και στό πεδίο τών εκλογών άνάμεσα στις άλλες μάχες προστέθηκε κι αυτή που θά ανακήρυσσε ένώπιον του λαού τόν φονέα του 'Αι-Γιώργη-νίκη τών λαϊκών δυνάμεων και της 'Αλλαγής ή νίκη της περιβαλλοντικής και ένεργειακής πολιτικής της κυβέρνησης...

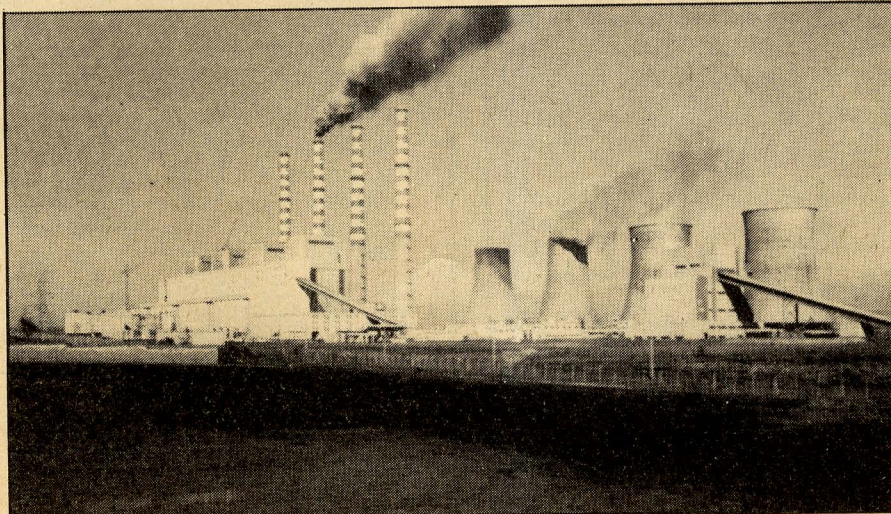
Ίστορία σημερινή

Τέλη 'Οκτώβρη 1983. Οι μηχανές του 'Αι-Γιώργη ξαναπαίρνουν μπροστά. Τά φουγάρα ξαναβγάζουν τόν καπνό τους. Οι κάτοικοι της γύρω περιοχής και οι τοπικές άρχές εκπλήττονται και στη συνέχεια ξεσηκώνονται. Οι άρμόδιοι σε άμχανία. Τό άρμόδιο επί της ένεργειακής πολιτικής και κυρίως επί της ρυθμίσεως του πολιτικού κόστους ύπουργείο, άνακοινώνει ότι πρόκειται για προσωρινή δοκιμαστική έπαναλειτουργία. Κάτι σάν άσκηση έφεδρείας. 'Η προσωρινή όμως έπαναλειτουργία του σταθμού διαρκεί. 'Ο ΑΗΣ Κερατσινίου μετατρέπεται σε μόνιμο έξ έφένδρον. 'Η άνακοίνωση της ΔΕΗ ψελλίζει κάτι για άνάγκες που τήν υποχρεώνουν να λειτουργήσει τό σταθμό ως τις άρχές του 1984. 'Η κοινή γνώμη, μακριά απ' τό έργοστάσιο, που τό κρύβουν

ήδη οι καπνοί του, μέσα στη θολή άτμόσφαιρα του νέφους που τή θολώνουν περισσότερο οι άντιφατικές και άμήχανες άνακοινώσεις τών άρμοδίων, δέν μπορεί να διακρίνει τίποτε. Μεσολαβεί ή κυπριακή κρίση, ή δξυση τών έθνικών θεμάτων, ή κρίση της ΕΟΚ. 'Η άτμόσφαιρα βαραίνει γενικά. Και κάπου εκεί άμβλύνεται και χάνεται τό πρόβλημα του Σταθμού. Χάνεται όμως και μία πολύ άληθινή πλευρά τών γεγονότων. 'Η έκ νέου άντιστροφή του μύθου του 'Αι-Γιώργη και ή μετατροπή του σε γεγονός. 'Ο 'Αι-Γιώργης, από τις τελευταίες ήλεκτροπαραγωγές έφεδρείες, άνασταίνεται και καλείται να σκοτώσει τό νέο θηρίο, πανελληνίας έμβέλειας και μέ καταστρεπτικότερες οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες: Τόν κίνδυνο προγραμματισμένων περικοπών στην παροχή ήλεκτρικού ρεύματος ή γενικευμένης διακοπής, black out στη γλώσσα τών ειδικών. Σάν αυτό τό σόκ που ύποστηκαμε όλοι μας στις άρχές του περασμένου καλοκαιριού, όταν νύχτωσε άπότομα και νέκρωσαν τά πάντα σ' όλη τήν 'Ελλάδα. (Κι άκόμα δέν έχουμε μάθει ούτε τά αίτια, ούτε τις συνέπειες).

Προγραμματισμοί και όράματα ένεργειακής ευεξίας

"Αν όσα προαναφέραμε θά μπορούσαν να έγείρουν ένστάσεις περί ύπερβολών «ευφάνταστον σεναριογράφου», «κινδύ-

νολογιών», «άνευθυνοτήτων», ή «στείρου άντιπολιτευτισμού», ής προσπαθήσουμε νά ξεδιαλύνουμε τό μύθο άπ' τήν πραγματικότητα. Κι ής δούμε κάποιες πλευρές αϋτής τής πραγματικότητας, κάπως πιο σοβαρά.

Μετά τήν εκδήλωση τής ένεργειακής κρίσης του '73 και τής ζοφερής εικόνας γιά τό ένεργειακό μέλλον πού ή κρίση άποκάλυπτε, άκολούθησε, παγκόσμια, ένας άναπροσανατολισμός τών προγραμμάτων ένεργειακής πολιτικής τών διαφόρων χωρών. Η αίφνίδια κρίση, άλλαξε αισθητά τήν τάξη μεγέθους τού κόστους ένεργειας, στά οικονομικά προγράμματα, επιβάρυνε σημαντικά τίς έθνικές οικονομίες, επιβάρυνε τά ισοζύγια πληρωμών τών χωρών πού δέν παράγουν πετρέλαιο. Παράλληλα, άποκάλυπτε ένα μέλλον μέ ένεργειακή στενότητα και επέβαλε τήν άναζήτηση νέων ένεργειακών πόρων, ύποκατάστατων τού πετρελαίου.

Στή χώρα μας ό άναπροσανατολισμός αϋτός διαμορφώθηκε σ' ένα πρόγραμμα πού στόχευε κατά κύριο λόγο σέ αξιοποίηση τών έγχώριων ένεργειακών πόρων και σταδιακή ύποκατάσταση τού πετρελαίου, πού κυριαρχούσε ως ένεργειακό καύσιμο (πάνω άπό τό 70% τών πρωτογενών μορφών ένεργειας). Πλούσιο σέ λιγνίτη ύπέδαφος και σέ νερά έδαφος. Τά γνωστά και εκμεταλλεύσιμα κοιτάσματα λιγνίτη έπαρκοϋσαν, κατά τίς εκτιμήσεις, νά καλύψουν γιά 20-30 χρόνια (και μέσα σέ μία δεκαετία) πάνω άπό τό 80% τών άναγκών σέ πρωτογενή ένεργεια, γιά τήν παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, και οί ύπόλοιπες νά καλύπτονται άπό τό υδροδυναμικό τής χώρας. Μπορούσε νά γίνει σταδιακή ύποκατάσταση τού πετρελαίου στήν παραγωγή τής Η.Ε. τό άργότερο ως τό 1990 και κατά ένα αισιόδοξο σενάριο τό 1985, μέ παράλληλη σταδιακή απομάκρυνση όλων τών πετρελαιοικών μονάδων άπό τό διασυνδεδεμένο δίκτυο.

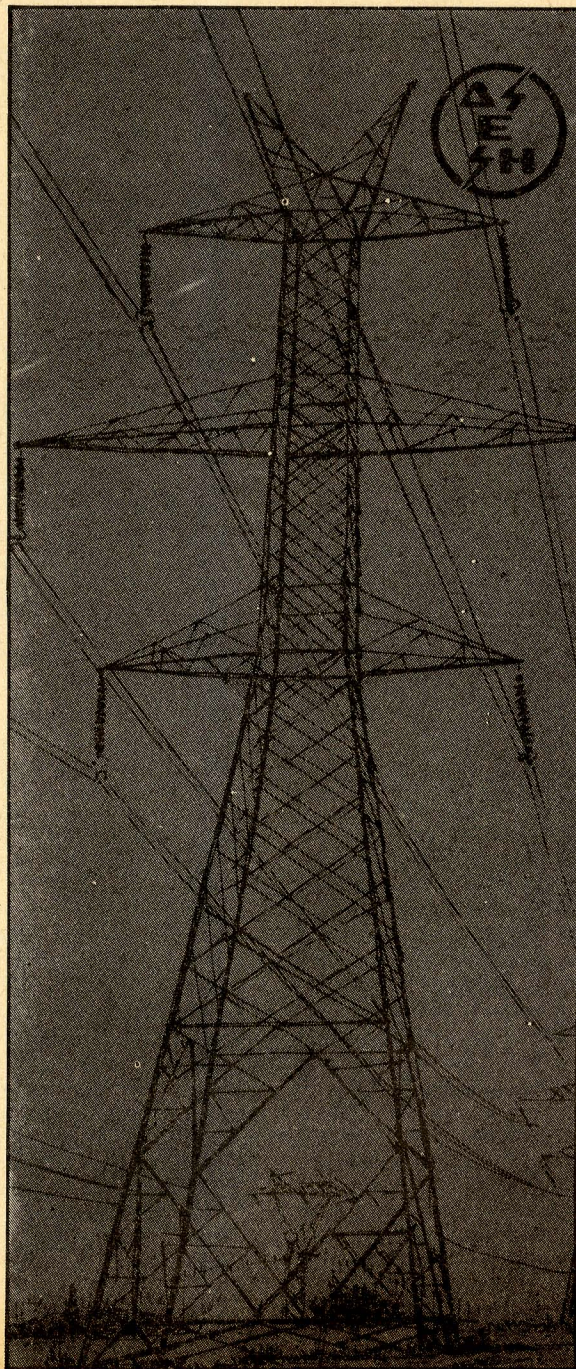
Τό σχετικό πρόγραμμα πού καταστρώθηκε άπό τή ΔΕΗ προέβλεπε, γιά τή δεκαετία 1980-1990, τή σταδιακή ένταξη στό δίκτυο λιγνιτικών και υδροηλεκτρικών μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ένεργειας, στόν κατάλληλο χρόνο, ώστε νά ύπάρχει πάντα ένεργειακή έπάρκεια και άφθονία, πού νά ανταποκρίνεται σέ αύξητικούς ρυθμούς ένεργειακής ζήτησης, οί όποιοι ύπερκάλυπταν μέ τή σειρά τους τούς εκτιμώμενους ρυθμούς εξέλιξης τού Άκαθάριστου Έθνικού Προϊόντος. Προβλέψεις γιά 5,5% μέση έτήσια αύξηση τής ένεργειακής ζήτησης και ταυτόχρονη ύπαρξη κατ' έλάχιστο 25% ηλεκτρενεργειακής έφεδρείας, πού θά μπορούσε νά καλύψει τίς άνάγκες στίς εκτακτες περιπτώσεις. Έτσι ή άφθονη και φθηνή ηλεκτρική ένεργεια θά μπορούσε νά σταθεί άρωγός και κίνητρο ταυτόχρονα μιάς οικονομικής άνάκαμψης, και μάλιστα ύψηλών ρυθμών.

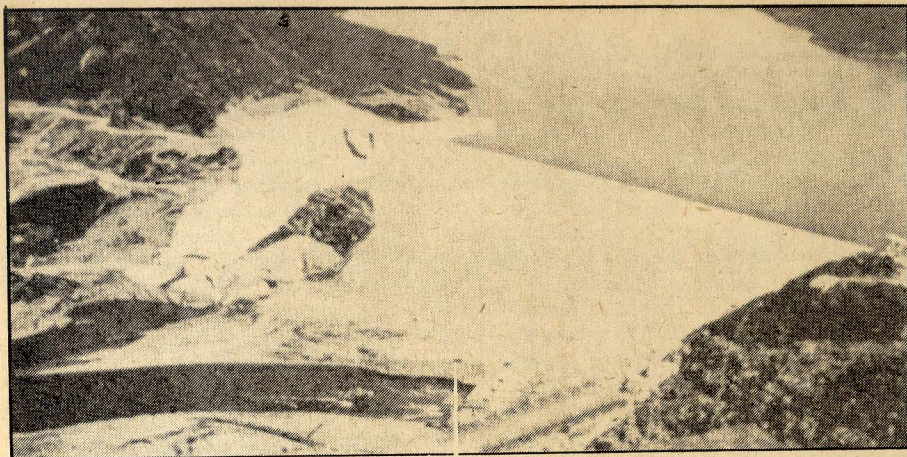
Οί άλλες πλευρές αϋτού τού προγράμματος, οικονομικές, χρηματοδοτικές, διαχειριστικές, γιά τήν ύλοποίησή του άποκάλυπταν μία λιγότερο ευχάριστη εικόνα. Τό πρόγραμμα, άπό τή φύση του μακροχρόνιο, άπαιτεί μακροπρόθεσμο και διαρκώς άναθεωρούμενο προγραμματισμό, λόγω τών πιθανών άποκλίσεων

προβλέψεων - ύλοποιήσεων. Παρουσιάζει ύψηλό επενδυτικό κόστος — πάνω άπό 500 δισ. δραχμές, σέ σημερινές τιμές, γιά τήν πρώτη πενταετία έργων. Σημαντικές συναλλαγματικές έκροές — πάνω άπό 50% τό ποσοστό συμμετοχής συναλλαγματος στό όλο κόστος. Μέ τή γνωστή οικονομική καχεξία μας, ή εξασφάλιση τών χρηματοδοτικών πόρων άποτελεί διαρκές άγχος. Έξωτερικοί δανεισμοί μέ έπαχθείς όρους και τά λοιπά... άρμοδιότητας οικονομολόγων. Η ύλοποίησή του επιβάλλει άκριβείς, μέ έλάχιστο περιθώρια άποκλίσεων, ρυθμούς ύλοποίησης. Ένα συνεχές «λαχάνιασμα» γιά τήν ένταξη τών κατάλληλων μονάδων τήν πρέπουσα στιγμή, ούτε νωρίτερα — ούτε άργότερα. Και φυσικά ένα τέτοιο πρόγραμμα προϋποθέτει έναν φορέα γιά τήν ύλοποίησή του, ικανό νά εξασφαλίσει όλες αϋτές τίς προϋποθέσεις, νά προγραμματίσει και νά διαχειρίζεται μέ νεύρο, σύνεση, συνέπεια και συνέχεια.

Είδες ή ΔΕΗ;

Ό φορέας γιά τήν ύλοποίησή του λέγεται ΔΕΗ. Ό μεγαλύτερος δημόσιος όργανισμός μας. Γραφειοκρατική δομή και λειτουργία. 60 πρός 40 ή σχέση τεχνικού πρός μη τεχνικό προσωπικό. Έψηλό λειτουργικό κόστος. Χαμηλή παραγωγικότητα. Μόνιμη στασιμότητα στήν προσαρμογή στή νέα τεχνολογία. Οικονομική δυσπραγία. Έψηλός έξωτερικός δανεισμός (90 πρός 10 ή σχέση ξένων πρός ίδια κεφάλαια στίς επενδύσεις). Μέ ύψηλό χρέος και δή συναλλαγματικό. Συμβατική τιμολογιακή πολιτική, μέ παροχή άρκετά χαμηλού τιμολογίου σέ μεγάλες ένεργειοβόρες βιομηχανίες, χαμηλότερο τιμολόγιο βιομηχανικών χρήσεων άπ' αϋτό τών οικιακών και έμπορικών. Ρυθμιστικές παρεμβάσεις στή διαμόρφωση τής ένεργειακής ζήτησης, μέσω τής τιμολογιακής πολιτικής, μέ πριμοδότηση ή τιμοφρία, άνάλογο μέ τίς έποχές, τής αύξη-

μένης ενεργειακής κατανάλωσης, χωρίς μέτρα για τη θεραπεία της ενεργειακής σπατάλης. Διαχείριση που διανθίζονταν με μικρά ή μεγαλύτερα οικονομικά σκάνδαλα και πολιτική που παρουσίαζε μία παραπαιούσα «ευελιξία», ως προς τις πολιτικές παρεμβάσεις και σκοπιμότητες.

Τίποτε περισσότερο, αλλά και τίποτε λιγότερο από την κλασική εικόνα ελληνικού δημόσιου φορέα. Που πάντως, κουτσά - στραβά τὰ κατάφερε, συνεπικουρούσης και της ενεργειακής (πετρελαιοτικής γεύσης) «ευδαιμονίας», πριν την κρίση.

Τό ηλεκτρενεργειακό πρόγραμμα υπερέβαινε τις δυνάμεις της ΔΕΗ. Μέσα σε 10 χρόνια, και σε πολύ ζοφερότερες οικονομικές συνθήκες, καλούνταν να υλοποιηθεί έργα που ήταν πολύ πάνω από το 100% των όσων είχε πραγματοποιήσει τα προηγούμενα 28 χρόνια της ύπαρξης και λειτουργίας της. Τό συγκεκριμένο παρελθόν της, αλλά και ή γενικότερη κατάσταση αντίστοιχων υπηρεσιών, δέν ξεπυθαιναν εύκολα πώς μπορούσε να ανταποκριθεί στις αυξημένες απαιτήσεις.

Ο ενεργειακός κατήφορος

Η αντιπολίτευση κάτι ψέλλισε, άποσπασματικά, ως προς τις αδυναμίες που παρουσίαζε ένα τέτοιο πρόγραμμα. Χώλανε όμως στις αντιπροτάσεις. Στόν επισημλή ενεργειακό προγραμματισμό αντιπρότεινε ένα ασφαλές, γενικόλογό κενό. Καί καθόσον άπ' τό ντιπ δλότεια... καλή κι ή Παναγιώτανα, τό πρόγραμμα άρχισε να υλοποιείται.

Η χρονικά πρώτη ενέργεια ύπνόμευσης του έντοπίζεται λίγο μετά την έναρξή του και λίγο πριν τις εκλογές του '81. Η προεκλογική θυσία του Αι-Γιώργη. Οί προγραμματισμοί, άν όλα πήγαιναν καλά, πρόβλεπαν τη σταδιακή απομάκρυνση από τό δίκτυο των μονάδων του, ως τό 1984. Καί πάντως όχι πριν τό τέλος του 1982. Οί διαθέσιμες έφεδρείες μονάδων μειώνονται επικίνδυνα. Τά περιθώρια άποκλίσεων στενεύουν σημαντικά, τό μέλλον γίνεται πολύ έπισφαλές.

Οί αναπροσαρμογές στους προγραμματισμούς, αναγκαίες και άβέβαιες άποτελεσματικότητας, δέν έγιναν. Ούτε από τη Δεξιά, ούτε από την Άλλαγή. Για να άποφύγουμε παρανοήσεις και παρεξηγήσεις, τό σταμάτημα της λειτουργίας του ΑΗΣ Κερατσινίου δέν ήταν ό μόνος και ούτε ό καθοριστικός λόγος στην άποτυ-

χία του προγράμματος. Πλήν των έγγενών, που προαναφέραμε, μεσολάβησαν και άλλοι.

Σημειώθηκε σημαντική χρονική καθυστέρηση στην κατασκευή και ένταξη των νέων έργων, τόσο των υδροηλεκτρικών σταθμών, όσο και των άτμοηλεκτρικών μονάδων με καύσιμο λιγνίτη. Σημειώθηκε ακόμα μεγαλύτερη καθυστέρηση στην εξέλιξη των προγραμμάτων εξόρυξης και εκμετάλλευσης του λιγνίτη, με συνέπεια την ύπολειτουργία των μονάδων λόγω άνυπαρξίας καυσίμου και την προσφυγή σε εισαγωγή λιθάνθρακα για τη λειτουργία τους. Καθυστερήσεις κακού προγραμματισμού, τραγικών μελετητικών και κατασκευαστικών λαθών, έρασιτεχνικοί χειρισμοί. Ξεκίνησαν επί Νέας Δημοκρατίας και συνεχίστηκαν επί ΠΑΣΟΚ.

Σημειώθηκε σημαντική πτώση του διαθέσιμου ύδροδυναμικού της χώρας, σε ποσοστό άπαραδέκτα χαμηλό. Άς συνυπολογιστεί επίσης, ή αυξημένη άνομβρία, αλλά και ή χρησιμοποίηση των ύδροηλεκτρικών μονάδων για ένα μεγάλο διάστημα τό 1982 ως μονάδων βάσης — συνεχούς καλύψεως των αναγκών της ηλεκτρικής ζήτησης και όχι των αιχμών της. (Άλήθεια, λόγοι άνάγκης του δικτύου, ή δημαγωγικό χαρακτήρα αναγκαίοτητα, για εμφάνιση μειωμένων δεικτών εισαγωγών καυσίμων, έπέβαλαν αυτό τό γνωστό και σε τριτοετή φοιτητή του Πολυτεχνείου, άπαραδέκτο χειρισμό; Άγνωστο).

Λανθασμένοι χειρισμοί και παραβιάσεις των προγραμμάτων συντήρησης των λειτουργουσών μονάδων, με άποτέλεσμα συνεχείς βλάβες και ύπολειτουργία. Καί φυσικά ή κακή συγκυρία. Άνεξήγητη και δύσκολα έπανορθώσιμη βλάβη στόν ΑΗΣ Λαυρίου. Μείωση των διαθέσιμων ποσοτήτων ηλεκτρικής ενέργειας των γειτονικών μας χωρών, από τις όποιες προμηθευόμαστε συνεχώς ηλεκτρική ενέργεια τά τελευταία χρόνια. Καί άλλα βαρετά στην άπαρίθμηση και βαρετότερα στην άνάγνωση...

Ηδη, πίσω από τη συγκρατημένη αισιοδοξία, που εκπέμπουν οι ανακοινώσεις των άρμοδίων ότι θα αντιμετωπιστεί ή δύσκολη κατάσταση, συγκαλύπτεται ή καθημερινή τους άγωνία κι ό φόβος μιας (άπεκταίας) άλλης βλάβης. Καί τότε ούτε ό Αι-Γιώργης μäs σώζει.

Ο διοικητής της ΔΕΗ, μετακινούμενος από χώρα σε χώρα, αναζητά πυροβεστικές λύσεις οίκτηροντας για την άγορά κρέματος από την Άταλία και τη Γαλλία.

Νά του ευχηθούμε κάθε έπιτυχία. Γιατί άλλιως...

Ποιά ενεργειακή πολιτική;

Η δυσμενής αυτή εξέλιξη του ηλεκτρενεργειακού προγράμματος έχει τις ρίζες της στην ύπάρχουσα (;) ενεργειακή πολιτική. Παλιά και καινούρια. Κι αυτό γιατί τό ενεργειακό μέλλον δέν εξαρτάται μόνο από την έπιτυχία ή άποτυχία των προγραμμάτων άνάπτυξης της παρεχόμενης ηλεκτρενέργειας. Σύνθετο από τη φύση του πρόβλημα, άπτεται και συναρθρώνεται με γενικότερα θέματα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Σχετίζεται με τη διαρκή άναζήτηση, έξεύρεση και αξιοποίηση φθηνών ενεργειακών πόρων. Με την αξιοποίηση κατά τό δυνατόν των άνανεώσιμων στην φύση πηγών ενέργειας. Με τη χρήση έναλλακτικών ενεργειακών πηγών και με την ύποκατάσταση, άνάλογα με τις άπαιτήσεις και τις ιδιομορφίες της κάθε χρήσης, των σπανιότερων και άκριβότερων ενεργειακών πρώτων ύλών, από τις φθηνότερες και σε σχετικά μεγαλύτερη άφθονία εύρισκόμενες. Σχετίζεται με τη χρήση της φθηνότερης και πιο μακροπρόθεσμης έμβέλειας τέταρτης (μετά τά στερεά, υγρά και άέρια καύσιμα) ενεργειακής πηγής, της...έξοικονόμησης της ενέργειας. Σχετίζεται με γενικότερες αναδιάρθρωσης στη βιομηχανική ενεργειακή πολιτική, τις μεταφορές, τις οικιακές άνάγκες και χρήσεις.

Σ' αυτά τά θέματα οι προβληματισμοί και οι άναζητήσεις μας παρέμειναν σε επίπεδο ισχνών περιθωριακών προγραμμάτων, όλα τά προηγούμενα χρόνια. Τά σχετικά άναμικά προγράμματα της Ν.Δ. παρέμειναν τό ίδιο άναμικά ή και ύπέστησαν μεγαλύτερη αίμαίαξη επί ΠΑΣΟΚ. Τήν ίδια ώρα, που στην Εύρώπη και τον ύπόλοιπο κόσμο υλοποιούνται με σημαντικά άποτελέσματα αντίστοιχα προγράμματα.

Άλλά έπ' αυτών όλων θα έπανελθουμε. Ός τότε να μäs φυλάει ό Αι-Γιώργης.

Σταύρος Λιβαδάς

**Ο αυτοδιαχειριζόμενος
παιδότοπος Λυμβαήττου,
λειτουργεί με τη συμμετοχή
των γονιών για παιδιά 2-
6 χρονών από τις 8-3 π.μ.**

**Δασμογιαννη 9, 10η
στάση Λυμβαήττου,
τηλ. 6420483**

**Σωματείο για την δημι-
ουργική ανάπτυξη
του παιδιού.**

Έθνικό σύστημα υγείας (ΕΣΥ)

ή... αυτοδιαχείρισή του από τό ΠΑΣΟΚ

Οί αντιδραστικοί γιατροί δέν πάνε στην έπαρχία...

Έδω και έναν περίπου χρόνο, στό λόγο του τής Κομοτηνής, ό Άνδρέας Παπανδρέου δήλωνε, άπευθυνόμενος στόν έλληνικό λαό και κυρίως στόν άγροτικό πληθυσμό: «Θά χτίσουμε σύντομα ύγειονομικούς σταθμούς» και, πίο έμφαντικά, «θά σās φέρουμε τούς γιατρούς στην έπαρχία». Στο μεταξύ, τό νομοσχέδιο για τό Έθνικό Σύστημα Ύγείας (ΕΣΥ) έχει γίνει, μετά από πολλές περιπέτειες, νόμος του κράτους και οί εκδηλούμενοι κυβερνητικοί χειρισμοί κάθε άλλο παρά αισιόδοξες εκτιμήσεις επιτρέπουν για τήν έπιτυχή έφαρμογή του. Ένδεικτικές για τή σοβαρότητα τών κυβερνητικών προθέσεων είναι οί φωτοτυπημένες (προ)χειρόγραφες λίστες άριθμητικών στοιχείων ιατρικού δυναμικού, πού, μέ τήν προσωινία «σχέδια οργανισμών νοσοκομείων», δόθηκαν έπισήμως πρην λίγες μέρες από τόν ύπουργό Ύγείας και Προνοίας στόν Πανελλήνιο Ίατρικό Σύλλογο μέσω του Κεντρικού Συμβουλίου Ύγείας (ΚΕΣΥ, γνωμοδοτικό όργανο του ύπουργείου). Στις πρώτες (και μόνες πρós τό παρόν) αντιδράσεις τών λιγότερο «νομομορφώνων» ιατρικών σωματείων (βλ. ΕΙΝΑΠ), ή απάντηση του ύπουργού Ύγείας και Προνοίας ήρθε άβίαστα, και θά μπορούσε να συμπυκνωθεί στό σλόγκαν: «Οί γιατροί αντιδρούν γιατί δέν θέλουν να πάνε στην έπαρχία». Άλλά ως δοΰμε τά πράγματα λίγο πίο συγκεκριμένα.

Τό ...ύποπτο προφίλ τής ΕΙΝΑΠ

Είναι γνωστό ότι τά σωματεία τών νοσοκομειακών γιατρών αποτέλεσαν από, τή συγκρότησή τους μετά τή μεταπολίτευση έως σήμερα, τόν κύριο οργανωμένο μοχλό πίεσης, προβληματισμού και προπαγάνδας πρós τήν κατεύθυνση τών θεσμικών αλλαγών στην Ύγεία. Η ΕΙΝΑΠ ("Ένωση Ίατρών Νοσηλευτριών Άθηνών-Πειραιώς), κύριος εκπρόσωπος τών σωματείων αυτών, μεταξύ άλλων και λόγω μαζικότητας (άρθμει άνω τών 4.000 ενεργών μελών), ιδρύθηκε μετά τή μεταπολίτευση εμφανίζοντας μία «ταξική» ιδιαιτερότητα, σε σύγκριση μέ τούς ιατρικούς συλλόγους κάθε νομού και μέ σωματεία άλλων κλάδων εργαζομένων, άφου περιλάμβανε μόνο τούς νοσοκομειακούς γιατρούς. Δηλαδή γιατρούς πού στό μεγαλύτερο ποσοστό τούς έχουν άποκλειστική άπασχόληση στό νοσοκομείο (χωρίς ιδιωτικό ιατρείο), και μάλιστα μόνο τό κατώτερο και μέσο ιεραρχικά (ειδικευμένοι

βοηθοί-έπιμελητές), αλλά και νεαρότερο (ειδικευόμενοι) δυναμικό. Τό κίνημα πού άνδρώθηκε μέ ταχύτητα, συνδύαζε όρισμένα από τά άρνητικά χαρακτηριστικά του παραδοσιακού άριστερου συνδικαλισμού (έντονος κομματικός παρεμβατισμός), διέθετε όμως και άρκετές δι-κλειςδες άμεσης συμμετοχής τής βάσης, μέσα από συχνές συγκεντρώσεις στό χώρο δουλειάς (ανά νοσοκομείο), άλλεπάλληλες γενικές συνελεύσεις και σχετικά εύέλκτα συντονιστικά όργανα (τριμελείς έπιτροπές ανά νοσοκομείο μέ άυτονομία άποφάσεων για έπιτόπια ζητήματα, συντονιστικό διανοσοκομειακό όργανο κ.λπ.). Η «έκλογική» σύνθεση του σωματείου δίνει-μέ μικρές κάθε χρόνο διακυμάνσεις-, ποσοστά πού, σε έπίπεδο μελών του 15μελούς διοικητικού συμβουλίου, μεταφράστηκαν στίς προηγούμενες, πρós έτους σχεδόν, άρχαιρεσίες σε 5 μέλη για τή ΔΗΚΝΙ τής Δεξιάς, 4 για τήν ΠΑΣΚ, 3 για τήν «Πανεπιστημονική» και 3 για τήν ΑΣΠΠ ('Άνανεωτική Συνδικαλιστική Παράταξη). Η άνάληψη τής διακυβέρνησης από τό ΠΑΣΟΚ βρήκε τό προοδευτικό ιατρικό κίνημα, παρά τήν ως τότε άνάλωσή του σε ρόλο άποκλειστικά αντιπολιτευτικό πρós τή Δεξιά, να διαθέτει σχετικά έπεξεργασμένες θέσεις (2 παννοσοκομειακά συνέδρια, 1977 και 1978) για ένα νέο σύστημα Ύγείας.

Τό Έθνικό Σύστημα Ύγείας υπό τήν έπιφώιτηση του ΠΑΣΟΚ

Τό νομοσχέδιο για τό Έθνικό Σύστημα Ύγείας (ΕΣΥ), όπως προέκυψε στην τελική του μορφή, θά μπορούσε να πεί κανείς ότι φέρει δύο χαρακτηριστικά:

1. Άποτελεί, ως θεωρητική σύλληψη, άντανάκλαση τών άπόψεων πού παρήγαγε τό προοδευτικό κίνημα, μέ άναμφισβήτητα σωστές γενικές κατευθύνσεις. Παράλληλα, έμπεριέχει τίς άνεπάρκειες τής άριστερης προβληματικής στό χώρο τής υγείας, μέ κατεύθυνση έντονα «νοσοκομειοκεντρική» τό τελευταίο δέν είναι βέβαια άσχετο μέ τό γεγονός ότι ό προβληματισμός ποτέ δέν έγινε ύπόθεση εύρύτερων κοινωνικών στρωμάτων πέρα από τή ριζοσπαστικοποιημένη μερίδα τών νοσοκομειακών γιατρών.

2. Διαθέτει όλα τά «άπαραίτητα» χαρακτηριστικά για τήν άποκλειστική διαχείρισή του από τήν κυβέρνηση, όπως είναι ή διασφάλιση του κομματικού έλέγχου στην επάνδρωσή του, ό κεντρικός διοικητικός έλεγχος στή φαινομενικά «άποκεντρωτική» δομή και λειτουργία του Συστήματος-ιδιαίτερα ένισχυμένος στά

πρώτα κρίσιμα στάδια έφαρμογής του-καθώς και ή άνελαστικότητα του να άνταποκριθεί σε πιθανές τροποποιήσεις πού θά έπέβαλαν οί έμπειρίες τής έφαρμογής του.

Χαρακτηριστικό για τά παραπάνω είναι ότι οί βασικές «συλλήψεις» μέ τίς όποιες ή «κυβερνητική βούληση» φιλοδόρησε τό νομοσχέδιο, είναι μερικές «λεπτομέρειες»-κατά σύμπτωση εκείνες για τίς όποιες ή ΕΙΝΑΠ και άλλοι φορείς ζητούσαν τήν άπάλειψή τους από τό σχέδιο νόμου-, όπως για παράδειγμα:

1) Για τήν ένταξη τών γιατρών στό ΕΣΥ θεσπίζεται τό κριτήριο τής «κοινωνικής προσφοράς και δράσης (sic), «σοσιαλιστική» έκδοχή τών άλήστου μνήμης πιστοποιητικών κοινωνικών φρονιμάτων, ή όποια παρουσιάζεται σαν ή πίο προωθημένη «άριστερή» κατάκτηση μεταξύ τών κριτηρίων.

2) Παραμένουν οί διορισμένες από τό ΠΑΣΟΚ διοικήσεις τών νοσοκομείων, ώστε να άποτελούν τήν έπιπλέον άσφαλιστική δικλεια κομματικής στελέχωσης κατά τό πρώτο στάδιο τής έφαρμογής.

Πρώτη φάση: οί διαδικασίες «συμμετοχής»

Οί βασικές άρχές του νομοσχεδίου γνωστοποιήθηκαν ως «σχέδιο-πλαίσιο» στίς άρχές του 1982. Η διαδικασία «συμμετοχής» στην έπεξεργασία ήταν «πρωτότυπη», άφου τό πλαίσιο πού δόθηκε ήταν στην ούσια μία γενικόλογη περιγραφή τής ήδη διατυπωμένης από τό συνδικαλιστικό κίνημα φιλοσοφίας τών θεσμικών αλλαγών στην υγεία-κύρια αιχμή ό γιατρός πλήρους και άποκλειστικής άπασχόλησης. Τό «εΰρημα» ήταν άρκούντως άποδοτικό. Οί παρατάξεις πού υποστηρίζουν τίς θεσμικές αλλαγές αναλώθηκαν κυρίως στό παιχνίδι τής συνδικαλιστικής άντιπαράθεσης πρós τή Δεξιά, πού άντιδρούσε στό θεσμό και έτσι: α) έλαχιστοποιήθηκε κάθε συζήτηση έπί τής ούσιας του νομοσχεδίου, β) έληξε (χωρίς να άρχισει) ή διαδικασία πού είχε βαπτιστεί «συμμετοχή τών φορέων» και γ) έγκαθιδρύθηκαν στην πράξη τά νέου τύπου «προοδευτικά» ήθη στίς σχέσεις έξουσίας-συνδικαλιστικών φορέων και τανάπαλι, όπου, στό πρόσωπο ένός και του αυτού άτομου μπορούν άνετα να συνυπάρχουν οί ιδιότητες του κομματικού στελέχους, του κυβερνητικού παράγοντα, του έπιτελικού μέλους ειδικών έπιτροπών μελέτης, του μέλους κεντρικών γνωμοδοτικών οργάνων τής κυβέρνησης, του προέδρου ή μέλους ύποεπιτροπών πού γνωμοδοτούν στά κεντρικά γνωμοδοτικά όργανα, του μέλους ή προέδρου διοικητικών συμβουλίων νοσηλευτικών ιδρυμάτων, του μέλους ή προέδρου Δ.Σ. συνδικαλιστικών οργανώσεων, του εκπροσώπου ταυτόχρονα τής κυβέρνησης, ρόλοι πού εναλλάσσονται κατά περίσταση, ώστε να μετατίθενται εύχερώς και οί εύθνες. Μερικές τόντες μέ όνόματα πρώην ή νυν συνδικαλιστικών στελεχών ή κομματικών μελών τών «άλλων δημοκρατικών δυνάμεων» σε διάφορες έπιτροπές, προσφέρουν άλλωστε θαυμάσιο άλλοθι.

Έτσι, στά τέλη του 1982 γνωστοποιείται στην τελική ούσιαστική μορφή τό νομοσχέδιο για τό Έθνικό Σύστημα Ύγείας.

Δεύτερη φάση: οι κυβερνητικές άμφι- ταλαντεύσεις στην προώθηση του νόμου

Ωστόσο, νέα μακρά πορεία έμελλε να ακολουθήσει, καθώς το έτοιμο νομοσχέδιο δέν έβρισκε το δρόμο προς τή Βουλή, προσκρούοντας(;) σέ ένδοπασοκικές αντίθεσεις πού οί διάφορες πληροφορίες τίς ήθελαν νά παίρνουν τή μορφή διαφορών των υποστηρικτών του νομοσχεδίου μέ τους τεχνοκράτες ιθύνοντες των οικονομικών υπηρεσιών, ή συγκρούσεων μεταξύ «δεξιών» και «αριστερών» συμβούλων και κυβερνητικών κέντρων. Τόν ύπουργό Υγείας και Προνοίας κ. Αύγερινό, διάφορες έκδοχές τόν ήθελαν εκπρόσωπο τής «αριστερής» πτέρυγας και δύο έως τρεις φορές παραιτημένο κατά τό πρώτο εξάμηνο του 1983. Ο ίδιος, όμως, όταν τήν άνοιξη του 1983 ξέσπασαν οί άπεργίες τής ΕΙΝΑΠ μέ αίτημα τήν άμεση κατάθεση-ψήφιση-ύλοποίηση του νομοσχεδίου μέ τίς μίνιμουμ τροποποιήσεις στα ζητήματα δημοκρατικής λειτουργίας, δέν δίστασε νά συμβάλει (ρίχνοντας τό βάρος του από τά τηλεοπτικά μέσα ενήμερωσης), στή διαδικασία κατευθυνόμενης διάσπασης, έλέγχου και εξουθένωσης του ιατρικού συνδικαλιστικού κινήματος. Ήταν ή έποχή πού εγκαινιάστηκε ιστορικά ή νέα μορφή «σοσιαλιστικής άπεργοσπασίας» μέ επίσημη κομματική-κυβερνητική καθοδήγηση ή έποχή του άρθρου 4, των «άνιερων συμμαχιών», του άνοιχτού έκβιασμού στό συνδικαλιστικό κίνημα. Χρειάστηκε νά έρθει ή περίοδος τής παραδοσιακής θερμής συνδικαλιστικής ύφησης, άφου μεσολάβησε και ή ψήφιση του άρθρου 4, ώστε τό σχέδιο νόμου για τό ΕΣΥ νά κατατεθεί τόν παρελθόντα Αύγουστο στό θερινό τμήμα τής Βουλής και νά γίνει νόμος του κράτους στις 7 Οκτωβρίου 1983.

Ή κατάσταση στό νοσοκομεία

Ή καθυστέρηση στην κατάθεση του νομοσχεδίου συνέβαλε, μέ τή σειρά τής, στην περαιτέρω άποτελμάτωση τής λειτουργίας των νοσοκομείων. Οί συνθήκες έργασίας νοσηλευτικού, παραϊατρικού και ιατρικού προσωπικού βρίσκονται σέ άθλια κατάσταση. Ή εκπαίδευση ύποτυπώδης και άποσπασματική. Οί άπολαβές είναι έξευτελιστικές, καθώς, για παράδειγμα, ο βασικός μισθός του μέσου νοσοκομειακού γιατρού κυμαίνεται σέ επίπεδα περί τίς 18.000, στις όποιες προστίθενται 6-8.000 (διάφορα επιδόματα) και οί άμοιβές των 24ωρων ύπερωρών (έφημερίες) — 1.500 δρχ. ανά έφημερία. Στο κλίμα τής καθημερινής ανασφάλειας και άπογοήτευσης προστίθεται και μία γεύση άηδίας, καθώς διάφορα μεσαία στελέχη του ιατρικού δυναμικού άρχίζουν νά «τσιμπολογούν» διάφορες διευθυντικές θέσεις χάρη στις ψυμες έκδηλώσεις.

Μπροστά στα άδιέξοδα και τήν καθολική άπραξία, άπομακρύθηκαν πρόσφατα μερικές διοικήσεις μεγάλων νοσοκομείων τής Αθήνας. Οί νέες διορισμένες διοικήσεις κληρονόμησαν έναν χώρο κυριολεκτικά βραχυκυκλωμένο από αντίπαλες ένδοπασοκικές φράξίες διοικητικών και άλλων στελεχών, μέ μόνο δρατό

σημείο «πολιτικής» μεταξύ τους άντιπαράθεσης τόν έλεγχο των διοικητικών θέσεων — κλειδιών, μέσω των όποιων κατευθύνονται οί διορισμοί του προσωπικού.

Σήμερα, ο ψηφισμένος νόμος για τό Ε.Σ.Υ. βρίσκει τά χειρουργεία των ιδιωτικών κλινικών στό φόρτε τής λειτουργίας τους — βρίσκει τους νέους νοσοκομειακούς γιατρούς νά σκέπτονται ρεαλιστικότερα τήν άναγκαστική προοπτική του ιδιωτικού ιατρείου: βρίσκει τόν μέσο Έλληνα πολίτη νά έλπίζει ότι ή «πολιτική βούληση», παρ' ότι στάθηκε άφερέγγυα σέ μία σειρά «δύσκολων» τομέων, θά έπιδείξει κάποια ευαισθησία στόν τομέα τής Υγείας...

Τά πρώτα δείγματα μετά τήν ψήφιση του νόμου

Τό μέτρο αυτής τής ευαισθησίας και τής σοβαρότητας έρχονται νά ύπογραμμίσουν τά πρόσφατα δείγματα... «σοσιαλιστικής» γραφής πού άκολούθησαν τήν ψήφιση του νόμου για τό Ε.Σ.Υ.:

Τό πρώτο δείγμα ήταν έγγραφο του ύπουργείου Υγείας και Προνοίας πού κυκλοφόρησε στα τέλη Σεπτεμβρίου στα νοσοκομεία, προτείνοντας τήν έθελοντική συγκρότηση ομάδων γιατρών για διλογοήμερη έπίσκεψη σέ ύποβαθμισμένες ύγειονομικά περιοχές τής έπαρχίας.

Ή συμμετοχή χαρακτηρίζεται στό έγγραφο ως «σημαντική κοινωνική προσφορά» ύπενθυμίζοντας μέ τή διατύπωση αυτή... όλος τυχαίως, ότι ή «κοινωνική προσφορά και δράση» άποτελεί βασικό προσόν για τήν ένταξη των γιατρών στό Ε.Σ.Υ.

Ή ΕΙΝΑΠ σέ ήπια άνακοίνωσή τής έπισημαίνει ότι τό πρόβλημα τής άποκέντρωσης και τής πρωτοβάθμιας περιθαλψης πρέπει νά άντιμετωπιστούν μέ άμεσα μέτρα ύποδομής και όχι μέ τρόπους πού θυμίζουν έργα βιτρίνας — και άναρωτιέται άν μία «τουριστικού τύπου» συμμετοχή θά μπορούσε νά άποτελέσει επένδυση προσόντων ένόψει ένταξης στό Ε.Σ.Υ. Τήν έμπνευση, πού θά ζήλευε πολύ ο άλησμόνητος... Λαδās, σπεύδει ν' αξιοποιήσει ή τηλεόραση, επιδεικνύοντας στόν άγροτικό και νησιωτικό πληθυσμό τή συγκινητική εικόνα των πρώτων περιφερόμενων ανά τήν έπαρχία ομάδων έθελοντών γιατρών για νά προσφέρουν τσόντα ύγείας...

Τήν ίδια στιγμή, οί διατυμπανιζόμενοι ύγειονομικοί σταθμοί (λίγο έλειψε νά είχαν μπει στα σκαριά ήδη από τό 1978-79 επί Δοξιάδη, όποτε «τί θά 'χαμε νά λέμε;») έξακολουθούν νά βρίσκονται στή φάση των εξαγγελιών.

Τό δεύτερο δείγμα άφησε άναυδους άκόμα και τούς πιο «κάθετους» ύποστηρικτές τής «κυβερνητικής βούλησης». Οί Ήργανισμοί των νοσοκομείων άποτελούν δομικό στοιχείο για τήν έφαρμογή του Ε.Σ.Υ., άφου θά δημιουργήσουν τίς νέες λειτουργικές προϋποθέσεις για τήν ένταξη των νοσοκομείων στό Ε.Σ.Υ., ρυθμίζοντας παράλληλα σημαντικά διαρθρωτικά και έργασιακά ζητήματα σέ όλο τό φάσμα των διαφόρων κατηγοριών προσωπικού.

Παρά τό έπίμονο αίτημα των συνδικαλιστικών φορέων για έγκαιρη γνωστοποίηση — ταυτόχρονα μέ τή γνωστοποίηση του νόμου —, οί όργανισμοί παρέμειναν ως τώρα άγνωστοι (πολλοί ύποπτεύονται ότι δέν ύπάρχουν καν) και έξακολουθούν νά παραμένουν άγνωστοι και μετά τήν πρόσφατη... «γνωστοποίησή» τους: Πρίν από λίγες μέρες ο ύπουργός Υγείας και Προνοίας παρέδωσε στους συνδικαλιστικούς φορείς μέσω του Κεντρικού Συμβουλίου Υγείας (πού βρίσκεται ακόμα στο στάδιο τής... σύστασης των διάφορων έπιτροπών μελέτης) έναν κατάλογο μέ χειρόγραφες λίστες ιατρικού δυναμικού νοσοκομείων, υπό τήν όνομασία «Σχέδια Ήργανισμών Νοσοκομείων». Στή συνέντευξη του προς τούς δημοσιογράφους έξήγησε ότι πρόκειται για τό πρώτο βήμα τής άποκέντρωσης και κάλεσε τους φορείς νά εκφράσουν έντός μηνός τή γνώμη τους. Ή ΕΙΝΑΠ άντέδρασε άμεσα χαρακτηρισρίζοντας τά έγγραφα άνεπαρκή και άνεπίδεκτα σοβαρής συζήτησης, άφου βρίσκονται μετέωρα και άστήριχτα, χωρίς κάποιο άδρό σκεπτικό πού νά άφορά τίς γενικές κατευθυντήριες άρχές για τό ρόλο πού καλούνται νά παίξουν τά διάφορα νοσηλευτικά ιδρύματα στο πλαίσιο τής πορείας για τήν έφαρμογή του Έθνικού Συστήματος Υγείας, χωρίς καμία πρόβλεψη για τίς ανάγκες του μεταβατικού σταδίου. Έξήγησε επίσης ή ΕΙΝΑΠ τόν τεράστιο κίνδυνο έμπλοκής σέ διαδικασία άριθμολογίας, διαβρωτικής για τή σύντομη και έπιτυχή ένναρξη του Ε.Σ.Υ. και άρνήθηκε τή διαδικασία πού ύποβιβάζει τήν παρέμβαση των φορέων σέ παζάρεμα άριθμών για τή μοιρασία τής διαφοράς και μετατρέπει τήν έννοια τής «συμμετοχής» σέ έπίφαση διαλόγου. Ο ύπουργός άπαντώντας άμεσα, άφου άποποιήθηκε τήν εδύνη των σχεδίων μεταθέτοντάς τιν στό ΚΕΣΥ, κατηγόρησε τήν ΕΙΝΑΠ ότι έννοσπείρει τή σύγχυση και... «αυτονομούμενη» από τους άλλους ιατρικούς φορείς άποσκοπεί — ούτε λίγο ούτε πολύ — στην προώθηση των στενών συντεχνιακών συμφερόντων τής για νά τήν παραμονή όλων των γιατρών στην Αθήνα...

Έντούτοις, χρειάζεται ψυχραιμία

Τήν άπογοήτευση των νέων ανθρώπων, εκείνων πού όραματίστηκαν και άγωνίστηκαν για τήν ύλοποίηση των θεσμικών άλλαγών στην ύγεια, εκείνων πού θά ήταν ή μόνη χειροπιαστή κινητήρια δύναμη στή διαδικασία των διαρθρωτικών άλλαγών, έπιτεινόνται οί έκδηλώσεις τής κυβερνητικής άνευθυνότητας, τής προχειρότητας, τής άβουλίας, τής διοικητικής άπραξίας, σέ συνδυασμό μέ τή λαϊκιστική διαμαγώγία. Οί άποδιοπομπαίοι τράγοι στην περίπτωση άποτυχίας των διαρθρωτικών άλλαγών — ένόψει μάλιστα προεκλογικής περιόδου — ύποβάλλεται έντεχνα στή συνείδηση τής κοινής γνώμης ότι είναι οί γιατροί (σλληλήβδη) πού αντιδρούν, γιατί δέν θέλουν νά πάνε στην έπαρχία. Για όσους έχουν τήν έντύπωση, ένόψει μάλιστα μελλοντικών κρίσεων, διορισμών και μεταθέσεων σέ περίοδο λιτότητας και άνεργίας, ότι ή άντιπαράθε-

ση στά κυβερνητικά σχέδια και χειρισμούς θα μείνει χωρίς συνέπειες, δίνονται έγκαιρα διευκρινίσεις: στη διάρκεια της πρόσφατης γενικής συνέλευσης της ΕΙ-ΝΑΠ ή απόφαση για 24ωρη άπεργία μετά τις γιορτές χαρακτηρίστηκε από τα συνδικαλιστικά στελέχη της ΠΑΣΚ σαν... «όλομέτωπη αντίκυβερνητική επίθεση». Η συνέχεια είναι γνωστή από την καθιερωμένη πιά επίσημη κυβερνητική τακτική της «άπεργοσπασίας».

Δυστυχώς, μέσα σε τέτοιες συνθήκες περνούν για άλλη μιά φορά σε δεύτερη μοίρα οι συζητήσεις και οι προβληματισμοί για πολύ ουσιαστικά ζητήματα όπως: τό ύψος των κονδυλίων που προβλέπονται για την υποστήριξη των θεσμικών αλλαγών· ή περιγραφή της υλικοτεχνικής ύποδομής και τά ένδεικνυόμενα μέτρα· ή ανάγκη να πέσει τό βάρος στην πρωτογενή περιθαλψη και πρόληψη· ή πολιτική

στό κύκλωμα των φαρμάκων και την Έθνική Φαρμακοβιομηχανία· οι ανάγκες σε νοσηλευτικό και παραϊατρικό προσωπικό· οι όροι δημιουργίας μίας πιο προωθημένης αντίληψης για τό υγειονομικό πρόβλημα που θα στρέφεται στην πρόληψη και θα συνεξετάζει τόν άρρωστο και τις παθογόνες συνθήκες. Όλα αυτά πέρασαν αναπόφευκτα σε δεύτερη μοίρα γιατί πρωταρχική ανάγκη της σημερινής έξουσίας και στό χώρο της Υγείας είναι μόνο να πείσει — έκχυδαίζοντας ό, τι έχει άπομείνει από την άριστερή φρασεολογία — πώς θα είναι αυτή ό αποκλειστικός διαχειριστής των αποφάσεων στους χώρους δουλειάς, σε όλα τά επίπεδα της κοινωνικής δράσης και στους διορισμούς. Και προκειμένου να πείσει γι' αυτό, αίρεται υπεράνω πάσης ανάγκης για... ύλοποίηση των θεσμικών αλλαγών.

Γιάννης Δημητριάδης

Τό σύμπτωμα του Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής και τό άθεράπευτο σύνδρομο τής «πρόνοιας»

Η χρησιμότητα των μεγάλων, των συνταρακτικών είδησεων, συνίσταται στό να σκεπάζουν τις μικρές κι «άσημαντες» και τελικά να μην παίρνουμε είδηση τί μās μέλει και τί μās γίνεται.

Είδαμε, λοιπόν, καταχωνιασμένο στην Έλευθεροτυπία τής 2.12.83, ένα κριτικό σχόλιο για τήν έκλογή του ψυχιάτρου και μέλους τής Κεντρικής Έπιτροπής του ΠΑΣΟΚ κ. Παπαδάτου στη θέση του έπισημονομικού διευθυντή του Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής «χωρίς διδακτορική διατριβή, χωρίς προηγούμενη ένασχόληση με τήν κοινωνική ψυχιατρική και με συνυποψήφιους τούς κ.κ. Τζαβάρα και Γιαννιό με διδακτορική διατριβή άμφοτέρους και προηγούμενη θητεία στην άσκηση κοινωνικής ψυχιατρικής».

Η έκλογή έγινε από τό Δ.Σ. του Κέντρου, προεδρεύοντος του επί δικτατορίας όρισθέντος (72) κ. Παναγιωτόπουλου, και έπικυρώθηκε από τήν ύφυπουργό Υγείας και Πρόνοιας κα Κυπριωτάκη - Περράκη. Είδαμε έπίσης και τήν άπάντηση του κ. Παπαδάτου, πάλι στην Έλευθεροτυπία (3.12.83) που υποστηρίζει ότι ή έκλογή του «ήταν καθόλου μέσα στις νόμιμες διαδικασίες» και ότι ό ίδιος διαθέτει έπισημονομική έγκυρότητα καθόσον ή διατριβή του έχει έγκριθεί τήν 17.1.83 από τήν Ίατρική Σχολή Αθηνών· έπιπλέον, προσθέτει: «όστερα από ύποτροφία του Παγκόσμιου Όργανισμού Υγείας έργάστηκα ως έρευνητής τής ψυχιατρικής κλινικής του γνωστού Πανεπιστημίου Vanderbilt των ΗΠΑ».

Ε, και λοιπόν; Τά μέλη των Κεντρικών Έπιτροπών των κομμάτων, αν είναι έπιστήμονες, κακό είναι να εκλέγονται σε θέσεις που ταιριάζουν με τήν ειδικότητά τους και τά προσόντα τους; Και βέβαια όχι.

Τό πρόβλημα, φυσικά, δέν βρίσκεται έ-

κει. Άλλά για να τό δοϋμε στην όλότητα του, δυό λόγια πρώτα για τό Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής. Παλαιότερα, (1956-1967) ήταν παράρτημα του Βασιλικού Ίδρύματος, ύπαγόμενο στο ύπουργείο Προεδρίας. Σήμερα έχει ύπαχθεί στο ύπουργείο Υγείας. Δημιουργός του, έμπνευστή του και έπισημονομική διευθύντριά του τό διάστημα 1956-1967 (παρατίθηκε άμέσως με τήν έπιβολή τής δικτατορίας) ή κα Άννα Ποταμιάνου. Σκοπός του Ίδρύματος ή ψυχική υγεία, οι «ψυχικές πρώτες βοήθειες», ή κοινωνική έργασία, ή ένημέρωση, ή εκπαίδευση στελεχών, ή έρευνα. Τό εύρος των δραστηριοτήτων του: μονάδα ψυχωτικών παιδιών (Άγία Παρασκευή), μονάδες ιατροπαιδαγωγικού σταθμού (Άθήνα - Έξάρχεια - Θεσσαλονίκη, Πειραιάς), σχολείο καθυστερημένων (Χαλάνδρι) μονάδες ήμερησίας περιθάλψεως ψυχασθενών (Άθήνα, Πειραιάς, Θεσσαλονίκη), δημοσιεύσεις, σεμινάρια (παλαιότερα άσχολούνταν και με τόν έπαγγελματικό προσανατολισμό). Άπ' αυτά και μόνο καταλαβαίνει κανείς ότι τό Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής άποτελούσε και άποτελεί σοβαρότατο όργανισμό, παρόλο που κινήθηκε όλα αυτά τά χρόνια τής λειτουργίας του μεταξύ φιλανθρωπίας και προσπάθειας για τήν προσρμογή ψυχασθενών, λειτουργία δηλαδή έξειδικευμένη όχι τόσο στην ψυχική άσθένεια αλλά στην κοινωνική πρόνοια.

Τό λέει άλλωστε τώρα και ό κ. Παπαδάτος, ό νέος έπισημονομικός του διευθυντής, στην άπάντησή του στην Έλευθεροτυπία: Τό ΚΨΥ «δέν είναι ψυχιατρικό ίδρυμα, αλλά έχει έναν ευρύτερο κοινωνικό χαρακτήρα, έστω κι αν άσχολείται και με τήν ψυχιατρική». Ό προσανατολισμός αυτός του ίδρύματος, προσανατολισμός έμπειρικός, έπιβεβλημένος τόσα χρόνια, φαίνεται ότι πρόκειται να έπισημοποιη-

θει: Διότι, πάντα κατά τόν κ. Παπαδάτο, τό Κέντρο θα ένταχθεί προσεχώς στον ύπό κατασκευή «Όργανισμό Κοινωνικής Πρόνοιας» του ύπουργείου Υγείας και Πρόνοιας.

Ίδου λοιπόν τό πρόβλημα ή μάλλον τά προβλήματα:

α) Όρίζεται κάποιος έπισημονομικός διευθυντής του ΚΨΥ πριν από τήν ένταξη του στον Όργανισμό Κοινωνικής Πρόνοιας, από ένα Δ.Σ. του όποιου οι άποφάσεις είναι άνεξέλεγκτες καθόσον τό ίδρυμα είναι ιδιωτικό δικαίου. Έτσι, όταν προσεχώς ένταχθεί στον Όργανισμό, ή κρίσιμη για τόν έπισημονομικό προσανατολισμό του Κέντρου θέση του έπισημονομικού διευθυντή θα κατέχεται από άνθρωπο που θα συμερίζεται (ή και θα έκνοιει) τή γενικότερη πολιτική για τόν Όργανισμό Κοινωνικής Πρόνοιας. Και, βέβαια, ποιος θα άνταποκρινόταν καλύτερα στό ρόλο αυτό από ένα μέλος τής Κ.Ε. του κυβερνώντος κόμματος; Σύγχυση λοιπόν τής πολιτικής σκοπιμότητας και του έπισημονομικού έργου με τήν προώθηση του «δικού» μας άνθρώπου στην κατάλληλη θέση.

β) Σύμφωνα και με άλλες ένδείξεις από άλλες περιπτώσεις (π.χ. μονάδες άποτοξίνωσης τοξικομανών κ.λπ.) προωθούνται τά σκληρότερα μεχαβιοριστικά προγράμματα άντιμετώπισης τής ψυχικής νόσου. Χειρότερα: καταργείται ή σχετικοποιείται — κι έδώ μπορεί να συνηγορήσει ακόμη και ή «άντιεξουσιαστική άντιψυχιατρική» — ή έννοια τής ψυχικής άσθένειας. Η άσθένεια δέν άντιμετωπίζεται σαν τέτοια, με όσα συνεπάγεται, από πλευράς ψυχιατρικής, δέν έρευνάται, δέν θεραπεύεται (αν και όταν είναι θεραπεύσιμη) αλλά, μέσα από τή φιλολογία περί δήθεν «κοινωνικού» κ.λπ., γίνεται άντικείμενο τής Πρόνοιας ή τής φιλανθρωπίας. Του ΠΙΚΠΑ δηλαδή. Έπομένως, ό έγκλεισμός, ή περιφούρηση, τό έπίδομα, ή περιθαλψη, στην καλύτερη περίπτωση ή προσαρμογή σε παραδεκτές κοινωνικές νόρμες, στη θέση τής κοινωνικής ψυχιατρικής. Γκετάρισμα του «τρελοϋ» — να μην τόν αφήνουμε στό δρόμο και μās χαλάει τή μόστρα ή τήν ήρεμία μας.

Η «Άλλαγή», λοιπόν, έπέδραμε με δριμύτητα στον τομέα τής ψυχικής υγείας, στρίβοντας τό τιμόνι άποφασιστικά πρός τόν άμερικάνικο μεχαβιορισμό. Άν τό Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής έπρεπε να αλλάξει πρός τήν κατεύθυνση που ύπαγορεύουν οι σύγχρονες έπισημονομικές τάσεις τής κοινωνικής ψυχιατρικής και τής ψυχανάλυσης — και σίγουρα έπρεπε — μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι θα αλλάξει πρός τήν άντιθετη κατεύθυνση. Όλοταχώς στά ίδια και χειρότερα, αλλά με άλλαγμένα όνόματα.

A.E.

Τά νέα αναγνωστικά Α! και Β! Δημοτικού «Μία από τά ίδια!...»

Δύο από τά πρώτα βιβλία που κυκλοφόρησε τό ύπουργείο Παιδείας είναι τά 'Αναγνωστικά τής Α' και Β' Δημοτικού: 'Η γλώσσα μου. Νέα κείμενα, νέα εικονογράφηση, νέο περιεχόμενο. Άλλά είναι πραγματικά «νέα»;

Άς πάρουμε τά πράγματα μέ τή σειρά τους. Καί πρώτα, οί προασκήσεις γραφής. Έτσι ονομάζονται οί ασκήσεις εκείνες που οδηγούν τό παιδί στήν κατάκτηση τής απαιτούμενης δεξιοτεχνίας γιά τή γραφή. Τό νέο άλφαβητάρι ονομάζει προασκήσεις γραφής τήν επανάληψη από τό παιδί τών γραμμάτων Ι, Ι, Τ, Π, Χ, ν, Λ, ι καί του συμβόλου C. Φαίνεται πώς οί συγγραφείς του βιβλίου έχουν πλήρη άγνοια αυτού του τομέα, μολονότι γιά τίς προασκήσεις γραφής κυκλοφορούν στή χώρα μας άρκετά τεύχη, μεταφρασμένα κυρίως από τά γαλλικά. Χαρακτηριστικά σημειώνω μιά μεγάλη (καί καλή) σειρά τών εκδόσεων «Δίπτυχο», σειρά που είναι πολύ άγαπητή στίς νηπιαγωγούς.

Άμέσως μετά άρχίζει ή μεγάλη σύγχυση. Ο τίτλος του δεύτερου μέρους του βιβλίου λέει: «Γνωριμία μέ γράμματα καί μέ διγράμματα καί τριγράμματα συλλαβές — λέξεις». Νομίζετε πώς καταλάβατε τί θέλει νά πει; Λάθος. Μετά από αυτόν τόν τίτλο άκολουθούν οί λέξεις ομπρέλα, οδοντόβουρτσα, ιπποπόταμος, ηφαίστειο, μελιτζάνα κλπ. (Τά τονισμένα έδω είναι στό βιβλίο κόκκινα!). Κι αν νομίζετε πώς, επιτέλους, χρησιμοποιείται ή ολική μέθοδος καί πάλι λάθος. Όλη αυτή ή φασαρία γίνεται γιά νά άπομονωθούν τά γράμματα ή οί συλλαβές (ο, ι, η, με κλπ.) καί νά αντιγραφούν από τά παιδιά στό κάτω μέρος του βιβλίου. Όσο γιά τό τί γίνεται μέσα στό μυαλό του παιδιού βλέποντας δίχρωμες λέξεις (τή στιγμή που κάνει τήν πρώτη του έπαφή μέ αυτές) άς μή μιλήσουμε...

Είναι άνάγκη, όμως, νά μιλήσουμε γιά δύο πράγματα. Τό ένα είναι ο συλλαβισμός σάν μέθοδος εισαγωγής στήν άνάγνωση. Καιρός είναι νά σταματήσει αυτό

τό κακό, που έχει σάν συνέπεια νά «συλλαβίζουν» άκόμα καί μαθητές του Γυμνασίου — χωρίς νά άποτελούν άσήμαντες έξαιρέσεις. Ένας από τους βασικότερους λόγους που τά παιδιά άντιπαθούν τό διάβασμα είναι ή δυσκολία που έχουν στήν άνάγνωση. Δυστυχώς, 'Η γλώσσα μου στηρίζεται καί πάλι στήν «άναλυτικοσυνθετική» μέθοδο, δηλαδή στόν συλλαβισμό.

Τό δεύτερο πρόβλημα είναι ή χρονική ταύτιση άνάγνωσης καί γραφής. Βέβαια καί ή άνάγνωση καί ή γραφή έχουν νά κάνουν μέ γράμματα καί μέ λέξεις. Είναι, όμως, δύο τελείως διαφορετικές δραστηριότητες. 'Η άνάγνωση στηρίζεται στήν άναγνώριση μιάς εικόνας (τής λέξης) καί στή σύνδεσή της μέ κάποιαν άλλη εικόνα (τό πραγματικό άντικείμενο) ή ένέργεια κλπ. Είναι, δηλαδή, μιά καθαρά νοητική δραστηριότητα. Άντίθετα, ή γραφή είναι κυρίως μιά «τεχνική»: άπαιτεί τή δεξιοτεχνία του χεριού — πώς νά κρατήσει τό μολύβι, πώς νά πειθαρχήσει τή γραμμή κλπ. Γιατί, λοιπόν, θά πρέπει ταυτόχρονα νά άρχίζει τό παιδί νά μαθαίνει καί άνάγνωση καί γραφή; Έξάλλου, πολυάριθμες έρευνες έχουν άποδείξει πώς τά παιδιά μπορούν νά μάθουν νά διαβάζουν από τά τέσσερά τους χρόνια (ίσως καί νωρίτερα) χωρίς κανένα πρόβλημα. Ένώ ή γραφή είναι πολύ δύσκολη καί κοπιαστική άκόμα καί μετά τά έξι χρόνια. 'Η γλώσσα μου επιβάλλει τή γραφή πριν άρχίσει ουσιαστικά τήν άνάγνωση — μέ τήν παρουσίαση τών πρώτων γραμμάτων.

Έτσι φτάνουμε στό τρίτο μέρος (που έχει βγει σέ ξεχωριστό τεύχος) του βιβλίου τής πρώτης τάξης. Τό μέρος αυτό είναι καί τό βασικό. Τό παιδί μαθαίνει νά διαβάσει καί — φυσικά — καλλιεργεί τή γλώσσα του. Θέλετε νά μάθετε πώς; 'Ιδού:

Άνάμεσα στίς πρώτες λέξεις που μαθαίνει είναι καί οί: ταπ, τοπ, ντουκ, νταγκ, ντουγκ (σελ. 20, 73).

Διαβάζει διαλόγους, όπως αυτόν τής σελίδας 26:

- Έμένα μέ λένε Θανάση,
- Θανασό καί Θάνο.
- Έμένα Έλένη καί Λένα.
- Έμένα θά ήθελα νά μέ λένε Θαλή.

Συναντά πρωτότυπα κείμενα, όπως αυτό τής σελίδας 40:

- Νά καί ο' Ηλίας,
- ο γαλανομάτης.
- Πιλαλά σάν άλογο.
- 'Ηλία, στόπ!

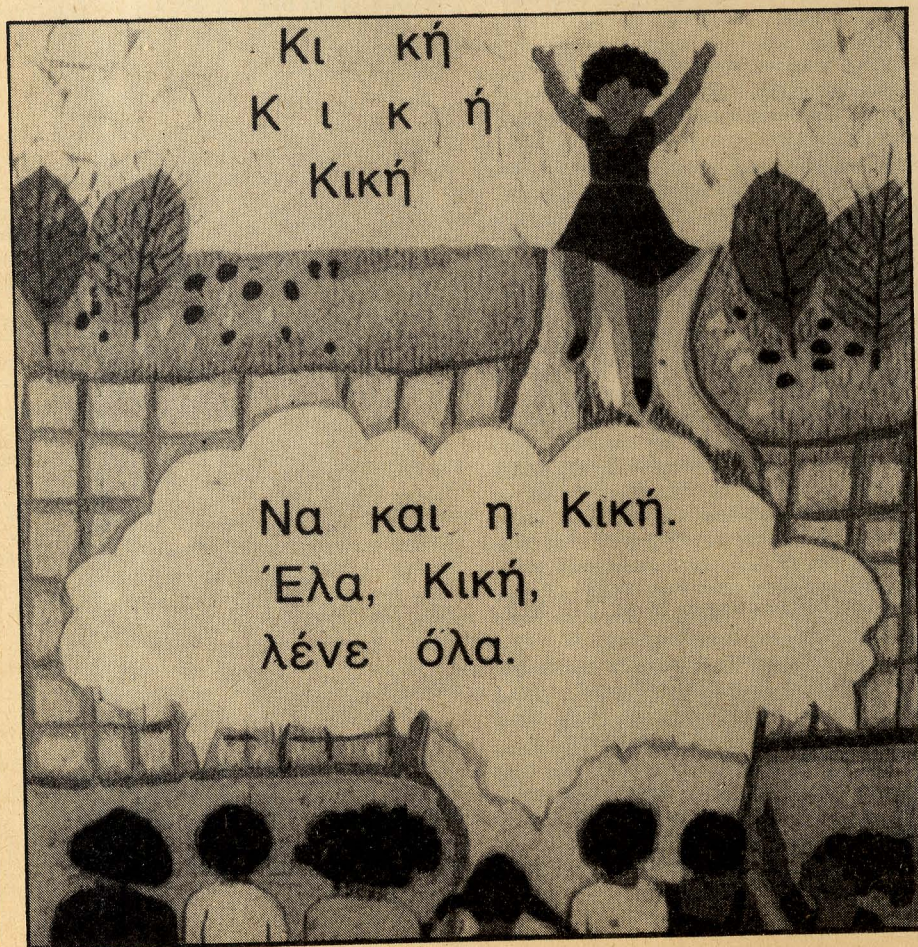
Έλα στήν παρέα μας.

Διαβάζει καί παραμύθια, όπως αυτό τής σελίδας 42:

- Παραμύθι, παραμύθι.
- Ήταν κάποτε, που λέτε,
- ο κυρ Θύμιος καί ή κυρά Θυμιώ.
- Ύστερα μέθυσε ο Θύμιος
- καί θύμωσε ή Θυμιώ.

Ύπάρχουν, όμως, καί «τεχνοκρατικές» περιγραφές, σάν κι αυτή τής σελίδας 114:

«Έβαλαν στήν πρίζα του ηλεκτρικού ένα χοντρό καλώδιο. Μετά έστριψαν κάτι κουμπιά καί έλαμψε ή τάξη».

Ἐνάντια στήν πρόοδο!

(Εὐτυχῶς πού ὁ Μπόμπος δέν πηγαίνει φέτος στήν πρώτη τάξη... Σκεφτείτε, ὁμῶς, νά ἐπιχειρήσει κανένα παιδί νά βάλει ἓνα καλῶδιο στήν πρίζα!).

Ἡ ἴδια κατάσταση συνεχίζεται καί στό Ἀναγνωστικό τῆς δευτέρας δημοτικῆς:

«Παντοῦ σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα τά παιδιά βρίσκονται στό δρόμο γιά τό σχολεῖο του τό καθένα» (σελ. 7).

Καί δύο λόγια γιά τό «περίφημο» ν (τόν, τήν) πού ἡ κατάργησή του ἔχει πάρει, περίπου, ἰδεολογικό χαρακτήρα. Εἶναι, ἄραγε, καλύτερα νά γράφουμε «τό Γιαννάκη» (σελ. 133, Α' Δημ.) καί «τό Θανασάκη» (σελ. 81, Β' Δημ.);

Μερικές νύξεις τώρα γιά τό ἰδεολογικό περιεχόμενο τῶν δύο Ἀναγνωστικῶν. Προσπάθησαν, λοιπόν, νά τά κάνουν «προοδευτικά». Ἔτσι, ἄλλαξαν, πρῶτα ἀπ' ὅλα, τά ἔθνικόφωνα «Ἑλληνόπουλα» σέ προοδευτικά «Ἑλληνάκια» (σελ. 7, Β' Δημ.) Τά «Ἑλληνόπουλα» ἔμειναν μόνο στό ποίημα γιά τή «Γιορτή τοῦ ΟΧΙ» (σελ. 101, Β' Δημ.) — ἐκεῖ ταιριάζει λίγη ἔθνικοφροσύνη. Καί, γιά νά συναντήσουμε τήν παράδοση, τό «ἄλφαβητο» παραχώρησε τή θέση του στήν πατροπαράδοτη «ἄλφαβήτα» (σελ. 137, Α' Δημ.).

Πάντως κατάφεραν νά βάλουν ὅλα τά ἐπίκαιρα «προοδευτικά» θέματα: Καί ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος ὑπάρχει καί ἡ ἐπιστροφή τοῦ μετανάστη πατέρα καί ἡ ἐπιστροφή τοῦ «ἐξαφανισμένου» πολιτικοῦ πρόσφυγα (πού μάλιστα ἦταν καί δάσκαλος). Ἀκόμα καί ἡ ἀποστροφή γιά «παραμῦθια γιά βασιλοπούλες καί κουτά ὀρνίθια» (σελ. 135, Α' Δημ.). Μέ χαρακτηριστική ἀπλοϊκότητα.

Ὡς καί ἡ ἰσότητα τῶν φύλων εἶναι πιά γεγονός. Ἔτσι, ὁ μουστακαλῆς πατέρας, μέ ποδιά, ἀνακατεύει τή σουπα στόν τέντζερη (σελ. 26, Α' Δημ.) καί ἡ μητέρα ἐργάζεται σέ ἐργοστάσιο παιχνιδιῶν (σελ. 102, Α' Δημ.). Ὅποτε ἀκολουθεῖ ὁ ἐξῆς διάλογος:

— *Στόν καιρό μας οἱ γυναῖκες ετοίμαζαν τό τραπέζι, εἶπε ἡ γιαγιά.*

— *Ἄλλαξαν οἱ καιροί, γιαγιά, εἶπε χαμογελώντας ὁ παπούς.*

Μετά ἀπ' ὅλα αὐτά τά «προοδευτικά» εἶναι περίεργη ἡ ἄρνητικὴ στάση γιά τό «μηχανάκι» — πού τράκαρε μέ αὐτοκίνητο (σελ. 23, Β' Δημ.). Καί τό ἀποκλειστικό ἐνδιαφέρον γιά τό αὐτοκίνητο πού τράκαρε. Θά πρέπει, πάντως, τό αὐτοκίνητο νά ἦταν καλό, γιατί στήν ἐπόμενη σελίδα ὑπάρχει ποίημα γιά τή «Σακαράκα» πού, ἐπιτέλους, σπάσανε τά λάστιχα της κι ἔτσι ἡσύχασε ἡ γειτονιά!...

Καί λίγα λόγια γιά τήν εἰκονογράφηση. Στό Ἀναγνωστικό τῆς Β' Δημοτικῆς, χωρίς νά εἶναι ἡ κατάλληλη, εἶναι τουλάχιστον καλόγουστη. Ἐνῶ στό Ἀναγνωστικό τῆς Α' Δημοτικῆς εἶναι κακόγουστη. Πότε θά ξεφύγουμε ἀπό τήν «παιδιάστικη» ζωγραφική;

Μερικές μόνο φευγαλέες παρατηρήσεις... Γιατί γιά τό γενικότερο πρόβλημα τοῦ σχεδιασμοῦ ἐνός σχολικοῦ βιβλίου καλύτερα νά μή μιλάμε.

Τάσος Ἀνθουλιᾶς

«Τό μάθημα παιγνίδι μέ κομπιούτερ. Πετυχαίνει τό πείραμα καί στήν Ἑλλάδα. Διδάσκονται μαθηματικὴ καί συντακτικὸ».

Ἐλευθεροτυπία, 21.11.83»

Πράγματι. Ἐκεῖνο πού λείπει ἀπό τήν ἐκπαίδευση εἶναι οἱ μικροϋπολογιστές. Οἱ μεγάλοι προοπτικὲς πού ἀνοίγονται μέσω τοῦ πενταετοῦς προγράμματος ἐπισημονικῆς ἀνασυγκρότησης τῆς χώρας, μέ τήν ἀνάπτυξη τεχνολογιῶν αἰχμῆς, ὅπως ἡ μικροηλεκτρονική, ἡ πληροφορική, ἡ βιοτεχνολογία, δέν μπορεῖ παρά νά συνοδεύονται ἀπό τήν (πειραματικὴ κατ' ἀνάγκη) εἰσαγωγή τῶν μικροϋπολογιστῶν στά δημοτικὰ σχολεῖα καί στά γυμνάσια, γιά νά γίνουν μελλοντικά ἓνα ἀπό τά κυρίαρχα, ἂν ὄχι τό κυρίαρχο μέσο ἐποπτικῆς διδασκαλίας.

Οἱ πειραματικὲς κατ' ἀρχὴν ἐφαρμογές σέ γυμνάσια τῆς χώρας συμβαδίζουν μέ τίς βλέψεις τῶν μανδρινῶν τοῦ ὑπουργείου Παιδείας καί τῶν τεχνοκρατῶν τοῦ ὑπουργείου Ἐρευνας καί Τεχνολογίας γιά καθολικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου. Μέ τό ἐπιχειρημα τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς ἐκπαίδευσης, γιά νά συμπορευτεῖ μέ τήν ἠλεκτρονικὴ ἐποχὴ μας, ὁ μικροϋπολογιστὴς θεωρεῖται τό ἐργαλεῖο πού θά κεντρίσει τήν περιέργεια τοῦ μαθητῆ, θά ἀναπτύξει τήν κριτικὴ σκέψη, θά τόν ὀδηγήσει νά ἀνακαλύψει μόνος του καί ἐνεργητικὰ τή γνώση, ἐλαχιστοποιώντας τό χρόνο ἐκμάθησης· καί ὅλα αὐτά μέ τή διαδικασία ἐνός παιγνιδιοῦ.

Ὁ μαθητὴς - ὑποκείμενο ἀναπτύσσει μέ τό ἄψυχο ἀντικείμενο-μικροϋπολογιστὴ μίαν ἀποκλειστικὴ σχέση πού καλλιεργεῖ τήν ἀτομικότητα καί τήν ἀποξένωση, καί μεταφέρει στήν αἴθουσα διδασκαλίας τό γνώριμο κλίμα τῶν αἰθουσῶν ἠλεκτρονικῶν παιγνιδιῶν. Ἐκεῖ ἡ σκέψη καί τά ἀντανακλαστικά προσηλωμένα στήν ὀθόνη συλλέγουν βαθμούς ἐπιτυχίας, ἐδῶ ἀποξενωμένος ἀπὸ τό φυσικό περιβάλλον ἀναζητᾷ ἀπαντήσεις καί λύσεις πού μποροῦν νά βρεθοῦν μέ τήν παρατήρηση καί τό πείραμα, στό ἐργαστήριο ἢ τῆ φύση.

Ἡ ἐξέταση τῶν αἰτίων καί τῶν φυσικῶν διεργασιῶν, ἡ φυσικὴ νομοτέλεια πού διέπει τήν ἀέναη κίνηση τοῦ κόσμου, ἡ μέτρηση καί ὁ ὑπολογισμὸς μεγεθῶν, μετατρέπονται σέ ἀναζήτηση τοῦ κατάλληλου προγράμματος καί στήν πίεση τοῦ πλήκτρού πού θά ἀναπαραστήσει τήν ἐξέλιξη τοῦ φαινομένου στήν ὀθόνη. Ἡ προσέγγιση τῶν θεμάτων μέ τὴ δημιουργία ὁμάδων δουλειᾶς, ὅπου ὁ μαθητὴς παρεμβαίνει, συνεισφέρει, αὐτενεργεῖ, ἀνατρέπει, ἐπιβάλλει, χρησιμοποιώντας τὴ διορατικότητα καί τήν κριτικὴ σκέψη, τό λόγο καί τὴ φαντασία, τό αὐθόρμητο καί τό συναισθημα, μετατρέπεται σέ μιά προ-

καθορισμένη λειτουργία ὅπου οἱ δυνατότητες παρέμβασης εἶναι ἐλάχιστες.

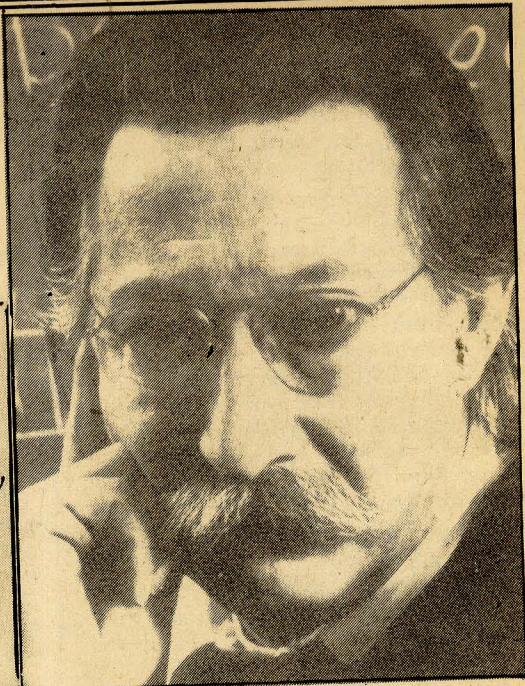
Ἀλλὰ ἐθελουφλοῦν ὅσοι πιστεύουν ὅτι οἱ μικροϋπολογιστὲς διεγείρουν τήν περιέργεια τῶν δωδεκάχρονων καί δεκαετράχρονων μαθητῶν καί δίνουν ὠθηση στήν ἐκπαιδευτικὴ διαδικασία. Ἐθελουφλοῦν γιατί τά ἐρωτήματα καί τά προβλήματα τούτων τῶν παιδιῶν δέν προσεγγίζονται, καί βέβαια δέν λύνονται μέ τέτοιες μεθόδους, στό βαθμὸ πού τό σχολεῖο ἀναπαράγει τόν κυρίαρχο ρόλο του καί λειτουργεῖ σάν σχολεῖο - φυλακὴ.

Ὅταν θά μιλάμε γιά ἀνοικτὸ σχολεῖο, γιά κατάργηση τῆς ἔδρας καί τοῦ πίνακα, ὅταν ὁ καθηγητὴς δέν θά περιφέρεται μέ τό βαθμολόγιο σάν δαμόκλεια σπάθη, ὅταν ἡ μάθηση γίνεαι παιγνίδι τῆς σχολικῆς κοινότητας, τότε ἄς χρησιμοποιήσουμε μικροϋπολογιστὲς στά σχολεῖα. Εἰδᾶλλως, ἐμμεσα δημιουργοῦνται ἐκείνοι οἱ ἰδεολογικοὶ ὄροι ἀπεμπόλησης κυρίαρχων δικαιωμάτων, ὅπως ἡ ἐλευθερία ἐκφράσεως καί ἐπιλογῆς, καί κατεθύνουν τήν εὐάλωτη νεανικὴ σκέψη στήν ἐνσωμάτωση καί τὴν ἀποδοχὴ. Ἐνσωμάτωση ὅπου οἱ πράξεις καί σκέψεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀπρόσωπες, καθορίζονται ἀπὸ τίς ρουτίνες καί ὑπορουτίνες τῶν «ειδικῶν» καί ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νά ἀντιδράσει περιμένοντας τό ἐφιαλτικὸ 1984 τοῦ Ὀργουελ.

Βασίλης Παππᾶς

Ζόζεφ Βεινζενμπάουμ: «Ο υπολογιστής στο σχολείο; Μιά άστειότητα»

Ο Ζόζεφ Βεινζενμπάουμ είναι καθηγητής της «έπιστήμης των υπολογιστών» (computer science) στο Τεχνολογικό Ίνστιτούτο της Μασαχουσέτης (MIT) και ένας από τους πάπες της πληροφορικής. Αυτός επινόησε το περίφημο πρόγραμμα Eliza τό όποιο, για πρώτη φορά, επέτρεψε στον υπολογιστή νά άνοιξει διάλογο μέ τους ανθρώπους. Σέ μία συνέντευξη πού έδωσε στον *Nouvel Observateur*, στον δημοσιογράφο του Φράνς - Όλιβιέ Ζιέσμπερτ εξηγεί γιατί αυτό πού ό ίδιος όνομάζει μόδα του υπολογιστή δέν τόν πείθει καθόλου.

Nouvel Observateur: Οί υπολογιστές φτάνουν πλέον παντού — στά γραφεία, στά σχολεία, στά σπίτια. Καί έσείς δέν είστε ευχαριστημένος. Όμως αυτό θά έπρεπε νά σάς ένθουσιάζει, έτσι δέν είναι;

Ζόζεφ Βεινζενμπάουμ: Έγώ είμαι έπιστήμονας, δέν είμαι έμπορος υπολογιστών. Τό μόνο πού εύχομαι είναι νά χρησιμοποιηθεί σωστά ή τεχνολογία στην άνάπτυξη τής όποιας συνέβαλα. Καί αυτό δέν συμβαίνει κατά κανένα τρόπο.

N.O.: Σέ τί συγκεκριμένα αναφέρεστε;

Z.B.: Αναφέρομαι στή μόδα πού θέλει τόν υπολογιστή στό σχολείο ή στό σπίτι καί ή όποία κάνει θραύση στις ΗΠΑ όπως καί στην Άγγλία ή τή Γαλλία. Έφευρέθηκε ένα καινούριο σχολικό δεινό. Ό πληροφορικός αναλαβητισμός. Τό μέλλον, μάς έπαναλαμβάνουν, δέν θά άνηκει παρά σέ όσους είναι έξοικειωμένοι μέ τους υπολογιστές. Τι άστειο! Αυτό μου θυμίζει τήν παλιά μόδα μέ τίς έγκυκλοπαιδείες. «Άν αγοράσετε μία έγκυκλοπαίδεια, τό παιδί σας θά έχει καλούς βαθμούς καί θά πετύχει στή ζωή». Όπότε οί γονείς υπάκουσαν. Καί ή έγκυκλοπαίδεια έμεινε γιά πάντα στό ράφι τής βιβλιοθήκης. Κατόπιν ήρθε τό πάθος γιά τήν τηλεόραση, τό άλλο αυτό «έκπαιδευτικό» έργαλείο. Χάρη σ' αυτήν τά παιδιά δέν έκαναν πιά φασαρία. Καί βγήκε τό συμπέρασμα ότι ή τηλεόραση τά μαθαίνει καλούς τρόπους.

N.O.: Δέν ισχυρίζεστε, βέβαια, ότι μπορεί νά συγκριθεί ή τηλεόραση, πού κάνει τους ανθρώπους παθητικούς, μέ τόν υπολογιστή, πού αναπτύσσει τή δημιουργικότητα;

Z.B.: Νά ένας άκόμη μύθος. Στην τηλεόραση, τό παιδί βλέπει παθητικά τόν άεροπόρο νά κατάρριπτε ένα έχθρικό άεροπλάνο. Σ' ένα παιχνιδί βίντεο άεροπόρος είναι αυτό τό ίδιο. Καί στις δύο περιπτώσεις τό παιδί ζει μέσα σ' έναν άφηρημένο κόσμο όπου όλες οί πράξεις είναι ισοδύναμες γιατί δέν έχουν καμία συνέπεια. Όσο γιά τόν υπολογιστή, αυτός νομίζω ότι μειώνει τή δημιουργικότητα τών παιδιών. Γιατί ό υπολογιστής προγραμματίζει

τά παιδιά καί όχι τό αντίστροφο. Ό υπολογιστής τους υπαγορεύει νά κάνουν αυτό ή εκείνο. Πριν λίγες μέρες, σέ μία έκπομπή στην τηλεόραση, ό συνάδελφός μου Seymour Papert έξηγούσε πώς αυτός προσέγγισε τό ζήτημα μέ ριζικά διαφορετικό τρόπο: κατά τό σύστημά του ήταν τά ίδια τά παιδιά πού προγραμματίζουν τόν υπολογιστή. Καί πρόβαλε μία ταινία γιά νά δείξει τί έννοούσε. Είδαμε εκεί παιδιά νά δουλεύουν μέ υπολογιστή, στή Σενεγάλη, στή Σκοτία καί στό Τέξας. Καί, σάν από σύμπτωση, σχεδιάζανε άκριβώς τό ίδιο πράγμα στον υπολογιστή τους: ένα λουλούδι φτιαγμένο μέ τετράγωνα πού συναρμόζονταν τό ένα μέ τό άλλο. Δέν είναι περίεργο; Η ιδέα δέν προήλθε από τά ίδια τά παιδιά αλλά από τόν καθηγητή τους.

N.O.: Δέν νομίζετε ώστόσο ότι ή χρησιμοποίηση του υπολογιστή επιτρέπει νά ένισχυθεί ή ικανότητα του παιδιού νά λύνει προβλήματα;

Z.B.: Άν αυτό ήταν άλήθεια, οί καθηγητές τής έπιστήμης των υπολογιστών στις ΗΠΑ θά ζούσαν καλύτερα από τόν υπόλοιπο πληθυσμό. Θα ήταν πίο εύτυχημένοι στό σπίτι τους. Θα κέρδιζαν περισσότερα χρήματα στό χρηματιστήριο. Καί ξέρετε πολύ καλά πώς αυτό δέν συμβαίνει. Στην πραγματικότητα, μέ τόν υπολογιστή έπαναλαμβάνεται ή παλιά ιστορία πού έλεγε ότι τά λατινικά χρειάζονταν γιά νά «προετοιμάσουν τό μυαλό» νά αντιμετώπισει τά έπιστημονικά ζητήματα. Πρόσφατα έγινε ένα πείραμα. Μιά ομάδα παιδιών έμαθε γεωμετρία μέ υπολογιστή. Μιά άλλη ομάδα χωρίς υπολογιστή. Υστερα από έξι μήνες έγινε ό έλεγχος καί ζήτησαν από τά παιδιά, άνάμεσα σέ άλλα, νά κατασκευάσουν μία όρθή γωνία χρησιμοποιώντας διαβήτη. Τά παιδιά πού είχαν μάθει γεωμετρία μέ υπολογιστή δέν τό κατάφεραν.

N.O.: Φτάνετε μέχρι τό σημείο νά άρνεύστε ότι ή πληροφορική επανάσταση θά αύξησει τίς άνισότητες άνάμεσα σέ αυτούς πού κατέχουν τή γνώση καί στους υπόλοιπους;

Z.B.: Άν υποχρεώνατε όλους τους σπουδαστές του MIT νά περάσουν από μία εξέταση κολύμβησης, θά παρατηρούσατε, μετά από μερικά χρόνια, ότι οί μεγαλοβιομήχανοι είναι συχνά καί καλοί κολυμβητές. Καί οί στατιστικές γρήγορα θά άναδείκνυαν μία σχέση αίτιας - αποτελέσματος άνάμεσα στην κολύμβηση καί στην επαγγελματική έπιτυχία. Τό ίδιο πράγμα κινδυνεύει νά συμβεί αύριο μέ τήν πληροφορική. Σήμερα τά παιδιά των πλουσιών εγκαθίστανται μπροστά στους υπολογιστές. Όταν διαπιστώσουμε ότι τά παιδιά αυτά πετυχαίνουν καλύτερα από τά άλλα, θά πούμε ότι αυτό όφείλεται στον υπολογιστή. Καί όμως όχι. Αυτό θά όφείλεται στό χρήμα. Τά παιδιά αυτά είχαν ξεκινώντας όλες τίς εύκολίες. Άν θέλουμε νά ελαττώσουμε τίς άνισότητες, ή λύση δέν είναι νά δώσουμε υπολογιστές στους φτωχούς αλλά νά δώσουμε περισσότερες ύποτροφίες.

N.O.: Δέν θά μάς πείτε, βέβαια, ότι στην αύριανή κοινωνία θά ζούμε χωρίς υπολογιστές...

Z.B.: Γνωρίζετε πώς λειτουργεί τό τηλεφωνο ή τό ψυγείο; Όχι. Καί ώστόσο τά χρησιμοποιείτε καθημερινά. Αύριο, όταν θά χρησιμοποιείτε τόν υπολογιστή ή τή μηχανή πού έπεξεργάζεται κείμενα, δέν θά ξέρετε επίσης πώς λειτουργεί. Θα φτάνει νά πατήσετε τό κουμπί.

N.O.: Νομίζετε λοιπόν πώς ή Γαλλία κάνει λάθος προσπαθώντας νά κάνει τους υπολογιστές κτήμα όλου του κόσμου;

Z.B.: Η έπιστήμη είναι έληρημένη. Η έπιστήμη των υπολογιστών άκόμη περισσότερο. Καί ό πειρασμός νά στείλουμε υπολογιστές εκεί πού υπάρχουν προβλήματα είναι συχνά μεγάλος. Ό τρίτος κόσμος πεινά. Άρα πρέπει νά τόν γεμίσουμε υπολογιστές. Τό σχολείο βρίσκεται σέ κρίση. Άρα εγκαθιστούμε υπολογιστές. Αυτό διασκεδάζει τά παιδιά γιά ένα διάστημα. Άλλά αυτό δέν λύνει κανένα πρόβλημα. Άν έχετε σκαλοκοιδητίδα δέν γίνεστε καλά παίρνοντας άσπιρίνη.

«'Ανωτεροποίηση» τῶν ιδιωτικῶν Ὁδείων καί «κατωτατοποίηση» τῆς μουσικῆς παιδείας

Τίς τελευταῖες μέρες συζητεῖται εὐρύτατα τό πρόβλημα τῆς μουσικῆς παιδείας στή χώρα μας, μέ ἀφορμή τό νομοσχέδιο πού συντάχθηκε ἀπό εἰδική ἐπιτροπή τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν γιά τήν «ὀργάνωση καί λειτουργία ἀνωτέρων δημοσίων καί ιδιωτικῶν σχολῶν μουσικῆς ἐκπαίδευσης». Τό σ.ν. «λύνει» περίπου ὅλα τά προβλήματα μέ τήν «ἀνωτεροποίηση» ὄλων τῶν ιδιωτικῶν μουσικῶν Ὁδείων. Ἄμνηχανία ψάλτου, βῆξ.

Ἡ συζήτηση αὐτή ἔχει μεγάλη δόση μαύρου χιούμορ, ἂν σκεφτεῖ κανεὶς τήν πλήρη ἀνυπαρξία πολιτικῆς γιά τή μουσική στήν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καί τήν πλήρη ἐλαφρότητα καί ἐπιπολαιότητα μέ τήν ὁποία ἀσκεῖται ἀπό «μουσικές ἐπιτροπές» τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ. Ἡ σημερινή κατάσταση τῆς πολιτικῆς αὐτῆς χαρακτηρίζεται ἀπό πλήρη σύγχυση ἀρμοδιοτήτων καί πολιτικῶν τῶν «ἀρμοδιῶν» φορέων, ἀπό ἀγνοια τῶν στοιχειωδῶν προβλημάτων ὀργάνωσης τῆς μουσικῆς παιδείας καί τῆς πραγματικότητας τῆς μουσικῆς ζωῆς καί συνεπῶς ἀπό ἀνικανότητα, ἔστω καί γιά τίς ἀπλούστερες ρυθμίσεις. Ἔτσι:

● Ὁ πρωθυπουργός, τό ὑπουργεῖο Παιδείας καί τό Ἐθνικό Συμβούλιο Ἀνώτατης Παιδείας ἐξαγγέλλουν τήν ἴδρυση μουσικολογικῶν καί μουσικῶν Τμημάτων ἐπιπέδου ἀνώτατης παιδείας στό Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης καί (στό ὑπό ἴδρυση) Κέρκυρας. Ἡ ἐξαγγελία αὐτή προδίδει ἐπιπολαιότητα στό πεδίο προγραμματισμοῦ ἀφοῦ δέν μεριμνᾷ καί γιά τήν ἴδρυση ἑνός τμήματος Μουσικολογίας στήν Ἀθήνα πού, εἴτε τό θέλουμε εἴτε ὄχι, εἶναι τό κέντρο τῆς μουσικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Ἐξάλλου, ἡ ἐξαγγελία προδίδει πλήρη ἀγνοια γιά τό τί πραγματικά σημαίνει ἕνα μουσικό Τμήμα ἐπιπέδου ἀνώτατης παιδείας. Ἴσως φαντάζονται ὅτι θά μπορεῖ νά περιέχει 6-7 μέλη ΔΕΠ (διδασκτικῶν καί ἐρευνητικῶν προσωπικῶν). Ἄγνοοῦν ὅτι ἕνα τέτοιο Τμήμα θά πρέπει νά ἀποτελεῖται ἀπό 30-40 μέλη τοῦ ΔΕΠ (καθηγητές ὀργάνων, φωνητικῆς μουσικῆς, διεύθυνσης ὀρχήστρας καί χορωδίας, θεωρητικῶν κ.λπ.). Ἡ χώρα δέν ἔχει τέτοιο Τμήμα καί οὔτε μπορεῖ νά γίνει μέ πασαλεῖματα καί τσόντες ἀλλά μόνο μέ μιά συνειδητή ἐθνική πολιτική γιά τή μουσική.

● Τό ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ προγραμματίζει μέ σχέδιο νόμου «ἀνωτεροποίηση» τῶν ιδιωτικῶν Ὁδείων, πού στήν πράξη σημαίνει παράδοση ἄνευ ὄρων τῆς μουσικῆς παιδείας στό καπιταλιστικό κέρδος ἀπό σοσιαλιστική κυβέρνηση. Προβλέπει ἀκόμα ὅτι θά μπορούν νά ἱδρυθοῦν κρατικά Ὁδεῖα, ἂν καί μέχρι σήμερα ὑπάρχει μόνο ἕνα, τό Κρατικό Ὁδεῖο Θεσσαλονίκης. Καμιά σχέση δέν

φαίνεται νά ὑπάρχει ἀνάμεσα στό ιδιωτικά Ὁδεῖα τοῦ ὑπουργείου Πολιτισμοῦ καί στό ὑπό ἴδρυση Ἀνώτατα Μουσικά Ἰδρύματα τοῦ ὑπουργείου Παιδείας. Ἀντίθετα, τά δύο ὑπουργεῖα φαίνεται νά βρίσκονται σέ ἀντιζηλία μεταξύ τους.

● Τό ὑπουργεῖο Νέας Γενιάς, ἀπό τήν πλευρά του, προγραμματίζει συναυλίες καί ἐκδηλώσεις χωρίς συντονισμό μέ τά ἄλλα ὑπουργεῖα, χωρίς γνώση τῶν προβλημάτων τῆς μουσικῆς παιδείας καί τῆς λαϊκῆς ἐπιμόρφωσης.

● Κύκλοι τῆς μουσικῆς ζωῆς τοῦ τόπου πιέζουν τό ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ νά ἐμμεῖνει στή λύση τῆς «ἀνωτεροποίησης» προσπαθώντας νά μπλοκάρουν τήν «κατωτατοποίηση» (πού θά τοῦς ἄφηνε ἐλλείψει προσόντων ἐκτός νυμφῶνος).

● Μέ τήν ἀντίδραση παραγόντων τῆς μουσικῆς ζωῆς καί ἐπαγγελματικῶν σωματείων, τό ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ δηλώνει ὅτι τό σχέδιο νόμου δέν εἶναι παρά ἀπλή πρόταση γιά συζήτηση καί ἡ ὑλοποίησή του ἀναβάλλεται ἐπ' ἀόριστον. Ταυτόχρονα, κυκλοφοροῦν φήμες γιά ἀναδιάρθρωση ὑπουργείων, κατάργηση τῶν ὑπουργείων Πολιτισμοῦ καί Νέας Γενιάς καί συγκόλληση τμημάτων τους στό ὑπουργεῖο Παιδείας κ.λπ. Ὅποτε τό ζήτημα τῆς πολιτικῆς γιά τή μουσική ἀφήνεται ἀνοιχτό καί σκοτεινό.

Πρόκειται γιά βαριά ἀμέλεια ἢ, ἐνδεχομένως ὑπάρχει δόλος; Ἄς ἀφήσουμε νά ἐξετάσουν τό ζήτημα αὐτό οἱ μελλοντικές ἀναλύσεις τῆς ὑφῆς τῆς πασοκικῆς ἐξουσίας. Ἐμεῖς θά ἀρκεστοῦμε νά ἐπισημάνουμε ὀρισμένα πράγματα πού θά μπορούσαν νά γίνουν, ἂν ἡ κατάσταση ἦταν ἀλλιῶς, μέ βάση τήν κοινή λογική.

1) Πρέπει νά ἀντιμετωπιστεῖ μέ σοβαρότητα ἡ ἴδρυση μουσικῆς ἀκαδημίας στή χώρα μας, ἐπιπέδου ἀνώτατης παιδείας, στό ἐπίπεδο τῶν μουσικῶν Ἀκαδημιῶν ὄλων τῶν ἀναπτυγμένων χωρῶν σέ Ἀνατολή καί Δύση, μέ τόν ἀναγκαῖο βαθμό ἐξειδίκευσης μαθημάτων καί καθηγητῶν καί λειτουργική σύνδεση μέ μουσικούς θεσμούς (ὅπως ὀρχήστρες καί ὀ-

περες) σέ ἐθνικό ἐπίπεδο, τοῦς ὁποίους ὑποτίθεται ὅτι θέλουμε καί ὅτι κάποτε θά προγραμματίσουμε (θά ὑπολογίσουμε δηλαδή πού καί πόσους θέλουμε) καί τοῦς ὁποίους μόνο μιά τέτοια Ἀκαδημία θά μπορεῖ νά ἀναπαράγει.

2) Πρέπει νά δημιουργηθοῦν μουσικά σχολεῖα μέσης ἐκπαίδευσης (γυμνάσια καί λύκεια) μέ κύριο βάρος στή μουσική, ἂν θέλουμε νά δημιουργηθοῦν μακροχρόνια προϋποθέσεις γιά μιά αὐτόνομη μουσική ἀνάπτυξη στή χώρα μας.

3) Τά ὑπάρχοντα ιδιωτικά Ὁδεῖα δέν εἶναι νοητό νά μετατραποῦν σέ ἀνώτερα ἱδρύματα (ἢ μάλλον νά βαφτιστοῦν ἔτσι). Οὔτε τό ἐπίπεδό τους, οὔτε ἡ ὑποδομή τους, οὔτε τό σύστημα ἐλέγχων ἐγγυᾶται ὅτι θά ἀποκτήσουν ποιότητα πού νά ἀντιστοιχεῖ σέ ἀνώτερο ἴδρυμα. Πρέπει νά παραμείνουν ιδιωτικά ἱδρύματα πού θά ἐπιτελοῦν ποικίλες λειτουργίες (μουσικῆς ἐπιμόρφωσης, προετοιμασίας γιά μεταπήδηση στή μέση ἢ ἀνατάτη μουσική παιδεία.

4) Πρέπει νά δημιουργηθοῦν προϋποθέσεις ἐπιστημονικῆς μουσικῆς διδασκαλίας καί ἐρευνας στή χώρα μας στό πλαίσιο πανεπιστημιακῶν τομέων μουσικολογίας.

Ἐφόσον δέν ἀντιμετωπιστοῦν μέ σοβαρότητα τά προβλήματα αὐτά, φοβούμαστε ὅτι καί στό μέλλον θά ἐξακολουθοῦν νά ἀναπαράγονται τά συστήματα ὑπάνπτυξης πού ἴσχυσαν μέχρι τώρα. Οἱ καλύτερες δυνάμεις τοῦ τόπου θά ἐξακολουθοῦν νά παραγοντίζονται, νά ὑποαπασχολοῦνται, νά περιέρχονται σέ ἐξάρτηση ἀναρμοδιῶν καί νά μὴν μποροῦν νά συμβάλουν στήν ἀνάπτυξη τῆς μουσικῆς παιδείας. Ἡ, βέβαια, θά συνεχίσουν νά μεταναστεύουν.

Γιώργος Δημητρίου

ΘΕΑΤΡΟ

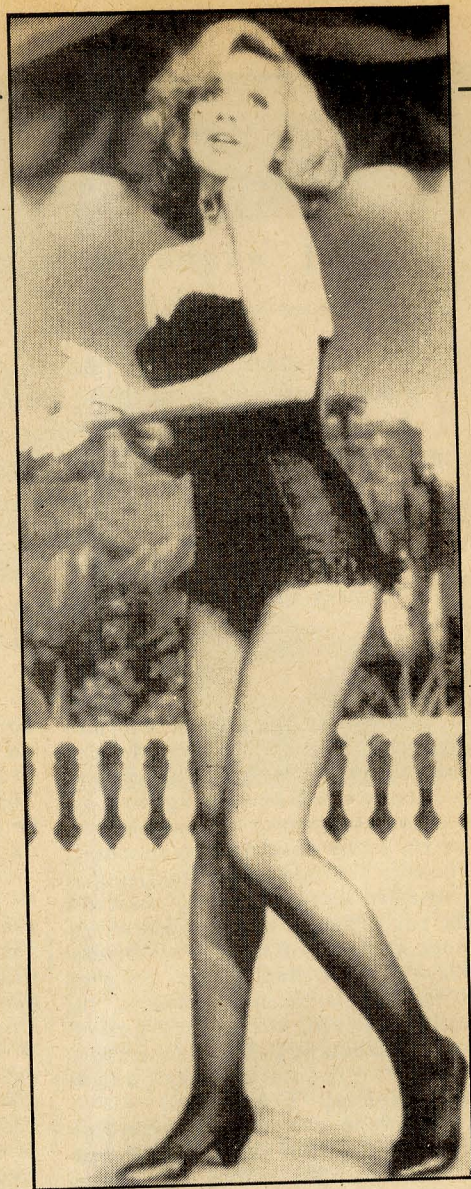
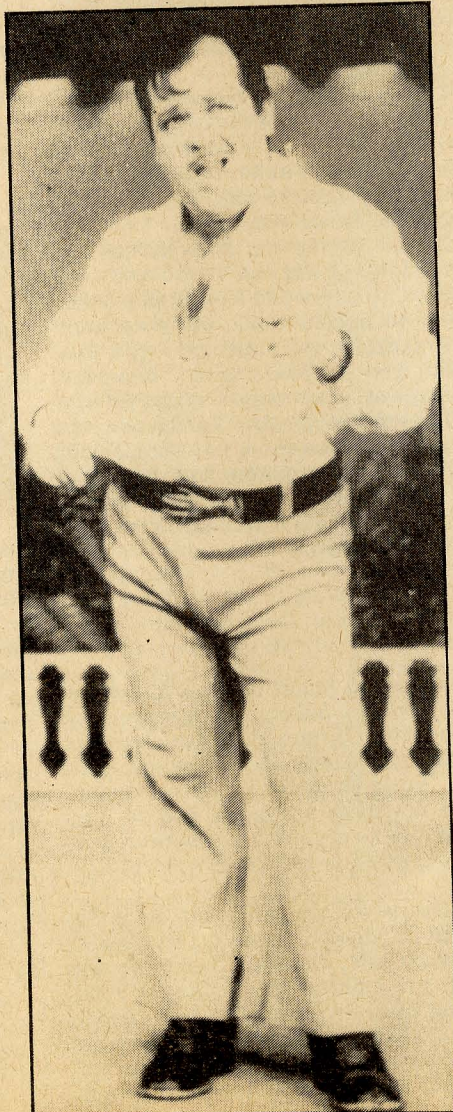
Στό μαγικό κόσμο του Νεοέλληνα

«Εμείς τουλάχιστον γελούσαμε όσο γράφαμε, όσο περιγράφαμε τό μαγικό κόσμο του Νεοέλληνα, χωρίς «μεσαιωνικά» κόμπλεξ και ιεραποστολικές φανφάρες», λένε ο Γιάννης Σανθούλης και ο Λάκης Λαζόπουλος, κειμενογράφοι της επιθεώρησης «Του ΠΑΣΟΚ τους τό χαβά» που παίζεται ήδη στο θέατρο «Βέμπο». Γελάσαμε και μεις, κι ίσως αυτό τό κείμενο νά ήταν περιττό αν πέρα από τό αποσπασματικά «καλαμπούρια», δέν αναδεικνυόταν, πιστεύουμε, μιά ενδιαφέρουσα σχέση της παράστασης μ' ό,τι αποκαλούμε ψυχαγωγία, που μās προβλημάτισε ως θεατές. Γιατί φέτος αναβιώνει στό «Βέμπο» μιά παράδοση στην όποια τό συγκεκριμένο θέατρο σημαντικά συνέβαλε τούς παρελθόντες εικοσιεπτά χειμώνες της λειτουργίας του. Ή παράδοση της ελληνικής επιθεώρησης, του θεατρικού είδους που συνιστά ταυτόχρονα ένα γεγονός τέχνης αλλά και άμεσο πολιτικό σχόλιο, ιδιαίτερα αναγκαίο σέ μιά κοινωνία αποσιώπησης των διαφορών, συγκάλυψης εϋθύνων, σοβαροφάνειας και κομπορημοσύνης των κρατούντων. Ή επιθεώρηση είναι μιά λαϊκή εκδήλωση. Απευθύνεται στό λαό αποκαλύπτοντας τή σχέση των καθημερινών του βιωμάτων μέ τις διακηρύξεις αλλά και τά «επιτεύγματα» της εξουσίας. Οί άρχοντες απομυθοποιούνται στά μέτρα των άρχομένων κι οί τελευταίοι εξυψώνονται στά ύψη της αθλιότητας των ιδώλων τους. Ό,τι άπομένει είναι αυτός ό μαγικός κόσμος του διαχρονικού Νεοέλληνα. Μαγικός όχι τόσο γιατί ή πραγματικότητα της ζωής μπλέκεται μέ τή φαντασία της σκηνικής της αναπαράστασης, αλλά γιατί στις φανταστικές της διαστάσεις αυτή ή ίδια ή ζωή ξαναγίνεται ή άθωα και τρυφερή άταξία της παιδικής ηλικίας άρχόντων και άρχομένων. Μιά καθαρτήρια επιστροφή στην έλπίδα που συντρίβει ή καθημερινή κλωτσοπατινάδα.

Στό «Βέμπο», τό συγγραφικό δίδυμο που πέρνει έδωσε τήν εξίσου επιτυχημένη «Χάιδω», μέ τή βοήθεια του Παντελή Βούλγαρη στήνουν μιά «επαγγελματική» παράσταση. Ό όρος δέν είναι αυτόνομος σέ μιά κοινωνία όπου όλοι κάνουν όλα. Τά σκηνικά, κι ιδιαίτερα τά κοστούμια του Κυριακούλη, ή μουσική του Κραουνάκη, ή χορογραφία της Χόλντεν, βοηθούν τό ταλέντο του Χρήστου Βαλαβανίδη, της Χρυσούλας Διαβάτη, του Λάκη Λαζόπουλου, της Πηνελόπης Πιτσούλη και της Ντόρας Σιμοπούλου νά λάμψουν έπ'αξία δίπλα στον βετεράνο Μίμη Φωτόπουλο.

Ήν τά «νούμερα» δέν είναι όλα πρώτης ποιότητας, ή παράσταση δέν χάνει ποτέ τό ρυθμό της και πάντως άξίζει νά ιδωθεί και μόνο για δύο - τρία άπ' αυτά, που παίρνουν άξιοματικά τή θέση τους δίπλα στον κλασικό πιά «Λάκη» που φτιαξε τό προπέρσινο καλοκαίρι, για της «Ελλάδας τό άάγγελο» του «Ελεύθερου Θεάτρου», πάλι ό Λαζόπουλος.

Μέ τις «Ξινές διακοπές», τήν «Υγιεινή διαστροφή», τις «Σοσιαλ-ληστείες» και τήν «Μπαλάντα του Σείκο», ό θεατής προσκαλείται στην θαλπωρή της οικγενειακής του ύστερίας, τήν επιπλωμένη μ' όλα τά εισαγόμενα σκεύη της καταναλωτικής του μανίας. Ή σημερινή έξουσία σατιρίζεται τόσο στό πολιτικό επίπεδο, μέ τις «Ειδήσεις - κρίσεις - ύστερίες», τον «Ύμνο του ΠΑΣΟΚ», τό «Ήν ό μή γένοιτο», όσο και στό κοινωνικό επίπεδο, δηλαδή στον τρόπο που βιώνουν έξουσιαστές και έξουσιαζόμενοι τήν κοινωνία που άλληλοσυγκροτούν. Τήν ελληνική κοινωνία, που ό,τι και νά ψηφίσει στις έπόμενες εκλογές, πάλι ΠΑΣΟΚ θά βγάλει, όπως λέγεται σέ κάποια στιγμή της παράστασης. Έδω ξεχωρίζουν ιδιαίτερα τό Ήργουελιανής έμπνευσης «Ήρθι του νομουςχέδιου ύγείας», ό γνωστός βλάχος του Λαζόπουλου στό σχιζοφρενικό «Όχι, έχεις δίκιο», και ίσως ή καλύτερη

στιγμή της βραδιάς: ό «Νικολάκης ό μικρομεσαίος». Άκριβώς σ' αυτό τό νούμερο ό Λαζόπουλος ανατρέπει πίο εϋστοχα άπό κάθε άλλη φορά τή λογική της κυρίαρχης συμπεριφοράς του Νεοέλληνα που του φταίνε όλοι κι όλα. Ναι, τό ΠΑΣΟΚ είναι άθλιο, ό σοσιαλισμός του για γέλια ή κλάματα, ό άριβισμός όρισμένων στελεχών του εκδηλος, τό πολιτικό άδιέξοδο πλήρες αλλά ή δραματική ένταση θά κορυφωθεί μόνο μέ τήν αποκάλυψη του ότι ή κραυγαλέα καταγγελία όλων άπό τον Νικολάκη τό μικρομεσαίο, κυρίως προφυλάσσει τον ίδιο από τό έρημο τοπίο της προσωπικής του εϋθύνης. Τί θά γινόμαστε χωρίς τούς βαρβάρους που έπομίζονται τήν εϋθύνη όλης της μακάριας βαρβαρότητας που κατοικεί έντός μας.

Είναι φανερό ότι αν κάτι λειτουργεί θεατρικά ακόμα στον τόπο μας, είναι ή επιθεώρηση αυτού του τύπου που ξεκίνησε από τήν παρέα του «Ελεύθερου Θεάτρου» για νά δίνει σήμερα παραστάσεις μέ ευαισθησία άπέναντι στην γλώσσα, θάρρος άπέναντι στην άλήθεια, μεράκι για τό «σανίδι» και τά «φώτα». Όλα αυτά, πιστεύουμε, κοινωνούν στό θεατή όση συγκίνηση άπέμεινε σ' έναν κόσμο που κυριαρχούν οί άγέλες των όπαδών, οί έσμοι των κολάκων και τά τρωκτικά των καρυκευμάτων της ΉΑπο Ήνατολής.

Α.Α.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Όταν τὰ φῶτα ἄναψαν στό Μέγαρο Μακεδονικῶν Σπουδῶν ἐκεῖνο τό βράδυ τοῦ Σαββάτου, τελευταία μέρα τοῦ 24ου Φεστιβάλ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου, τό κοινό — αὐτό τό κοινό μέ τίς χιλιάδες ταμπέλες, τὰ ἀκριβὰ χειροκροτήματα καί τὰ ὀργισμένα σφυρίγματα — δικαίωσε τόν μῦθο καί τή λατρεία του: εἶναι ἐκεῖ, πάντα, τόσα χρόνια γιά νά κρίνει καί νά κατακρίνει, νά παλαμακιάζεται καί νά γιουχάρει, ἀπόλυτο καί σταθερό σέ ἀξίες, μηνύματα, ἰδανικά τῆς μαύρης ἁμαρτίας καί τοῦ ἄσπρου μηνύματος (αἰώνια διχασμένο καί αἰώνια ἐνωτικό).

Τί ἦταν λοιπόν ἡ ταινία, ἐκεῖνης τῆς βραδιάς; Ἦταν «γλυκιά», ἦταν «συμμορία»; (πού ἂν προστεθοῦν κάνουν τή «γλυκιά συμμορία»;) Εἶχε κατακτήσει — κυρίως — ὅλα τὰ ἐπιθετά τῆς τρυφερότητας καί τῆς κατάρτας, αὐτό τό «κάτι» (ἡ μαγική συνταγή) πού συνδυάζει τὰ ἐτερόκλητα καί τὰ ἀντίθετα καί τροφοδοτεῖ τήν αἰώνια ἐπανασύνδεση τῆς περιβόητης καί πολυθρυλούμενης «παρέας»;

Γιατί ἀμέσως μετά, ὅταν ἡ ταινία τελείωσε, ἄρχισαν τὰ ὑπερθετικά καί τὰ μεγαλειώδη: Πορεία πρὸς τό θάνατο σύγχρονων ντεσπεράντος — ἀδιέξοδο καί ὀλοκαῦτωμα — θυσία, φιλία, ἔρωτας, ζωή καί (βεβαίως!) θάνατος — ἐπερχόμενος φασισμός — ἀντιστάσεις — περιθώριο — γοητεία — καταστροφή.

Ὅλοι λοιπόν ἐκεῖνο τό βράδυ ἐνωσαν ὄλιγον μοιραίοι, πληθωρικά ὀργισμένοι καί σφόδρα καταραμένοι. Ἡ «Γλυκιά συμμορία» τοῦ Νίκου Νικολαΐδη εἶχε φροντίσει νά σπείρει τήν κατάρα καί νά θερίσει τήν τρυφερότητα...

Διέθετε κατ' ἀρχὴν κάτι ὀραίους, ἐξυπνους καί προπαντός χαριτωμένους ἥρωες. Πού κουβαλοῦσαν τήν ἀριστερά (ἡ κυρία πού χρηματοδοτεῖ τοὺς τρομοκράτες καί, κατὰ τὰ αἰνόμενα, ὑπῆρξε γκόμενα ἀγωνιστῆ), τόν ἀντικομοφορμισμό, τή διάψευση — ὅλα τέλος πάντων τὰ («γκρινιάρικα») στερεότυπα, πού μετά τῆ βίαιη προσγείωση ἀπὸ τὴν ἀφέλεια καί τὴν εὐφορη νεότητά μας, μᾶς ἐπαναπροσδιορίζουν στὸν χῶρο (εὐρύτατο ἢ στενότατο) τῆς πόλης μας. Αὐτοὶ οἱ ἥρωες κατακτοῦν τὴ φιλία, λατρεύουν τόν τύπο μέ τὴ σπᾶιντερ «Πόρσε» πού σκοτώθηκε στὸν μεγάλο δρόμο (τόν βρήκαμε, ρε σύ Νίκο! Ὁ Τζαίμς Ντὴν εἶναι — μπράβο μας!), κλέβουν, κάνουν ἔρωτα, καρφώνουν τοὺς νεκρόφιλους ἀστούς, ἔχουν ἀπόλυτη σιγουριά ὅταν δέρνουν καί ἀπόλυτη — ἐπίσης! — σιγουριά, ὅταν ψαχουλεύουν τὰ πάθη τῆς ζωῆς.

Καί ἡ ταινία διαθέτει τό ἄλλο, μεγάλο καί ἡχηρό: τὴν κακία. πού βέβαια δέν ἔχει νά κάνει μέ τοὺς χαριτωμένους κολασμένους τῆς παρέας, ἀλλὰ μέ κείνο τόν τύπο πού τοὺς παρακολουθεῖ ἀπέξω, τὰ αὐτοκίνητα καί τὰ μηχανάκια πού πάνε κι ἔρχονται, τὴν ἀπειλή τῶν ἐκτός (πού εἶναι ἐντὸς τοῦ συστήματος — προφανῶς) γιά τοὺς ἐντὸς (πού εἶναι ἐκτός τοῦ συστήματος — καί πάλι προφανῶς). Στό τέλος, ὅταν πιά οἱ ἐκτός ἐπιτίθενται στοὺς ἐντὸς, τό κοινό πού κάτι θυμᾶται γιά τό τί ἀντιπαθέστατα πλάσματα εἶναι οἱ ἐκτός,

Ἦταν «γλυκιά», ἦταν «συμμορία»

λίγο ἔλειψε νά φωνάζει: «Τί κάνετε στά παιδιά κακοῦργο!»

Μέσα σ' αὐτὴ τὴ σύγχυση τῶν μεγαλομανῶν ἁμαρτημάτων, καί . . . — ἐξίσου — μεγαλομανοῦς ἀπελπισίας, ὁ Νικολαΐδης ἔθεσε, στὴν ὑστερική του ἐκδοχή, τό αἴτημα τῆς «κατασκευῆς» μᾶς (νεοελληνικῆς) ταινίας. Μέ κατακτημένα — ὡς ἓνα βαθμό — τὰ τερτίπια τοῦ διαφημιστικοῦ σπὸτ, τὴ «γλυκύτητα» δηλαδή τῆς σκηνοθεσίας, χαριτολογεῖ μέ τὴν ἀθροστομία τῶν προσώπων του, παιχιδίζει μέ τὰ καμωμάτα τους, κατασκευάζει — κυρίως — τὸν ἀποκλεισμό τους καί τοὺς ἀφήνει νά ὀδηγοῦνται στό θάνατο, περισσότερο γιά νά δικαιωθεῖ ὁ τσαμπουκάς τῆς ταινίας, παρά ὡς ὑστατή πράξη τοῦ δράματος. Αὐτό εἶναι ἓνα ἀκόμα νεοελληνικό φαινόμενο, πού ἐλαφρᾶ τὴ καρδιά ὑπεξαιρεῖ τὰ πιο σπαρακτικά πρόσωπα καί τὰ ὑποβιάζει στό ἐπίπεδο ἐνός καλοχτατισμένου ἀνέκδοτου, μέ μπόλικα λαμπιόνια καί φλιπεράκια καί στέρεο καί μαρμελάδες καί κινήσεις τῶν χειρῶν τοῦ Μόσχου καί μαῦρα καλσόν τοῦ ἔρωτα καί ἄσπρες κοῦκλες τοῦ πάθους καί τὰ λοιπὰ παρόμοια.

Αὐτὸς ὁ δρόμος πρὸς τό θάνατο δέν κλιμακώνεται, εἶναι ἀπλή καταγραφή ἐπεισοδίων (πάντα χαριτωμένων) καί ἡ τιμωρία τοῦ μπάτσου δέν κορυφώνει τό ἀδιέξοδο, ἀπλῶς τροφοδοτεῖ κάποιο εὐρη-

μα γιά τό τέλος τῆς ταινίας.

Καί ἐπειδὴ πολλά εἰπώθηκαν γιά «ἀμερικάνικη» σκηνοθεσία, ἄς ὑπενθυμίσουμε ἐδῶ τὴν ταινία τοῦ Ντένις Χόπερ «Οἱ ξεγραμμένοι» καί τὴν ταινία τοῦ Νικόλας Ραῖη «Ἐπαναστάτης χωρὶς αἰτία». Ἐκεῖ ἡ ἀπελπισία, ἡ μοναξιά καί ὁ θάνατος δέν ἔρχονται ἀπὸ τὸν Τάκη Μόσχο πού νομίζει ὅτι ἡ κίνηση τῶν ἐριῶν σέ διάφορες κατευθύνσεις ἀποτελεῖ τό ἄλφα καί τό ὦμα τῆς κακῆς, βλαβερῆς πράξης.

Στὴν Ἑλλάδα, πού τό ζητούμενο γιά τὸν ἑλληνικό κινηματογράφο, τό ἔτος 1983, εἶναι τό σῶμα καί ὁ λόγος τῶν ἠθοποιῶν, ἡ δικαίωση τῶν κινήσεών τους μέσα στό πλῆθος, φαίνεται πὸς πολύ σύντομα, δυστυχῶς, λησμονήθηκε ἡ «Εὐδοκία» τοῦ Ἀλέξη Δαμιανοῦ. Καί ἡ ἐπιστροφή (γιατί τό ἔργο τό ἔχουμε ξαναδεῖ, μέ τὸν «Κατήφορο» τοῦ Γιάννη Δαλιανίδη) τῆς «Γλυκιάς συμμορίας» τροφοδοτεῖ ἀπλῶς τὴν ψευδῶνυμη εὐφορία μας γιά τὴ δύναμη τοῦ εὐφυολογήματος. Καί βεβαίως, ἡ πάντα ἀφελέστατη καί ἠθικολογοφοβούμενη κριτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Φεστιβάλ, δέν ἔδωσε στὴ «Γλυκιά συμμορία» κάτι ἀπὸ τὰ «μεγάλα» βραβεῖα. Ὁ Νικολαΐδης ἔτσι θά εἶναι πάντα ὁ Νεοέλληνας καταραμένος σκηνοθέτης, σπαταλημένος σέ ὀργή καί τσαντίλα.

Τίποτα περισσότερο...

Γιώργος Μπράμος

ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

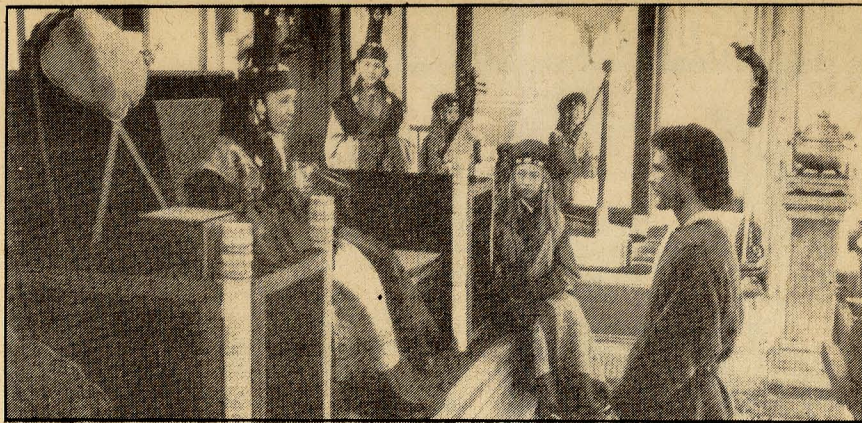
Τό τελευταίο ταξίδι του Μάρκο Πόλο

Κι ενώ η τηλεοπτική σειρά *Μάρκο Πόλο* φτάνει στο τέλος της, δέν συνέβη τό ίδιο και μέ τά έρωτήματα πού γεννήθηκαν απ' αυτήν. Καί πρώτα απ' όλα, ποιός ήταν αυτός ό Μάρκο Πόλο; Γιατί ενώ ύπήρξε (και ύπάρχει) τό βιβλίο, ύπήρξαν οί τόποι και οί μάχες, τά ταξίδια τών Βενετών εμπόρων και ή Μεγάλη Άρμενία, ό Κουμπλάι Χάν και ό Γέρος τών Βουνών, οί μύθοι της Άνατολής και οί ταρταρικοί πόλεμοι, οί Σαρακηνοί και οί Σταυροφόροι, μπορούμε νά πούμε μέ την ίδια βεβαιότητα πώς ύπήρξε και ό Μάρκο Πόλο;

Σήμερα, έπτά περίπου αιώνες μετά τά γοητευτικά και περιπετειώδη ταξίδια του, όλες οί ιστορικές μελέτες και οί κριτικές εισαγωγές στό έργο του ασχολούνται περισσότερο μ' αυτά πού είδε ή δέν είδε, μ' αυτά πού άκουσε ή δέν άκουσε, μέ τούς τόπους και τίς χώρες πού διέσχισε και λιγότερο μ' αυτόν τόν «έντιμότατο Μάρκο Πόλο». Αυτός ύπάρχει μόνο σάν κίνηση, σάν ροή, σάν ταξίδι και ποτέ σταματημένος και μόνος (άλλωστε ταξιδιώτης σταματημένος δέν σημαίνει τίποτε άλλο από πλήξη). Ύπάρχει όλο τό έξω αλλά πολύ λίγο από τό μέσα.

Φυσικά μία πρώτη άπάντηση (και ή όποία ίσως ευσταθεί) είναι ότι αυτό συμβαίνει γιατί τόν 13ο αιώνα ή αύτοβιογραφία δέν ήταν άκόμα ένα λογοτεχνικό είδος της έποχής και ό Μάρκο Πόλο, όπως είναι γνωστό ύπήρξε έξ ολοκλήρου ένα πρόσωπο της έποχής του. Άλλά οί περιπέτειες του Μάρκο περιέχουν και μία άλλη άκόμα: αυτός διηγήθηκε τίς ιστορίες του στόν Ρουσιτισέλο, έναν λαϊκό συγγραφέα συνηθισμένο νά άφηγείται γεγονότα πού αυτός ήξερε πώς ήταν ψεύτικα.

Οί περιπέτειες του Μάρκο στά χέρια του επιδέξιου Ρουσιτισέλο άποπροσωποποιήθηκαν και έγιναν παγκόσμιες μέσα από τή γραφή, χωρίς όμως νά υιοθετήσουν τίς όριοθετήσεις του πραγματικού, αλλά τήν ντελικατέσα του όνείρου (πραγματοποιούν σχεδόν και τίς δύο διεργασίες του όνείρου: συμπύκνωση και

Εικόνα από τήν τηλεοπτική σειρά *Μάρκο Πόλο*

μετάθεση). Έγιναν μία παράταση ζωής και μία μορφή έξορκισμού πού έδιωχνε τούς φόβους και τίς άγωνίες της καθημερινής ζωής.

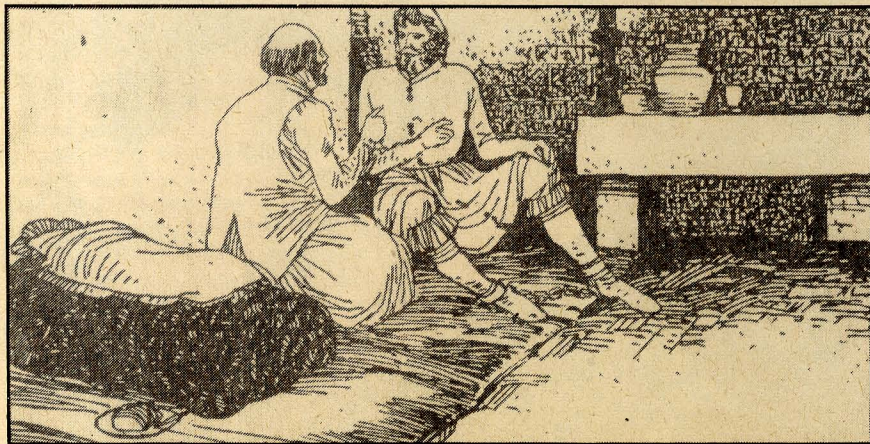
Άλλά ό Μάρκο ήταν σχεδόν τό αντίθετο του Ρουσιτισέλο. Στην πραγματικότητα αυτός δέν ήταν ούτε περιπλανώμενος, ούτε ήρωας, ούτε ταξίδεψε ώθούμενος από κάποια ύπαρξιακή άνησυχία. Άπλως είχε όρισμένους σκοπούς και άκολούθησε γιά τήν πραγματοποίησή τους όρισμένους δρόμους. Καί οί δρόμοι αυτοί είχαν ήδη διασχιστεί από πολλούς ή μάλλον είχαν σχηματιστεί γιατί άκριβώς τούς πέρασαν πολλοί, όπως λείι μία παλιά ταϊστική παροιμία. Ήταν οί δρόμοι τών μεταξωτών και του έμπορίου πού τήν έποχή του Χάν ένωναν τίς δύο μεγάλες αυτοκρατορίες. Ό Μάρκο ήταν ό 'Οδυσσεάς της έμπορικής έποποιίας και γι' αυτόν άκριβώς τό λόγο έφτασε ως τόν άλλο πόλο.

Έτσι λοιπόν τό μεγαλείο και ή άπερίσταλη γοητεία τών ταξιδιών του Μάρκο συγκατοικούν πάντοτε μέ μία δυσπιστία: Γιατί τά έπίσημα έγγραφα της έποχής δέν αναφέρουν τίποτα γι' αυτόν; (Οί Κινέζοι άγνοούσαν τόν Μάρκο όπως άγνοούσαν μέχρι και τόν 17ο αιώνα τήν ύπαρξη της Εύρώπης). Τό βιβλίο τών ταξιδιών του (*Il Milione*) είναι ένα χρονικό ή ένα παραμύθι; Καί τά δύο ή τίποτα απ' τά δύο;

Πάντως, όπως και νά 'χει τό πράγμα, αυτό δέν έχει καμία σημασία γιά μάς, γιατί ό Μάρκο παραμένει αυτό πού από μικροί ήδη ξέραμε: Παραμένει μία παρατεταμένη φαντασιακή έκρηξη, μία γοη-

τευτική άποπλάνηση και μία κατάδυση στό άπρόβλεπτο ενός μαγικού και άγνωστου κόσμου. Παραμένει ένας άνθρωπος πού συνοψίζει τή διάσταση του κόσμου σε λίγες σημειώσεις, πού στριμώχνει (και συγχρόνως πολλαπλασιάζει) σε λίγες γραμμές τό άπερίοριστο γίνεσθαι και τήν έκταση μιας ζωής, όλων τών ζωών, όλων τών ταξιδιών. Καί έτσι φτάνουμε και στό παράδοξο της γραφής: Περιπετειώδης δέν είναι μόνο ό Μάρκο αλλά και ό Ρουσιτισέλο ό όποιος διηγείται ιστορίες πού δέν πιστεύει, σε ανθρώπους πού δέν τίς πιστεύουν.

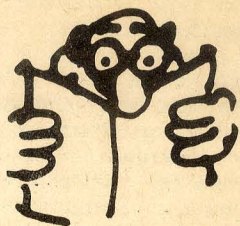
Αυτά όσον άφορά τό βιβλίο και τόν ίδιο τόν Μάρκο. Ύπάρχει όμως και ή τηλεοπτική βιογραφία του (ένα πραγματικό φίλμ *kolossal* γυρισμένο σε διάφορες χώρες της Εύρώπης, της Άσίας και της Άφρικής, στό όποίο χρησιμοποιήθηκαν περίπου 40.000 ήθοποιοί και κομπάρσοι και γιά τό όποιο ξοδεύτηκαν πάνω από 125 χιλμ. ταινίας). Καί δέν είναι οί πολλές φορές χονδροειδείς κοινοτοπίες πού έρχονται τό έπίπεδο της ιστορίας, οί συχνοί δακρυγόνοι συναισθηματισμοί ή ή εικόνα ενός Μάρκο άφελους και ένθουσιώδους φορέα ενός μοντερνιστικού ούμανισμού, εκείνα πού θά θέλαμε νά ύπογραμμίσουμε έδω (άλλωστε ή Εύρώπη δέν έχει κατορθώσει άκόμα νά δημιουργήσει ένα φίλμ *ειδικά* γιά τή μικρή όθόνη, προσαρμοσμένο στις δικές της γλώσσες και τούς δικούς της ρυθμούς). Άλλά περισσότερο τή σταθερή και σχεδόν μόνιμη τώρα πιά παρουσία στις τηλεοπτικές μας όθόνες, ενός νέου καλλιτεχνικού είδους: της *βιντεο-νουβέλας* πού συνίσταται στόν μετασχηματισμό ενός λογοτεχνικού κειμένου σε τηλεοπτική σειρά και στή μετάφρασή του σε μία (τηλε)οπτική γλώσσα. Μέ τήν τηλεοπτική μεταφορά ενός μεγάλου λογοτεχνικού έργου επιτυγχάνεται ή γρήγορη και εύληπτη *κατανάλωσή* του από ένα ευρύτερο κοινό, κάτι αντίστοιχο μέ εκείνο πού έκαναν παλιότερα τά λαϊκά μυθιστορήματα σε συνέχειες. Έτσι όμως τόν τηλεοπτικό Μάρκο Πόλο δέν θά πρέπει τώρα πιά νά ψάξουμε νά τόν βρούμε στόν συγγραφέα του βιβλίου, αλλά περισσότερο στους άναγνώστες του, ή καλύτερα στους τηλεοπτικούς άναγνώστες του. Γιά εκείνον έμεινε άκόμα ένα τελευταίο ταξίδι. Καί είναι τό ταξίδι πού κάνει αυτός (δηλαδή έμείς) μέσα από τίς τηλεοπτικές όθόνες. Άλλά αυτό είναι ήδη μία άλλη συζήτηση.

Ό Μάρκο Πόλο και ό Ρουσιτισέλο σε ένα κινέζικο κόμικ του Jiang Yun

Γιώργος Τζιρτζιλιάκης

BIBΛIO

Μέλπω Ἀξιώτη, «Μιά καταγραφή στην περιοχή της λογοτεχνίας κι άλλα κείμενα», Ἀπαντα, τόμος ΣΤ', φιλολογική επιμέλεια Μάρως Δούκα - Βασίλη Λαμπρόπουλου, Κέδρος 1983, σ. 273.

Κυκλοφόρησε ὁ ἕκτος τόμος τῶν Ἀπάντων τῆς Μέλπως Ἀξιώτη πού περιλαμβάνει κείμενα ἀπό τό 1947 ἕως καί τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1962. Ἡ ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τῆς Ἀξιώτη ἀποτελεῖ μιά πολύ σωστή πρωτοβουλία: συγγραφέας - μύθος σέ ἐποχές ἡρωϊκῶν διαθέσεων, μέ τήν ἔλευση τῶν παντοειδῶν ἀμφισβητήσεων πάνω στό κορμί τῆς αἰμάσσουσας Ἀριστερᾶς παραγκωνίστηκε, διαμέσου τῆς ἀρνητικῆς ἐτικέτας τῆς ἀδιάπτωτα στρατευμένης συγγραφέως πού κράτησε πάντα «ψηλά τή σημαία».

Μέ τήν «ἀνακάλυψη» τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ στή δεκαετία τοῦ '70 τονίστηκε ἡ πρόδρομη νεοτερική ἀπόπειρά της στήν ἀφήγηση μέ τίς Δύσκολες νύχτες καί στήν ἀνανέωση τῆς ποιητικῆς γλώσσας μέ τή Σύμπτωση. Ἡ ἔκδοση τῶν Ἀπάντων, μέ τήν εὐχρηστή κατανομή τῶν κειμένων χρονολογικά καί θεματικά καί τή φροντισμένη ἐπιμέλεια (εὐρετήρια, ἀποκατάσταση ὀρθογραφίας), ἴσως προκαλέσει ἐρεθίσματα γιά μιά πιό δίκαιη καί οὐσιαστική ἀποτίμηση τοῦ συνολικοῦ ἔργου της. Διότι, ἐάν στίς Δύσκολες νύχτες καί στό Θέλετε νά χορέψουμε Μαρία εἶναι εὐληπτή ἡ νεοτερικότητα καί ἡ δυναμική τοῦ ἐκφραστικοῦ της ὄργανου, ἄλλο τόσο — ἀλλά στούς πονηρούς καιρούς τῶν ἀκριτων «ἀπομυθοποιήσεων» ὄχι ἐξίσου αὐτονόητα — εἶναι σημαντική καί ἡ συγγραφική της δξύτητα καί ἰδιαιτερότητα

σέ κείμενα ὅπως αὐτά πού περιλαμβάνονται π.χ. στόν Γ' τόμο τῶν Ἀπάντων μέ τόν γενικό τίτλο Χρονικά: μιά ἄμση ἱστορική ἀποτύπωση γεγονότων καί συμπεριφορῶν, ἕνα εἶδος λογοτεχνικοῦ κοινωνιολογικοῦ ρεπορτάζ μέ πολύ ὑψηλή ποιότητα, στό πῶς καί τί καταγράφεται, προλαβαίνοντας ἐπαρκέστατα τό ρυθμό τῆς ροῆς τῶν πυκνῶν γεγονότων τῆς Κατοχῆς.

Ὁ ἕκτος τόμος περιέχει κείμενα γιά τή λογοτεχνία, γραμμένα στήν ἐξορία καί, ἄς μήν τό ξεχνᾶμε, προορισμένα κυρίως νά τροφοδοτήσουν τόν πολιτικό ἀγῶνα τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος τῆς μετεμφυλιοπολεμικῆς περιόδου· γι' αὐτό καί δέν μποροῦν νά διαβαστοῦν παρά μόνο σέ συνάρτηση μέ τίς πολιτικές ἰδέες καί συγκρούσεις τῶν χρόνων ἐκείνων.

Δ.Ν. Μαρωνίτης, Χωρίς ἀνεμόσκαλα, Γλώσσα καί Παιδεία, Κέδρος 1983, σ. 75.

Χωρίς ἀνεμόσκαλα, «πού τήν ξήλωσαν ὁ καιρός καί οἱ πρόην φίλοι», ἀλλά σίγουρα οἱ σημαδοῦρες δέν βούλιαξαν.

Ὁ τόμος περιέχει ὀκτώ ἐπιφυλλίδες τοῦ Βήματος, «σφαγισμένες», ὅπως τονίζει ὁ Δ.Ν. Μαρωνίτης στό προλογικό του σημείωμα, «μέ ἡμερολογιακή δξύτητα». Μιά αἰχμηρή παρουσία, ἕνα οὐσιαστικό παρόν στό κρισιμότατο πρόβλημα τῶν ἡμερῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ μας, τή γλώσσα καί τήν παιδεία. Κι ἂν ἡ ἀγοραία καί ἀμορφη γλώσσα καί ἡ προΐουσα φθορά της ἀπό τήν ἐμπλοκή στήν ἰδεολογική φόρτιση τοῦ πρώην γλωσσικοῦ ζητήματος ἔχουν ἐπισημανθεῖ κι ἀπό ἄλλους, ὁ Δ.Ν. Μαρωνίτης διατυπώνει καί ἀναδεικνύει τίς πολλές σύνθετες ὕψεις τοῦ ἴδιου γλωσσικοῦ νομίσματος· κι ἂν οἱ περισσότεροι γιά νά διαφυλάξουν τούς θησαυρούς αὐτῆς τῆς γλώσσας ὄσιμα ἐπιναφέρουν τίς καταλήξεις εἰς -εως, ὁ Δ.Ν. Μαρωνίτης, πέρα ἀπό τά ὄσα ἀφαντίστα ἀλλά μαχητικά διατυπώνει, μᾶς δίνει, καί μ' αὐτά τά ἐπικαιρικά γραπτά, τό ὑπόδειγμα τῆς φανατικῆς ἀσκησης τοῦ δημοτικοῦ λόγου.

Μαριάννα Δήτσα

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

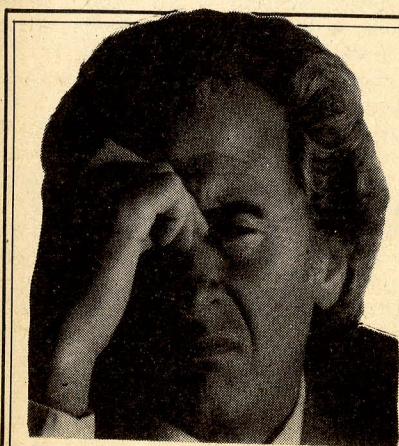
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Ἄγγελος Ἐλεφάντης, Γιώργος Καρρᾶς, Δαμιανός Παπαδημητρόπουλος

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Ἐφη Ἀβδελά, Δήμος Γεωργίου, Μαριάννα Δήτσα, Μάκης Καβουριάρης, Ντένης Καψάλης, Βάσω Κιντή, Παῦλος Κρέμος, Δημήτρης Κυρτάτας, Σταῦρος Λιβαδάς, Λεωνίδας Λουλουδης, Γρηγόρης Μανιάδης, Ἀριστείδης Μανωλάκος, Μαρίνα Μειντάνη-Παπαγιαννάκη, Μιχάλης Μοδινός, Ἀριστείδης Μπαλτάς, Παντελής Σπ. Μπουκάλας, Γιώργος Μπράμος, Ἄρης Ντάτσης, Λευτέρης Παπαγιαννάκης, Μιχάλης Παπαγιαννάκης, Γιώργος Πάσχος, Πέτρος Πιζάνιας, Ἐλένη Πορτάλιου, Νόρα Σκουτέρη, Θανάσης Σκρουμπέλος, Γιάννης Τσιώμης, Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

- Σκίτσα Χρήστου Πικριδᾶ
- Τή διόρθωση τῶν δοκιμῶν ἔκανε ὁ Παντελής Σπ. Μπουκάλας, τή σελιδοποίηση καί τό μοντάζ ἡ Μαρία Ἡσαΐα καί ἡ Ρέα Κόκοτα, τήν ἀναπαραγωγή τῶν φίλμ ἡ Χριστίνα Ἀναστασίου, τή φωτοστοιχειοθεσία ἡ Γεωργία Μπαρούδου καί ἡ Ἀλίκη Πελεκάνου
- Βοήθησαν καί ἄλλοι πολλοί, ὁ καθεῖς τό κατά δύναμιν
- Ἐκδότης, Ν. Πολίτης, Βορρᾶ 9, Ἁγία Παρασκευή
- Διαχείριση, Σπύρος Δελέγκας
- Διαφημίσεις, Χριστίνα Ἀναστασίου
- Διανομή, Βασίλης Κουσιμανῆς
- Ἐκτύπωση Ὀφσετ, Χαϊδεμένος ΑΕΒΕ, Λεωφ. Βουλαγμένης 429, τηλ. 99.40.997 - 99.40.944
- Φωτοστοιχειοθεσία ΠΟΛΙΤΗΣ, Κέκροπος 2, τηλ. 32.26.692

ᾠ ἔλατο, ᾠ ἔλατο

Τί θεία εἰκόνα, νά χουζουρεύετε πλάϊ στό χριστουγεννιάτικο δέντρο καί ξάφνου ἡ πόρτα νά χτυπά: Τάκ-τάκ! Ποιός εἶναι; Εἶμαι ὁ ταχυδρόμος καί σᾶς φέρνω δῶρο τόν Δεκαπενθήμερο Πολίτη, ἀφοῦ φίλος καί συγγενής σᾶς ἔγραψε συνδρομητή!

Μήν εἶστε ἀκοινώνητοι· χαρίστε τούτη τήν ἀνείπωτη χαρά καί στόν Ἄλλον,

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Στις «**Νέες Μορφές**» είδαμε την αξιόλογη δουλειά του γνωστού στην Αθήνα και από προηγούμενες εκθέσεις του Χέρμαν Μπλάουτ. Οί συνιστώσες του ταλέντου του παρουσιάζονται εδώ άνασυγκροτημένες, βαθύτερες και διευρυμένες ιδεολογικά. Η μεγάλη επιτυχία των παραλλαγών της θεματικής του έδω έγκειται στο ότι τό μήνυμα — ή ιστορική συνείδηση είναι άναπόφευκτα έγγενης στή σύγχρονη τέχνη — είναι οργανικά δεμένο με τό αισθητικό στοιχείο έτσι ώστε τουτό δέν χάνει την άπόλυτη άνεξαρτησία του, πράγμα βασικό στήν άληθινή τέχνη.

Ο προβληματισμός του Μπλάουτ παίρνει για άφετηρία του, ιδεολογική και αισθητική ταυτόχρονα, την Ελλάδα και την πολιτιστική κρίση συνείδησης που περνά: ο παραδοσιακός της κόσμος άπέναντι στήν είσβολή του έκσυγχρονισμού. Σάν καλλιτέχνης που είναι, ο Μπλάουτ έπιλέγει για τόν συμβολισμό της έγκατάλειψης του παραδοσιακού τού άρχιτεκτονικό στοιχείο (έρειπιωμένα λαϊκά σπίτια). Γύρω άπό τόν ιδεολογικό αυτό άξονα κινούνται έναλλακτικά διάφορες προβληματικές δυνατότητες, αισθητικές (κυρίως), κοινωνικές, πολιτισμικές, όντολογικές κτλ.

Στό πολλαπλό δίλημμα του σημερινού ανθρώπου, μοντερνισμός ή παραδοσιακή κουλτούρα, τεχνολογία ή πνευματικότητα, ο Μπλάουτ άπαντά με τόν διαλεκτικό άνθρωπισμό της γερμανικής ιδεαλιστικής παράδοσης, που κλασική του διατύπωση είναι τό θεωρητικό έργο του Σίλερ για τή λειτουργία και τή φύση της τέχνης μέσα στήν κοινωνία. Η ούσία των πραγμάτων, μάς λέει, συνίσταται σε μία διαρκή ένταση άνάμεσα στις αντίθεσεις παρελθόν — παρόν, άτομικό — γενικό, πνεύμα — ύλη, άνθρωπισμός — τεχνικός πολιτισμός, έλευθερία — άναγκαιότητα. "Αν οί αντίθεσεις αυτές κατορθώσουν να έναρμονιστούν, τότε και ο πολιτισμός μας θα βρεί τήν ίσορροπία του και ο άνθρωπος θα άπαλλαγεί άπό τό άγχος. Η τέχνη είναι μοναδική περίπτωση της διαλεκτικής σύνθεσης των αντίθεσεων στον κόσμο των φαινομένων. Στή μεγάλη τέχνη ή μορφή και τό περιεχόμενο αίρονται σε ένα ίσορροπημένο, και γι' αυτό ώραίο, αισθητικό όλο.

Αυτή τήν αισθητική λύση-ύπόδειγμα προβάλλει ο Μπλάουτ τόσο στους πολιτιστικούς όσο και στους καθαρά αισθητικούς προβληματισμούς. Η παράδοση είναι μία ζωντανή διαδικασία όπου τό παλιό ξαναζει μέσω του καινούριου άνανεωμένο. Τά θετικά στοιχεία του (ένα όμορφο παράθυρο, μία κομψή σιδεριά, μία γλάστρα) μπορεί να σνηρηθούν, δηλαδή να ζευγαρωθούν διαλεκτικά με τό δελεαστικό καινούριο. Τό συνταίριασμα του ρεαλισμού με τήν άφαιρετική αισθητική στά έργα του Μπλάουτ είναι έμπρα-

κτη άπόδειξη της δυνατότητας συνύπαρξης των αντίθεσεων. Ακόμα και ο σουρεαλισμός της προηγούμενης δουλειάς του καλλιτέχνη, παρόλο που ξεπεράστηκε σάν κυρίαρχο όργανωτικό πνεύμα των έργων του, επιβιώνει έντεχνα σε μερικά συμβολικά κατάλοιπα και, προπαντός, στή μυστηριώδη, όνειρική άτμόσφαιρα, πολύ έντονη σε μερικά κομμάτια. "Αλλωστε, όπως μάς λέει ο Μπρετόν, στον σουρεαλισμό «ή ζωή και ο θάνατος, τό πραγματικό και τό φανταστικό, τό μελλοντικό και τό παρελθοντικό, τό μεταδόσιμο και τό άνεκφραστο παύουν να φαίνονται άντιθετικά». Αυτό ακριβώς πέτυχε ο Μπλάουτ με τή συγκερασμένη τεχνολογική δομή του έργου του. Κυρίαρχος των τεχνικών μέσων ο καλλιτέχνης με τή λιτότητα — σχεδόν κλασική — και τό ύπαινετικό βάθος των χρωμάτων, τή θερμή ύφή των επιφανειών, τή στρουκτουραλιστική χρησιμοποίηση των χρωματικών ζωνών ως στυλοβατών των έρειπίων (κυβιστικό άγκάλιασμά τους), τή ρομαντικότερη νοσταλγική διάθεση που πλανιέται στον νεκρό και έρμητικό χώρο του περασμένου ή άλλοτριωμένου — άνάλογα με τήν έρμηνευτική διάσταση που επιλέγει καθέννας —, όλα μαζί συνεργάστηκαν στήν οικοδόμηση ενός πρωτότυπου, νέου έργου, που προδίδει γνώση και σεβασμό του παλιού και ικανότητα για όλοκληρωμένη αισθητική έκφραση.

Στή «**Συλλογή**»: Η Καλλία - Βιτάλη προσπαθεί να ένισχύσει τήν πνευματικότητα και τήν δραματιστική διάθεση των πορτρέτων της — πολύ άναμικτών χρωματικά και σχεδιαστικά — με ένα ρομαντικότερο ψευτοίμπρεσιονιστικό χρωματικό φόντο. Η έξιδανικευτική διεργασία συντελείται με άγιολογικές ύπερβολές. Τό δραματιστικό άπλανές βλέμμα των «ήρώων» της Βιτάλη άποπνέει κάτι άπό τήν άτμόσφαιρα των χριστολογικών πληθωριστικών εκφράσεων του μπαρόκ. "Εχουμε να κάνουμε με μία περίπτωση όπου ή ζωγραφική έπесе θύμα μιάς ιδεαλιστικής εθαισθησίας. Πρόκειται για χαμένη ίσορροπία πρόθεσης και έκφρασης. Και όμως ή ζωγράφος, όταν ζωγραφίζει πιο προσγειωμένα, έχει να παρουσιάσει ούσιαστικότερη δουλειά.

Στόν «**Εικαστικό Χώρο**» ο Καρυστινός μάς δίνει δυναμικά άκρυλικά με τάσεις έξπρεσιονιστικοσουρεαλιστικές. Ο καλλιτέχνης κατέχει τήν τεχνική της δουλειάς και τή ματιέρα του και άν ξεκαθαρίσει λίγο τή θέση του άπέναντι στις συγκεχυμένες επιδράσεις και τό έννοιολογικό φόρτιμα των θεμάτων του, θα άπο-

δώσει έργα γνησιότερης πρόθεσης και σαφέστερης δομής.

Στό «**Τρίτο Μάτι**» ο Άρβιλιάς ύπόσχεται πως θα ξεπεράσει τις επιδράσεις που τόν καταδυναστεύουν άκόμα. Η κονστρουκτιβιστική δυναμική των επιφανειών του κινεί τό ενδιαφέρον καθώς κυβισμός και άφαίρεση παλεύουν άναποφάσιστα και άλληλοσυμπληρωματικά με τή βοήθεια των χρωμάτων να έλευθερωθούν σε κάτι προσωπικό.

Στόν «**Ζυγό**» είχαμε δύο παρουσιάσεις όπου τό έλληνικό τοπίο δεινοπαθεί κάτω άπό τό φορτίο χρωματικών κλισέ και επιφανειακών άναβίσεων τεχνολογιών των δασκάλων των καλλιτεχνών. Μέ λύπη μας επίσης βλέπουμε τό μωσαϊκό να μετατρέπεται σε έπιπόλαιο διακοσμητικό στοιχείο. Τελευταία ο «**Ζυγός**» μάς άπογοητεύει με τις προβολές του.

Στήν «**Όρα**» είδαμε δύο αξιόλογες παρουσιάσεις, που κατά κάποιο τρόπο θα μπορούσαν να συζευχθούν ως προς τήν πρόθεση των καλλιτεχνών. Και στις δύο έξωτερικείται με διαφορετικό αισθητικό τρόπο και τεχνολογία μία κοινή άγωνία για τόν άνθρωπο και τήν κατάσταση του στήν εποχή μας. Η έπιθετικότητα της όμης περιβαλλοντικής άμεσότητας, ή άντι-αισθητική αισθητική, ο υπερρεαλιστικός ρεαλιστικός σαρκασμός και ή κριτική της POP τέχνης ήταν ή πιο πετυχημένη αισθητική λύση που ο Πασισης μπορούσε να βρεί για να έκφράσει τήν οικολογική τραγωδία του έλληνικού άστικού κέντρου. Τό μήνυμα ταυτίζεται με τόν αισθητικό φορέα σε μία διαλεκτική άρμονία. Τό περιεχόμενο μεταβάλλεται σε μορφή και ή μορφή σε περιεχόμενο. Ο καλλιτέχνης κατέχει άπόλυτα τά τεχνικά μέσα — που είναι πολύ άπαιτητικά — για τήν άπόδοση του σουρεαλιστικού αυτού ρεαλισμού.

Στήν έπάνω αίθουσα της «**Όρας**»: Η Σόνια Καλογεροπούλου, με τήν έκρηκτική πινελιά και τή λαμπερή, μεταλλική βιαιότητα των χρωμάτων της — έχουμε να κάνουμε με μία γνήσια έξπρεσιονιστική ιδιοσυγκρασία — μάς προειδοποιεί, καθώς μπαίνουμε στήν αίθουσα, ότι κι αυτή κάνει κάποια επανάσταση, ότι έχει κάποια άγωνία για τόν άνθρωπο. Οί φιγούρες που διαμορφώνονται χρωματικά πίσω άπό τή δαντική χρωματική κόλαση, είναι άρχέτυπα του συντελούμενου δράματος αλλά και δραματικά ξεπεράσματά του. Τό διαβολικό και τό άγγελικό, τό άνθρώπινο και τό άπάνθρωπο συμπλέκονται μέσα στήν πυρακτωμένη λάβα που χύνεται πάνω στις επιφάνεις και τις πιτσιλιές με τόν τρόπο ενός De Kooning ή Pollock. Η δυναμική της δουλειάς της Καλογεροπούλου συμπυκνώνεται στο έξπρεσιονιστικό χρωματικό πάθος.

Η «**Όρα**» παρουσίασε επίσης τό καινούριο έργο του μάστορη της άκουρέλας Μπαχαριάν. Η γοητεία αυτού του εί-

καστικού είδους έγκειται στην άμεσότητα της τεχνικής του και τή διάφανη, ανάλαφρη χρωματική υπόστασή του. Τό μήνυμα της άκουαρέλας είναι ή αισθητική της γοητείας και ή τεχνική της τελειότητα. Στο πλείστο τους οί άκουαρέλες του Μπαχαριάν στάθηκαν στο ύψος τών απαιτήσεων τής φύσης τους.

Η άκουαρέλα βρίσκεται στο στοιχείο της όταν προβάλλει τή φύση και προπαντός τις άτμοσφαιρικές της διαθέσεις. Η καλύτερη δουλειά του Μπαχαριάν ήταν εκείνη που πρόβαλε αυτή τήν άρχή είτε ως ένοποιητικό στοιχείο μιάς σκοπιάς τής φύσης είτε ως αυτοδύναμη έκφραση. Μερικές φορές, νομίζουμε ότι ή προβολή του «μετεωρολογικού» δυναμισμού τής τεχνικής του καλλιτέχνη οδηγούσε σε *δμορφες* ακρότητες που άνηκον μάλλον σε βόρεια τοπία ή ιδεαλιστικές ρομαντικές προβολές. Μερικές άκουαρέλες μās φέραν στο νού γιαπωνέζικα σκρίνια, τήν άτιμόσφαιρα του Φρίντριχ, τή χρήση του Μονέ ή τήν άπαράμιλλη δυναμική του μοναδικού Νόλντε.

Μέ τήν ευκαιρία τών εκθέσεων τής **Έθνικής Πνακοθήκης** (Θεόφιλος) και τού **Ζυγού** (Άστεριάδης), θά θέλαμε νά κάνουμε ένα σχόλιο γενικότερης φύσης για τήν ζωγραφική τών ναίφ. Και οί δύο καλλιτέχνες, ό λαϊκός και ό λαϊκίζων, έχουν παρουσιαστεί επανειλημμένα στην Άθήνα, και για τις ιδιομορφίες και τούς προβληματισμούς τής «άφελους» τέχνης, τόσο στη γνήσια (αυθόρμητη) αλλά και στην έπιγονική της έκφραση (του συρμού τελευταία) έχουν γραφεί κατά καιρούς πολλά, ώστε ή περιορισμένη αυτή στήλη νά μήν άσχοληθεί μαζί τους πρόχειρα. Έκείνο που θά θέλαμε άπλως νά έπισημάσουμε είναι ότι ή «τεχνοτοπία» αυτή, σε όλες της τις φάσεις, φέρνει μέσα της τά σπέρματα μιάς *δριακότητας*, αισθητικά, τεχνικά και θεματικά. Η γοητεία του παιδικού στερεΐται συνθηκότητας, πνευματικότητας και ιδεολογικών πεταγμάτων. Βέβαια στην περίπτωση του Θεόφιλου, και γενικά τής λαϊκής τέχνης, ή δουλειά κρίνεται γι' αυτό που είναι, γι' αυτό που ή στατική στο πλείστο της *παράδοση* επιτρέπει (μολονότι είναι άναμφισβήτητο ότι και στην περίπτωση του Θεόφιλου δέν έλειψαν στη γέννηση του έργου του οί ιστορικοί και οί έξωγενείς καθορισμοί αλλά και οί μετασχηματισμοί που επέβαλε ή εκ τών υστέρων ζητησή τους άπό όρισμένες άστικές και μικροαστικές ομάδες «φιλότεχνων»). Στην περίπτωση όμως του Άστεριάδη, ό ειδικός πρέπει νά θέσει όρισμένα έρωτήματα, νά ανατάμει τήν «άφέλειά» του, νά αξιολογήσει τήν παραγωγή του σύμφωνα με κριτήρια που πηγάζουν άπό τις άπαιτήσεις γενικότερα τής έπισημης τέχνης, γιατί ναι μόν ή πρόθεση είναι «λαϊκίζουσα» αλλά ή γνωστική, τεχνική και αισθητική ύποδομή, όσο και νά άπορρίπτεται, άνήκει στο χώρο του έπαγγελματία ζωγράφου. Έργα που προβάλλονται άπό τό χρηματιστήριο τής αγοράς τέχνης με τέτοιες αξιώσεις θά έπρεπε νά δικαιώνονται ποιοτικά. Η αντίσταση στα παραδοσιακά άκαδημαϊκά κεκτημένα, αλλά παράλληλα και στο βίαιο κύμα του διεθνούς μοντερνισμού, ή έπιβολή δηλαδή στή ζω-

γραφική επιφάνεια τής παιδικής σχεδόν ιεράρχησης τής πραγματικότητας, ό *προμελετημένος* και *καλομελετημένος* ιδιόρρυθμος ρεαλισμός τών «άφελών» μās οδηγούν στο έρώτημα: κατά πόσον οί έντεχνες αυτές «παιδικότητες» και ή *μίμηση* του λαϊκού τρόπου — που έδω μετατρέπεται σε στίλ — είναι δυνατότητα καμουφλαρισμένη περίτεχνα με στοιχεία άδυναμίας αυτοδεσμευτικής (κάτι που δέν θά τό επέτρεπε τό ένστικτο του μεγάλου καλλιτέχνη) ή άν πρόκειται για μανιέρα που κριτικά καλύπτει άδυναμίες και όρια. Έκείνο που θέλουμε νά παρατηρήσουμε έδω — και άς μή νομιστεί ότι άσκουμε καταδικαστική κριτική — είναι ότι ύπάρχει μιά άσυνέπεια ανάμεσα στην άμετρη προβολή και τή συνακόλουθη οικονομική άποτίμηση τέτοιων έργων και τήν ποιοτική στάθμη του προβαλλόμενου προϊόντος. Οί παράλογες τιμές δέν μπορούν νά συσκοτίσουν τήν ουσία ούτε και δημιουργούν μεγάλους καλλιτέχνες.

Όταν μαινεις σε μιά αίθουσα έκθεσης βρίσκεσαι άντιμέτωπος σε ένα ιδεολογικό προϊόν που εκτός άπό τή χαρά τών ματιών άπαιτεί και ιδεολογική διεΐσδυση για νά εκτιμηθεί ή δουλειά που περικλείει και οί ψυχοπνευματικές διεργασίες που τή γέννησαν. «Τό άντικείμενο ξεπερνά τήν εμφάνισή του με τή γνώση του έσωτερικού κόσμου», έλεγε ό Κλέε. Ό κ. Πρέκας είχε τήν καλσύνη νά μās δια φωτίσει σχετικά με τά γενετικά βιώματά του και τόν άγωνα τής αισθητικής τους διαμόρφωσης. Οί άκουαρέλες ήταν τά πρώτα, άμεσα, τεχνικά άποτυπώματα τής όπτικής γνωριμίας με τόν κόλλο τής Έτας, όπου για προσωπικούς λόγους πήγαινε τακτικά, ώστε χάρη στή χρονική άνεση για ένάτension και διαλογισμό πάνω στο σχετικό τοπίο ανέπτυξε μέσα του μιά προσήλωσή για τό κυρίαρχο μοτίβο του τάνκερ.

Η ιδέα-πλοίο ύπάρχει στις άκουαρέλες σε έμβρυσική λυρική και χωρικές ιδεολογικές ευθύνες κατάσταση. Στα λάδια, όμως, που κυοφορήθηκαν σιγά σιγά, τό τάνκερ γίνεται ένα άπειλητικό σύμβολο. Άπό πλοίο μεταμορφώνεται σε έκφραση δύναμης και, δυνητικά, σε έπιάλη τής ίσορροπίας τών παγκόσμιων σχέσεων. Μέσα στα σπλάχνα του φωλιάζει ή έπικίνδυνη χρυσογόνα και ρυπογόνα ρευστή ουσία και μιά μικρή κοινωνική ομάδα έργαζόμενων που ή σκληρή ζωή τους είναι γεμάτη έντάσεις. Η σκοτεινή και άπειλητική αυτή διάσταση του μοτίβου που στις άκουαρέλες άρμενίζει άμέριμνα οδηγώσε τόν Πρέκα νά τό προσώθει με τεχνική τολμηρότητα στο προσκήνιο. Τό Μόμπυ Ντίκ του προβάλλεται μονοπωλιακά στο όπτικό μας πεδίο, χωρίς όμως νά έπηρεαστεί ή δομική ίσορροπία τών έργων. Η ιερόρρυθμη ιεράρχηση άντικειμένου και περιβάλλοντος χώρου είναι πειστική γιατί συνοδεύεται άπό μιάν άριστοτεχνική λειτουργική διάταξη τών χρωματικών όγκων, του φωτός που δέν φωτίζει, αλλά τέμνει, άναγλυφοποιεί, ευαισθητοποιεί ή και καμουφλάρει σάν κίαρο όσκοδρο τις επιφάνειες και τούς τολμηρούς όγκους.

Οί ύποβλητικές άντιθέσεις τών χρωμάτων, ή ζοφερή όμορφιά τών σκιερών τών τών βαθιών λαδερών νερών στή βάση τών όγκων (που θά μπορούσαν νά άποτελέσουν αυτόνομη χρωματική επιφάνεια), οί πλαστικές λύσεις και τά ποικίλα εύρηματα δόμησης γοητεύουν τόν θεατή με τήν πολυσήμαντη παρουσία τους. Ό Πρέκας δέν ενδιαφέρεται νά «άνήκει» σε σχολή, κάτι που τό δείχνει ή δουλειά του, που είναι καθαρή ζωγραφική αλλά και πίστη, έστω συνετα άφαιρετική, στο άντικείμενο. Δέν είναι συμβιβασμός, αλλά άναγνώριση τής διαλεκτικής άνάγκης για έξισορρόπηση τών συνιστωσών τής ζωγραφικής.

Στό έργο του τά χρώματα μορφολογούν τό άντικείμενο, τό άντικείμενο δέν ύπαγορεύει περιγραφικά τά χρώματα. Ό συμβιβασμός είναι όργανικός, δέν είναι έπιταγή μιάς σχολής, μιάς τάσης.

Η σύγχρονη τέχνη είναι ένα άντικείμενο που άγωνιά, μās λέει ό μεγάλος κριτικός τής τέχνης Η. Rosenberg. Κάθε έπίσκεψη σε μιά έκθεση έπαληθεύει τόν άφοριστικό αυτόν χαρακτηρισμό τής δουλειάς που έγινε στον εικαστικό χώρο άπό τή μεταπολεμική περίοδο και έπειτα. Στην ουσία, ή μηδενιστική διάθεση τών δημιουργών άπέναντι στο άντικείμενο (εικόνα, μορφή) είναι ψυχολογική απόδραση τής άνταγωνιστικής τους στάσης άπέναντι στην κοινωνική δομή και τις πολιτισμικές διαστροφές. Η τέχνη είναι τό διαμεσολαβητικό ξεσπασμα, «θύμα», θά έλεγα, έξιλαστήριο ενός ύποκειμενικού άναβρασμού. Ό μηδενιστικός μιναλισμός ποτέ δέν έφτασε στον τέλει άφανισμό του αισθητού. Η *παράδοση*, ή ιστορική γνώση τών δσον προηγήθηκαν ζωγραφικά, διαδηλώνει, ώστόσο, τήν έπιβίωσή της με κάθε λογής «άναδύσεις» στην περισσότερο ή λιγότερο χαστική έπιφάνεια τών έργων. Ό έξπρεσιονισμός, ό άφηρημένος βασικά, επιτρέπει στην αισθητική άπόλαυση νά μπει άπό τή πίσω πόρτα, τήν άνεικονική, εκείνη που δέν φαίνεται, χάρη στην πλαστική ευελιξία του χρώματος, που ξέρει πολλά παιχνίδια, άπό τά πιο δυναμικά τών άντιθέσεων και τών διαπλοκών ως τά διακοσμητικά, *καλλιγραφικά* τών όμογενών επιφανειών. Αυτή τήν επανάσταση, ή μάλλον «φάρσα επαναστατική» τών χρωματικών χειρονομιών, τής γεμάτης ζήλο και μαστοριά έπιφάνειας, τής «άκριβολόγας» (precisionism) πρόκλησης στή χοντροκομμένη μαζική παραγωγή τής βιομηχανοποιημένης κουλτούρας (mass culture) συναντούμε πολύ συχνά τελευταία, ιδιαίτερα μεταξύ τών νέων. Θά ήθελα νά χρησιμοποιήσω τόν όρο «νεο-διακοσμητισμός», με τή θετική σημασία του όρου για τέτοιου τύπου άντι-μνημυμικά μηνύματα τέχνης και ψυχής. Η κρίση γι' αυτά πρέπει νά ναι αισθητική και όχι τόσο ιδεολογική, αν θέλει νά τά δικαιώσει γι' αυτό που είναι και γι' αυτό που προσπαθούν νά πούν. Πάντως οί νέοι προσελθόντες στή συντεχνία τών ζωγράφων πρέπει νά προσέξουν τήν παγίδα που τούς στήνει ή «μόδα» τής αντίστασης στα «στραβά» φαινόμενα που μās ζώνουν.

Ἡ φανέρωση τῶν μυστηρίων

Γιὰ ὄσους νοιάζονται γιὰ «τά τρία μυαλά τοῦ ἀνθρώπου καί τὰ ἑπτὰ τοῦ σώματος» γιὰ «τὸ Κάρμα καί τὸ Ντάρμα»· γιὰ τὴν «ἀφύπνιση τῆς Κουνταλίνης» καί «τὸ κλειδί τῆς Ἀλχημείας»· γιὰ «τὴ μετενσάρκωση, τὴ σπουδὴ τοῦ Χριστικοῦ ἑσωτερισμοῦ» καί τὰ «μεγάλα μυστήρια τῶν Ἴνκας καί τῶν Ἀζτέκων», ἰδού: Τὸ Κέν-

τρο Γνωστικῆς Ἀνθρωπολογίας (τηλ. 7216720), μέ τρία ὡς τώρα ὑποκαταστήματα, στὸ Παγκράτι, τὰ Πατήσια καί τὸν Πειραιά, ἀναλαμβάνει «νά σοῦ διδάξει ποιὸς εἶσαι, ἀπὸ ποῦ ἦρθες καί γιατί ἦρθες σ' αὐτὸ τὸν κόσμο».

Σπεύσατε διότι: α) Τὰ μαθήματα εἶναι δωρεάν καί β) «Ἡ γνωστικὴ ἀνθρωπολογία εἶναι ἡ φωτισμένη γνώση τῶν Θεῶν Μυστηρίων τῶν φυλαγμένων γιὰ μερικὸς ἐκλεκτοῦς». Καί μόνο.

Ἀριστοφάνης κομικῶς

Τὴν ἐποχὴ μας πολλοὶ τὴ λένε τραγική. Ἄλλοι τραγελαφική. Κι εἶναι καί καμπόσοι πού τὴ βλέπουν κομικὴ. Κόμικ καί σκίτσα καί γελοιογραφίες εἶναι ἡ τροφὴ μας, σέ καθημερινή, ἑβδομαδιαία ἢ μηνιαία δόση. Εἰδικὰ περιοδικὰ, εἰδικές στήλες ἐφημερίδων, εἰδικὰ βιβλία καί, βέβαια, οἱ μάστορες τοῦ εἴδους. Γιὰ ἓνα χαμόγελο — ὅτι καίγομαστε.

Οἱ Νεφέλες καί ἡ Λυσιστράτη λοιπὸν σέ κόμικ εἶναι προϊόν κατὰ φύσιν ἐρωτικῶν σχέσεων. Τὸ σήμερα μέ τὸ παλιό, ἢ εἰκόνα μέ τὸ λόγο, τὸ σκῶμμα μέ τὴν ἀποδοχή, τὸ γέλιο μέ τὸ χμ!, ὁ Ἀριστοφάνης μέ τὸν (καί δημοσιογράφου καί συγγραφέα) Τάσο Ἀποστολιδῆ καί τὸν (καί γελοιογράφου) Γιώργου Ἀκοκαλιδῆ.

Ὁ Μπόστ, προλογίζοντας τὸν Ἀνθρωπάκο τοῦ Ἀποστολιδῆ καταγγέλλει εὐθέως τὸν εὐθυμογράφο γιατί, λέει, εἶναι «παρατηρητικὸς, μέ σπάνιες ψυχολογικὲς ἰκανότητες καί πηγαῖο χιούμορ». Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά συνομολογήσουμε μέ τὸν κύριο Μέντη Μποστταντζόγλου. Οἱ διασκευασμένες-εἰκονογραφημένες κωμωδίες τοῦ Ἀριστοφάνη δίνουν ἐκείνη τὴν ἀπόλαυση πού θυμίζει τὴν ἑλληνική, *χυμώδη*, προϊστορία τῆς λέξης χιούμορ. Ὅταν οἱ Νεφέλες γίνονται μπαλούν, ὅταν ὁ Σωκράτης κι ὁ Ἀριστοφάνης τὰ πίνουν στὸ Καφέ Βυζάντιο κι ὅταν οἱ τοῖχοι τοῦ Σωκράτειου Πανεπιστημίου (υγκ' π.Χ.) θυμίζουν Χημεῖο 1979 μ.Χ., ἔ, τότε ἡ εὐθυμία δέν ἀργεῖ.

Παρατήρηση μία καί μόνῃ: Γιατί οἱ ἐκδόσεις ΑΣΕ νά μὴ διακινῶν καί ἀπὸ τὰ περίπτερα τὰ ἐνλόγωλωσουργήματα κι ὅσα ἐλπίζουμε πὼς θά ἀκολουθῆσουν;

«Γράμματα στὴν ἀγαπημένη»

Ἀπὸ τὸ '71 πάλευε ὁ Μάνος Λοῖζος νά ντύσει μέ τὴ μουσική του κάποιους στίχους τοῦ Ναζὶμ Χικμέτ, σέ ἀπόδοση Γιάννη Ρίτσου. Δώδεκα χρόνια μετὰ κι ὁ ἐπιστολέας ἔχει πιά φύγει. Ὅμως τὰ «Γράμματα» του ἦρθαν, κάπως σάν δῶρο, κάπως σάν ἀσκηση μνήμης.

Μέ τὸ πιάνο καί τὴν κιθάρα του, μέ τὴ φωνή του τρυφερή, πικρή, οἱ μελωδίες του, ἔστω κι ἂν ἢ ἐγγραφή τους ἔγινε ἀπὸ δοκιμαστικὴ κασέτα, ξαναθυμίζουν πὼς οἱ μουσικοὶ δρόμοι τοῦ Μάνου Λοῖζου εἶχαν δική τους ἱστορία, δικό τους πρόσωπο. Καί ζωή. Ἰδίως ὅταν δέν εἶναι δύσκολο νά νιώσουμε ποιά λεβεντιά χρειάζεται γιὰ νά τραγουδᾷ ἐν γνώσει στίχους σάν καὶ τούτους: «...Καὶ ξαφνικά εἶναι εὐκολο τὸ νά πεθαίνεις, καί τὸ ἴδιο εὐκολο τὸ θάνατο νά περιμένεις».

Μικρομεσαία ὀρθογραφία

Ἡ ἀνοδος τῶν μικρομεσαίων, τὸν τελευταῖο καιρὸ, θά πρέπει νά χαιρετιστεῖ, σέ ὀρισμένους τομεῖς, ὡς ἓνα ἀνακουφιστικὸ ἐπιτεύγμα· ἰδίως σέ ἐκείνους στοὺς ὁποίους ἡ ἀνακούφιση τῶν ἀνερχομένων δέν γίνεται πρόξενος θλίψης καί ἀνησυχίας. Γιατί ὑπάρχουν καί περιοχές, ὅπου ἡ ἔννοια τοῦ μικρομεσαίου δέν εἶναι δυνατόν νά τεθεῖ σέ ἐφαρμογὴ χωρὶς θλιβερά ἐπακόλουθα. Μιά τέτοια περιοχὴ εἶναι καί ὁ χῶρος τῆς τηλεοπτικῆς ὀρθογραφίας. Ἐννοοῦμε φυσικά τοὺς ἑλληνικοὺς ὑποτίτλους τῶν πάσης φύσεως ξένων ταινιῶν. Θά πρέπει νά χρειάστηκε μεγάλος κόπος καί ἐπιμονή γιὰ νά βρεθοῦν ἄνθρωποι τόσο ἀνορθογράφοι ὅσο αὐτοὶ πού ἀποτελοῦν τὴ νέα γενεὰ τῶν μεταφραστῶν τῆς ΕΡΤ (τόσο τῆς 1 ὅσο καί τῆς 2). Δέν ὑπάρχει ταινία πού νά μὴ διανθίζεται ἀπὸ πληθώρα ὀρθογραφικῶν μαργαριτῶν, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι ἀφθᾶστου σπανιότητος. Ἄν σ' αὐτοὺς προσθέσουμε καί τὰ ἀφθονὰ δακτυλογραφικὰ λάθη τῶν ὑποτίτλων, θά μπορέσουμε νά σχηματίσουμε μιά κάποια ἰδέα γιὰ τὴ γλωσσικὴ ποιότητα τῶν τηλεοπτικῶν μας μεταγλωττίσεων. Ἀλήθεια, τί ἔχει νά πεῖ γιὰ ὅλα αὐτὰ ὁ ἀναπληρωτὴς γενικός διευθυντὴς Βασίλης Βασιλικός, πού ὡς συγγραφέας τουλάχιστον ἔχει δώσει δείγματα γλωσσικῆς εὐαισθησίας;

Περὶ ἀσέμων νόμος

Μέ τετράμηνη φυλάκιση τιμωρήθηκε, τὴν 1η τοῦ Δεκέμβρη, ὁ τραβεστί Παῦλος Ρεβενιώτης. Τὸ Τριμελὲς Πλημμελειοδικεῖο τὸν ἔκρινε ἐνοχο γιὰ παράβαση τοῦ νόμου περὶ ἀσέμων, γιατί στὸ περιοδικὸ *Κράξιμο* πού ἐκδίδει (στὸ τεῦχος τοῦ Φεβρουαρίου) εἶχε δημοσιεύσει *σκίτσο δύο ἀνδρῶν πού φιλοιοῦνται*. «Κρατούμενο συνειδησης» τὸν χαρακτήρισε ἡδὴ ἡ Διεθνὴς Ἀμνηστία.

Τὴν ἴδια ὥρα, «ἡ ἡδονὴ κρέμεται στά μανταλάκια», σέ περίπτερα καί ψιλκατζίδικα.

Φωτογραφημένη ποντο τον ποντο. Σκιτσογραφημένη στάση τῆ στάση. Πεζογραφημένη ὄργασμο τὸν ὄργασμο. Τὴν ἴδια ὥρα, ὁ *Καβγατζῆς* τοῦ Φασμπίντερ (καί τοῦ Ζενέ) προκαλεῖ ἀπὸ τίς ὀθόνες τὴν ἀρσενική μας «ἀκεραιότητα». Τὴν ἴδια ὥρα, στίς ἐφημερίδες μας φτάνει, στολισμένος κιόλας, ὁ ἀπόηχος τῶν τριαντάχρονων τοῦ *Play boy* πού ἦδη καταχωρίζεται στίς μάλλον συντηρητικὰ τοῦ εἴδους.

Ἄλλὰ, τώρα πιά, τὸ 'πε κι ὁ Πάπας: «Τὸ σέξ ἐκτός γάμου, ὁ αὐνανισμός καί ἡ ὁμοφυλοφιλία εἶναι ἠθικὲς παρεκτροπές».

Καί τρία περιοδικά εκτός τῶν τειχῶν

Χαλκίδα, Λάρισα, Ζάκυνθος: *Ἀπόπειρα/Αὐτό/Καινούργια Ρούγα*. Τρεῖς προσπάθειες ὄλο ζωηράδα καί νοστιμιά. Τρία ἔντυπα πού ροκανίζουν τὰ πόδια τῆς περιώνυμης ἀσυνάρτητης ἐπαρχίας γιατί, τουλάχιστον, τὴν βλέπουν κατὰ πρόσωπο. Τρεῖς δοκιμές πολιτικές. Γιατί οἱ δράστες τους ἀποποιούνται τὸ ρόλο τοῦ θεατῆ ὅσον συμβαίνουν στὸν τόπο τους ὅπως καί τὸ ρόλο τοῦ ἀντιγραφέα/μιμητῆ κάποιων αὐτάρεσκων πειραματισμῶν τῆς πρωτεύουσας. Γιατί ἀντιστέκονται καί παρεμβαίνουν μὲ τὴ γραφὴ τους ἀλλὰ καί πέρα ἀπ' αὐτὴ. Καί γιατί καταπιάνονται μὲ τὰ *ἐκεῖ καί τώρα* προβλήματα χωρὶς νὰ πλασάρουν μπουσουλές καί λυσάρια καί χωρὶς νὰ θυσιάσουν στὸ βωμὸ μιᾶς κάποιας ψυχεδελικῆς ἐπωνυμίας.

1) **Μιά ἀπόπειρα στὴ Χαλκίδα** (ἐκδίδεται ἀπὸ ὁμάδα νέων, διευθύνεται ἀπὸ μαζοχιστικὴ ἐπιτροπὴ). Τὸ 2ο τεύχος (Μάρτης '83) περιέχει κείμενα γιὰ τὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση καί τοὺς ἐρασιτεχνικοὺς ραδιοφωνικοὺς σταθμοὺς τῆς Χαλκίδας καί μιὰ συζήτηση μὲ ἐργαζόμενους στὸν Σκαλιστήρη. Ἐπισημαίνουμε ἰδιαίτερα τὴν πρωτότυπὴ ἀναφορὰ στὸ σωματεῖο «τρελῶν» τῆς πόλης.

Τὸ κείμενο «Δέν κινδυνεύεις, μπορεῖς νὰ πᾶς σπíti σου» τοῦ ἴδιου τεύχους (ὅπου ἱστορεῖται μιὰ βραδιά στὸ κρατητήριο) ἐρέθισε τὴν Ἀσφάλεια τῆς Χαλκίδας ἢ ὅποια καί προέβη σὲ μηνύσεις γιὰ «περιβρίση ἀρχῆς, ἐξύβριση καί συκοφαντικὴ δυσφήμιση». Ἀντιγράφοι ἀπὸ τὸ ἐπίμαχο κομμάτι: «Καμιὰ ἀστυνομία δέν μπορεῖ νὰ σβῆσει τὸ χαμόγελό μας. Δέν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ μὲ ἀνακρίνουν. Δέν μποροῦν νὰ μὲ κάνουν ρομπὸτ πού θά κινεῖται γι' αὐτοὺς». Στὴ δίκη, στίς 28 Νοεμβρίου, οἱ μηνύσεις ἀνακλήθηκαν. Καμιὰ ἀστυνομία δέν μπορεῖ νὰ σβῆσει τὸ χαμόγελο καί τὴ γλώσσα.

2) **Αὐτό. Ἐφημερίδα-περιοδικὸ πολιτικὸ διαλόγου.** Μιά περιπέτεια στὴ Λάρισα. «Μιά περιπέτεια στὴ σκέψη καί στὴν πρακτικὴ». Νὰ πῶς οἱ ἴδιοι ἐπεξηγοῦν τὸν τίτλο: «Αὐτό: τὸ πρῶτο συνθετικὸ πολλῶν λέξεων ὅπως αὐτο-νομία, αὐτο-διαχείριση, αὐτο-διοίκηση, αὐτο-τέλεια, αὐτο-κίνητο. Αὐτό: Ἡ ἑλληνικὴ ἀπόδοση τοῦ ψυχολογικοῦ ὄρου id, αὐτοῦ τοῦ ἀγνωστοῦ θηρίου πού κρύβεται μέσα μας, αὐτῆς τῆς ἀβύσσου τοῦ ὑποσυνειδήτου μας».

Στὸ πρῶτο Αὐτό δημοσιεύθηκαν δέκα εισηγήσεις πού παρουσιάστηκαν στὸ διήμερο προβληματισμοῦ τῶν ἀνεντάκτων στὴ Λάρισα, τὴν περασμένη ἀνοιξη. Στὸ δεύτερο τεύχος (Νοέμβριος 1983), σὲ εἰδικὸ ἔνθετο, φιλοξενοῦνται οἱ εισηγήσεις καί συζητήσεις ἑνὸς ἄλλου διήμερου πολιτικοῦ προβληματισμοῦ γιὰ τὴ «Δημοκρατία καί τὴ λαϊκὴ συναίνεση». Ὑπάρχουν ἀκόμα κείμενα γιὰ τὸ Θεσσαλικὸ Πανεπιστήμιο, γιὰ τὴν πολεοδομικὴ ἀνασυγκρότηση ΕΠΑ '82-84 καί ἡ ἐνδιαφέρουσα συνέντευξή ἑνὸς μπάρμαν. Τὸ εἶδος τοῦ περιοδικοῦ ὀρίζει καὶ κυρίως ἀπὸ τὰ κομμάτια πού ψάχνουν τὸ τί εἶναι καί τί θέλουν οἱ ἀνέντακτοι (κι ὄχι μόνο στὴ Λάρισα), πού ἀκουμπάει καί ποιούς δρόμους θά πάρει ἡ ὁμάδα πού ἐκδίδει τὸ ἔντυπο. Κι ἐκεῖ οἱ ἀντιφάσεις καί οἱ διαφωνίες εἶναι δημιουργικές. Ἴσως γιατί τὸ χιούμορ ἐκτόπισε τὸν μεσσιανισμό καί ἡ ἀγωνία τὸ δόγμα.

3. **Καινούργια Ρούγα.** Ἀνεξάρτητη ριζοσπαστικὴ ἐφημερίδα. Στὸ πρῶτο φύλλο τῆς ἐβδομαδιαίας ζακυνθινῆς ἐφημερίδας, πού κυκλοφόρησε στίς 9.11.83, ὀρίζεται καί ἡ πολιτικὴ τῆς: «Ἡ τοποθέτησή μας εἶναι ἀντικεφαλαιοκρατικὴ καί ἀντιεξουσιαστικὴ. Ἀντιστεκόμαστε σὲ κάθε ἐξουσιασμό, ἀκόμα καί στὴν (ἀσφυκτικὴ) ἐξουσία τῶν κομμάτων, ὥστε νὰ μένουμε ἀνέντακτοι».

Τὰ κείμενα τῆς ἐφημερίδας εἶναι γραμμένα στὸ τοπικὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα. Αὐτὸ ὅμως οὐδόλως παραπέμπει σὲ κάποια φολκλωρικὴ λογικὴ γιατί καί τὰ ζητήματα πού ἐλέγχονται εἶναι ζέοντα καί τὰ σχετικὰ σχόλια καίρια. Κι αὐτὸ συμβαίνει εἴτε τὰ κομμάτια ἀναφέρονται σὲ ἰθαγενῆ προβλήματα (π.χ. τὸ λιμάνι τῆς πόλης, τὸ Ἴονιο Πανεπιστήμιο, τὸ πενταετὲς πρόγραμμα οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ζακύνθου) εἴτε στὰ «γενικότερα πού μᾶς ἀγγιάνει». Ἰδιαίτερα εὐστοχὴ εἶναι ἡ στήλη «Ρωτᾶμε καί περιμένουμε», ὅπου μὲ λίγα λόγια καί σταράτα τίθενται προβλήματα καί ἀπαιτοῦνται ἀπαντήσεις.

Κάπως σάν ὑστερόγραφο: Δέν μᾶς κινεῖ κάποια ἐνοχὴ ἢ συμπάθεια ἀστεως γι' αὐτὴν τὴν ἀναφορὰ. Ἄπλως, αὐτὲς οἱ ἐστιές ἀντίστασης, αὐτὸ τὸ «ἰδεολογικὸ ἀντάρτικο» μικραίνει τὴ μοναξιά μας, ἢ, ἔστω, τὴ σημαίνει.

Παντελής Μπουκάλας

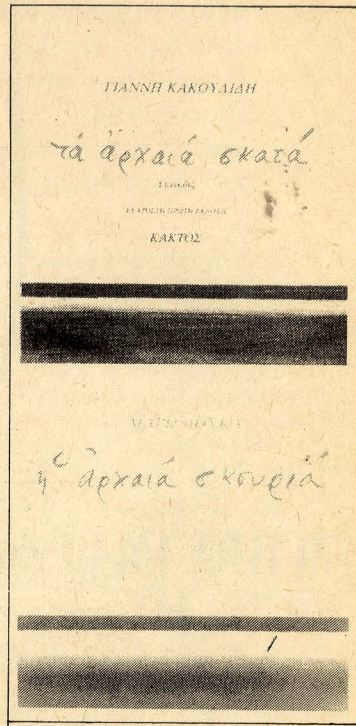
Τὰ καινούρια σκατά

Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο *Τὰ ἀρχαία σκατά* στεγάστηκαν καί κυκλοφόρησαν στίς γνωστές ἐκδόσεις «Κάκτος» τὰ χρονογραφήματα τοῦ γνωστοῦ Γ. Κακουλίδη, πού ἀποτελοῦσαν τὴν τακτικὴ εἰσφορά του στὸ γνωστὸ περιοδικὸ Ἔνα.

Σημείωση: Πέρα ἀπὸ τὸν τίτλο, τὸ ἐξώφυλλο τῶν *Ἀρχαίων σκατῶν* τοῦ κ. Κακουλίδη παρακολουθεῖ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ μυθιστορήματος τῆς Μάρως Δούκα *Ἡ ἀρχαία σκουριά* (1979) καί στὴν πιὸ μικρὴ λεπτομέρεια.

Ὑστερόγραφο: Κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο, *Τὰ ἀρχαία σκατά*, τοῦ κ. Κακουλίδη, ἀναγράφεται, σάν ὑπότιτλος, ἡ λέξη «Γενικῶς». — *Εἰδικῶς*, κύριε Κακουλίδη, εἰδικότατα.

G.H.X.

Ὁ Παλαμᾶς στὴν Ἀκαδημία

Χρονιὰ ἐπετείων καί ἀφιερωμάτων ἢ φετινῆ. Κοραῆς, Καβάφης, Καζαντζάκης (ἀλλὰ καί Μάρξ)... Κρατικοποίηση μνήμης καί ἐγκεφάλων. Νομιμοποίηση τῶν (ἀεῖποτε ἢ κάποτε;) ἐκνόμων. Τελειώνοντας τὸ '83, ἀνοίγει στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἡ ἐκθεση «Κωστής Παλαμᾶς — 40 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του». Μπορεῖ βέβαια ὁ ποιητὴς νὰ εἶχε ἐκστομίσει ἐκεῖνο τὸ «γιούχα καί πάντα γιούχα τῶν πατρίδων» στὸν *Δωδεκάλογο τοῦ γύφτου* του, ὅμως σήμερα τὸ κράτος τὸν τιμᾶ σύσσωμο: Ἡ ἐκθεση εἶναι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ἐπικεφαλῆς τῆς τιμητικῆς ἐπιτροπῆς εἶναι ὁ πρωθυπουργὸς καί τὰ ἐγκαίνια τὰ ἔκανε ἡ ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ.

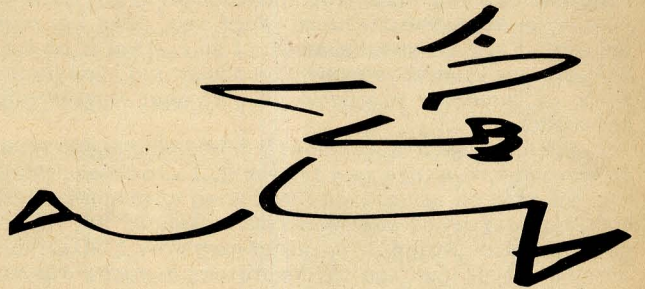
Ἡ ἐκθεση θά παραμείνει ἀνοιχτὴ μέχρι τὸ τέλος τοῦ Δεκεμβρίου, λειτουργώντας καθημερινὰ (10 π.μ. — 1 μ.μ. καί 5 μ.μ. — 8 μ.μ.). Παρουσιάζονται χειρόγραφα τοῦ Παλαμᾶ, οἱ πρῶτες ἐκδόσεις τῶν ἔργων του, μεταφράσεις τῶν ποιημάτων του σὲ ξένες γλώσσες, φωτογραφίες καί τμήματα τῆς ἀλληλογραφίας του.

Ο ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ

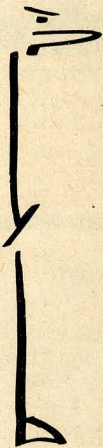
ΠΟΥ;
ΕΦΤΙΑΣΑ!

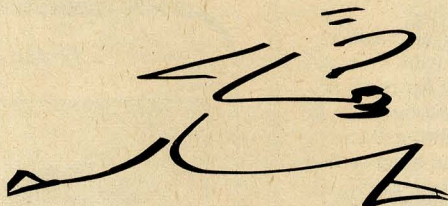
ΔΕ ΘΑ
ΗΣΥΧΑΣΟ ΠΟΤΕ;

ΚΑΙ ΠΟΣ ΝΑ ΗΣΥΧΑΣΟ;

ΗΣΥΧΑΖΟΥΝ ΟΙ ΣΥΝ-
ΤΗΡΗΤΙΚΟΙ ΟΤΑΝ ΠΡΟ-
ΣΠΑΘΟΥΝ ΣΥΝΕΧΟΣ ΝΑ
ΣΤΑΜΑΤΗΣΟΥΝ ΤΗ ΡΟΗ
ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ;

ΔΗΛΑΔΗ;
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΟ ΕΠ-
ΑΝΑΣΤΑΤΗΣ ΓΙΑ ΝΑ
ΗΣΥΧΑΣΟ ΕΠΙΤΕΛΟΣ;

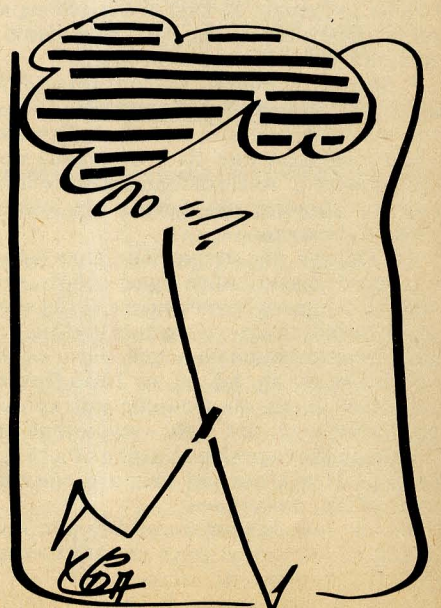
ΚΟΙΤΑ ΣΚΕΨΕΙΣ
ΤΟΡΑ ΠΟΥ ΒΙΑΖΟΜΑΙ...

ΤΙ ΕΤΙΝΕ ΜΟΡΕ;

ΤΙ ΘΑ ΠΕΙ
ΤΙ ΕΤΙΝΕ...
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΘΑ ΓΙΝΕΙ...

Γιά τό συμπόσιο στό Γιάννενα «Ο Κάρλ Μάρξ καί ἡ φιλοσοφία»

Γιά τό κείμενο τοῦ συνεργάτη μας Νικόλα Πασχάλη σχετικὰ μέ τό συμπόσιο στό Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων πού ὀργάνωσε τό Φιλοσοφικό Τμήμα μέ θέμα «Ο Κάρλ Μάρξ καί ἡ φιλοσοφία», λάβαμε ἐπιστολές ἀπό τοὺς Εὐθύμη Παπαδημητρίου, Ἀντώνη Λιάκο, Παναγιώτη Νούτσο καί Γιώργο Πάσχο — ὅλοι πανεπιστημιακοί — καί τίς δημοσιεύουμε παρ' ὅλη τή μεγάλη του ἐκταση. Ὑπῆρξαν κι ἄλλες ἐπιστολές στό ἴδιο πνεῦμα πού δέν τίς δημοσιεύουμε γιατί δέν τό ἤθελαν οἱ ἀποστολεῖς τους.

(...) Ο κ. Πασχάλης ἔκανε — κατὰ τή γνώμη μου — ἀδίκαια τόν κόπο νά γράφει ἕνα τρίσηλο κείμενο χωρίς νά ἀναφερθεῖ συγκεκριμένα στό Συμπόσιο καί σέ ὅσα εἰπώθηκαν ἀπό τοὺς εισηγητές καί κατὰ τίς συζητήσεις πού ἀκολούθησαν μετὰ ἀπό κάθε θεματική ἐνότητα. Θά ἦταν πιο χρησιμο γιά τοὺς ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ ἂν τοὺς ἔδινε μιά θεμελιωμένη, τεκμηριωμένη, κριτική παρουσίαση τῶν ἀπόψεων πού διατυπώθηκαν στό Συμπόσιο, γιατί θά συντελοῦσε ἔτσι καί στήν ἐξοικείωση τοῦ ἀναγνώστη μέ τήν ἐπιστημονική κριτική, πού ξεκινάει πάντα ἀπό συγκεκριμένες ἀπόψεις, θέσεις πού διατύπωνε κάποιος γιά νά προχωρήσει σέ μιά συστηματική ἀνασκέυη, ἀνάλυση ἢ ἐπίκριση ὁσων σημείων κατὰ τή γνώμη του ὑπῆρξαν λάθος, καί πάντα μέ συγκεκριμένα σημεία ἀναφορᾶς καί ἐπιχειρήματα. Διαφορετικά, χωρίς ἴσως νά τό θέλει, συντελεῖ καί ὁ ἴδιος ὁ κρίνων στή διαίωνηση μιάς ἀνεύθυνης, ἐλιτίστικης, μηδενιστικῆς ἀντιμετώπισης τῶν ἰδεολογικῶν, ἐπιστημονικῶν καί πολιτικῶν προβλημάτων, μιάς κριτικῆς τῶν πάντων χωρίς ἐπιχειρήματα, μεθόδους τῆς ὁποίας δυστυχῶς γίνεται κατάχρηση στήν Ἑλλάδα.

Προσωπικά δέν ἔχω τήν πρόθεση νά ἀντιδικῶ μέ τόν κ. Πασχάλη καί τίς ἀπόψεις του, ἀλλά ἀσχολοῦμαι μαζί τους, ἐπειδή θεωρῶ τή στάση του ἐνδεικτική μιάς ἀντίληψης καί ἐνός τρόπου ἀντιμετώπισης τῶν ἰδεολογικῶν καί ἐπιστημονικῶν προβλημάτων στόν τόπο μας, ὅπου οἱ πάντες μιλοῦν γιά τά πάντα, ἐνῶ σιγοῦν αὐτοὶ πού θά ἔπρεπε νά μιλοῦν κάθε φορά, δηλαδή οἱ εἰδικοί γιά τό συγκεκριμένο θέμα (ἢ ἐξήγηση τῶν αἰτίων τοῦ τελευταίου φαινομένου θά ἀπαιτοῦσε εἰδική ἀνάλυση τοῦ τρόπου λειτουργίας τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστημονικῆς κοινότητας).

Ἐπομένως, ὅταν ἕνα ἑλληνικό Πανεπιστήμιο, καί μάλιστα ὅχι στήν πρωτεύουσα, διοργανῶναι ἕνα ἐπιστημονικό Συμπόσιο μέ θέμα: Ὁ Μάρξ καί ἡ Φιλοσοφία, στό ὁποῖο γίνονται περίπου 30 εισηγήσεις ἀπό πανεπιστημιακοὺς κυρίως ἀνθρώπους, τό πράγμα, ὅπως σωστά παρατηρεῖ ὁ κ. Πασχάλης, «θά ἔπρεπε νά ἀποτελεῖ πολιτικό καί πανεπιστημιακό γεγονός». Καί συμφωνοῦμε μαζί του ὡς πρός τό δεύτερο μέρος τῆς ἀποψῆς του, ὅτι δηλαδή ἀποτελεῖ ἐνδιαφέρον πανεπιστημιακό γεγονός γιά τήν Ἑλλάδα, ἀλλά διαφωνοῦμε μέ τό πρῶτο, δηλαδή ὅτι θά ἔπρεπε νά ἀποτελέσει καί πολιτικό γεγονός. Σίγουρα πάντως ἦταν ἐνδεικτικό γεγονός τοῦ δημοκρατικοῦ κλίματος πού επικρατεῖ αὐτῆ τῆ στιγμή στήν Ἑλλάδα.

Ὅμως ὁ κ. Πασχάλης, ἐπειδή ἤθελε τό Συμπόσιο νά ἔναι καί πολιτικό γεγονός καί δέν ἦταν τέτοιο, ὅπως διαπιστώνει ὁ ἴδιος, στηρίζει ἔπᾶνο σ' αὐτή τήν ἔλλειψη μιά περιεργή συλλογιστική γιά νά φτάσει, μέσα ἀπό μιά σειρά ἔωλων ἐνδιαφερόντων προτάσεων, στό συμπέρασμα ὅτι ἐπρόκειτο ἄρα γιά μιά συνάντηση χωρίς ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, ἀφοῦ «οὔτε ἡ ἀντίδραση ἀντέδρασε οὔτε ἡ ἀριστερά κινητοποιήθηκε». Περίεργο, κατὰ τή γνώμη μου, κριτήριο ἐπιστημονικότητας ἐνός Συμποσίου Φιλοσοφίας προτείνει ὁ κ. Πασχάλης. Ἐνῶ Συμπόσιο Φιλοσοφίας ἀφορᾶ κυρίως τήν ἐπιστημονική κοινότητα καί κρίνεται — θά ἔπρεπε νά κρίνεται — ἀπό τοὺς εἰδικούς, δηλαδή γνώστες τῶν προβλημάτων, συνήθως μέλη τῆς ἴδιας τῆς ἐπι-

στημονικῆς κοινότητας, μέ τά ἐπιχειρήματα καί τίς μεθόδους πού ἴδια ἔχει ἐπεξεργαστεῖ, καί γίνεται στό εἰδικά ἔντυπα πού ἐκδίδονται γι' αὐτό τό σκοπό, δηλαδή γιά τήν ἔκθεση καί κριτική ἀξιολόγηση τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης.

Κάτι τέτοιο δέν μπόρεσε νά δημιουργηθεῖ στήν Ἑλλάδα, ἴσως γιατί ἡ ἐπιστήμη καί ἡ ἐπιστημονική κοινότητα δέ λειτουργοῦν μέχρι τώρα μέ σωστό τρόπο καί σέ σύνδεση μέ τό κοινωνικό σύστημα. Ἐτσι δέν διαμορφώθηκαν ξεκαθαρισμένες ἀπόψεις γιά τὰ καθήκοντα, τίς δυνατότητες καί τή λειτουργία τῆς ἐπιστήμης. Προϋπόθεση βέβαια γιά τή δημιουργία καί λειτουργία μιάς ἐπιστημονικῆς κοινότητας εἶναι ἡ ἀντιμετώπιση τῆς ἐπιστήμης ἀπό τό κράτος ὡς ἐνός ἀπαραίτητου ὑποσυστήματος, πού λειτουργεῖ μέ ἕναν δικό του κώδικα καί μέ κριτήρια ἐπιστημονικά. Ὅπως εἶναι γνωστό, στήν Ἑλλάδα δέν ὑπῆρξε παρά μιά ἀντιφατική, μικροκομματική ἀντιμετώπιση τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καί τῆς ἀναπαραγωγῆς τῆς γνώσης σέ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Τό πρόβλημα φυσικά τῆς σχέσης ἐπιστήμης καί κοινωνίας εἶναι πολυσύνθετο καί ἀμύσημο. Τό ἴδιο ἰσχύει γιά τό πρόβλημα τῆς ἐπιστημονικῆς κοινότητας ὡς κλειστοῦ ἢ ἀνοικτοῦ συστήματος: γιά τό πρόβλημα τῆς ἐπιστήμης ὡς ἐπαγγέλματος: τῆς ὀργάνωσης τῆς ἔρευνας: τῆς σχέσης ἐπιστήμης-Πανεπιστημίου: ἐπιστήμης καί κοινῆς γνώμης: ἐπιστήμης καί πολιτικῆς κ.ο.κ.

Γιά ὅσο καιρό λοιπὸν δέ θά ἔχουν λυθεῖ τά παραπάνω προβλήματα θά πρέπει — κατὰ τή γνώμη μου — ἕνας καλόπιστος σχολιαστής νά πλησιάζει καί νά ἀναφέρεται μέ ἄλλο τρόπο σέ ἐκδηλώσεις σάν αὐτῆ πού διοργανῶσε τό Πανεπιστήμιο τῶν Ἰωαννίνων.

Πιο συγκεκριμένα τώρα. Ἐνα συνέδριο πού γίνεται ἀπό εἰδικούς μιάς ἐπιστήμης ἢ περισσότερων ἐπιστημῶν πού συνορεύουν, ἔχει σκοπὸ τήν παρουσίαση τῶν τελευταίων ἐρευνητικῶν ἀποτελεσμάτων ἐνός γνωστικοῦ ἀντικειμένου ἢ τῆν ἔρευνα ἐνός προβλήματος καί ἐπιδιώκει μέσα ἀπό τήν ἀνταλλαγή ἀπόψεων καί τὸν ἐπιστημονικό διάλογο τήν παραπέρα προώθηση τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καί τῆς ἐπιστήμης γενικότερα.

Ἄν δεχθεῖ κανεὶς τὸν παραπάνω πρόχειρο προσδιορισμὸ τῆς λειτουργίας καί σκοπιμότητας ἐνός συνεδρίου — οἱ ἴδιοι οἱ διοργανωτές του εἶχαν τή σεμνότητα νά τό ὀνομάσουν Συμπόσιο, ὁ κ. Πασχάλης τὸ χαρακτήρισε Συνέδριο — τότε θά πρέπει κανεὶς νά παρατηρήσει ὅτι τό Συμπόσιο στό Γιάννενα ὑπῆρξε μιά πολύτιμη προσφορά, γιατί: α) ἦταν ἄψογα ὀργανωμένο, β) οἱ περισσότερες ἀπὸ τίς εισηγήσεις ἦταν πολὺ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου (σέ κανένα ἄλλοστε συνέδριο τοῦ κόσμου δέν εἶναι ὅλες οἱ εισηγήσεις τέλειες ἢ ἔξιςου συνδεδαιές), καί γ) ὁ διάλογος μετὰ τῶν ἐπιστημόνων καί τῶν ἀκροατῶν ὑπῆρξε ζωηρός, ἐνδιαφέρον καί χρήσιμος. Πολλοὶ συνέδριοι ἀντάλλαξαν καλὸπιστα τίς γνώμες καί τίς ἀπόψεις τους καί ἐκδήλωσαν τήν ἐπιθυμία γιά στενότερη προσωπική, ἐπιστημονική καί διεπιστημονική ἐπικοινωνία. Κι αὐτὰ ὅλα εἶναι — κατὰ τή γνώμη μας — πολὺ σπουδαῖα πράγματα γιά τήν Ἑλλάδα καί τήν ἀμορφη ἐπιστημονική τῆς κοινότητα.

Βέβαια ὁ κ. Πασχάλης στό σχόλιό του, πού

εἶναι διατυπωμένο μέ πολιτισμένο τρόπο, δέν παραλείπει νά ἀναφερθεῖ καί σέ ὀρισμένα θετικά σημεία τοῦ Συμποσίου: Ἐναφέρει π.χ. 1) ὅτι «ἀναπτύχθηκαν εισηγήσεις γύρω ἀπὸ τίς φιλοσοφικές διαστάσεις τοῦ ἔργου τοῦ Μάρξ... πού κάλυπταν ἕνα εὐρὺ φάσμα προβλημάτων: ἀπὸ τὸν ἀνθρωπισμὸ τοῦ νεαροῦ Μάρξ ὡς τῆ σημασία τῆς θεωρίας τῆς ἀξίας γιά τὴ συγκρότηση μιάς θεωρίας γιά τὴν ἀστική κοινωνία, ἀπὸ ἐπιστημολογικά ζητήματα τοῦ μαρξισμοῦ ἕως τὰ παιδαγωγικά συστήματα στή Σοβιετική Ἐνωση. Οἱ εισηγητές ὁμως, προέρχονταν ἀπὸ ὅλες ἢ ἀπὸ τίς περισσότερες θεωρητικές τάσεις πού ἔχει νά ἐπιδειξεῖ σήμερα ἡ ἑλληνική ἀριστερά», 2) «Τό συνέδριο τέλειωσε... τὸ ἴδιο ὁμαλά καί εἰρηνικά, ὅπως ἀκριβῶς ἄρχισε. Οὐδεὶς κακοκαρδίστηκε», 3) Τό συνέδριο «διαφύλαξε τὴν ἀκαδημαϊκὴ ὁμοθυμία καί τὴ μακάρια νηφαλιότητα τῶν μετεχόντων...», 4) «παραμέρισε τίς... κακές ἢ δυσάρεστες κομματικές ἐριδες...», 5) ἐπιβεβαίωσε ὅτι «οἱ διάφορες μερίδες τῆς πανεπιστημιακῆς ἀριστερᾶς μποροῦν νά συζητοῦν πολιτικῶς...» κ.ἄ.

Στὶς παραπάνω κρίσεις του θά μᾶς ἐβρίσκε σύμφωνος ὁ κ. Πασχάλης ἂν δέν τίς συνόδευε καί μέ ἐπικρίσεις/ἐπιφυλάξεις, πού δεῖχνουν μιά ὀρισμένη, τυπικὴ στάση/ἀντίληψη γιά τὰ προβλήματα τῆς σχέσης Θεωρίας—Πράξης τοῦ ἐπιστημονικοῦ διαλόγου: γιά τὰ προβλήματα τῆς σχέσης ἐπιστήμης—πολιτικῆς: τῆς ἰδεολογικῆς ἀντιπαράθεσης καί τῆς ἀντιμετώπισης τῶν ἰδεολογικῶν καί πολιτικῶν ζητημάτων στόν χώρο τῆς ἑλληνικῆς ἀριστερᾶς.

Τονίζει λοιπὸν ὁ κ. Πασχάλης καί τίς ἐξῆς — κατὰ τή γνώμη του — ἑλλείψεις/ἀδυναμίες τοῦ Συμποσίου: 1) ὅτι τὸ Συμπόσιο δέν ὑπῆρξε καί πολιτικό γεγονός ἀφοῦ «οὔτε ἡ ἀντίδραση ἀντέδρασε, οὔτε ἡ ἀριστερά κινητοποιήθηκαν». Αὐτὸ ἀληθεύει καί πιστεύω ὅτι στὶς προθέσεις τῶν διοργανωτῶν ἦταν ἡ διεξαγωγή ἐνός ἐπιστημονικοῦ/πανεπιστημιακοῦ Συμποσίου γιά τὴ σχέση τοῦ Μάρξ μέ τὴ Φιλοσοφία καί ὄχι ἡ δημιουργία θορύβου, ὅπως εἶναι τῆς μόδας τὸν τελευταῖο καιρὸ. 2) «Ὅλες οἱ εισηγήσεις δέν ἦταν ἄψογες». Σύμφωνοι, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἀνθρώπινο καί ἐνδεικτικὸ ἄλλοστε τοῦ ἐπιπέδου μέρους τοῦ πανεπιστημιακοῦ προσωπικοῦ. Τέτοιες ἐπιστημονικὲς συναντήσεις ἔχουν καί τὴ χρησιμότητα τῆς διαπαιδαγώγησης τῶν φοιτητῶν, νά ξέρουν πὸς ἀπὸ τὴν ἀποφύγουν μεθαῦριο, ὅταν θά ἔναι αὐτοὶ εισηγητές, καθηγητές. 3) «Τὸ σκηνικό ἦταν στημένο γιά μιά μεγάλη καί ἐπιθετὴ μάχη, ἀντάξια τοῦ πολιτικοῦ πάθους πού προϋποθέτει καί περιέχει καί προωθεί τὸ ἴδιο τὸ ἔργο τοῦ Μάρξ». Ἄντ' αὐτὸ «ἔλειψαν βέβαια τὰ χειροφιλήματα, ἔλειψε ὠστόσο καί ἡ σύγκρουση». Περίεργη ὁμολογὴ ἀντίληψη γιά τὴν ἐπιστημονικὴ ἀντιπαράθεση καί τὸν μαρξισμό. Ὁ Μάρξ ἦταν ἐκτός ἀπὸ ἐπαναστάτης καί ἀνθρώπος

τῆς ἐπιστήμης. Ἀγωνίστηκε μέ πάθος, ἐπιμονὴ καί ἀσυνήθιστη ἐργατικότητα στό ἐπίπεδο τῆς πολιτικῆς πράξης καί τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας. Ἀλλὰ οὔτε «ἐμπαθής» ἦταν, οὔτε τὸ ἔργο του — ὅσο γνωρίζω — περιέχει ἢ προωθεί τὴν «ἐμπαθὴ μάχη». Ἀντίθετα, ἐπειδὴ ὑπῆρξε ὁ ἀνθρώπος πού ἔδωσε γιά πρώτη φορά μιά ἐπιστημονικὴ βάση στό σοσιαλισμὸ, βάζει καί

σέ μᾶς τό καθήκον μιᾶς ἐπιστημονικῆς ἐμβά-
θυνσης τοῦ ἔργου του καί προσεκτικῆς μελέ-
της τῶν νόμων ἐξέλιξης τῆς ἱστορίας, τῆς οἰ-
κονομίας καί τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης.

4) Ἄλλη κριτική τοῦ κ. Πασχάλη εἶναι ὅτι
τό Συμπόσιο δέν ἔδειξε τίς «φιλοσοφικές δια-
στάσεις καί προεκτάσεις τοῦ μαρξιστικοῦ ἔρ-
γου στά ζητήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ ἑλληνι-
κή ἀριστερά σήμερα». Ὅμως αὐτό πιστεύα
θὰ ἴταν καθήκον τῆς ἀριστερᾶς τῆς ἴδιας. Νό
ἀσχοληθεῖ δηλαδή στά σοβαρά, μέ τά ζητήματα
τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας πού θά τῆς ἐπιτρέ-
ψουν καί τή σωστή ἀνάλυση τῆς ἑλληνικῆς
πραγματικότητας. Ὅμως αὐτό θέλει δουλειά...
Δέν εἶναι τόσο εὐκολο ὅσο ἡ κριτική χωρίς
ἀνάλυση, οὔτε ὅσο οἱ «συζητήσεις» πού ἀπα-
σχολοῦν ἓνα κομμάτι τῆς ἑλληνικῆς διάνο-
σης τὸν τελευταῖο καιρὸ (μαρξισμός καί Νεο-
ορθοδοξία, σχέσι θεολογίας-φιλοσοφίας)
καί πού γίνεται δυστυχῶς ἀπ' αὐτοὺς πού ξεκί-
νησαν τὸ διάλογο/διαμάχη, χωρίς προηγούμε-
νο ἐπιστημονικὸ ξεκαθάρισμα τῶν ὄρων, τῶν
προβλημάτων καί τῶν ἰδεολογικῶν, ἱστορι-
κῶν καί κοινωνικῶν συντεταγμένων τοῦ προ-
βλήματος, γεγονός πού δὲ βοηθεῖ στὸν προσ-
διορισμὸ τοῦ ἰδεολογικοῦ καί πολιτικοῦ στίγ-
ματος τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας στὸν σημερινὸ
κόσμο.

5) Τέλος ὁ κ. Πασχάλης κατέκρινε τὸ Συμπό-
σιο ὅτι δέν ἀσχολήθηκε μέ τὸ ζήτημα «τῆς πο-
λιτικῆς ὀργάνωσης τῆς ἐργατικῆς τάξης», ὅτι
«ἀσχολήθηκε μέ τὸν Χέγκελ κι ἀγνόησε τὴν
πρώτη Διεθνή», ὅτι «ἀγνόησε τὴν ἀριστερά»...
καί κατὰ συνέπεια δὲ συνετέλεσε στὴν «ἀνὸρ-
θωση τοῦ ἑλληνικοῦ μαρξισμοῦ καί τῆς συγ-
κρότηση μιᾶς ἐπαναστατικῆς ἀριστερᾶς».
(Στὸ σημεῖο ἀρ. 5 δίνω συνοπτικὰ τίς ἀπόψεις
πού θὰ πρεπε νὰ βάλει καί ὡς προβλήματα
τοῦ κ. Πασχάλη, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι δέν προδί-
δω τὴ σκέψη του). Καί στό τελευταῖο σημεῖο ὁ
κ. Πασχάλης πιστεύω προβάλλει τίς δικές του
ἀγωνίες καί προβληματισμούς ὡς σκοπούς
πού θὰ πρεπε νὰ λύσει τὸ Συμπόσιο. Νομίζω
ὅτι καί πάλι ἀστοχεῖ, γιατί δέν ἴταν αὐτός —
ὅπως πιστεύω — ὁ σκοπὸς τοῦ Συμποσίου.

Ἦταν, ὅπως ἀναγγέλλθηκε, τὸ Α' Συμπόσιο
μέ θέμα τῆ σχέσης τοῦ Μάρξ μέ τὴ φιλοσοφία,
πού γίνεται σέ ἑλληνικὸ Πανεπιστήμιο — κι
εὐχομαί νὰ μὴ μείνει καί τὸ τελευταῖο — καί
κατὰ τὴ γνώμη μου ἀποτελέσει πολυτιμὴ προ-
σφορά στὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα, γιατί ἄ-
νοιξε τὴ συζήτηση θεωρητικῶν καί ἰδεολογι-
κῶν προβλημάτων τὸν σωστὸ ἐπιστημονικὸ
τοῦς ἐπίπεδο. Ἀπὸ τέτοιο διάλογο, ἔρευνα,
ἀναλύσεις καί συζητήσεις, ἀπὸ τεκμηριωμένη
ἐπιστημονικὴ ἀντιπαράθεση ἀπόψεις ἔχει ἀ-
πόλυτη ἀνάγκη καί ἔλλειψη ἡ ἑλληνικὴ ἀρι-
στερά, καί ὄχι μόνο αὐτή. (Ὅπως λείπουν καί
τά ἀντίστοιχα εἰδικὰ περιοδικὰ, καί ἕνας
στοιχειώδης κώδικας διεξαγωγῆς ἐπιστημονι-
κοῦ διαλόγου, μέ κριτήρια καί προϋποθέσεις).

Ἐπειδὴ λείπουν τά παραπάνω γι' αὐτὸ καί ἡ
ἑλληνικὴ ἀριστερά καί ἡ ἐπιστῆμη δέν εἶναι σέ
θέση νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδό της, οὔτε νὰ κά-
νει τίς συγκεκριμένες καί ἀπαραίτητες ἐπιστη-
μονικὲς ἀναλύσεις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας
καί τῶν ἀντιφάσεων της. Γι' αὐτὸ καί δέν μπο-
ρεῖ νὰ φανεῖ καί ὁ δρόμος γιὰ τὸ ξεπέραςμα
τῆς βαθύτατης ἰδεολογικῆς, πολιτιστικῆς καί
οἰκονομικῆς κρίσης πού χαρακτηρίζει τὴν ἑλ-
ληνικὴ κοινωνία.

Ἐπιστημονικὸ διάλογο, ἔρευνα σέ βάθος,
δουλειά συγκροτημένη καί τεκμηριωμένη χρειά-
ζεται ἡ ἀριστερά καί ἡ Ἑλλάδα σήμερα κ
ὄχι αὐθόρητους καί ἀναχρονιστικὲς ἰδεο-
λογικὲς ὀπισθοδρομήσεις, τύπου «νεοορθοδο-
ξίας». Αὐτὸ πού μᾶς λείπει εἶναι ἡ κριτικὴ
ἐπιστημονικὴ σκέψη καί ὄχι μιὰ εὐκολὴ μηδε-
νιστικὴ, ἐλιτίστικη θέση τῶν γεγονότων, γιατί
αὐτὴ ἡ στάση, νοοτροπία, διαδίδει καί ἐπιτεί-
νει τὸν σχετικισμό. τὸν ἀγνωστικισμό καί ὀδη-
γεῖ τελικὰ στὸν περιφημο σολιμισμὸ τῶν Νεο-
ελλήνων. Τὰ τελευταῖα σημεῖα ἀναφέρονται

φυσικὰ στό γενικὸ ἰδεολογικὸ κλίμα καί δέν
μπορεῖ νὰ ἀφοροῦν τὸν κ. Πασχάλη προσωπικά.

Υ.Γ. Δέν μῆκαμε συνειδητὰ σέ ἀνάλυση
τοῦ Συμποσίου ἀπὸ τῆ δικῆ μας σκοπιά, ἢ σέ
παρουσίαση τοῦ περιεχομένου ὄχι μόνο γιὰ
προσωπικοὺς λόγους — ἀφοῦ συμμετείχαμε
στό Συμπόσιο μέ εἰσήγησῆ — ἀλλὰ καί γιατί
πιστεύουμε ὅτι αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι καθή-
κον εἰδικῶν ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν ἐκδό-
σεων. Δηλαδή ἡ κριτικὴ παρουσίαση τοῦ ἐπι-
στημονικοῦ περιεχομένου συνεδρίων, ἐρευνη-
τικῶν ἀποτελεσμάτων, συγγραμμάτων κ.λπ.
Ἦ παρέμβαση τοῦ κ. Πασχάλη μᾶς ἔδωσε ἄ-
πλῶς τὴν ἀφορμὴ γιὰ μερικές διαπιστώσεις
καί σκέψεις σχετικά μέ προβλήματα λειτουρ-
γίας — δυσλειτουργίας — τῆς ἑλληνικῆς ἐπι-
στημονικῆς κοινότητας καί ὀρισμένων «παιδι-
κῶν ἀσθενειῶν» τῆς προοδευτικῆς ἀριστερᾶς
σήμερα.

Εὐθύμιος Παπαδημητρίου

«Δημαγωγία μέ τὸ ἀζημίωτο» τιλο- φορεῖ τὴν ἐπιστολή του ὁ Ἀντώνης Λιάκος καί συνεχίζει:

(...) Οἱ παρατηρήσεις τοῦ Ν. Πασχάλη ἀπη-
χούν τίς ἀπόψεις πού ἀναπτύχθηκαν ἀπὸ δια-
φόρους συνέδρους τῆς τελευταῖα ἡμέρα στὸν
ἀπολογισμό τῶν ἐργασιῶν τοῦ συμποσίου.
Ἄλλωστε ὁ συγγραφέας τῆς κριτικῆς, ὡς πα-
νεπιστημιακὸς καθηγητῆς πρώτης βαθμίδας,
ξέρει καλά πὸς τὸ σύστημα «μέ τίς προαγω-
γές, τοὺς συμψηφισμούς καί τὰ ἀκαδημαϊκὰ
μικροσυμφέροντα» μεταμορφώνει ὅ, τι ἐπιχει-
ρηθεῖ στὸν πανεπιστημιακὸ χῶρο.

Τὸ ἐρώτημά μου εἶναι: Ὁ ἴδιος γνώριζε, ἀπ'
τό πρόγραμμα μέ τίς περιλήψεις, τὸ περιεχό-
μενο τοῦ συνεδρίου; διάβασε τὴν ἀνακοίνωσή
του καί προήδρευσε σέ μιὰ ἀπὸ τίς συνεδρίες.
Γιατί δέν ἔθεσε, οὔτε τότε οὔτε στὴν ἀπολογι-
στικὴ συζήτηση, τὰ ζητήματα πού θίγει στὴν
κριτικὴ του; Ἐπὼντως ἀκολουθοῦμε τοὺς
κανόνες τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἀβρότητας (ἐκτός
ἀπὸ παροδικὲς ἐκρήξεις) καί ἀνονύμως ἢ ψευ-
δωνύμως πασχίζουμε γιὰ τὴν συγκρότηση μιᾶς
ἐπαναστατικῆς Ἀριστερᾶς;

Ἴσως οὐδεὶς ψόγος σ' ὄλα αὐτὰ. Δέν εἶναι
ὅμως δημαγωγία — γιατί ἄλλῶς θὰ ἴταν ἀφέ-
λεια — νὰ περιμένει κανεὶς πὸς ἓνα συνέδριο,
εἴτε ἐντὸς εἴτε ἐκτὸς Πανεπιστημίου, θὰ ἴταν
«ἐπαρκῆς ὁρος γιὰ τὴν ἀνὸρθωση τοῦ ἑλληνι-
κοῦ (;) μαρξισμοῦ καί τὴν ἀνὸρθωση τῆς ἑλλη-
νικῆς Ἀριστερᾶς»; Τί γίνεται τότε ἡ περίφημη
θέση τοῦ Μάρξ, πάνω στὴν ὁποία σκόνταψε ἁ-
μήχανα (καί πὸς ὄχι); τὸ συνέδριο: «Οἱ φιλό-
σοφοί εἶχαν ἐξηγήσει μόνο τὸν κόσμο μέ διά-
φορους τρόπους. Τὸ ζήτημα εἶναι νὰ τὸν μετα-
βάλουμε»;

Θεσσαλονίκη 24.11.1983

Ἀντώνης Λιάκος

Ὁ Παναγιώτης Νούτσος κάνει διευκρινιστικὲς ἐρωτήσεις στὸν Νι- κόλα Πασχάλη.

Θά ἤθελα κάποιες διευκρινίσεις ἀπὸ τὸ νέο συ-
νεργάτη τοῦ Δεκαπενθήμερου Πολίτη πού συ-
νέθεσε μιὰ εὐστοχὴ, κατὰ τὰ ἄλλα, κριτικὴ
τοῦ Συμποσίου: «Ὁ Κάρλ Μάρξ καί ἡ φιλοσο-
φία».

1. Ὃταν σημειώνει ὅτι θὰ «περίμενε (...)» κα-
νεὶς ὅτι ἡ πανεπιστημιακὴ ἀντίδραση καί ἡ
Δεξιά θὰ κατήγγειλε ἀκόμη μιὰ φορά τὴ «μαρ-
ξιστικὴ ἐπέλαση» στά ΑΕΙ, ἐννοεῖ αὐτὴ τὴν
καταγγελία σέ πανελλήνια ἢ τοπικὴ βάση;

2. Ὃταν σημειώνει ὅτι θὰ «περίμενε κανεὶς
(...)» ὅτι ἡ Ἀριστερά θὰ στρεφόταν ἐναγωνίως
στοὺς προβληματισμούς τῶν διανοουμένων
τῆς γύρω ἀπὸ τὸ μαρξικὸ ἔργο, γινώριζε
τάχα ὅτι οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς φορεῖς τῆς Ἀριστε-
ρᾶς, μεγάλος, μικρὸς ἢ μικροῦτσικος, πού ἀ-
γινώριζονταν στὴν πρωτεύουσα γιὰ τὴν ἐπανά-
σταση τοῦ τόπου μας, δέν παρακόλλησε —
μολονότι προσκλήθηκε — τίς ἐργασίες τοῦ
Συμποσίου;

3. Ὃταν σημειώνει ὅτι «οὔτε οἱ ἀριστεροὶ
κινητοποιήθηκαν», ποιούς «ἀριστερούς» μέ-
γει ἡ καλύτερα ἀθῶναι;

4. Ὃταν σημειώνει ὅτι οἱ «ἠθοποιοὶ ἴταν
πανεπιστημιακοὶ δάσκαλοι», ἔχει προσέξει ὅ-
τι τὸ ἓνα τρίτο τῶν εἰσηγητῶν δέν ἔχει καμιά
σχέση μέ τὸ ἑλληνικὸ Πανεπιστήμιο;

5. Ὃταν σημειώνει ὅτι ἔλειψε ἡ «σύγκρου-
ση», γιατί δέν ἐπιτιμᾶ τὴν ἀφεντιά του — ἐφό-
σον, βέβαια, παρέστη — πού δέν καταδέχτηκε
ν' ἀντιπαραθεῖ σέ ἀπόψεις πού τὸν δυσανα-
σχετοῦσαν;

6. Ὃταν σημειώνει ὅτι πρόκειται γιὰ «ἀκα-
δημαϊκοὺς ὀρίζοντες τῶν ἐν Ἑλλάδι μαρξ-
ιστῶν ἐρευνητῶν τοῦ ἔργου τοῦ Μάρξ», θεωρεῖ
μήπως ὅλους τοὺς εἰσηγητὲς «μαρξιστές»;

7. Ὃταν σημειώνει ὅτι δέν ὑπῆρξε ἀπάντη-
ση στοῦ ἐρώτημα: «Ποιά εἶναι ἐκεῖνα τὰ σημεῖα
τῶν φιλοσοφικῶν ἀναζητήσεων τοῦ Μάρξ πού
διατηροῦν τὴν ἐπικαιρότητά τους;», διαβλέπει
κάποιον αὐτοπεριορισμὸ τῶν εἰσηγητῶν (καί
ὄχι τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς πού εἶχε προ-
γραμματίσει καί μιὰ τέτοια ἐνότητα) νὰ θέ-
σουν αὐτὸ τὸ ἐρώτημα σ' ἐκείνους πού «ἔξω-
ακαδημαϊκὰ» προσεγγίζουν τὴν προβληματι-
κὴ τοῦ μαρξικοῦ ἔργου;

Ἴσως αὐτὲς οἱ διευκρινίσεις νὰ εἶναι ἀναγ-
καῖες γιὰ τὴν αὐτοκριτικὴ τῆς ὀργανωτικῆς ἐ-
πιτροπῆς τοῦ Συμποσίου. Ἐγὼ προσωπικὰ
σφίγγω τὸ χεῖρ τοῦ Νικόλα. Ἀναντίρρητα κά-
τι μπορεῖ νὰ μᾶς πεί γιὰ τὴ «συγκρότηση μιᾶς
ἐπαναστατικῆς Ἀριστερᾶς»,* τουλάχιστον
σέ μᾶς τοὺς δεκαπέντε συνέδρους (ξέχασε ἔ-
ναν ἀπὸ τὸν κατάλογό του) πού ἔχουμε συνερ-
γαστεῖ στὸν (ἄλλο) Πολίτη, ἀκριβῶς γιὰ νὰ
μὴν... «κακοκαρδιστοῦμε». Μ' αὐτὴ τὴν εὐ-
καιρία τοῦ γνωστοποιῶ ὅτι θὰ προσκληθεῖ, ὁ-
πως καί κάθε ἄλλος «συγκροτητῆς» ἐπανα-
στατικῶν διεργασιῶν, στὸ ἐπόμενο Συμπόσιο
μέ θέμα: «Διαπιστώσεις ἀπὸ τὴ διαμόρφωση
μιᾶς (ἑλληνικῆς) ἐπαναστατικῆς Ἀριστερᾶς».

Φιλικά

Παναγιώτης Νούτσος

* «... ὅταν λένε τέτοιες βάρειες κουβέντες βά-
ζουν τὸ ὄνομά τους φαρδιά πλατιά ἢ...».

Καί ὁ Γιώργος Πάσχος, ἐνῶ συμ-
φωνεῖ μέ τὰ γραφόμενα τοῦ Νικόλα
Πασχάλη, ὥστόσο θεωρεῖ ἀναγκαῖο
νὰ δώσει κάποιες διευκρινίσεις γιὰ τὸ
ἔργο τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ
συμποσίου.

Σέ ὅ, τι ἀφορᾶ τὴν παρατήρηση τοῦ κ. Νικόλα
Πασχάλη θεωρῶ δίκαιο νὰ τονίσω τὰ ἑξῆς: Ἦ
κριτικὴ του ὅτι στό Συνέδριο δέν συνδέθηκαν
οἱ φιλοσοφικὲς προεκτάσεις τοῦ μαρξικοῦ ἔρ-
γου μέ τὰ ἐπικαιρὰ προβλήματα τῆς Ἀριστε-
ρᾶς εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἀπόλυτα σω-
στή. Ὡστόσο, θεωρῶ σκόπιμο νὰ διευκρινίσω
ὅτι γι' αὐτὸ δέν εὐθύνεται διόλου ἡ ὀργανωτικὴ
ἐπιτροπὴ τοῦ Συνεδρίου. Ἀντίθετα μάλιστα.
Ἐκτός ἀπὸ τὴν ἄρτια ὀργάνωση ἐνὸς Συνε-
δρίου, πού τὸ θέμα του δέν εἶναι καθόλου αὐ-
τονόητο γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ΑΕΙ, ἡ ὀργανωτικὴ ἐ-
πιτροπὴ καί ὁ τομέας Φιλοσοφίας τῆς Φιλοσο-
φικῆς Σχολῆς Ἰωαννίνων εἶχαν προσδιορίσει
ὡς μιὰ ἀπὸ τίς ἐπιμέρους θεματικὲς τοῦ Συνε-
δρίου τὴ διερεύνηση τῆς ἐπικαιρότητας τοῦ
μαρξικοῦ ἔργου: («Σύγχρονες προοπτικὲς — ἡ
ἐπικαιρότητα τῆς φιλοσοφίας τοῦ Μάρξ»).

Δέν ήταν, βέβαια, έργο τής οργανωτικής επιτροπής είτε νά καθορίσει ή ίδια τά ειδικότερα θέματα τών σχετικών εισηγήσεων είτε νά ελέγξει τό περιεχόμενό τους είτε, τέλος, νά ώθήσει όλους έμάς, τούς συνέδρους, σέ ανάλογες συζητήσεις. Όπως, εξάλλου, ό κ. Ν.Π. θά ήταν λιγότερο αίσθητός, άν γνώριζε ότι ό τομέας Φιλοσοφίας στά Γιάννενα έχει ήδη άποφασίσει νά διοργανώσει τό 1984 ειδικό συνέδριο γιά τήν έπικαιρότητα τής μαρξικής φιλοσοφίας.

Θεσσαλονίκη, 28.11.83

Πολύ φιλικά
Γιώργος Πάσχος

Δυό λόγια άπό τ'ν Δεκαπενθήμερο γιά τά άνομήματα του Νικόλα Πασχάλη

Τί έγραφε ό Νικόλας Πασχάλης στό κείμενό του γιά τό συμπόσιο «Ο Μάρξ και ή φιλοσοφία» (ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ, τεύχ. 2) και κακοκάρδιζε τόσο πολύ τούς φίλους μας έπιστολογράφους — πανεπιστημιακούς; Βέβαια δέν ήταν ένθουσιασμένοι άπό τίς εργασίες του συμποσίου και δέν τό 'κρυψε. Οί έπιστολογράφοι μας, αντίθετα, μοιάζουν έξοργισμένοι — όχι μέ τό συνέδριο αλλά επειδή ό Ν. Πασχάλης έβγαλε «πρός τά έξω» τίς επιφυλάξεις του. Μάλιστα ό Αντώνης Λιάκος, βασιζόμενος, προφανώς, στά σταλινικότερα τών θεσμών του κωδικοποιημένου δημοκρατικού συγκεντρωτισμού του λέει: «Πώς τόλμησες, έσύ, πανεπιστημιακός (= άρα του «κόμματος») και δή τής Α' βαθμίδας (= «στέλεχος του κόμματος»), νά βγάξεις στή φόρα (= «έξω») τά ζητήματα πού θίγεις στήν κριτική σου άφου δέν τά έθεσες στήν άπολογιστική συζήτηση (= «στή συνεδρίαση τής όλομέλειας»);

Όπως και νά 'χει τό πράγμα ούτε οί ίδιοι οί έπιστολογράφοι μοιάζουν ένθουσιασμένοι μέ τά πεπραγμένα του συμποσίου, παρ' όλη τήν παρηγορία ότι «πρώτη φορά σέ έλληνικό πανεπιστήμιο έγινε συζήτηση γιά τόν Μάρξ». Μάλιστα, επί τής ουσίας, λένε, συμφωνούν μέ τήν κριτική του Πασχάλη γιά τίς εργασίες του συμποσίου. Τότε γιατί αυτή ή όμόθυμη

αντίδραση γιά τά γραφόμενα του δύσμοιρου Νικόλα Πασχάλη;

Κάπου τό κείμενο του συνεργάτη μας, έστω δειλά δειλά, έθεσε τό ουσιαστικό πρόβλημα. Υπαινισσόταν δηλαδή ότι όσοι ένδιαφέρονται γιά τήν άνανέωση του έλληνικού μαρξισμού — πανεπιστημιακοί και μή — όφείλουν όχι μόνο νά καταπολεμήσουν τόν έγχώριο (πολιτικό ύποθέτω) δογματισμό πού βασιλεύει έκτός τών Πανεπιστημίων αλλά και κυρίως (καθόσον χώρος δράσης τους τό Πανεπιστήμιο) τόν πανεπιστημιακό δογματισμό — αυτόν πού ως τώρα τουλάχιστον έχει έξορσίσει άπό τά έλληνικά πανεπιστήμια τήν έπιστήμη του κοινωνικού. Διακήρυσε επομένως τήν άνάγκη ενός πολέμου σέ δύο μέτωπα, μιá άνάγκη πού — δεύτερη βλασφημία — είναι ζωτικής σημασίας και γιά τόν έλληνικό μαρξισμό και γιά τήν έλληνική Άριστερά, διότι χωρίς αυτόν τόν πόλεμο ή όποια άριστερά, ευγενής ή άγενής, τριτοκοσμική ή ευρωπαϊζουσα, φιλοσοβιετική ή άντισοβιετική δέν θά είναι επαναστατική. Και άν ή Άριστερά δέν θά είναι επαναστατική, τότε γιά τόν Μάρξ και τό επαναστατικό του έργο, μόνο επικήδειους μπορεί νά άπαγγέλλει, επικήδειους γιά τόν Μάρξ και τόν εαυτό της.

Μπορεί βέβαια, τώρα ή στό μέλλον, νά οργανώνει συνέδρια, συμπόσια, διήμερα, έβ-

δομάδες, έντός ή έκτός Πανεπιστημίου. Δέν θά μπορεί όμως νά συγκροτεί τό επαναστατικό της σώμα, αυτό πού ή ύποτιθέμενη έπικαιρότητα του Μάρξ και του μαρξισμού θέτει στήν ημερήσια διάταξη, έντός και έκτός Πανεπιστημίου.

Μά τό πρόβλημα τής άνασυγκρότησης τών δυνάμεων του σοσιαλισμού = τής έλληνικής Άριστερας = του έλληνικού μαρξισμού, θά λυθεί στά Πανεπιστήμια;

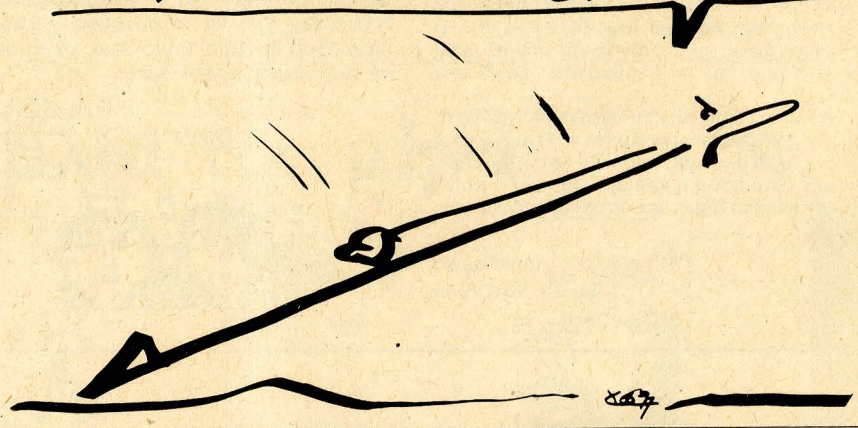
Ναί, παντού. Έντός και έκτός Πανεπιστημίων. Παντού όπου υπάρχει — και υπάρχει παντού — πάλη τών τάξεων.

Δέν ήμουν στό συνέδριο. Μά τά γραφόμενα του Νικόλα Πασχάλη μέ βρήκαν σύμφωνο. Έτσι τώρα τά υπερασπίζομαι, όχι βέβαια στό όνομα τής άκαδημαϊκής δεοντολογίας, στήν όποια προσκαλεί ή άσκοπα μακροσκελής έπιστολή του Εύθυμη Παπαδημητρίου. Τά θέματα αυτά δέν έχουν νά κάνουν μ' αυτήν τή δεοντολογία ή άν περιπέσουν — όπως έχουν περιπέσει — στήν άρμοδιότητά της, τόσο τό χειρότερο.

Ένας Νικόλας Πασχάλης λιγότερο — πολλοί άκαδημαϊκοί περισσότερο. Γιά τόν Μάρξ, αυτόν τόν μεγάλο άνεπίκαιρο του καιρού μας, μπορούμε νά φλυαρούμε άκατάσχετα.

Άγγελος Έλεφάντης

ΙΣΟΣ ΟΣ ΠΕΣΜΕΝΟΣ ΓΙΓΑΣ ΑΠΟΚΤΗΣΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΚΥΡΟΣ

ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΟΥ «ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ» ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΑΙ Ο ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΑΙΟΣ

Άγαπητέ Δεκαπενθήμερε Πολίτη,

Στό 2ο τεύχος σου και στό αφιέρωμα «Τό Πολυτεχνείο μέσα άπ' τόν πολιτικό λόγο τής έποχής» δημοσιεύεται μιá ύποτιθέμενη «προκήρυξη» του ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ τίς μέρες του Πολυτεχνείου.

Τέτοια όμως προκήρυξη δέν ύπάρξε ποτέ, τουλάχιστον άπ' τήν καθοδήγηση τής όργανωσης.

Τή γραμμή του ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ τήν έκφραζαν οί σύντροφοι και συναγωνιστές πού μετείχαν στή Συντονιστική Έπιτροπή καθώς και οί σύντροφοι στίς συνελεύσεις τών σχολών.

Επειδή και παλαιότερα έχουμε άναφερθεί στήν «περιβόητη» αυτή προκήρυξη — προσωπικά δέν έχω καταφέρει νά τήν δω μέχρι σήμερα — μέ άφορμή δημοσίευμα του ΟΔΗΓΗΤΗ (βλ. ΘΟΥΡΙΟΣ, άρ. τεύχους 26, 15.11.75,

σελ. 7) πίστευα ότι τό θέμα θά 'πρεπε νά θεωρηθεί ξεκαθαρισμένο.

Όποιαδήποτε συνέχιση τής άναφοράς στήν «προκήρυξη» αυτή θά άφηνε νά νοηθεί ότι ό Ρ.Φ. ήταν στή μάχη του Πολυτεχνείου μέ δύο γραμμές.

Γιά οτιδήποτε άλλο θά μπορούσε νά κατηγορήσει τόν Ρ.Φ. τήν περίοδο αυτή και έννοσθ μέσα τόν «χώρο» Πολυτεχνείο, αλλά όχι και γιά πολιτική πού πατούσε σέ δύο βάρκες...

Φιλικότατα

Δημήτρης Χατζησωκράτης
μέλος Κ.Ε. του ΚΚΕ έσωτερικού

Ο συντάκτης μας Σταύρος Λιβαδάς
στήν έπιστολή του φίλου
Δημήτρη Χατζησωκράτη
παρτηρεί

Άγνοούμε πραγματικά άν ή σχετική προκήρυξη του Ρ.Φ. πού δημοσιεύσαμε στό σχετικό αφιέρωμα είναι «πλαστή» ή όχι. Και φυσικά

δέν είμαστε οί πιό άρμόδιοι νά βεβαιώσουμε τή γνησιότητά της, ούτε και τήν πατρότητά της. Και έπ' αυτού ό φίλος Δ. Χατζησωκράτης ίσως δικαιολογημένα διαμαρτύρεται.

Δέν έχει όμως καθόλου δικιο στίς άναφορές του, πώς αυτή ή προκήρυξη έμφανίζει τόν Ρ.Φ. στό Πολυτεχνείο μέ δύο γραμμές, ιδίως μάλιστα όταν άναφέρει πώς «τή γραμμή του Ρ.Φ. εξέφραζαν οί σύντροφοι και συναγωνιστές πού μετείχαν στή Σ.Ε. καθώς και οί σύντροφοι στίς συνελεύσεις τών σχολών». Θά γνωρίζει άσφαλώς ότι στήν πού ουσιαστική συνέλευση τών ημερών εκείνων, αυτήν τής Νομικής Σχολής, αυτοπρόσωπη ή καθοδήγηση του Ρ.Φ. πρότεινε μιá γραμμή πού καταψηφίστηκε και τά εκλεγμένα μέλη τής Νομικής στή Σ.Ε., μέλη επίσης του Ρ.Φ., δεσμεύτηκαν και άποδέχθηκαν μιάν άλλη γραμμή, πού υπερψηφίστηκε και εκφράζεται 'κίολας μέσα στό κείμενο τής Συντονιστικής Έπιτροπής.

Η ό Ρ.Φ. είχε δύο γραμμές, εκ τών οποίων ή μιá συνέκλεμε μ' αυτή τής Σ.Ε., ή είχε μιá γραμμή, διαφορετική όμως άπ' αυτήν πού υπαινίσσεται ό φίλος Δ.Χ.

Σ.Λ.

ΓΛΗΝΟΣ ΚΑΙ ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Έπειδή στο σημείωμά σας σχετικά με μία εκπομπή για το Πολυτεχνείο πέσατε και σεις — χωρίς καθόλου να φταίτε — σε ανακρίβεια στηριζόμενοι στα λεχθέντα από έναν νέο, που δεν ξέρω πώς κατόρθωσε να μπερδέψει έποχές και πρόσωπα, πιστεύω πως θα θελήσετε να δημοσιεύσετε την περιγραφή του περιστατικού όπως βρίσκεται τυπωμένη στο τεύχος 61 του περιοδικού *Διαβάζω*: «Μένουν λοιπόν (ο Γληνός και ο Βάρναλης) ζωντανοί στη μνήμη μου να κάθονται άντικριστά στο πατάρι του έκδοτικού οίκου του Δημητράκου, όπου δούλευαν σκληρά, μισθοσυντήρητοι. Ήταν τα τελευταία χρόνια της πρώτης μας δημοκρατίας. Πήγαινα συχνά και τους ζητούσα συνεργασία για το περιοδικό *Νέοι Πρωτοπόροι*. Κάπου κάπου τους πήγαινα και καμιά διαμαρτυρία να υπογράψουν. Πάω λοιπόν μία μέρα να τους ζητήσω τις υπογραφές τους — δέ θυμάμαι για ποιο ζήτημα. Είχα, βέβαια, δει πως ο συντάκτης του κειμένου αυτού είχε κακοποιήσει πάλι — ως συνήθος — την ελληνική γλώσσα (μερικοί το θεωρούσαν και σαν επαναστατικό αυτό... Έρρέτω ο κακά βουλευόμενος ότι μπορεί να υπάρχει ομοιότητα και με σημερινά ελληνικά, μεγάλων και μικρών...), αλλά, δέ βαριέσαι, έντελως ασύνταχτο δέν ήταν...

Ο Γληνός μέ λοξοκοίταζε στενοχωρημένος: «Τι ελληνικά είναι αυτά! ποιός τό 'γραψε;» (δέ μαρτύρησα τό δράστη). Άλλά, άναστενάζοντας τό ύπόγραψε. Ο Βάρναλης δέν άκολουθήσε τό παράδειγμα του «κηληδέονα» του, όπως έλεγε τό Γληνό: άρνήθηκε κατηγορηματικά. Κί εγώ του πετώ (θράσος της νιότης, άκόμη κοκκινίζω σαν τό σκέφτομαι): «Δέ θές ύπογράψεις και βρίσκεις άφορμές» — «Φέρτο στρατά ελληνικά να τό ύπογράψω μέ τα δυό μου χέρια». Τρέχω και τό μεταγράφω όμαλά ρωμαίικα. Τοῦ τό πάω. Ολόχαρος, γελαστός, τό ύπογράφει. Καταχάρηκε και ο Γληνός. Έγώ όμως όρκίστηκα στον έαυτό μου να κυνηγήω συστηματικά τά άλαμπουργέζικα ελληνικά».

Άλλωστε εγώ όλο τό διάστημα της Κατοχής βρισκόμουνα στην Κρήτη κι έτσι δέν θά ήταν τίμιο να δέχομαι, σιωπηλά έστο, πως έκανα μία τόσο ήρωική πράξη. Όχι πως ή Κρήτη ήταν «ήσυχαστήρι», μά αυτή είναι άλλη ιστορία...

Μέ φιλικούς χαιρετισμούς
Φούλα Χατζιδάκη

ΠΡΟΣΚΟΠΙΚΑ

Κύριοι,

Ευθύς άμέσως μετά τό πραξικόπημα του Ντενκτάς όλες σχεδόν οι οργανώσεις, τά σωματεία, τά ιδρύματα έσπευσαν να καταδικάσουν την έπάρατη ένέργεια και να καλέσουν τους συναδέλφους και όμοϊδέστες τους διεθνώς σε παρόμοια καταδίκη. Είναι ευτύχημα ότι σε τέτοιες δύσκολες για τό Έθνος στιγμές παραμερίστηκαν κομματικά, συνδικαλιστικά και ταξικά άκόμη πάθη και έπετεύχθη εθνική όμωψυχία που έδειξε δυναμικότητα και ενεργητικότητα.

Θά ήθελα να θέσω ένα έρώτημα. Δέν γνωρίζω ποιά ύπήρξε ή αντίδραση του Σώματος Έλλήνων Προσκόπων, του Σώματος Έλληνίδων Όδηγών, των Έλλήνων Ρόταρυς και των Έλλήνων Λάιονς. Καταδίκασαν και αυτοί την ένέργεια του Ντενκτάς ή άδιαφόρησαν προβάλλοντας τό επιχείρημα της άναρμοδιότητος; Άν, όπως φοβάμαι, συνέβη τό δεύτερο, σκέφτηκε κανείς τί θά συμβεί, ποιά θά είναι ή θέση και ή αντίδραση των άνωτέρω οργανώσεων, αν ο Ντενκτάς ζυπήσει μίαν ώραιαν πρωίαν και ιδρύσει Βορειοκυπρίους Προσκόπους, Βορειοκυπρίες Όδηγούς, Βορειοκυπρίους Ρόταρυς και Βορειοκυπρίους Λάιονς;

Κλείνω την έπιστολή μου καλώντας τις άνωτέρω οργανώσεις να καταδικάσουν τό πραξικόπημα και τό ψευτοκράτος του Ντενκτάς και να παροτρύνουν τους άπανταχού συναδέλφους τους να προβούν σε παρόμοιες έκδηλώσεις.

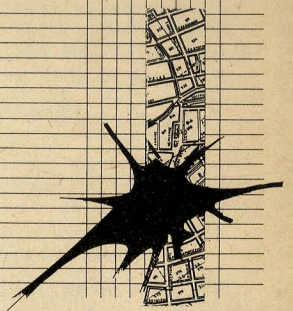
Μετά τιμής
Άριστόβουλος Κασαπίδης
Παλ. Φάληρο

«ΚΟΜΜΟΥΝΑ»

Σουλίου 9
Τηλ. 3602644.

γίωργος
μεταξας

Ο ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΣ ΞΥΡΟΣ

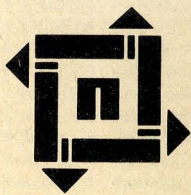
ΑΝΤΙΑΓΗ, ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ
ΤΩΝ ΦΑΙΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ
"Κομμουνά"/ Αντιπαραθεσεις 5

13
NOEMBPH 83

ΡΗΞΗΝ
πολιτικό θέματο πληροφορητικό-για πρόβλημα κριτικής

«ομαδασώσεις»	ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΕΙΡΗΝΗΣ
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	Κρίση και κράτος
ΟΒΕΣ ΗΛΑΡΠ	Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
συνέκτα νοσηκρόν	ΣΧΟΛΙΑ
A. ΓΚΟΡΖ	

Με την έκδοση της έκδοσης της ΡΗΞΗΝ, ακόμα και η πολιτική και κοινωνική προμελετημένη η έκδοση «Κομμουνά» και η έκδοση «Αντιπαραθεσεις» είναι πλέον διαθέσιμα σε όλη την Ελλάδα. Η έκδοση της ΡΗΞΗΝ είναι διαθέσιμη σε όλη την Ελλάδα. Η έκδοση της ΡΗΞΗΝ είναι διαθέσιμη σε όλη την Ελλάδα. Η έκδοση της ΡΗΞΗΝ είναι διαθέσιμη σε όλη την Ελλάδα.

ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ

Μέτωνος 62 (1η παράλληλος της Μεσογείων, 3η στάση) ΧΟΛΑΡΓΟΣ

- Κάτι νέο στο χώρο του βιβλίου
- Αναγνωστήριο
- Παιδική γωνιά
- Αυστηρή επιλογή βιβλίων
- Εκπτώσεις
- Ειδικές προσφορές

Ένα βιβλιοπωλείο στο ΧΟΛΑΡΓΟ που θα το ζήλευε το κέντρο

ΚΑΛΕΝΤΗΣ & ΣΙΑ Ε.Ε. Γραφεία: Κολοκοτρώνη 15, Τηλ. 3234.270 - 3231.781